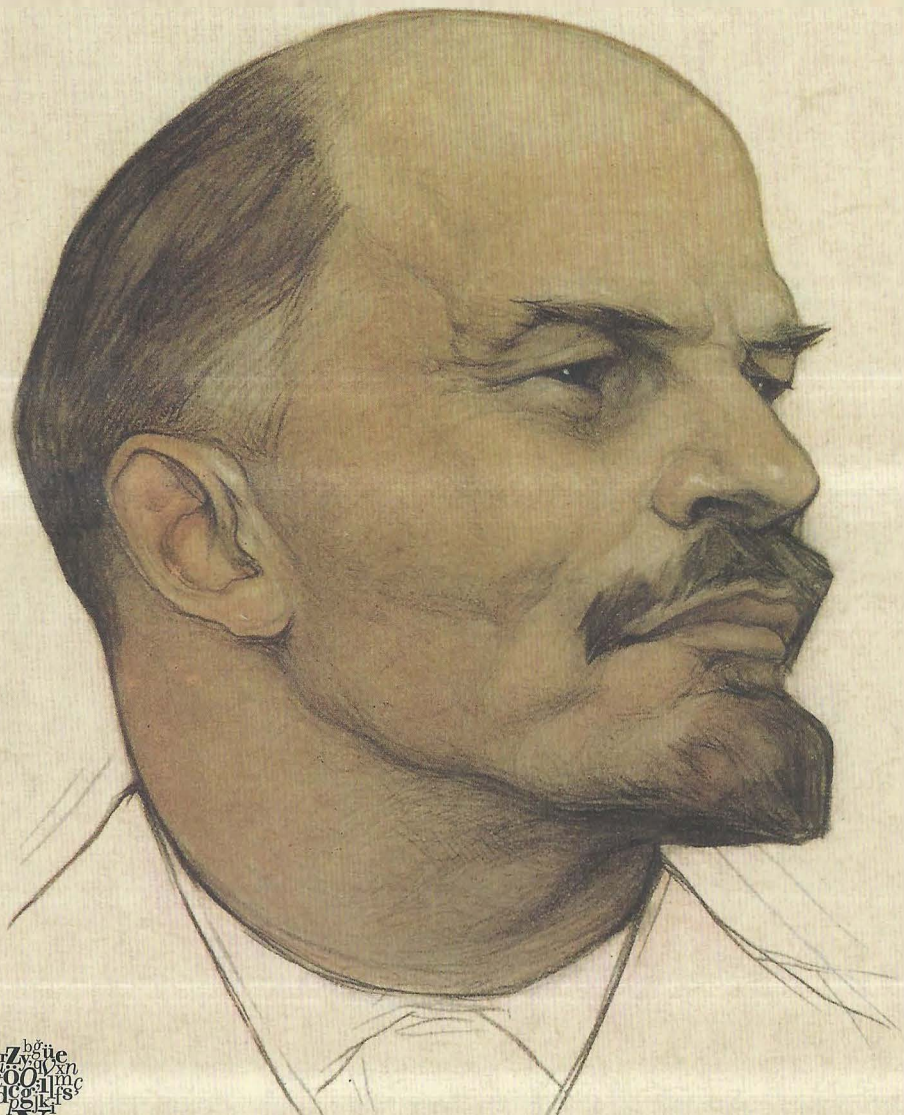
Yazarların ve Sanatçıların Gözüyle Lenin

HAZIRLAYANLAR
GREGORİ ZLOBİN
EVGENİ VİTKOVSKİ

İNGİLİZCEDEN ÇEVİRENLER **CEMRE ŞENESEN - ÜMİT ŞENESEN**

Yordam Kitap

Yazarların ve Sanatçıların Gözüyle Lenin

Eserin orijinal adı:

Lenin In Profile
World Writers and Artists On Lenin
(Progress Publishers, 1975)

Yordam Kitap: 307 • Yazarların ve Sanatçıların Gözüyle LENİN
ISBN 978-605-172-238-2 • *Çeviri*: Cemre Şenesen - Ümit Şenesen
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Kasım 2017
© Yordam Kitap, 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın Tic. ve San. Ltd. Şti. (Sertifika No: 12531)
Merkez Mah. Atatürk Cad. Göl Sok. No:1
34197 Yenibosna - İstanbul
Tel: 0212 444 62 18

Kitapta geçen Rusça isimlerin Türkçeleştirilmesini üstlenen yetkin Rusça çevirmeni Nuri Yıldırım'a katkısı için teşekkür ederiz.

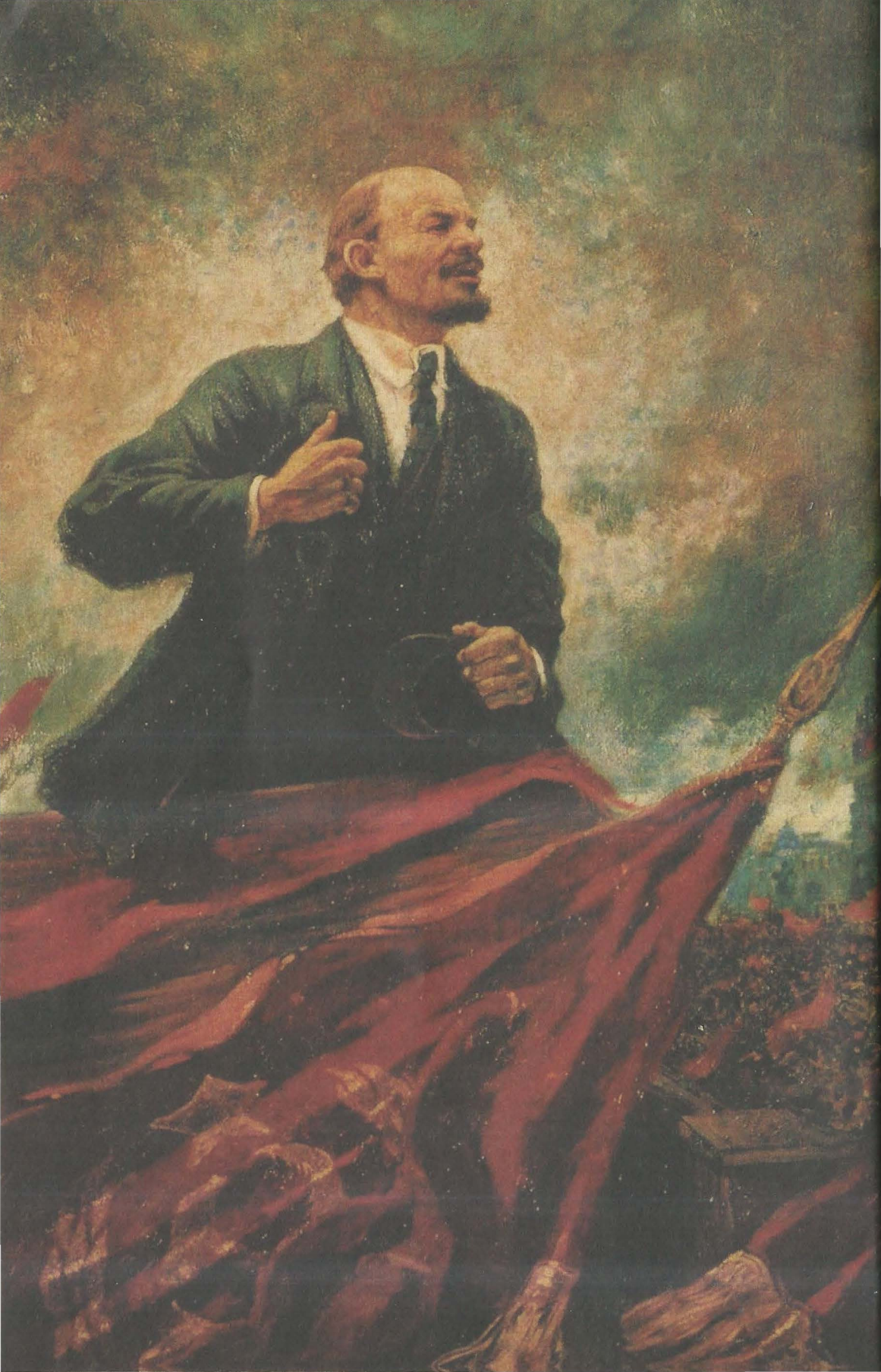
Yordam Kitap

YAZARLARIN VE SANATÇILARIN GÖZÜYLE LENİN

HAZIRLAYANLAR
GREGORİ ZLOBİN
EVGENİ VİTKOVSKİ

İNGİLİZCEDEN ÇEVİRENLER **CEMRE ŞENESEN - ÜMİT ŞENESEN**

Yordam Kitap

Langston Hughes

ABD

Lenin

Dünyayı dolaşıyor Lenin.
Ne sınırlar kapatabilir yolunu,
Ne kışlalar, ne barikatlar;
Ne de dikenli tel kanatabilir kolunu.
Dünyayı dolaşıyor Lenin.
Siyah, esmer, beyaz herkes onu tanır,
Engel oluşturamaz konuşulan dil,
En yabancı diller bile ona inanır.
Dünyayı dolaşıyor Lenin.
Güneş ufka bir yara izi gibi ağar,
Geceyle şafak arasında
Bir kızıl yıldız doğar.

1946

İçindekiler

YAŞAM

15 | *Maksim Gorki* • V. İ. Lenin

51 | *İlya Ehrenburg* • Ocak 1909'da

55 | *John Reed* • İleri Atılış

64 | *Louis Aragon* • Çelyabtraktosray Valsi

67 | *Albert R. Williams* • Lenin'in Kişiliği ve Çalışması

83 | *Joseph Lincoln Steffens* • Lenin ve Devrim Üzerine

87 | *Aleksandr Serafimoviç* • Lenin'le Buluşmalarım

93 | *Ivan Olbracht* • Vladimir İlyiç Lenin'le İlgili Anılarım

99 | *Herbert G. Wells* • Kremlin'deki Hayalperest

107 | *Clara Zetkin* • Lenin'den Anılar

113 | *Bertolt Brecht* • Yenilmez Yazıt

115 | *Paul Vaillant-Couturier* • Lenin

119 | *Krum Kyulyavkov* • En Sevdiğim Anım

125 | *Martin Andersen Nexö* • Lenin'i Gördüm

129 | *Çu Çiyu Po* • Lenin

133 | *Anatoli Lunaçarski* • Özellikler

137 | *Mihayil Koltsov* • Son Yolculuk

141 | *Romain Rolland* • Lenin'in Ölümü Üzerine

143 | *Henri Barbusse* • *İzvestiya*'ya Mektup

145 | *Heinrich Mann* • Rusya'ya Yanıtlar

ÖLÜMSÜZLÜK

151 | *Miroslav Krleža* • Leniniyana

163 | *George Bernard Shaw* • Çok İlginç Bir Devlet Adamı

167 | *Egon Erwin Kisch* • Lenin'in Eşyalı Kira Odası

169 | *Rafael Alberti* • 1917

171 | *Luis Tejada* • Lenin

173 | *Jack Lindsay* • Lenin

175 | *Aleksey Tolstoy* • Sosyalist Anavatan Tehlikede!

177 | *Heinrich Mann* • Lenin'in Ölümünden Bu Yana Geçen Beş Yıl

179 | *George Bernard Shaw* • Lenin

183 | *Leonid Leonov* • Skutarevskiy

189 | *Joe Wallace* • Lenin Uyuyor

191 | *Albert R. Williams* • Dünya'daki En Büyük Bekleme Odası

195 | *Julius Fučik* • Lenin

199 | *Romain Rolland* • Lenin: Sanat ile Eylem

207 | *Herbert G. Wells* • Tarihteki Göz Alıcı ve Önemli Bir Kişilik

209 | *Michael Gold* • 120 Milyon

211 | *Ralph Fox* • Lenin'in İnancı

217 | *Henri Barbusse - Alfred Kurella* • Lenin'in Mektuplarını Yeniden Okumak...

228 | *Miguel Hernandez* • Dev Yangın

231 | *Konstantin Fedin* • Bir Lenin Resmi

241 | *Raúl González Tuñón* • Yaşlı Müzisyen

243 | *Pablo Neruda* • Lenin'e Dizeler

249 | *Jean-Richard Bloch* • Bir Fransız'ın Lenin Hakkında Düşünceleri

253 | *Jorge Amado* • Sovyetler Birliği'ne Övgü

255 | *Anna Seghers* • Gösteri

257 | *Jean Tardieu* • Lenin

259 | *Emanuyil Kazakeviç* • Mavi Defter

267 | *Albert R. Williams* • Ekim Devrimi Hakkında Düşünceler

271 | *Olga Bertholz* • Aşk Kayası

275 | *Luis Enrique Délano* • Hatırladıklarım

277 | *Maria Banuş* • Hiç Solmayan Söz

279 | *Alex La Guma* • Oturma Odasındaki Resim

283 | *Peter Vörös* • Halkı Tanıyan Lenin

287 | *Mariyetta Şaginyan* • British Museum Kütüphanesinde

301 | *Martine Monod* • Dünyayı Kurtaracak Bir Güç

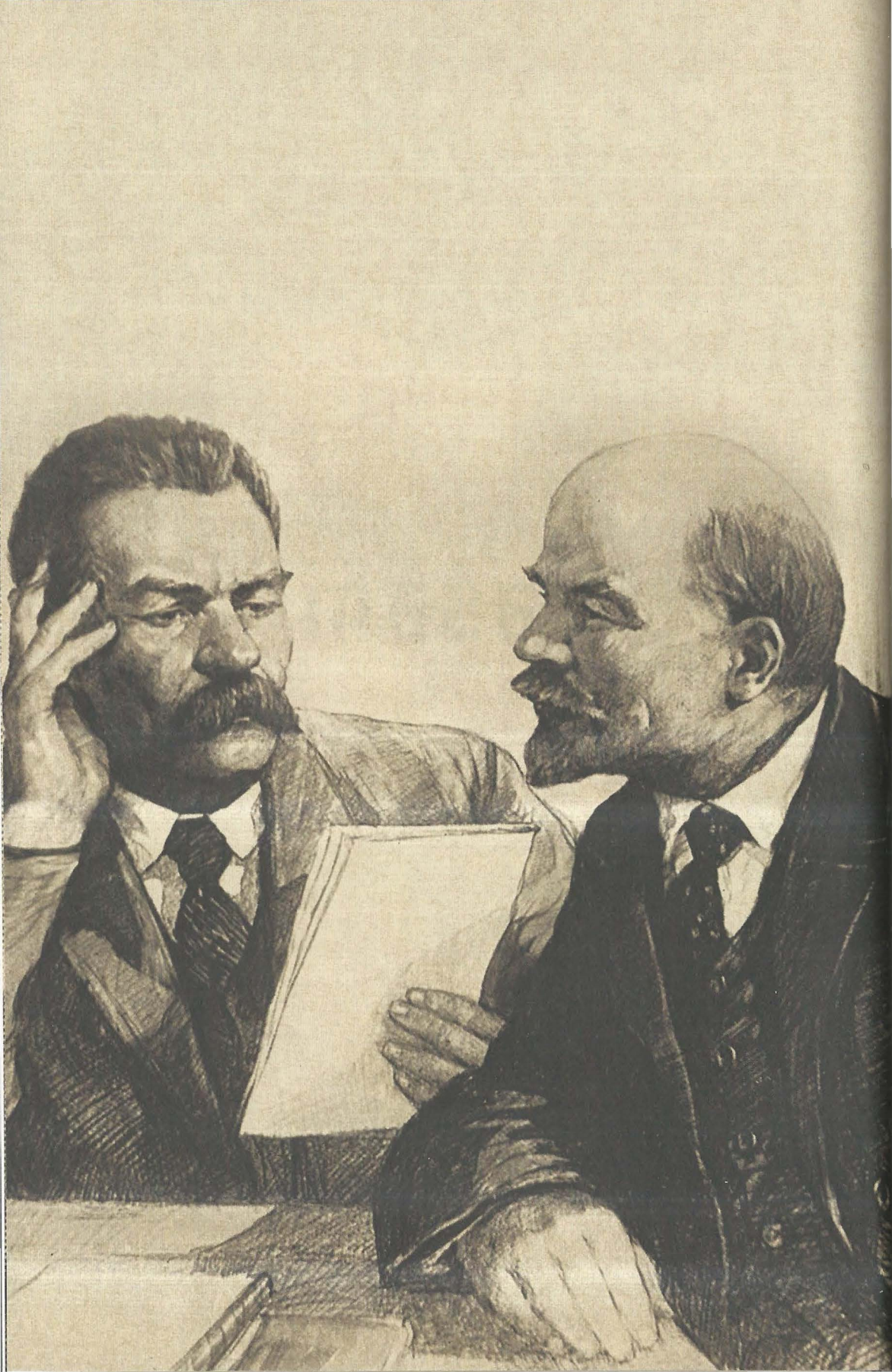
303 | 1935'te Beyin Enstitüsü'nün Sorularına
Nadejda Krupskaya'nın Yanıtları

309 | **Notlar**

311 | **Yazarlar Hakkında**

YAŞAM

Maksim Gorki

SSCB

V. İ. LENİN

Vladimir Lenin öldü.

Düşmanlarından bazılarının dürüstçe itiraf ettiği gibi dünya, Lenin'in şahsında, "çağdaşı büyük insanlar arasında dehanın en parlak simgesi" olan bir insanı yitirmiştir.

Lenin'in dev kişiliği karşısında duyduğu saygı dolu şaşkınlığı ifade eden bir makale yayınlayan burjuva Alman gazetesi *Prager Tagelblatt*, makaleyi şu sözlerle bitiriyordu:

"Lenin, ölüyken bile yüce, erişilmez ve büyüleyici."

Üslubu çok açık gösteriyor ki, bu yazı, "Düşmanın cesedi her zaman güzel kokar" özdeyişinde sinik bir biçimde dile getirilen fizyolojik bir hazla da, insanların büyük, ama başa bela biri aralarından ayrıldığında hissettikleri sevinçli rahatlamayla da kaleme alınmamış. Hayır, bu yazıda, bir insanın bir insandan duyduğu övünç yankılanıyor.

Ne var ki, Rus göçmenlerinin gazeteleri, Lenin'i ölümünü, burjuva basının, aklın korkusuzluğunun timsali, yaşama sevgisinin en büyük temsilcilerinden biri olan Lenin'in kişiliğine gösterdiği saygıyla yansıtacak tahammülden de, incelikten de yoksundu.

Lenin'in portresini çizmek zordur. Lenin, dışarıdan bakınca pullu bir balık gibi, tepeden tırnağa sözcüklerle kaplıydı. Söylediği her şey gibi kendisi de basit ve açık bir insandı.

Onun kahramanlığı, dış parlaklıktan neredeyse tamamen yoksundu, onun kahramanlığı gösterişsizdi, ki bu Rusya'da ender olmayan bir olgudur, yeryüzünde toplumsal adaletin var olabileceğine sarsılmaz inancı olan dürüst bir Rus devrimci aydınının kendini alçakgönüllü ve özverili bir biçimde adamışlığındaydı kahramanlığı; insanlara mutluluk getirmek gibi zor bir uğraş uğruna bütün dünyevi zevkleri elinin tersiyle bir kenara itmiş bir insanın kahramanlığıydı.

Ölümünden hemen sonra onunla ilgili bütün yazdıklarım o günlerin derin kederiyle, çalakalem yazılmış yetersiz yazılardı. Sözünü etmemi etmkinliliğin engellediği bazı şeyler vardı; umarım bu kez tamamıyla anlaşılır.

Bu adam ileri görüşlü ve bilgeydi ve "büyük bilgeliklerde büyük kederler de vardır".*

İleriyi görüyor ve 1919-21 yıllarında insanların ne durumda olacağı konusunda düşünürken de, konuşurken de onların birkaç yıl sonraki hallerini kusursuzca tahmin edebiliyordu. İnsanlar onun önsezilerine her zaman inanmak istemiyordu. Bunlar genellikle üzücü önsezilerdi. Ancak çok sayıda insan, Lenin'in kuşkucu nitelemelerini ne yazık ki haklı çıkardı. Onunla ilgili anılarımı yazdım ama bunlar süreklilik içermeyen, can sıkıcı sorunlarla dolu kötü yazılmış, anılar oldu. Söze, Londra'daki kongreden,[1] Vladimir İlyiç'in, bir kısım insanın kuşku ve güvensizliği, diğerlerininse açık düşmanlığı ve hatta nefretiyle pırıl pırıl aydınlanmış bir halde karşıma çıktığı yıllardan başlamalıydım.

İşte Londra'nın banliyölerinden birinde, insanı güldürecek kadar derme çatma, ahşap bir kilisenin çıplak duvarları, yoksul bir okulun dershanesini andıran, küçük, dar salonun kemerli pencereleri hâlâ apaçık gözümün önünde. Bu yapı sadece dışarıdan kiliseye benziyordu, içindeyse ibadet için gerekli şeylerin hiçbiri yoktu, hatta alçak vaiz kürsüsü, ileride, salonun ucunda değil, kilisenin girişindeki iki kapının arasındaydı.

O yıla dek Lenin'le karşılaşmamış, ayrıca yazdıklarını da doğru dürüst okumamıştım. Ancak okuyabildiklerim ve özellikle de kendisini şahsen tanıyan arkadaşlarımın anlattığı heyecanlı öyküler beni büyük bir güçle ona doğru çekmişti. Bizi tanıştırdıklarında elimi kuvvetlice sıktıktan sonra keskin bakışlarıyla yüzümü inceleyip eski bir tanıdığın ses tonu ve şakacı bir tavırla konuşmaya başladı:

"İyi ki geldiniz! Anlaşılan, kavgayı seviyorsunuz. Büyük bir kavga kopacak burada."

Lenin, beklediğim gibi değildi. Bana göre eksik bir şey vardı onda. "R"leri ve "L"leri "G" gibi telaffuz ediyordu, ellerini koltukaltlarına sokmuş, dikiliyordu. Şöyle yukarıdan aşağıya baktığınızda son derece sade görünüyor, "önder" olduğuna ilişkin hiçbir şey hissedilmiyordu. Ben yazarım. Mesleğim ayrıntılara dikkat etmeye zorlar beni. Bu zorlama, bir alışkanlık, zaman zaman da bıktırıcı bir alışkanlık halini alır.

Beni yanına "götürdüklerinde", G. V. Plehanov, kollarını göğsünde kavuşturmuş, görevlerinden yorgun düşmüş bir öğretmenin yeni gelen bir öğrenciye baktığı gibi, sert bakışlarla, sıkılmış bir halde bakıyordu. Bana son derece sıradan bir şey söyledi: "Yeteneğinize hayranım." Belleğimde kalacak başka bir şey de söylemedi. Kongre boyunca da ne o ne de ben "samimi" konuşma isteği duyduk.

---

* Eski Ahit, "Vaiz", 1:18 "Büyük bilgelikte büyük keder vardır, bilgi arttıkça keder artar." *–çev.*

Oysa, saçları dökülmüş, "R"leri ve "L"leri yanlış söyleyen, sağlam yapılı, tıknaz bu adam, bir eliyle Sokratvari alnını ovarken, öbür eliyle benim elimi tutmuş, şaşırtıcı, canlı gözleriyle sevecen pırıltılar saçarak hemen *Ana* romanının eksiklikleri üzerine konuşmaya başlamıştı. Anlaşıldığına göre, romanı İ. P. Ladıjnikov'dan aldığı müsveddesinden okumuştu. Ben, kitabı yazmakta acele ettiğimi söyledim, ama neden acele ettiğimi açıklayacak zamanı bulamadım. Lenin başını olumlu anlamda sallayıp, bu açıklamayı kendisi yaptı: Acele etmem çok iyi olmuş, kitap gerekliymiş, çok sayıda işçi devrim hareketine bilinçsizce, öylesine katılıyormuş, şimdi ise *Ana*'yı çok yararlanarak okuyorlarmış.

"Tam zamanında yazılmış bir kitap." Bu onun yaptığı tek, ama benim için son derece değerli bir iltifattır. Daha sonra ciddi bir tavırla *Ana*'nın yabancı dillere çevrilip çevrilmediğini, Rus ve Amerikan sansürlerinin kitapta ne kadar tahrifat yaptığını sordu, yazarının mahkemeye verileceğini öğrendikten sonra ise önce yüzünü ekşitti, sonra da başını geriye atıp, gözlerini kapatarak garip bir şekilde gülmeye başladı; gülüşü işçilerin dikkatini çekmişti, Foma Uralskiy ve üç kişi daha yanına geldi.

Tam bir bayram sevinci yaşıyordum. Seçilmiş üç yüz partilinin arasındaydım, bu kişilerin örgütlü yüz elli bin işçi tarafından kongreye gönderildiğini öğrenmiştim ve partinin bütün liderlerini, yaşlı devrimcileri karşımda görüyordum: Plehanov, Akselrod, Deyç. Bayram sevincim son derece doğaldı. Vatanımdan uzakta geçirdiğim iki yıl içinde ne kadar keyifsiz olduğumu söylersem okurlarım durumu anlayacaktır.

Berlin'den itibaren, en büyük sosyal demokrat önderlerin neredeyse tamamını gördüğüm, çok şişman bir adam olan Zinger'le yan yana, hepsi de son derece önemli diğer kişilerin arasında oturarak August Bebel'in evinde yemek yediğim günden itibaren kaçmaya başlamıştı keyfim.

Geniş, rahat bir dairede yemek yiyorduk. Kanarya kafeslerinin üzerleri işlemeli örtülerle zarifçe örtülmüş, koltukların arkalıklarına da, oturanların ensesi koltuk kılıflarını lekelemesin diye yine bu işlemeli örtülerden serilmişti. Çevredeki her şey son derece ağırbaşlıydı, herkes ağırbaşlı bir tutumla yemek yiyor ve aynı tutumla birbirlerine:

"*Malzeit!*"[2] diyorlardı.

Bu sözcüğü bilmiyordum, fakat Fransızca "mal" sözcüğünün "kötü", Almanca "zeit"ın ise "zaman" demek olduğunu biliyordum. Bundan çıkan sonuç, "kötü zaman" oluyordu.

Zinger, Kautsky'ye iki kez "benim romantiğim" dedi. Kartal burnuyla Bebel, biraz kendini beğenmiş biri gibi geldi bana. Ren şarabı ve birası içiyorduk; şarap ekşi ve sıcaktı, bira daha iyiydi; Rus devrimi ve Rusya Sosyal Demokrat Partisi hakkında da aynı tatsızlıkta ve küçümseyici laflar ediliyor, kendi partileri Alman Sosyal Demokrat Partisi'nden ise "çok iyi" diye bahsediliyordu. Bunların hepsi aşırı derecede kendini beğenmiş davranışlardı ve

sandalyelerin bile bu derece saygıdeğer liderlerin yumuşacık etlerinin altında ezilmekten memnun oldukları hissediliyordu.

Alman partisiyle "nazik" bir işim vardı: Bu partinin üyesi olup sonraları hayli ünlü biri olan Parvus, *Ayaktakımı Arasında* oyunumun temsil gelirlerini toplamak üzere Znaniye Yayınevi'nden[3] vekâletname almıştı. Bu vekâletnameyi, 1902 yılında yasadışı yollardan geldiği Sivastopol'de, istasyonda almıştı. Topladığı paralar şöyle paylaşılıyordu: Toplam paranın yüzde 20'sini o alıyor, geri kalan para ise, dörtte biri bana, dörtte üçü Sosyal Demokrat Parti kasasına olmak üzere paylaşılıyordu. Parvus bu koşulu elbette biliyordu ve hatta buna şaşıyordu. Oyun dört yıl boyunca Almanya'nın bütün tiyatrolarını dolaştı, sadece Berlin'de beşyüz kereden fazla sahnelendi. Parvus'un elinde toplanan para herhalde yüzbin markı bulmuştu. Fakat paraların yerine "Znaniye"den K. P. Pyatnitski'ye, bütün parayı bir hanımefendiyle yaptığı İtalya gezisinde harcadığını bildiren bir mektup gönderdi. Mutlaka çok hoş geçtiğini tahmin ettiğim bu gezi beni sadece dörtte bir oranında ilgilendirdiğinden, kalan dörtte üçlük kısım için Alman Partisi Merkez Komitesi'nin dikkatini çekmek konusunda kendimi haklı gördüm. İ. P. Ladıjnikov aracılığıyla partiyi uyardım. Merkez Komitesi, Parvus'un gezisini önemsememiş. Daha sonra işittiğime göre, Parvus'un elinden birtakım parti unvanları alınmış. Ne yalan söyleyeyim, ben sadece kulağını çekmelerini yeğlerdim. Daha sonraları Paris'te bana son derece güzel bir kız göstererek, onun Parvus'la geziye giden hanım olduğunu söylemişlerdi.

"Canım benim," diye geçirdim aklımdan, "canım benim."

Berlin'de yazarlar, ressamlar, bilim ve sanat koruyucuları ve daha başka insanlar gördüm; birbirlerinden farkları, gururlarının ve kendini beğenmişliklerinin derecesiydi.

Amerika'dayken, New York belediye başkanı ya da valisi olmak isteyen Moris Hillquit'i, herkese ve her şeye tek başına ve yorgun yorgun bağırıp çağıran –hapisten yeni çıkmıştı– ihtiyar Debs'i çok sık görüyordum. Pek çok insan, pek çok şey gördüm, ancak Rus devrimini bütün derinliğiyle kavrayabilmiş tek bir kişiye rastlamadım ve her yerde devrimin, "Avrupa yaşantısında sık görülen bir olay" ve "sosyalizme yakınlık duyan" bir "handsome lady"nin* sözleriyle "her zaman ya kolera ya da devrim olan" bir ülkedeki sıradan bir olay olarak karşılandığını hissediyordum.

"Bolşeviklerin" kasasına para toplamak için Amerika'ya gitme düşüncesini L. B. Krasin vermişti; V. V. Voronovski, sekreterim ve yapacağım konuşmaların düzenleyicisi olarak benimle birlikte gelecekti. Voronovski iyi düzeyde İngilizce biliyordu, fakat parti ona başka bir görev verdi, benimle, Merkez Komitesi (B) mücadele grubu üyesi N. Y. Burenin geldi; Burenin "dilsiz"di, dil öğrenmeye yolda başladı. Benim ne amaçla gittiğimi öğrenen

* "Güzel hanım". –*Yazarın Notu*

Sosyalist Devrimciler,* bu seyahate gençlere özgü heyecanlı bir ilgi gösteriyordu; daha Finlandiya'dayken Jitlovski ve Çaykovski yanıma geldi ve sadece Bolşevikler için değil, "genel olarak devrim" için para toplamayı önerdiler. Ben "genel olarak devrim" sözünü kabul etmedim. O zaman onlar da oraya "Büyükanne"yi[4] yolladılar ve böylece Amerikalıların karşısına birbirinden ayrı, birbiriyle görüşmeyen, neredeyse iki ayrı devrim için para toplayan iki kişi çıkmış oldu. Amerikalıların kuşkusuz bu iki kişiden hangisinin daha iyi, daha sağlam olduğunu anlamaya ne zamanları ne de istekleri vardı. "Büyükanne"yi daha önceden tanıyorlardı galiba. Amerikalı dostları da onun reklamını gayet iyi yaptı. Oysa çarlığın büyükelçiliği bana karşı tam bir skandal hazırlamıştı. Amerikalı yoldaşlar da Rus devrimini "kısmi ve başarısız bir dava" sayarak mitinglerde topladığım para konusunda biraz "liberal" davrandılar, çok az miktarda, toplam olarak on bin dolardan daha az para toplayabildim. Gezi genel anlamda başarısız olmuştu ama *Ana*'yı orada yazdım. Bu kitaptaki bazı "yanlışlıklar" ve eksikler de bu durumla açıklanabilir.

Daha sonra İtalya'ya, Kapri Adası'na geçtim, orada Rus gazeteleri ve kitapları okumaya daldım. Bu da keyfimi iyice kaçırdı. Eğer çeneden çekilmiş bir dişin hissetme yeteneği varsa, kendisini herhalde ancak benim kadar yalnız hissedebilirdi. Tanıdığım insanların bir "platform"dan diğerine sıçrarken gösterdiği akrobat atikliği ve becerikliliği ise çok şaşırtıcıydı.

Rusya'dan, rastlantı sonucu devrimci olmuş, kafası bozuk, korkmuş, kendilerine ve onları "umutsuz bir girişimin" içerisine sürüklemiş insanlara karşı öfkeli devrimciler geliyordu.

"Her şey boşa gitti," diyorlardı. "Herkes darmadağın oldu, kayboldu, sürgüne gönderildi, hapse atıldı!"

Komik şeyler çoktu, ama neşeli hiçbir şey yoktu. Rusya'dan bir konuk, bir yazar, hem de yetenekli bir yazar bana, *Ayaktakımı Arasında* oyunumda sözde benim Luka rolünü oynadığımı kanıtlamaya çalışıyordu. Gelmişim, gençlere yatıştırıcı bir şeyler söylemişim, onlar bana inanmış, dayak yemiş, alınlarında şişler oluşmuş, bense kaçmışım. Bir diğeri, beni "önyargının" yiyip bitirdiğini, benim "bitmiş bir adam" olduğumu ve balenin önemini sırf "imparatorluk" balesi olduğu için yadsıdığımı ileri sürüyordu. Genellikle komik, ahmakça pek çok şey vardı ve sık sık da Rusya'dan sanki pis kokulu bir toz geliyordu.

Sonra birdenbire, sanki bir masalda gibi, kendimi Rusya Sosyal Demokrat Partisi'nin kongresinde buluyordum. Elbette bir bayramdı bu!

Fakat bayramım ancak ilk oturuma, "gündem"le ilgili tartışmalara kadar sürebildi. Tartışmaların sertliği, heyecanımı bir anda azaltmıştı ve bunun nedeni, partinin reformcular ve devrimciler olarak kesin bir çizgiyle ayrıldığını hissetmemden ziyade –bu durumu 1903 yılından beri biliyordum– re-

* Sosyalist Devrimciler: Rusya'daki köylü partisi. Adının baş harfleriyle, SR'ler olarak da anılır. *–çev.*

form yanlılarının V. İ. Lenin'e karşı takındığı düşmanca tavırdı. Bu düşmanca tavır, onların konuşmalarının arasından tıpkı eski bir itfaiye hortumundan basınçlı suyun fışkırması gibi fışkırıyordu.

İnsanların ne konuştuğu her zaman önemli değildir ama nasıl konuştuğu her zaman önemlidir. Bütün düğmeleri ilikli ceketiyle bir Protestan papazını andıran G. V. Plehanov, kongreyi açarken düşüncelerinin tartışılmaz, söylediği her bir sözcüğün aynen sözcükler arasındaki duraklamalar gibi değerli olduğundan emin bir hukuk öğretmeni gibi konuşuyordu. Çok güzel yuvarlanmış tümceleri büyük bir ustalıkla havaya, kongre üyelerinin tepelerine asıyordu. Bolşeviklerin oturduğu sıralarda birisi, arkadaşıyla fısıldaşırken dilini oynatsa saygıdeğer konuşmacı, konuşmasına küçük bir ara veriyor ve bakışlarını ona çiviliyordu.

Ceketin düğmelerinden biri Plehanov tarafından diğerlerinden daha fazla seviliyor olacak ki, bu düğmeyi parmağıyla sürekli şefkatle okşuyor, duraklamalar sırasında zile basar gibi bu düğmeyi sıkıyordu. Bu hareketiyle, konuşmanın akışını kestiği de düşünülebilirdi. Plehanov, oturumlardan birinde birisine yanıt vermeye hazırlanırken kollarını göğsünde kavuşturup, yüksek sesle ve küçümser gibi:

"Heh!" diye bir ses çıkardı.

Bu ses, Bolşevik işçiler arasında gülüşmelere neden oldu. G. V. Plehanov kaşlarını kaldırdı, yanakları bembeyaz olmuştu. Yanakları diyorum, çünkü kürsünün yan tarafında oturuyordum ve konuşmacının yüzünü yandan görüyordum.

İlk oturumda, Plehanov'un konuşması sırasında Bolşevik sıralarında oturduğu yerde en fazla kımıldanan Lenin'di; kâh soğuktan üşüyormuş gibi büzülüyor kâh ısınmış gibi rahat rahat oturuyor, parmaklarını koltukaltlarına sokup çenesini sıvazlıyor, saçsız başını sallıyor, M. P. Tomski'ye bir şeyler fısıldıyordu. Plehanov, "partide revizyonist yoktur," açıklamasını yaptığı sırada, Lenin öne doğru eğildi, keli kıpkırmızı oldu, sessiz bir gülüşle omuzları sarsılmaya başladı. Yanında ve arkasında oturan işçiler de gülümsüyordu, salonun en dibinde bir yerden birisi yüksek sesle ve sertçe:

"Şu tarafta oturanlar kim peki?" diye sordu.

Kısa boylu Fyodor Dan, gerçek onun öz kızıymış, onu kendisi doğurmuş, yetiştirmiş ve hâlâ da yetiştiriyormuş gibi konuşuyordu. Fyodor Dan'ın dediğine göre, bizzat kendisi Karl Marx'ın mükemmel bir simgesiymiş, Bolşevikler ise bilgisiz ve münasebetsiz çocuklarmış ve bunun en açık ifadesi de onların, aralarında "Marksizmin tüm seçkin kuramcılarının" bulunduğu Menşeviklere karşı tutumlarıymış.

"Sizler Marksist değilsiniz," diyordu Fyodor Dan küçümseyerek, "hayır, Marksist değilsiniz!" Ve sarı yumruğuyla sağ tarafa doğru havaya bir yumruk atıyordu.

İşçilerden biri şu soruyu sordu ona:

"Peki bir daha ne zaman liberallerle çay içmeye gideceksiniz?"

İlk oturumda Martov konuşma yaptı mı anımsamıyorum. Bu olağanüstü derecede sevimli adam, bir delikanlı coşkusuyla konuşuyor ve görünüşüne bakılırsa parçalanmanın dramını, çelişkilerin acısını derinden hissediyordu.

Her yanı titriyor, sarsılıyor, kolalı gömleğinin yakasını sert hareketlerle açıyor, ellerini sallıyordu; ceketin kolundan fırlayan gömleğinin kol ağzı, ellerinin üstüne düşüyor, elini yukarı kaldırıp, kol kapağını yerine sokmak için kolunu sallıyordu. Bana öyle geliyordu ki, Martov, konuşmuyor, yalvarıyor, parçalanmaya engel olmak gerekir, parti ikiye bölünmek için çok zayıf, işçinin her şeyden önce "özgürlüğe" gereksinimi var ve maneviyatı güçlendirmek gerekir, diye ikna etmeye çalışıyordu. İlk konuşması zaman zaman isterik denebilecek haldeydi, laf kalabalığı konuşmasını anlaşılmaz hale getiriyor, konuşmacının kendisi ise kötü bir izlenim yaratıyordu. Konuşmanın sonunda ve sanki konuşmadan ayrı olarak, yine "mücadeleci" bir ses tonuyla mücadele kollarının ve genel olarak silahlı ayaklanma hazırlıklarına yönelik çalışmaların aleyhinde hararetle bağırmaya başlamıştı. Çok iyi anımsıyorum, Bolşevik sıralarından birisi hayretle haykırmıştı:

"Bak sen şunlara!"

M. P. Tomski de galiba şu soruyu sormuştu:

"Martov yoldaşı yatıştırmak için ellerimizi mi kessek acaba?"

Yineliyorum, Martov'un birinci oturumda konuşup konuşmadığından emin değilim, ondan söz etmemin tek nedeni konuşmaların nasıl bir ortamda yapıldığını anlatmaktır.

Martov'un konuşmasından sonra işçiler, toplantı salonunun önünde suratları bir karış konuşuyordu:

"Buyurun, işte size Martov! Hani 'İskra'cıydı!"*

"Yoldaş aydınlar gömlek değiştiriyor."

Rosa Luxemburg, ironi silahını mükemmel kullanıp çok güzel, ateşli ve sert bir konuşma yaptı. Ve işte Vladimir İlyiç çevik adımlarla kürsüye çıktı ve kendine özgü telaffuzuyla "Yoldaşlar," dedi. Bana iyi konuşamıyormuş gibi geldi, ancak bir dakika sonra herkes gibi ben de onun konuşmasına "kaptırmıştım kendimi." En karmaşık politik konuların bunca basit dile getirilebildiğini ilk kez işitiyordum. Bu adam güzel tümceler kurmaya çalışmıyor, her bir sözcüğü, bu sözcüğün en doğru anlamını şaşırtıcı bir kolaylıkla ortaya koyup avucunda sunuyordu. Yarattığı olağanüstü etkiyi aktarmak çok zor.

---

* *İskra* (Kıvılcım), Lenin tarafından kurulmuş ve yönetilmiş ilk yasadışı Marksist Rus gazetesi. 1900-1903 yıllarında Leipzig, Münih, Londra ve Cenevre'de, ortalama 8 bin tirajla yayınlanmış, Marksist parti kurma mücadelesinde, sosyal demokrat komitelerin bir araya getirilmesinde önemli rol oynamış, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin program ve tüzüğünün, ikinci parti kongresinin hazırlık çalışmalarını yapmıştır. *–çev.*

İleriye doğru uzatıp biraz yukarı kaldırdığı kolu, karşıtlarının tümcelerini eleyip, bunların yerine sağlam düşünceler koyarak, işçi sınıfının geriye doğru, hatta liberal burjuvaziyle yan yana bile değil, kendi yolundan yürüme ödevini ortaya koyan kanıtlar ileri sürerek, her bir sözcüğü tartıyormuş gibi duran eli... Bütün bunlar olağanüstüydü ve Lenin sanki bunları kendisi istediği için söylemiyor, gerçekten de ona tarih söyletiyordu. Konuşmasının bütünlüğü, yetkinliği, açıkyürekliliği ve gücü, kürsüdeki duruşu, klasik bir sanat eseri gibiydi: Her şey vardı, gereksiz bir şey, herhangi bir süs yoktu ama bunlar olsaydı da görünmeyecekti zaten. Bunlar da yüzdeki iki göz, eldeki parmaklar kadar doğal ve gerekli şeylerdi.

Süre bakımından kendisinden önce kürsüye çıkan konuşmacılardan daha az konuşmasına karşın yaptığı etki çok daha fazlaydı; bunu hisseden tek kişi ben değildim, arkamdan hayranlık yüklü:

"Dolu dolu konuşuyor..." fısıltıları geliyordu.

Gerçekten öyleydi; ortaya koyduğu her kanıt, içerdiği güçle kendi kendisini açıklıyordu.

Menşevikler, ne Lenin'den ne de konuşmasından hoşlanıyordu, açık açık belli ediyorlardı bunu. O, pratiği çok yönlü sınamak için partiyi devrim teorisinin zirvesine çıkartmak gerektiğini daha inandırıcı kanıtlarla ortaya koydukça, konuşması daha kindar bir tavırla kesiliyordu.

"Kongre felsefe yapma yeri değil!"

"Bize ders veremezsiniz, biz lise öğrencisi değiliz!"

Uzun boylu, sakallı, tezgâhtar suratlı biri özel bir gayret harcıyor, yerinden fırlayıp, kekeleyerek bağırıyordu:

"Ko-omp-locular... Ko-omp-loculuk yapıyorsunuz! B-blankistler!"

Rosa Luxemburg başını sallayarak onaylıyordu; daha sonraki oturumlardan birinde Menşeviklere çok güzel laflar etmiş:

"Sizler, Marksizmin üstünde durmuyorsunuz, üstüne oturuyorsunuz, hatta yatıyorsunuz," demişti.

Salonda kötü, kızgın bir öfke, ironi ve nefret rüzgârı esiyor, yüzlerce göz Vladimir İlyiç'i farklı farklı aydınlatıyordu. Bu düşmanca saldırılar onu heyecanlandırıyor mu, belli değildi. Coşkuyla, fakat inandırıcı ve sakin konuşuyordu; görünüşteki bu sakinliğin kendisine neye mal olduğunu birkaç gün sonra öğrendim. Ona karşı düşmanlık yaratan şeyin, "parti, kendi içindeki fikir ayrılıklarının nedenlerini ancak teorinin doruğundan bakarak açıkça görebilir" şeklinde ifade edilebilecek doğal bir düşünce olduğunu görmek bana çok tuhaf ve ayıp gelmişti. Şöyle bir izlenim edinmiştim: Kongrede geçen her gün Vladimir İlyiç'e yepyeni güçler kazandırıyor, onu daha cesur, kendinden emin hale getiriyor, konuşması her geçen gün daha da sağlamlaşıyor ve kongredeki Bolşevik üyeler daha kararlı oluyor, daha da bileniyordu. Lenin'inki dışında beni heyecanlandıran bir başka konuşma da Rosa Luxemburg'un Menşeviklere karşı yaptığı sert ve çok güzel konuşmaydı.

Vladimir İlyiç boş dakikalarını ve saatlerini işçiler arasında geçiriyor, onlara günlük yaşamla ilgili en önemsiz ayrıntıları soruyordu.

"Peki, kadınların durumu nasıl? Çalışmak onları yoruyor mu? Ya, yine de okula gidip, kitap okuyorlar demek?"

Lenin'i ilk kez görmüş olan işçilerden birkaçı, Hyde Park'ta dolaşırken onun kongredeki hareket tarzından söz ediyordu. İçlerinden biri şöyle dedi:

"Buradaki, Avrupa'daki işçilerin arasında bu kadar zeki başka biri daha var mıdır, bilmiyorum: Bebel ya da başka biri. Ama bunun gibi bir anda kanımın kaynadığı bir başkası olabileceğine inanmıyorum!"

Başka bir işçi gülümseyerek ekledi:

"O, bizim adamımız!"

Karşı çıktılar:

"Plehanov da bizim adamımız."

Çok yerinde bir yanıt duydum:

"Plehanov bizim öğretmenimiz, beyimiz; Lenin ise önderimiz ve yoldaşımız."

Bir delikanlı mizahi bir ifadeyle:

"Plehanov'un ceketi dar gelmiş," dedi.

Şöyle bir olay olmuştu: Menşevik bir işçi, lokantaya giderken Vladimir İlyiç'i durdurmuş, bir şeyler sormuştu. İlyiç adımlarını yavaşlatmış, birlikte olduğu grup ilerlemişti. Beş dakika kadar sonra lokantaya girerken kaşlarını çatıp şöyle diyordu:

"Ne garip, bu kadar saf bir delikanlı parti kongresine gelmiş! Bana fikir ayrılıklarının gerçek nedeni neydi diye soruyor. Dedim ki, sizin yoldaşlarınız parlamento oturumlarına katılmak istiyor, biz ise işçi sınıfının kavgaya hazır olması gerektiğine inanıyoruz. Anlamıştır herhalde..."

Pek kalabalık olmayan bir grup halinde hep aynı küçük, ucuz lokantada yemek yiyorduk. Vladimir İlyiç'in çok az yemek yediğini fark ettim: İki-üç yumurtadan yapılmış omlet, küçük bir parça jambon yiyor, bir kupa sert, siyah bira içiyordu. Kendisine dikkat etmediği belliydi ve işçilere gösterdiği olağanüstü özen beni etkiliyordu. İşçilerin beslenmesi işine M. F. Andreyeva[5] bakıyordu ve Vladimir İlyiç ona:

"Ne düşünüyorsunuz, yoldaşlar aç kalmaz, değil mi? Hımm, hımm... Acaba sandviçleri büyütsek mi?" diye soruyordu.

Kaldığım otele gelmişti. Baktım, kuşkuyla yatağı yokluyor.

"Ne yapıyorsunuz?"

"Çarşaf nemli mi diye bakıyorum."

Birden anlamamıştım: Londra'daki çarşafların nasıl olduğundan ona neydi? O zaman benim şaşkınlığımı fark edip açıkladı:

"Sağlığınıza dikkat etmelisiniz."

1918 yılı sonbaharında Sormov'lu işçi Dmitri Pavlov'a, Lenin'in en önemli özelliğinin ne olduğunu sormuştum.

"Sadelik. Gerçek kadar sadeydi o," demişti.

Bunu, iyi düşünülmüş, çok önceden kararlaştırılmış bir şey gibi söylemişti.

Bir insan hakkındaki en sert yargıyı yanında çalışanların verdiği bilinir. Fakat Lenin'in şoförü, görmüş geçirmiş biri olan Gil şöyle diyordu:

"Lenin özel biri. Onun gibisini görmedim. Myasnitski'de gidiyoruz, trafik yoğun, zor ilerliyorum, arabayı parçalayacaklar diye de korkuyorum, korna çalıyorum, çok telaşlanıyorum. Kapıyı açtı, kendisine zarar vermelerini göze alarak yanımdaki basamağa çıktı, 'Lütfen telaşlanmayın Gil,' dedi, 'herkes gibi devam edin.' Ben yılların şoförüyüm, hiç kimse onun gibi davranmaz."

Bıraktığı tüm izlenimlerin birleştiği nokta olan bu doğallık ve esnekliği anlatmak, betimlemek zor.

Düşünceleri, bir pusulanın ibresi gibi, her zaman sivri ucunu emekçi halkın sınıfsal çıkarlarından yana çeviriyordu. Londra'da serbest bir akşam geçirme fırsatı doğmuştu. Küçük bir grup halinde bir müzikhole, küçük bir tiyatroya gitmiştik. Vladimir İlyiç palyaçoları izlerken başkalarına da bulaşan içten kahkahalar atıyor, diğer gösterilere umursamadan bakıyordu. Britanya Kolombiyası'ndan işçilerin ağaç kesişini özel bir dikkatle izlemişti. Küçük sahnede bir orman kampı canlandırılıyordu. Bu kampın önünde sağlam yapılı iki delikanlı yaklaşık bir metrelik bir ağacın gövdesini bir dakika içinde parçalıyordu.

"Elbette bunu rol gereği yapıyorlar, aslında bu kadar hızlı çalışamazlar," dedi İlyiç. "Fakat besbelli ki, orada da balta kullanıyorlar ve ağacı işe yaramaz yongalar haline getiriyorlar. Buyurun, işte size kültürlü İngilizler!"

Kapitalist düzendeki üretim anarşisinden, israf edilen büyük orandaki hammaddeden söz etmeye koyuldu ve konuşmasını şimdiye dek hiç kimsenin bu konuda bir kitap yazmayı akıl etmediği için üzüldüğünü söyleyerek bitirdi. Bu düşüncede benim anlamadığım bir şey vardı ama Vladimir İlyiç'e soracak zaman bulamadım. Bu sırada tiyatro sanatının özel bir biçimi olarak "palyaçoluk" üzerine ilginç bir konuşma yapmaya başlamıştı.

"Burada herkesçe kabul edilen şeye karşı satirik ya da skeptik bir davranış var, herkesin kabul ettiği şeyi ters yüz etme, bir parça değiştirme, alışılmış olanın mantıksızlığını gösterme isteği var. Dolambaçlı ama ilginç!"

İki yıl kadar sonra, Kapri'de, A. A. Bogdanov-Malinovski'yle ütopik roman konusunda söyleşirken şöyle diyordu ona:

"İşçiler için, kapitalist yağmacıların toprakları nasıl yağmaladığını, petrolü, demiri, ağaçları ve kömürü nasıl israf ettiklerini anlatan bir roman yazabilirdiniz. Bu, çok yararlı bir kitap olurdu, Sinyor Mahist!*"

---

* Mahizm, XIX. yüzyıl sonu, XX. yüzyıl başında E. Mach ve R. Avenarius tarafından kurulmuş subjektif-idealist bir akım. Lenin, *Materyalizm ve Ampiryokritisizm* kitabında bu akımı ve bu akımın izleyicisi olarak gördüğü Bogdanov ve grubunu eleştirir. *–çev.*

Londra'da vedalaşırken, dinlenmek için Kapri'ye mutlaka geleceğini söylemişti bana.

Fakat Kapri'ye gelmeden önce onu Paris'te,[6] iki odalı bir öğrenci evinde gördüm. Temizliği ve içindeki sıkıdüzen bakımından değil, sadece boyutları açısından bir öğrenci eviydi burası. Nadejda Konstantinovna[7] bize çay yaptıktan sonra dışarı çıktı, ikimiz yalnız kaldık. "Znaniye" o sırada dağılmak üzereydi ve ben tüm edebiyatçılarımızı olabildiğince bir araya getirebilecek yeni bir yayınevi kurulması konusunda Vladimir İlyiç'le konuşmak için gelmiştim. Yayınevinin yurt dışındaki yazılışleri yönetimini Vladimir İlyiç, V. V. Voronovski ve birine daha öneriyordum; Rusya'da ise onları Y. A. Desnitski-Stroyev temsil edebilirdi.

Bana göre, işçilere, kendilerini yetiştirmeleri ve propaganda için elle tutulur, zengin bir malzeme sunabilecek Batı ve Rus edebiyatı tarihi ve kültür tarihi üzerine çok sayıda kitabın yazılması gerekliydi.

Ancak Vladimir İlyiç, sansürü, insanları örgütleme güçlüklerini ileri sürerek bu plana karşı çıktı: Yoldaşların çoğu partinin pratik çalışmalarıyla uğraşıyordu, yazacak zamanları yoktu. Fakat onun ileri sürdüğü gerekçelerden benim için en önemlisi ve en inandırıcısı aşağı yukarı şöyleydi:

"Kalın bir kitap için zaman yok, kalın kitaplardan beslenenler aydınlardır. Aydın kesim de gördüğünüz gibi sosyalizmden liberalizme doğru geriliyor, bizler bu kesimi seçtiği yoldan çevirmemeliyiz. Bize gerekli olan bir gazete ya da broşürdür. 'Znaniye Kitaplığı'nı[8] yeniden basmak iyi olurdu, fakat Rusya'da sansür yüzünden, burada ise ulaştırma sorunları yüzünden bunu yapmak olanaksız: Kitlelere on binlerce, yüz binlerce sayfa ulaştırmamız gerekir, bu kadar çok şeyi yasadışı yollardan götüremezsiniz. Yayınevi için en uygun zamanı bekleyelim."

Her zamanki şaşırtıcı canlılığıyla ve açıklığıyla Duma'dan, "Oktyabrist olmaktan utanan" Kadetlerden, Kadetlerin önündeki tek yolun "sağa giden yol" olduğundan söz etmeye başladı, sonra da savaşın yaklaştığına ilişkin bir dizi belirtiye dikkat çekti ve "galiba bir değil, koskoca bir savaşlar dizisi" diye ekledi. Bu öngörüsü kısa süre sonra Balkanlar'da doğrulandı.

Ayağa kalktı, parmaklarını kendisine özgü bir hareketle yeleğinin kol oyuklarına soktu ve daracık odada gözlerini kısıp, ışıldatarak ağır ağır yürümeye başladı.

"Savaş kapıda, bu kaçınılmaz. Kapitalist dünya, öyle bir yozlaşma ve çürümenoktasına vardı ki, insanlar kolayca şovenizm ve milliyetçilik zehrini yutmaya başladı. Sanıyorum, tüm Avrupa'yı içine alan bir savaş daha göreceğiz. Proletarya mı diyorsunuz? Proletaryanın bu kanlı hırgürü önleyecek gücü kendinde bulacağını sanmıyorum. Nasıl yapılabilir? İşçilerin bütün

Avrupa'da genel greve gitmesiyle mi? Bunun için ne yeterince örgütlüler ne de bilinçli. Bu tür bir grev, bir iç savaşın başlangıcı olurdu. Biz, gerçekçi politikacılar bunu göze alamayız."

Ayakkabısının tabanını yere sürterek durdu, kaşlarını çatıp şöyle dedi:

"Kuşkusuz proletarya çok korkunç zararlar görecek, şimdilik kaderi bu. Ancak proletaryanın düşmanları birbirlerini güçsüz düşürecekler. Bu da aynı şekilde kaçınılmaz."

Sonra yanıma gelip, çok şaşırmış gibi ama alçak sesle şöyle dedi:

"Hayır, şöyle düşünün: Toklar, açları neden birbirlerine karşı savaşa sürüyor? Bundan daha ahmakça, daha iğrenç bir suç söyleyebilir misiniz? İşçiler bunun bedelini çok pahalı ödeyecek ama eninde sonunda onlar kazanacak. Tarih böyle buyuruyor."

Tarihten çok sık söz ederdi fakat konuşmalarında tarihin buyruğu ve gücü önünde puta taparcasına eğildiğini hiçbir zaman hissetmedim.

Konuşmak onu heyecanlandırıyordu, masanın kenarına ilişti, alnındaki teri sildi, soğumuş olan çayından bir yudum aldı ve birden:

"Amerika'da başınıza gelen skandal da neyin nesi?" diye sordu. "Gazetelerden öğrendim, işin aslı nedir, nasıl oldu bu iş?"

Başıma gelenleri kısaca anlattım.

Vladimir İlyiç kadar gülüşünü başkalarına da bulaştırabilen birine daha rastlamadım hayatımda. Büyük sosyal trajedilerin kaçınılmazlığını böylesine iyi gören, derinden hisseden, kapitalizm dünyasından kesinlikle, tartışmasız bir şekilde nefret eden, böylesine katı gerçekçi bir insanın boğulurcasına, gözlerinden yaş gelene dek, çocuklar gibi kahkahalar atabileceğini görmek son derece garip bir duyguydu. Böyle gülebilmek için ruh sağlığının çok sağlam olması gerekir.

"Ah, siz tam bir mizahçısınız!" dedi kahkahalar arasında. "Bu kadar komik olduğunu tahmin etmemiştim..."

Sonra gözyaşlarını sildi, ciddiyetini takınarak yumuşak, iyilik dolu bir gülümsemeyle şöyle dedi:

"Başarısızlıklara gülerek yaklaşabilmeniz çok iyi bir şey. Mizah duygusu, mükemmel, sağlıklı bir özelliktir. Espriyi çok iyi anlarım ama kendim yapamam. Hayatta karşılaştığımız gülünç şeyler belki de üzücü şeylerden az değil, gerçekten az değil."

Ertesi gün kendisine uğramam konusunda anlaştık, ama hava kötüydü, akşam da ağzımdan kan gelmeye başladı, öbür gün Paris'ten ayrıldım.

•

Paris'ten sonra Kapri'de görüştük. Kapri'de çok tuhaf bir izlenim bıraktı bende: Sanki Vladimir İlyiç, Kapri'ye iki kez gelmişti ve bu iki gelişinde de birbirinden tümüyle farklı ruh hallerindeydi.

İlyiç'lerden biri, daha onu rıhtımda karşıladığım anda bana çok kesin bir dille şunu açıklamıştı:

"Biliyorum, Aleksey Maksimoviç, mektubumda sizi uyardığım halde siz yine de benim Mahistlerle uzlaşacağımı umut ediyorsunuz. Bu mümkün değil! Hiçbir şekilde bunu denemeyin."

Eve gidene dek yol boyunca ona bu konuda hiç de haklı olmadığını açıklamaya çalıştım: Çok fazla anlamadığım felsefi çekişmelere arabuluculuk yapmak gibi bir niyetim yoktur, hiç de olmamıştır. Üstelik gençliğimden beri her türlü felsefeye karşı güvensizlik duymuşumdur, bu güvensizliğin nedeni ise benim kişisel, "öznel" deneyimimle felsefe arasındaki karşıtlıktır: Benim için dünya henüz başlamış, henüz "dünya olmuştur", felsefe ise dünyanın kafasına şap şap vurmakta ve hiç yeri değilken, "Nereye gidiyorsun? Neden gidiyorsun? Niçin düşünüyorsun?" sorularını sormaktadır.

Bazı filozoflar ise basit ve sert bir komut verip:

"Dur!" demişlerdir.

Ayrıca felsefenin kadın gibi olduğunu, çok çirkin, hatta acuze bir şey olabileceğini fakat ustaca giyinip kuşanınca güzeller güzeli sayılabileceğini artık biliyordum. Vladimir İlyiç'i güldürdü bu sözler.

"Mizah yapıyorsunuz," dedi. "Demek dünya henüz başlıyor, henüz dünya oluyor, çok güzel! Bunun üzerinde ciddi ciddi düşünün, nereden geliyorsunuz, nereye gitmeniz gerekiyor?"

Daha sonra ona, A. A. Bogdanov'un, A. V. Lunaçarski'nin, V. A. Bazarov'un benim gözümde her bakımdan mükemmel eğitimli büyük adamlar olduğunu, parti içinde onlar gibisiyle karşılaşmadığımı söyledim.

"Diyelim ki öyleler. Ee, ne çıkar bundan?"

"Sonuç olarak onları aynı amaca sahip insanlar olarak kabul ediyorum, anlaşılır ve derinlemesine bilincine varılmış bir amaç birliği ise felsefi anlaşmazlıkları silip süpürmelidir..."

"Demek uzlaştırma umudu hâlâ canlı? Nafile!" dedi. "Bir dost olarak size bunu kafanızdan olabildiğince uzağa atmanızı tavsiye ederim! Size göre Plehanov da aynı amacın adamı ama ben, laf aramızda, onun metafizik değil, materyalist de olsa başka bir amacın adamı olduğunu düşünüyorum."

Sohbetimiz böylece sona erdi. Bu sohbeti, aynı sözcüklerle, harfi harfine nakletmediğimi söylememe gerek yok sanıyorum. İçeriğinin doğruluğundan ise hiç kuşku duymuyorum.

Vladimir İlyiç Lenin'i karşımda, Londra'daki kongrede olduğundan daha da katı, daha da uzlaşmaz görmüştüm. Ancak orada endişeliydi, parti içindeki ayrılığı açıkça hissettiği, onu derinden etkileyen anlar olmuştu.

Burada sakin, soğukkanlı ve alaycı bir ruh halindeydi, felsefi konular üzerine sohbet etmekten bir anda, sert bir tavırla vazgeçiyor ve genellikle çok temkinli davranıyordu. Olağanüstü sevimli, yumuşak başlı ve Lenin'e hay-

ran fakat onuruna birazcık fazla düşkün biri olan A. A. Bogdanov, son derece sert ve ağır olan şu sözleri işitmişti:

"Schopenhauer, 'Açık düşünen, açıkça ifade eder,' diyor. Sanıyorum bundan daha iyi bir şey de söylememiş. Yoldaş Bogdanov, siz söylemek istediklerinizi açık seçik ifade etmiyorsunuz! Sizin 'ornatmanızın' (ikame etme) işçi sınıfına ne vereceğini ve Mahizmin Marksizmden neden daha devrimci olduğunu bana iki-üç tümceyle açıklayınız."

Bogdanov açıklamaya çalışıyordu fakat gerçekten de bir yığın laf kalabalığı içinde ne dediği anlaşılamıyordu.

"Bırakın," dedi Vladimir İlyiç. "Birisi, galiba Jaures, 'Gerçeği söylemek, bakan olmaktan daha iyidir,' demiş. Ben olsam buna bir de 'Mahist olmaktan'ı eklerdim."

Daha sonra Bogdanov'la hararetli bir şekilde satranç oynadı, kaybedince de öfkelendi, hatta çocuk gibi küstü. Çocuk gibi küsmesinin de, hayret verici gülüşü gibi, karakterinin bütünlüğünü bozmaması dikkat çekiciydi.

Kapri'de başka bir Lenin daha vardı: Mükemmel bir yoldaş, dünyadaki her şeye karşı dipdiri, hiç eksilmeyen bir ilgi gösteren, insanlara karşı davranışları olağanüstü yumuşak, neşeli bir insan...

Bir akşam, geç bir saatte, herkes gezmeye gittiğinde, bana ve M. F. Andreyeva'ya, neşesiz, derin bir üzüntüyle şöyle demişti:

"Zeki, yetenekli insanlar, parti için az şey yapmadılar, on kat fazlasını da yapabilirlerdi ama bizimle yürümeyecekler! Yürüyemezler. Bu suç düzeni, böyle onlarca, yüzlerce insanın ahlakını bozuyor, onları çirkinleştiriyor."

Başka bir kez şunları söylemişti:

"Lunaçarski partiye dönüyor. Öbür ikisine göre daha az bireycidir o. Ender rastlanan yetenekte bir insan. Ona karşı bir 'zaafım' var. Hay Allah, ne aptalca bir söz: zaafı olmak! Severim onu, mükemmel bir yoldaştır! Bir çeşit Fransız parlaklığı vardır kendisinde. Düşüncesizliği de Fransızlara özgü; düşüncesizliği estetizminden kaynaklanıyor."

Kaprili balıkçıların yaşantısını, ne kadar para kazandıklarını, papazların etkisini, okulların durumunu ayrıntılarıyla soruyordu. İlgilendiği konuların genişliğine şaşırmamak elimde değildi. Ona işte şu papaz, yoksul bir köylünün oğludur diye gösterdiklerinde hemen kendisi için bilgi toplamalarını istiyordu: Köylüler çocuklarını hangi sıklıkla din okullarına gönderiyor ve köylü çocukları papaz olarak çalışmak için köylerine geri dönüyorlar mı?

"Anlıyor musunuz? Bu bir rastlantı değilse, Vatikan'ın politikası demektir. Kurnaz bir politika!"

İnsanlardan bu derece yukarıda bulunduğu halde kendisini ihtirasın ayartıcılığından koruyabilmiş ve "sıradan insanlara" karşı yakın ilgisini yitirmemiş birini daha tasavvur edemem.

Onda, emekçilerin yüreğini ve sevgisini kendisine çeken bir tür manyetizma vardı. İtalyanca konuşmuyordu fakat Şalyapin'i ve daha pek çok ünlü

Rus'u görmüş olan Kaprili balıkçılar bir tür sezgiyle Lenin'i bir anda ayrı bir yere koymuştu. Büyüleyici bir gülüşü vardı, insan aptallıklarının hantallığını ve aklın akrobatik kurnazlıklarını çok iyi fark eden ve "iyi kalpli insanların" çocukça saflıklarından keyif alan bir adamın "içten gelen" gülüşü...

Yaşlı balıkçı Giovanni Spadaro, Lenin için:

"Ancak dürüst bir insan böyle gülebilir," demişti.

Lenin, gökyüzü kadar mavi ve berrak bir dalganın üzerinde sallanan sandalda "parmaktan", yani misinayla balık avlamayı öğrenmişti. Balıkçılar ona misinanın titrediğini parmağıyla hissettiği anda çekmesi gerektiğini şu sözlerle anlatmışlardı:

"*Kosi: drin-drin. Kapiş?**"

Balığı hemen yukarı çekmiş, bir çocuğun heyecanı ve bir avcının hırsıyla bağırmaya başlamıştı:

"Hah işte, *drin-drin*!"

Balıkçılar da çocukça bir sevinçle, kulakları sağır eden kahkahalar atmaya başlamışlar ve ona "Sinyor Drin-Drin" adını takmışlardı.

O gittikten sonra da balıkçılar hâlâ:

"Sinyor Drin-Drin nasıl? Çar onu yakalamadı mı?" diye soruyorlardı.

•

G. V. Plehanov, Kapri'ye Vladimir İlyiç'ten önce mi, sonra mı geldi anımsamıyorum.

Kapri'deki koloniden birkaç göçmen, yazar N. Oliger, Soçi'deki isyanı örgütlemekten ölüm cezasına çarptırılmış olan Lorentz-Metner, Pavel Vigdorçik ve galiba iki kişi daha Plehanov'la görüşmek istiyordu. Kabul etmedi. Bu onun hakkıydı, hastaydı ve buraya dinlenmeye gelmişti. Fakat Oliger ve Lorentz bana Plehanov'un bunu çok kırıcı bir tavırla yaptığını söylediler. Asabi biri olan Oliger, ısrarla Plehanov'un, "görüşmek isteyen ama bir şey yapabilecek durumda olmayanların çok fazla oluşundan ötürü yorgun düştüğü" şeklinde laflar ettiğini söylüyordu. Evimde kalırken gerçekten de yerel koloniden hiç kimseyi görmek istememişti. Vladimir İlyiç ise herkesle görüşmüştü. Plehanov hiç soru sormuyor, her şeyi biliyor ve kendisi anlatıyordu. Rusça konusunda çok yetenekliydi, Avrupa eğitimi almış biri olarak güzel, keskin sözcüklerle caka satmayı seviyordu ve galiba bu keskin sözcükler sayesinde yabancı ve Rus yoldaşların kusurlarını iyice belirginleştirmiş oluyordu. Bana sorarsanız, onun bu keskin sözleri her zaman yerini bulmuyordu. Belleğimde sadece şu başarısız sözler kalmış: "ölçüsüz derecede ılımlı Mehring", "içinde zolotnik [4,26 gram ağırlığında bir ağırlık birimi] kadar bile demir olmayan sahte Enrico Ferri". Buradaki sözcük oyunu ferro, yani demir sözcüğü üzerine kurulmuştu. Hepsi bu tür-

* "İşte böyle: Drin-drin. Anladın mı?" –*Yazarın Notu*

den şeylerdi. İnsanlara genellikle, Tanrı gibi olmasa da, ona biraz benzer şekilde tepeden bakıyordu. Çok yetenekli bir yazar ve partinin kurucusu olarak bende derin bir saygı uyandırmıştı, ancak sempati yaratmamıştı. "Aristokrat" yönleri çok fazlaydı. Kim bilir belki de yanlış düşünüyorumdur. Yanlışlara karşı özel bir sevgim yok ama bütün insanlar gibi ben de hata yapıyorum. Ancak gerçek, gerçek olarak kalıyor: G. V. Plehanov ve V. İ. Lenin kadar birbirinden farklı çok az insanla karşılaştım. Bu da normaldi: Biri eski dünyayı yıkma görevini tamamlıyor, diğeri ise yeni dünyayı kurmaya başlıyordu.

Hayat öyle şeytanca bir ustalıkla kurulmuş ki, nefret etmeyi beceremiyorsan gönülden sevemiyorsun. İnsanı ta kökten değiştiren, ruhun ikiye bölünmesinin zorunluluğu ve nefretten doğan aşkın kaçınılmazlığı, çağdaş yaşam koşullarını yıkılmaya mahkûm ediyor.

Acı çekme gereğinin "ruhun arındırılması" için evrensel bir yöntem olarak öğütlendiği bir ülke olan Rusya'da ben, insanların bahtsızlıklarına, üzüntülerine ve acılarına karşı Lenin kadar derin ve güçlü bir nefret, bir tiksinti hisseden başka birine daha rastlamadım, böyle birini tanımıyorum.

Benim gözümde bu duygular, hayatın dramlarına ve trajedilerine karşı duyulan bu nefret, acıların övülmesi ve kutsallaştırılması amacıyla en mükemmel İncil'lerin yazıldığı ve gençlerin hayatı, özellikle gündelik, küçük dramların tekdüze anlatımlarıyla tıka basa dolu kitaplara göre yaşamaya başladıkları bir ülkenin insanı olan Vladimir Lenin'i çok yükseklere çıkarıyor. Rus edebiyatı, Avrupa'nın en karamsar edebiyatıdır; bizde bütün kitaplar hep aynı konuda, nasıl acı çekiyoruz konusunda yazılır. Bizler, gençliğimizde ve olgun yaşlarımızda aklımız ermediğinden, çarlık hükümetinin baskıları yüzünden, kadınlar yüzünden, yakınlarını sevmek yüzünden, dünyanın kötü düzeni yüzünden, hayat boyu yaptığımız hataları yaşlılığımızda anladığımız için, dişlerimiz döküldüğü ve hazımsızlık çektiğimiz için ve sonunda öleceğimiz için acı çekeriz.

"Politika yüzünden" bir ay hapis yatan ya da bir yılını sürgünde geçiren her Rus, çektiği acıları anlattığı bir anı kitabını Rusya'ya armağan etmeyi kutsal bir görev sayar. Bugüne dek biri de çıkıp hayatı boyunca nasıl sevindiğini anlatan bir kitap yazmayı akıl etmemiştir. Rus insanı kendisine bir hayat uydurmaya alışkın olduğu için, ancak bunu yapmayı da pek beceremediği için bu mutlu yaşama kitabının, Rus insanına yaşamı nasıl kurması gerektiğini öğretebilme olasılığı söz konusudur.

Lenin'in, insanların dertlerine karşı hiçbir şekilde uzlaşma kabul etmeyen, hiç sönmeyen düşmanlık duygusu, bu dertlerin günlük yaşamın ortadan kaldırılamayacak temeli değil, insanların kendilerinden uzaklaştırmak zorunda oldukları ve uzaklaştırabilecekleri iğrenç bir pislik olduğuna inancı benim için son derece önemlidir.

Onun kişiliğinin bu temel özelliğini bir materyalistin savaşçı iyimserliği olarak adlandırabilirim. Ruhumu bu insana, büyük harfle bu İnsan'a çeken de işte bu özelliktir.

1917-18 yıllarında Lenin'le ilişkilerim, olmasını istediğim gibi değildi, fakat başka türlü de olamazdı.

O, politikacıydı. Görüşleri, kurşun rengi köylü Rusyası gibi çok büyük ve ağır bir geminin dümencisi için gerekli olan, üzerinde titizlikle çalışılmış bir doğruluktaydı.

Benimse politikaya karşı doğuştan bir tiksintim vardır ve genel olarak kitlelerin sağduyusuna, özellikle de köylü kitlesinin sağduyusuna pek inanmam. Düşünceyle şekil verilmemiş sağduyu, yaratıcı işler yapacak şekilde hayata girebilecek bir güç değildir henüz. Kitleyi oluşturan bütün bireylerin çıkarlarının ortak olduğu anlaşılmadıkça, kitlenin sağduyusunda düşünce yok demektir.

Kitle, bin yıllardır hep iyiyi isteyerek yaşamaktadır, ancak bu istek, kitlenin gövdesinden, onu köleleştiren, onun kanıyla hayatını sürdüren yağmacılar yaratmaktadır ve dünyada onu bu yağmacıların elinde tutsak olmaktan kurtarabilecek tek bir güç olduğunu, bu gücün Lenin'in belirttiği gerçeğin gücü olduğunu anlamadığı sürece de böyle olmaya devam edecektir.

Lenin, Rusya'ya geldikten sonra, 1917 yılında "tezlerini" yayınladığında, bu tezlerle onun, politik bakımdan eğitimli işçilerden oluşan nicelik olarak önemsiz, nitelik olarak kahraman bir orduyu ve yürekten devrimci aydınları Rus köylülüğüne feda edeceğini düşünmüştüm. Rusya'nın biricik eylemci gücü, Rus halkının ruhunda, günlük yaşamında, tarihinde hiçbir değişiklik yapamadan, köyün tatlısu haznesine atılmış bir avuç tuz gibi iz bırakmadan eriyip gitmiş olacaktı.

Bilim ve teknik adamları, yani genel anlamda ele alırsak nitelikli aydın kesim, bence, yapıları bakımından devrimci insanlardır ve işçi, sosyalist aydınlarla birlikte Rusya'nın biriktirdiği en değerli güçtür. 1917 yılının Rusyasında iktidarı ele geçirebilecek ve köyü örgütleyebilecek başka bir güç görmüyordum. Fakat sayıları az ve fikir ayrılıkları nedeniyle parça parça olmuş bu güçler, rollerini ancak çok sağlam bir iç birlik oluşturmaları halinde yerine getirebilirdi. Önlerinde çok büyük bir iş vardı: Köyün anarşizmine hâkim olmak, köylünün iradesini geliştirmek, ona akılcı biçimde çalışmayı öğretmek, üretiminde reform yapmak ve bunların hepsini birden sağlayarak ülkeyi hızla ileriye götürmek; bütün bunlar ancak köyün içgüdülerinin kentin örgütlü aklına bağlanması halinde sağlanabilirdi. Ben, devrimin en birinci görevi olarak ülkenin kültür güçlerinin büyümesine yardım edebile-

cek koşulların yaratılmasını görüyordum. Bu amaçla Kapri'de işçiler için bir okul açılmasını önermiştim ve gericilik yıllarında, yani 1907-1913 yıllarında işçilerin manevi alandaki canlılığını her bakımdan artırmak için elimden geldiğince çalışmıştım.

Bu amaçla Şubat Devrimi'nden hemen sonra, 1917 yılı ilkbaharında, "Pozitif Bilimlerin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması İçin Serbest Dernek" kurulmuştu. Bu, bir yandan Rusya'da bilimsel araştırma enstitülerinin kurulmasını, diğer yandan da bilimsel ve teknik bilgilerin işçi kesimi arasında geniş ve sürekli yaygınlaştırılmasını görev edinmiş bir kuruluştu. Derneğin başında V. A. Steklov, L. A. Çugayev, Fersman, S. P. Kostıçev, A. A. Petrovskiy gibi Rusya Bilimler Akademisi üyesi, büyük bilim adamları bulunuyordu. Büyük bir gayretle para toplanıyordu; S. P. Kostıçev, bir zoobotanik araştırma enstitüsü kurulması için yer arayışlarına girişmişti.

Daha iyi anlaşılabilmesi için, okuma yazma bilmeyen köylü sayısının kentteki okuma yazma bilmeyenlerden kat kat fazla olması, köylülerin yaradılışları bakımından bireyci olmaları ve sosyal duygulardan neredeyse tamamen yoksun bulunmaları gibi olguların beni hayatım boyunca üzdüğünü söyleyeceğim.

Köyü daha da anarşik hale getiren savaşla iyice zorlaşmış olan durumdan tek çıkış yolu, bence politik yönden bilgili işçilerin bilim ve teknik aydınlarıyla sıkı bir birlik içinde oluşturacağı diktatoryaydı.

Yüzlerce işçiyi sosyal kahramanlık ve yüksek entelektüellik ruhuna uygun biçimde eğiten, tüm "Bolşeviklerin" de içinde bulunduğu aydın kesimce hazırlanmış olan Rus devriminde aydınların rolü konusunda komünistlerden farklı düşünüyordum. Rus aydınları –bilim ve işçi aydınları– Rusya tarihinin ağır yükünü sırtlanmış tek yük hayvanı olmuştur, halen öyledir ve uzun süre de öyle olacaktır. Halk kitlelerinin sağduyusu, geçirdiği tüm sarsıntılara ve aldığı tüm uyarılara rağmen hâlâ dışarıdan yönetilmeyi bekleyen bir güç olmaya devam ediyor.

Bundan on üç yıl önceki düşüncelerim böyleydi ve yanlıştı. Anılarımın bu sayfasını çizip atmak gerekirdi. Fakat "kalemle yazılanı baltayla kazıyamazsın," derler. Ayrıca Vladimir İlyiç'in sık sık yinelediği gibi "hatalardan ders alırız." Varsın okurlar benim bu yanlışımı öğrensinler. Yaptığı gözlemlerden sonuç çıkarmakta acele edenlere ders olabilirse ne mutlu bana.

Pek tabii ki, bir kısım uzmanın bir dizi alçakça sabotajından sonra bilim ve teknik işçilerine karşı tutumumu yeniden değerlendirmek zorunda kaldım ve bu değerlendirmeyi yaptım. Böylesi yeniden değerlendirmelerin bir bedeli vardır, özellikle de ileri yaşlarda.

•

Dürüst halk önderlerinin işi, bir insanın taşıyamayacağı kadar zordur. Lenin'in önderliğindeki devrime gösterilen direniş de geniş çaplı, güçlü bir direnişti. Ayrıca, günümüz Avrupasında insanları yok etme tekniğinde ve bu işe olan hevesteki artışın da tartışmasızca kanıtladığı gibi, "uygarlığın" gelişmesiyle birlikte, insan hayatının değerinde apaçık bir azalma olduğunu dikkate almak gerekir.

Ancak vicdanınızın sesine kulak verip söyleyin: Bütün Avrupa'yı kasıp kavuran dört yıllık alçakça kıyımda yok edilen milyonlarca insana acımadıkları gibi, üstüne üstlük her yola başvurup bu iğrenç savaşı "tam bir zafere ulaşıncaya kadar" iyice tutuşturduktan sonra, Rus devriminin kana susamış olduğunu ileri süren "ahlakçıların" ikiyüzlülüğüne ne dersiniz? Bu, son derece tiksindirici bir şey değil midir? "Kültürlü uluslar" şu anda harap, perişan durumdalar, yabanileşmekteler, insanların küçük çıkarlar peşindeki ortak ahmaklığı zafer kazanıyor, bu ahmaklığın sımsıkı ilmekleri bugün de insanları boğmaya devam ediyor.

Lenin'in sertliği konusunda pek çok şey yazılıp söylenmiştir. Pek tabii ki, onu yalandan ve iftiradan korumak gibi gülünç bir münasebetsizlik yapamam. İftira ve yalanın, küçük burjuva politikasının yasalaşmış bir yöntemi, düşmana karşı alışılmış bir mücadele tarzı olduğunu biliyorum. Dünyanın büyük insanları arasında çamur atmaya kalkışılmamış bir tek kişinin bile bulunduğunu sanmıyorum. Bunu herkes bilir.

Ayrıca seçkin bir insanı kendi anlayış düzeyine indirmekle kalmayıp, aynı zamanda bu insanı, ayaklarının dibine, kendilerinin yaratıp "gündelik yaşam" diye adlandırdıkları yapışkan ve zehirli çamurun içine devirmeye çalışma isteği bütün insanlarda olan bir istektir.

Şu olayı tiksinerek anımsarım: 1919 yılında, Petersburg'da "köylerdeki yoksulluk" diye bir kongre olmuştu. Rusya'nın kuzey illerinden birkaç bin köylü gelmişti kongreye. Bu köylülerin yüzlercesi Romanovların Kışlık Saray'ına yerleştirilmişti. Kongre bitip bu insanlar gittikten sonra görüldü ki, yalnız sarayın banyolarını değil, çok sayıda, çok değerli Sevr, Saksonya ve Doğu vazolarını da lazımlık niyetine kullanıp berbat etmişlerdi. Darda kaldıkları için yapmamışlardı bunu, sarayın tuvaletleri, su tesisatı gayet iyi çalışıyordu. Hayır, yaptıkları bu edepsizlik, güzel şeyleri bozma, kirletme isteğinin ifadesiydi. İki devrim ve savaş sırasında insanların bu kindar ve karanlık, güzel şeyleri kırıp dökme, bozma, alaya alma, kötüleme isteğini yüzlerce kez gözlemişimdir.

"Yoksul köylülerin" hareket tarzının altını, köylüye karşı kuşkucu davranışımdan kaynaklanan nedenlerle çizmiş olduğumu düşünmeyin, hayır, bazı aydın gruplarının da, örneğin kendileri Rusya'da olmadığına göre, Rusya'da artık güzel hiçbir şey kalmadığını düşünen göçmenlerin de güzel şeyleri kirletmeyi hastalık derecesinde istediğini biliyorum.

Olağanüstü bir güzelliği bozmaya yönelik kötü niyetli isteğin kaynağıyla, olağandışı bir insanı ne olursa olsun karalamaya yönelik alçakça isteğin kaynağı aynıdır. Olağan olmayan her şey insanların istedikleri gibi yaşamalarına engel olur. İnsanlar, sosyal alışkanlıklarının köklü biçimde değişmesini değil, yalnızca bu alışkanlıkların genişlemesini ister açgözlülükle. Çoğunluğun başlıca sızlanması ve feryadı, "Alıştığımız gibi yaşamamıza engel olmayın!" şeklindedir.

Vladimir Lenin, insanların alıştıkları hayatı sürmelerine, kendisinden önce hiç kimsenin beceremediği kadar engel olan bir adamdı.

Dünya burjuvazisinin ona beslediği nefret, insanı iğrendirecek kadar açıkça gözler önündedir. Bu nefretin mavi veba lekeleri her yanda göze batıyor. Kendisi zaten iğrenç olan bu nefret, bize bütün ülkelerin proleterlerinin esinlendiricisi ve önderi Vladimir Lenin'in, dünya burjuvazisinin gözünde ne kadar büyük, ne kadar korkutucu biri olduğunu gösteriyor. İşte fiziksel olarak ortada olmasa da sesi, dünya emekçileri için giderek daha gür, daha muzaffer çıkıyor. Yeryüzünde bu sesin, emekçi halkı devrime, yeni bir yaşama, eşitlerin dünyasını kurmaya yöneltmediği tek bir yer yoktur artık. Lenin'in öğrencileri ve onun gücünü miras alanlar, bu davayı daha da güvenilir, daha da sağlam, daha da başarılı hale getiriyor.

Lenin'de ifadesini bulan yaşama isteği ve yaşamın iğrenç yanlarına karşı duyduğu yoğun nefret beni büyülüyordu, yaptığı her şeye kattığı gençlik heyecanına hayran oluyordum. İnsanüstü çalışma gücü beni şaşırtıyordu. Hareketleri çevik, becerikliydi; az, fakat güçlü el kol hareketleriyle sözcük yönünden aynı şekilde cimri ama düşünce yönünden zengin konuşması tam bir uyum içindeydi. Moğol'u andıran yüzünde, yalana ve hayatın dertlerine karşı yorulmadan savaşan bir insanın keskin gözleri alev alev, süzülerek, kırpılarak, alaycı bir şekilde gülümseyerek, öfkeyle parlayarak yanıyordu. Bu gözlerin ışıltısı, konuşmasını daha ateşli, daha parlak hale getiriyordu.

Ruhundaki zaptolunmaz enerjinin gözlerinden zaman zaman kıvılcım gibi fışkırdığı ve aynı enerjiyle dolu sözlerinin havada uçuşup parıldadığı hissine kapılıyordu insan. Konuşması, karşı konulmaz gerçeğin elle tutulabileceği duygusunu uyandırırdı sürekli.

Uzun masanın bir ucunda oturan ve gülümseyerek, bir gemi dümencisinin gözlerini andıran keskin gözlerini ışıldatarak, yoldaşların tartışmalarını ustalıkla yöneten ya da bir sahnede ayakta dururken başını geriye atmış, suskun kalabalığa, gerçeğe susamış insanların aç gözlerine doğru anlaşılır, açık sözler gönderen bir insan hayali onunla o kadar özdeşleşmişti ki, Lenin'i Gorki Parkı'nda[10] dolaşırken görmek olağandışı ve garip gelirdi.

Bu sözler, bana demir tellerin soğuk ışıltısını anımsatırdı her zaman.

Bu sözlerden, gerçeğin sanatsal biçimde oyulmuş figürü, şaşırtıcı basitliğiyle ortaya çıkardı.

•

Hırs, yapısından kaynaklanan bir özellikti, ancak bu, bir kumarbazın kazanma hırsı değildi. Lenin'de bu özellik, görevine sarsılmaz şekilde sadık birine özgü, dünyayla arasındaki ilişkiyi çok yönlü ve derinlemesine duyumsayan, dünyadaki karmaşada üzerine düşen rolü, yani karmaşaya düşman olma rolünü tam olarak anlamış bir insana özgü olağanüstü ruh diriliğini çıkarıyordu ortaya. Aynı ilgiyle satranç oynayabilir, "Kostüm Tarihi" sergisini gezebilir, bir arkadaşıyla saatlerce tartışabilir, balık tutabilir, güney güneşiyle cayır cayır yanan Kapri'nin taş yollarında dolaşabilir, altın sarısı katırtırnağı çiçeklerini ve eli yüzü kir içindeki balıkçı çocuklarını hayran hayran seyredebilirdi. Akşamları ise Rusya'yla, köyle ilgili hikâyeler dinlerken imrenerek iç çekerdi:

"Rusya'yı pek bilmiyorum. Simbirsk, Kazan, Petersburg, sürgün; hemen hemen hepsi bu kadar!"

Gülünç şeyleri sever ve bütün gövdesiyle, bazen gözlerinden yaş gelene dek, "dem çekercesine" gülerdi. Kısacık bir "hımm-hımm" sesine, kindar bir alaydan dikkatli bir kuşkuya dek sonsuz ayırtılar katabilir ve bu "hımm-hımm"lar hayatın şeytanca saçmalıklarını iyi bilen, son derece uyanık bir adamın anlayabileceği keskin bir mizah duygusuyla yüklüydü.

Tıknaz, sağlam yapısı, Sokratvari alnıyla ve hiçbir şeyi kaçırmayan gözleriyle çoğu zaman garip ve biraz da gülünç bir poz alırdı: Başını geriye atıp omzuna doğru eğdikten sonra parmaklarını yeleğinin kol oyuklarından içeri sokardı. Bu pozda şaşırtacak kadar sevimli ve gülünç bir şey, muzaffer bir horoz edası vardı. Böyle anlarda, bu lanet olası dünyanın yüce bir evladı, bir sevgi davasının gerçekleşmesi uğruna kendini düşmanlığa ve nefrete kurban etmek zorunda kalmış bir güzel insan, neşeyle pırıl pırıl parlardı.

1918 yılından önce, yani Lenin'e yönelik alçakça ve iğrenç suikast girişiminden[11] önce, Rusya'da onunla hiç karşılaşmamış, hatta onu uzaktan bile görmemiştim. Ziyaretine gittiğimde elini hâlâ pek iyi kullanamıyor, kurşun isabet eden boynunu zor hareket ettiriyordu. Bu olay nedeniyle gösterdiğim öfkeye karşılık isteksiz, nasıl derler, bıkmış gibi şöyle dedi:

"Kavga işte, ne yaparsınız? Herkes ancak becerebildiğini yapar."

Görüşmemiz çok dostça bir havada geçti, ama tabii ki, sevgili İlyiç'in hiçbir şeyi atlamayan keskin gözleri benim "şaşkın" yüzüme merhametle bakıyordu.

Birkaç dakika sonra Lenin hırsla şöyle dedi:

"Bizimle birlikte olmayan bize karşı demektir. Tarihe bağımlı olmayan insanlar hayal ürünüdür. Bir zamanlar böyle insanların olduğunu varsaysak bile şimdi bunlar yoktur ve olamaz. Böylelerinin hiç kimseye yararı da yok-

tur. En sonuncu insana dek herkes, her zamankinden daha da karmaşık bir hale gelmiş olan gerçeklerin burgacına çekilmiştir. Hayatı çok basite indirgediğimi mi söylüyorsunuz? Bu basitleştirme, kültürü yok etmekle mi tehdit ediyor ha?"

Karakteristik ve alaycı bir "Hımm-hımm..."

Keskin bakışlar daha da keskinleşiyor ve Lenin alçak sesle devam ediyor:

"Peki, milyonlarca mujik, ellerinde tüfeklerle kültürü tehdit etmiyor mu sizce? Kurucu Meclis'in köylülerin anarşizmiyle baş edebileceğini mi sanıyorsunuz? Köy anarşizmi konusunda bunca gürültü koparan siz, yaptığımız çalışmayı başkalarından daha iyi anlamış olmalıydınız. Rus halkına çok basit bir şeyi, halkın aklının çok iyi kavrayabileceği bir şeyi göstermek gerekiyor. Sovyetleri ve komünizmi kısacası."

"İşçilerin aydınlarla birliği mi diyorsunuz? Hayır, bu kötü bir şey değil. Aydınlara söyleyin bizim yanımıza gelsinler. Size göre onlar adaletin çıkarlarına içtenlikle hizmet ediyor zaten, değil mi? O zaman mesele nedir? Yanımıza buyurun: Halkı ayakları üzerine kaldırmak, dünyaya yaşamla ilgili tüm gerçeği söylemek gibi korkunç boyutlardaki bir çalışmayı üstlenen biziz, insanca bir yaşama götüren en kestirme yolu, kölelikten, yoksulluktan, aşağılanmaktan kurtuluş yolunu halklara biz gösteriyoruz."

Gülmeye başladı ve içtenlikle şöyle dedi:

"Bunun için bana aydınlar da kurşun sıkmıştı."

Sohbetin sıcaklığı normale yaklaştığında ise sıkıntılı ve üzüntülü bir sesle:

"Aydınların bizim için gerekli olduğunu tartışıyor muyum ben? Onların nasıl düşmanca duygular içinde bulunduklarını, zamanın gereklerini hiç anlayamadıklarını siz de görmüyor musunuz? Biz olmazsak aydın kesimin güçsüz kalacağını, kitlelere erişemeyeceğini görmüyor musunuz? Bu kadar fazla bölünürsek bu onların suçu olacaktır."

Hemen hemen her görüşmemizde bu konudan söz ediyorduk. Sözlerinde aydınlar konusundaki tutumu kuşkucu ve düşmanca bir tutum olarak kalsa da aslında devrim sürecinde entelektüel enerjinin önemini her zaman doğru değerlendiriyor ve devrimin esas itibariyle zamanı geçmiş ve dar koşullarda kendisine düzenli gelişme olanakları bulamayan bu enerjinin patlaması olduğunu da kabul ediyordu.

Anımsıyorum, Bilimler Akademisi'nin üç üyesiyle birlikte onu ziyarete gitmiştik. Petersburg'daki yüksek bilim kurumlarından birinin yeniden düzenlenmesi gerektiğinden söz ediyorduk. Lenin, bilim adamlarını uğurladıktan sonra hoşnutlukla şöyle dedi:

"Onları anlıyorum. Zeki insanlar. Her şeyleri basit; kesin olarak formülleştirilmiş, ne istediklerini iyi bilen insanlar olduklarını hemen görüyorsun. Böyleleriyle çalışmak zevk verir insana. Özellikle hoşuma giden de..."

Rus biliminin en büyük adlarından birini söyledi, ertesi gün ise bana telefonda şöyle diyordu:

"S.'ye sorun bakalım, bizimle çalışır mı?"

Ve S. öneriyi kabul ettiğinde Lenin buna çok sevindi, ellerini ovuşturup espri yaptı:

"İşte böyle, bütün Rus ve Avrupalı Arşimet'leri art arda yanımıza çekeceğiz, o zaman dünya ister istemez altüst olacak!"

• •

Partinin Sekizinci Kongresi'nde N. İ. Buharin:

"Ulus demek, proletaryayla birlikte burjuvazi demektir. İnsanı tiksindiren bir burjuvazinin kendi kaderini belirleme hakkını kabul etmenin hiçbir anlamı yoktur," demişti.

"Hayır," diye itiraz etmişti Lenin, "bağışlayın ama anlamı var. Siz proletaryanın burjuvaziden ayrılması sürecine dayanıyorsunuz ama bu sürecin nasıl gelişeceğine bir bakalım hele."

Daha sonra bu ayrılma sürecinin yavaş ve zor geliştiği Almanya'yı örnek gösterip, "komünizmin zor kullanılarak benimsetilemeyeceğini" anımsattıktan sonra sanayi, ordu ve kooperatiflerdeki aydınların öneminden de aynı şekilde söz etmişti. İşte *İzvestiya** gazetesinin kongredeki tartışmalarla ilgili raporundan bir alıntı:

"Bu konu önümüzdeki kongrede tam bir açıklığa kavuşturulmak zorundadır. Komünizmi, ancak burjuva bilim ve teknik araçları komünizmi kitlelere daha iyi anlatabildiği zaman kurabiliriz.

Bunun için de burjuvazinin elindeki cihazı almak, bütün uzmanların çalışmaya katılmasını sağlamak gereklidir. Burjuva uzmanlar olmaksızın üretim gücünü artırmak olanaksızdır. Bu uzmanların çevresini dostça bir işbirliğiyle, işçi komiserleriyle, komünistlerle kuşatmak, kopamayacakları koşullara yerleştirmek gerekir. Ancak onlara kapitalistlerin yanında sahip olduklarından daha da iyi çalışma olanakları vermek gerekir, çünkü burjuvazinin eğittiği bu katman başka türlü çalışmayacaktır. Koskoca bir katmanı zorla çalıştırmak olanaksızdır. Burjuva uzmanlar kültürel çalışmalara alışmışlardır ve bu çalışmayı burjuva düzenin çerçevesi içinde ilerletmişlerdir, yani burjuvaziyi büyük maddi işlerle zenginleştirmişler ve bundan proletarya için de çok küçük paylar ayırmışlardır ama her şeye rağmen kültürü ilerletmişlerdir, bu onların işidir, mesleğidir. İşçi sınıfının kültüre yalnızca değer vermekle kalmayıp aynı zamanda da kültürün kitleler arasında yayılmasına yardım ettiğini gördükleri için bize karşı tavırlarını değiştireceklerdir. İşte o zaman yalnızca politik bakımdan burjuvaziden uzaklaşmış olmakla kalmayacaklar, manevi bakımdan da kazanılmış olacaklardır. Onları bizim

* *İzvestiya* ("Haberler"): Moskova İşçi Vekilleri Sovyeti'nin yayın organı, günlük gazete.

tarafımıza çekmek, bunun için de zaman zaman fedakârlık yapmak gerekir. Uzmanlara karşı tavrımızda nedensiz, sığ çekişmelere yer vermemeliyiz. Onlara olabildiğince iyi geçim koşulları sağlamalıyız. Bu, iyi bir politika olacaktır. Dün küçük burjuva partilerin yasal hale getirilmesinden söz ettiğimiz halde bugün Menşevikleri ve Sol Sosyalist Devrimcileri tutukluyorsak, bütün bu gidip gelmeler yine de tek bir kesin çizgi üzerinde olmaktadır: Karşıdevrimin yolunu kesmek, burjuva kültür kadrolarından yararlanmak."

Büyük bir politikacının bu mükemmel sözlerinde, bütün sığ, güçsüz ve özellikle de ikiyüzlü "hümanizm" çığlıklarına göre çok daha canlı ve gerçek bir anlam vardır. İşçi sınıfıyla birlikte onurlu çalışma çağrısını anlamış ve değer vermiş olması gerekenlerin pek çoğu ne yazık ki bu çağrıyı anlamamış ve değerini bilmemişlerdir. Bu kişiler saman altından su yürütmeyi, ihaneti yeğlemişlerdir.

"Uşak takımından" pek çokları kölelik yasasının kaldırılmasından sonra da efendilerinin kendilerini kamçıladığı at ahırlarında onlara hizmet etmeye devam etmişlerdir.

Devrimci taktik ve hayatın acımasızlığı konusunu Lenin'le sık sık konuşma fırsatı buldum.

"Ne istiyorsunuz?" diye soruyordu şaşkınlık ve öfkeyle. "Görülmemiş derecede acımasız olan bu kavgada insancıllıktan söz edilebilir mi? Burada iyi yürekliliğe ve gönül yüceliğine yer olabilir mi? Avrupa bizi ablukaya almış durumda, Avrupa proletaryasından beklenen yardımdan yoksunuz, karşıdevrim her yandan canavar gibi tepemize çullanıyor, peki biz ne yapalım? Savaşmamalı, karşı koymamalı mıyız, böyle bir hakkımız yok mu? Bağışlayın ama biz de ahmak değiliz. Bizim istediğimiz şeyi bizden başka hiç kimsenin yapamayacağını biliyoruz. Aksine inanmış biri olsam burada oturacağımı mı sanıyorsunuz?"

"Bir kavgada ne kadar yumruk atılması gerektiğini ve ne kadarının fazla olacağını neye göre hesaplarsınız?" diye sormuştu bir gün bana, ateşli bir konuşmadan sonra. Bu basit soruya ancak duygusal bir yanıt verebilmiştim. Sanırım, başka bir yanıt da verilemezdi.

Çeşitli ricalarımla onu sık sık bunaltıyor ve zaman zaman insanlarla ilgili isteklerimin Lenin'de bana karşı bir acıma duygusu yarattığını hissediyordum.

"Saçma sapan işlerle uğraşıyormuşsunuz gibi gelmiyor mu size de?"diye soruyordu.

Ancak ben gerekli gördüğüm bir şeyi yapıyordum ve proletarya düşmanlarının hesaplarını bilen bir adamın kızgın yan bakışları beni ondan uzaklaştırmıyordu. Üzüntüyle başını sallıyor ve:

"Yoldaşlarınızın, işçilerin gözünde itibarınızı düşürüyorsunuz," diyordu.

"Öfke ve kızgınlık içindeki" yoldaşların ve işçilerin, özgürlüğe, değerli insanların yaşamlarına karşı genellikle son derece hafif ve "basit" davrandıklarını ve bunun bence onurlu ve zor devrim davasını gereksiz, zaman zaman da anlamsız bir sertlikle gözden düşürmekle kalmadığını, büyük bir gücü bu davaya katılmaktan uzaklaştırdığı için devrim davasına nesnel olarak zarar verdiğini de söylüyordum.

"Hımm, hımm," diye kuşkuyla homurdanıyordu Lenin ve bana aydınların işçi davasına ihanetleriyle ilgili bir sürü olay sıralıyordu.

"İçimizden pek çok kişinin ihanet etmesinin nedeni, sadece korkaklık değil, aynı zamanda bu insanların gururlu olmaları, mahcup olma korkusu, yakın buldukları teorinin pratikle yüz yüze geldiği zaman zarar göreceği korkusu duymalarıdır. Biz bundan korkmuyoruz. Teori, hipotez bizim için 'kutsal' bir şey değil, bir iş aletidir."

Her şeye rağmen İlyiç'in herhangi bir ricamı geri çevirdiğini anımsamıyorum. Ricalarımın yerine getirilmediği durumlar olmuşsa da bu onun suçu değil, hantal Rus devlet yapısının her zaman bolca bulundurduğu "mekanizma hataları" yüzündendir. Örneğin değerli insanların geleceklerini kolaylaştırmak, onların hayatlarını kurtarmak konusunda bir kimsenin öfkeli ve isteksiz davrandığını düşünelim. Burada bir baltalama da söz konusu olabilir, çünkü düşman kurnaz olduğu kadar hayasızdır da. Kin ve öfke mekanik olarak harekete geçer. Ayrıca yakınlarının acı çekmesinden epey zevk alan, psikolojik olarak hasta, küçük insanlar da vardır elbette.

Bir gün gülümseyerek bana şu telgrafı göstermişti:

"Beni yine tutukladılar, söyleyin bıraksınlar."

İmza: İvan Volnıy.

"Bu adamın kitabını okudum, çok hoşuma gitti. Şu beş sözcükte onun, hataların kaçınılmaz olduğunu anlayan ve buna kızmayan, kişisel dargınlığı yüzünden deliye dönmeyen biri olduğunu hissediyorum hemen. Oysa sanıyorum üçüncü kez tutuklanıyor. Ona köyden gitmesini, yoksa öldürülebileceğini söyleseniz. Anlaşılan pek sevilmiyor oralarda. Telgraf çekip bu öğüdü verin."

Lenin'in, düşman saydığı insanlara yardıma hazır olması, hem de sadece hazır olması değil, bu insanların geleceklerinden kaygı duyması beni genellikle çok şaşırtırdı. Örneğin kimya bilgini bir general ölüm tehdidi altında bulunuyordu.

"Hımm-hımm," dedi Lenin anlattığım hikâyeyi dikkatle dinledikten sonra. "Sizce çalıştığı laboratuvara oğullarının silah sakladıklarını bilmiyor muymuş yani? Biraz hayal ürünü gibi. Fakat bu konuyu Cerjinski'nin incelemesi gerekir, gerçeği anlama konusunda ince bir sezgisi vardır onun."

Birkaç gün sonra Petrograd'a telefon edip bana şöyle diyordu:

"Sizin generali salıvereceğiz, herhalde salmışlardır bile. Ne yapmak istiyordu?"

"Homoemülsiyon..."

"Evet, evet, bir tür fenol! Tamam fenol yapsın bakalım. Çalışması için ne gerekiyorsa bana söyleyin..."

Lenin, bir insanı kurtarmaktan duyduğu utangaç sevinci göstermemek için işi şakaya vuruyordu.

Birkaç gün sonra tekrar soruyordu:

"General nasıl, işlerini yoluna koydu mu?"

1919 yılında Petersburg aşevine çok güzel bir kadın gelmiş ve sert bir dille:

"Ben Prenses Ç., köpeklerim için kemik verin!" demiş.

Bu kadının aşağılanmaya ve açlığa dayanamayarak kendini Neva Nehri'ne atmaya karar verdiği, fakat dört köpeğinin, sahibelerinin bu niyetini sezip peşinden gittikleri ve sağa sola koşup, uluyarak onu intihardan vazgeçirdikleri anlatılıyordu.

Lenin'e bu hikâyeyi anlattım. Yan gözle, aşağıdan yukarı doğru bana bakıp gözlerini süzdü, sonunda gözlerini tamamen kapattı ve kaşlarını çatarak şöyle dedi:

"Yalan olsa bile iyi uydurulmuş bir yalan. Bir devrim esprisi."

Kısa bir süre sustu. Ayağa kalktı ve masanın üzerindeki kâğıtları karıştırıp düşünceli bir sesle şöyle dedi:

"Evet, bu insanların işi zorlaştı. Tarih, kimsenin gözünün yaşına bakmayan bir anadır ve iş cezalandırmaya gelince hiçbir şeyden çekinmez. Ne diyebilirim? Bu insanlar için kötü oldu. Akıllı olanlar köklerinden koparıldıklarını ve artık yeniden kök salamayacaklarını anlıyorlar elbette. Avrupa'ya gidip Avrupa toprağına kök salmaksa akıllı olanların hoşuna gitmiyor. Oraya alışamazlar, ne dersiniz?"

"Sanırım alışamazlar."

"Demek ki, ya bizimle birlikte yürüyecekler ya da silahlı darbe telaşına düşecekler tekrar."

Benim mi öyle anladığımı yoksa böylelerine gerçekten de acıdığını mı sordum.

"Zeki olanlara acıyorum. Zeki insanımız az. Biz, genellikle yetenekli ama aklı tembel bir milletiz."

Sonra hayvani sol sınıf psikolojisinden kurtulup "Bolşeviklerle" birlikte çalışan bazı yoldaşlardan insanı şaşırtan bir sevgiyle söz etmeye koyuldu.

İradesi çok güçlü bir insan olan Lenin, en mükemmel devrimcilere özgü niteliklere sahipti. Bu nitelikler, kendi kendine eziyet etme, kendini çirkin gösterme, Rahmetov'un çivili yatağı,[12] sanatın reddi, L. Andreyev'in kahraman-

larından birinin,[13] "İnsanlar kötü yaşıyor, o halde ben de kötü yaşamalıyım" mantığı gibi aşırılıklara varan, kendi kendini kısıtlamayı içeren niteliklerdi.

Çok ağır açlık koşullarında geçen 1919 yılında Lenin, taşradaki yoldaşların, askerlerin ve köylülerin kendisine gönderdiği yiyecekleri yemeye utanıyordu. Paketleri konforsuz dairesine getirdiklerinde yüzünü buruşturuyor, utanıyor, unu, şekeri, yağı hemen hastalara veya gıdasızlıktan zayıf düşmüş yoldaşlara dağıtıyordu. Bir gün beni öğle yemeğine çağırırken şöyle demişti:

"İste kurutulmuş balık ikram edeceğim, Astrahan'dan yollamışlar."

Sonra Sokratvari alnını kırıştırıp, hiçbir şey kaçırmayan gözlerini yana çevirip eklemişti:

"Sanki beylerine gönderiyorlar! Bundan nasıl vazgeçirebilirsin? Geri çevirmek, kabul etmemek olmaz, gücenirler. Oysa herkes açlıktan ölüyor."

Kanaatkâr, içki ve sigara alışkanlığı olmayan, sabahtan akşama dek karmaşık, zor işlerle uğraşan Lenin, sağlığına hiç dikkat etmez ama yoldaşlarının durumunu dikkatle izlerdi. Çalışma odasında masasının başında oturmuş hızlı hızlı bir şeyler yazıyor ve kalemi kâğıttan kaldırmadan şöyle diyordu:

"Merhaba, nasılsınız? Şimdi bitiriyorum. Taşradaki yoldaşlardan birinin bir şeye canı sıkılmış da. Yorulmuş herhalde. Destek olmak gerekiyor. Ruhsal durumu önemlidir insanın!"

Bir gün ona uğradığımda:

"Yemek yediniz mi?" diye sordu.

"Evet."

"Yalan söylemiyorsunuz ya?"

"Tanıklarım var, Kremlin lokantasında yedim."

"Duyduğuma göre yemekleri berbatmış."

"Berbat değil ama daha iyi olabilir."

Hemen ayrıntıları sormaya koyulmuştu: Neden kötü, nasıl daha iyi olabilir?

Öfke içinde söylenmeye başlamıştı:

"Ne yapıyor bunlar, becerikli bir aşçı bulamayacaklar mı? İnsanların çalışmaktan canları çıkıyor. Daha lezzetli yemekler yapıp daha fazla yemelerini sağlamak gerekir. Malzemenin az ve kötü olduğunu biliyorum. İşini bilen bir aşçı bulmak gerek." Ve bir hıfzısıhha uzmanının beslenme ve yemeklerin pişirilmesi sürecinde lezzet verici çeşnilerin rolü hakkındaki düşüncesinden söz etti. Sordum:

"Böyle şeyleri düşünecek zamanı nasıl buluyorsunuz?"

O da şu soruyu sordu:

"Rasyonel beslenme konusunu mu?"

Sözcükleri vurgulayış biçimiyle sorumun ne kadar yersiz bir soru olduğunu bana anlatmış oldu.

Kendisi de Sormovo'lu olan eski tanışım A. K. Skorokhodov, yufka yürekli biriydi ve Çeka'daki işlerin ağırlığından yakınıyordu. Ona:

"Sanıyorum, sizin kişiliğinize uygun bir iş değil," dedim.

Boyun büküp kabul etti:

"Hem de hiç uygun değil."

Fakat biraz düşündükten sonra da şöyle dedi:

"Ancak İlyiç'in de sık sık ruhunu kanatları arkasına saklaması gerektiğini anımsarsın herhalde. Bu zayıflığımdan utanıyorum."

Dişlerini sıkarak "ruhlarını kanatlarının arkasına saklamak," yani hizmet ettiği davanın zaferi uğruna kendi içindeki "sosyal idealizmi" zorla bastırmak zorunda kalmış ve kalmayı sürdüren nice işçi tanımıştım, hâlâ da tanırım.

Lenin'in "ruhunu kanatları arkasına saklaması" gerekiyor muydu?

Başkalarıyla kendisi hakkında konuşmak zorunda kalmamak için dikkat çekmemeye çalışırdı. Ruhundaki gizli fırtınaları belli etmemeyi hiç kimse ondan iyi beceremezdi. Fakat bir gün Gorki'de, çocukları severken şöyle demişti:

"Bu çocuklar bizden daha iyi yaşayacaklar; bizim yaşadıklarımızın pek çoğunu görmeyecekler. Daha katlanılır bir hayatları olacak."

Sonra uzaklara, tepedeki köye bakarak, düşünceli bir sesle ekledi:

"Ama yine de onları kıskanmıyorum. Bizim kuşağımız, olağanüstü tarihî önemde bir işi gerçekleştirmeyi başardı. Hayatımızda koşulların dayatmasıyla ortaya çıkmış olan sertlik, anlaşılacak ve haklı görülecektir. Hepsi anlaşılacaktır, hepsi!"

Çocukları dikkatle, çok hafif, özenli dokunuşlarla okşuyordu.

Bir gün ona uğramıştım, bir de baktım masanın üstünde *Savaş ve Barış* duruyor.

"Evet ya, Tolstoy! Av sahnesini okumak istiyordum ama bir yoldaşa mektup yazmam gerektiğini anımsadım. Okumaya hiç zamanım kalmıyor. Tolstoy hakkında yazdığınız kitapçığı da ancak dün gece okuyabildim."

Gülümseyip gözlerini kıstıktan sonra koltukta keyifle gerindi ve sesini alçaltıp hızlı hızlı devam etti:

"Ne dersiniz, tuğla gibi kitap, değil mi? Ne büyük adam! İşte efendim, sanatçı budur... Daha da şaşırtıcı olan nedir, biliyor musunuz? Bu konttan önce edebiyatta gerçek bir mujik yoktu."

Sonra kısık gözleriyle yüzüme bakarak sordu:

"Avrupa'da onu kiminle kıyaslayabiliriz?"

Yanıtı yine kendisi verdi:

"Hiç kimseyle."

Ve ellerini ovuşturarak keyifle gülmeye başladı.

Rusya'dan, Ruslardan, Rus sanatından gurur duyduğunu görürdüm sık sık. Bu, bazen Lenin'e yabancı, hatta nahif bir şeymiş gibi gelirdi bana da, fakat daha sonra onun bu özelliğinde emekçi halka karşı derinlerde saklı, neşe dolu bir sevginin yankısını duymayı öğrendim.

Kapri'de, bir köpekbalığının parçaladığı ve birbirine dolaştırdığı ağlarını dikkatle çözmeye çalışan balıkçılara bakarken:

"Bizimkiler daha ateşli çalışır," demişti.

Ben bu konudaki kuşkularımı belirttiğimde ise hiç kızmadan şöyle demişti:

"Hımm-hımm, bu kozalak parçasının üstünde yaşarken Rusya'yı unutuyor olmayasınız sakın?"

V. A. Desnitski, Lenin'le İsveç'te bir tren yolculuğu sırasında Dürer'le ilgili bir Alman monografisini incelediklerini anlatmıştı bana.

Kompartıman komşusu Almanlar ellerindekinin ne kitabı olduğunu sormuşlar. Daha sonra Almanların, bu büyük ressamları hakkında hiçbir şey işitmedikleri ortaya çıkmış. Bu durum Lenin'de neredeyse büyük bir sevinç uyandırmış ve Desnitski'ye iki kez gururla:

"Biz tanıyoruz, onlar kendi adamlarını tanımıyorlar," demiş.

Bir akşam, Moskova'da, Y. P. Peşkova'nın[14] evinde İsay Dobroveyn'den Beethoven'ın sonatlarını dinlerken Lenin şöyle demişti:

"'*Apassionata*'dan daha güzel bir şey tanımıyorum, onu her gün dinleyebilirim. Şahane, olağanüstü bir müzik. Hep gururla, belki de safça bir gururla 'Bak işte, insanlar ne mucizeler yaratabiliyor!' diye düşünürüm."

Sonra gözlerini kısıp gülümseyerek neşesi kaçmış bir halde ekledi:

"Ama çok sık müzik dinleyemiyorum, sinirlerimi etkiliyor. Sevimli saçmalıklardan söz etmek ve bir çamur cehenneminin içinde yaşarken böyle bir güzellik yaratabilen insanların başlarını okşamak istiyorum. Oysa bugün hiç kimsenin başını okşamak mümkün değil, elini koparıverirler hemen. İnsanlara yönelik her türlü zorbalığı ortadan kaldırmayı amaçlayan bir idealin içinde bile kafalara vurmak, hem de acımasızca vurmak zorunda kalıyoruz. Hımm-hımm, ne zor bir görev!"

Çok yorgun ve neredeyse hasta bir haldeyken 9 Ağustos 1921 tarihinde bana şunları yazmıştı:

> Aleksey Maksimoviç!
>
> Mektubunuzu L. B. Kamenev'e yolladım. O kadar yorgunum ki hiçbir şeycik yapamıyorum. Sizinse hem kanamanız var hem de bir yere gitmemekte direniyorsunuz! Bu yaptığınız gerçekten hem vicdansızca hem de dikkatsizce bir şey.

> Avrupa'da iyi bir sanatoryuma gidip tedavi olabilir ve üç kat fazla iş yapabilirsiniz. Doğru söylüyorum. Bizde ise ne tedavi ne de iş var, yalnızca koşuşturma, gereksiz bir koşuşturma. Gidip tedavi olun. İnat etmeyin, sizden rica ediyorum!
>
> *Sizin Lenin.*

Rusya'dan gitmem için bir yılı aşkın bir süre olağanüstü bir inatla ısrarlarını sürdürdü. Onun gibi tümüyle işe gömülmüş bir insanın kim, nerede hastalanmış, kimin dinlenmeye ihtiyacı varmış gibi şeyleri anımsaması beni şaşırtıyordu.

Farklı insanlara yukarıdakine benzer mektuplardan herhalde onlarca yazmıştır.

• •

Yoldaşlarına karşı son derece emsalsiz tavrından, onlara karşı hayatlarının tatsız ayrıntıları konusunda bile hissedilen dikkatinden daha önce söz etmiştim. Ancak onun bu dikkatinde akıllı bir patronun dürüst ve becerikli işçilerine karşı davranışlarında ara sıra görülen çıkarcı özeni hiçbir zaman görmedim.

Hayır, gerçek bir yoldaşın tam anlamıyla yürekten gösterdiği dikkat, eşitin eşitlere karşı sevgisiydi bu. Vladimir Lenin'le partisinin en önemli insanları arasında bile eşit işareti koymanın olanaksız olduğunu biliyorum ama o bunu bilmiyor gibiydi, daha doğrusu bilmek istemiyordu. İnsanlara karşı sertti, onlarla tartışırken acımasızca alay ederdi.

Daha dün çarmıha gerdiği ve "paramparça ettiği" insanlarla ilgili yargılarında, bu insanların yetenekleri ve ahlaklarının sağlamlığı karşısında, onların 1918-21 yıllarının cehennemî koşullarında, bütün ülkelerden ve partilerden ispiyoncularla kuşatılmış olarak, ülkenin savaş yüzünden bitkin düşmüş bedeninde kurtlanmış çıbanlar şeklinde kabaran komplolar arasında gerçekleştirdikleri azimli ve zor çalışma karşısında duyduğu samimi şaşkınlığı da kim bilir kaç kez son derece açıkça işitmişimdir. Bu insanlar dinlenmeden çalışıyor, az ve kötü besleniyor, sürekli endişeyle yaşıyordu.

Fakat Lenin, bu koşulların ve kanlı iç savaş fırtınasıyla en derindeki köklerine dek sarsılmış olan bir hayatın yarattığı kaygıların ağırlığını yaşamamış gibiydi. Sadece bir kez, M. F. Andreyeva'yla bir sohbetinde, Andreyeva'nın sözleriyle şuna benzer bir yakınma çıkmış ağzından:

"Ne yapabiliriz, sevgili Mariya Fyodorovna? Savaşmak gerekiyor. Evet gerekiyor! Zor mu geliyor bize? Elbette! Benim için zor olmadığını mı sanıyorsunuz? Zor oluyor, hem de nasıl! Fakat Cerjinski'ye bir bakın, ne hale geldi! Elimizden bir şey gelmiyor! Varsın zor gelsin, yeter ki bu işin üstesinden gelebilelim!"

Ben şahsen onun ağzından bir tek şu yakınmayı duydum:

"Yazık, Martov bizimle birlikte değil, çok yazık! Ne harika bir yoldaş, ne temiz bir adam!"

Bir yerde Martov'un "Rusya'da yalnızca iki komünist var: Lenin ve Kollontay," sözlerini okuduğunda uzunca bir süre neşeli kahkahalarla güldüğünü anımsıyorum.

Daha sonra iç çekip:

"Ne akıllı bir adam! Ama yazık ki..." demişti.

"Yönetici" olan bir yoldaşı çalışma odasından uğurladıktan sonra saygıyla ve şaşkınlıkla sordu:

"Eskiden beri mi tanışıyorsunuz? Herhangi bir Avrupa ülkesinin başbakanı olabilecek bir adam."

Sonra ellerini ovuşturup gülerek ekledi:

"Yetenekli insanlar yönünden Avrupa bizden daha yoksul."

Ona, Topçu Birliği Genel Karargâhı'na, eskiden topçu olan bir Bolşeviğin icat ettiği, uçaklara top atışını düzenleyici cihazı görmeye gidelim dedim.

"Ben bu işten ne anlarım?" diye sordu ama yine de gittik. Loş bir odada, cihazın durduğu masanın çevresinde çatık kaşlı, hepsi de kır saçlı, kır bıyıklı yedi sekiz bilim adamı ayakta duruyordu. Ufak tefek, sivil Lenin, bu askerlerin arasında kaybolmuş gibiydi, fark edilmiyordu. Mucit, cihazın yapısını anlatmaya başladı. Lenin onu iki üç dakika kadar dinledi, onaylayan bir edayla şöyle dedi:

"Hımm-hımm!" ve sanki politika konularında sınav yapıyormuş gibi bir rahatlıkla sorular sormaya başladı.

"Peki nişan alma mekanizması aynı anda iki işi nasıl beceriyor? Namlunun açısı bu mekanizmanın bulgularıyla kendiliğinden eşanlı hale getirilemez mi?"

Cihazın menzili ve daha başka şeyler hakkında sorular soruyordu. Mucit ve generaller hararetle açıklama yapıyordu. Ertesi gün mucit bana şunları anlatmıştı:

"Benim generallere, sizin bir arkadaşınızla birlikte geleceğinizi haber vermiş, fakat arkadaşınızın kim olduğunu söylememiştim. Anlaşılan İlyiç'i tanımıyorlardı ve onun gürültüsüz patırtısız, korumasız geleceğini de düşünememişlerdi. 'Teknisyen mi, profesör mü?' diye sordular. 'Ne, Lenin mi?' Müthiş şaşırmışlardı. 'Nasıl olur? Olamaz! Yapmayın! Bizim işimizi nereden biliyor? Teknik bilgisi olan biri gibi sorular sordu! Yalan!'dediler. Yanlarına gelen kişinin Lenin olduğuna inanmadılar galiba."

Lenin ise Topçu Birliği Genel Karargâhı'ndan çıktıktan sonra yolda kahkahalarla gülüyor ve mucit hakkında şöyle diyordu:

"Birini değerlendirirken insan yanılabiliyormuş demek! Bu adamın yaşlı başlı, namuslu bir yoldaş olduğunu biliyordum, gökteki yıldızların yetmeyeceği insanlardanmış meğerse. Tam işinin adamı. Aferin! Cihazın pratik

değeri konusundaki kuşkumu belirttiğim zaman generaller bana nasıl da terslendiler! Oysa ben mahsus yaptım, bu orijinal aleti onların nasıl değerlendirdiğini anlamak istiyordum."

Kahkahadan kırılıyordu, sonra sordu:

"Ne dersiniz, İ.'nin başka bir buluşu daha var mıdır? Asıl mesele nedir, biliyor musunuz? Onun başka hiçbir şeyle uğraşmaması gerekir. Ah, bütün bu teknik adamlara çalışabilecekleri ideal koşulları bir sağlayabilsek! Yirmi beş yıl sonra Rusya, dünyada önde gelen ülkelerden biri olurdu!"

Evet, ondan sık sık yoldaşları öven sözler duyuyordum. Hatta dediklerine göre, Lenin, kişisel sempatisini kazanamamış olanlardan bile harcadıkları enerjinin hakkını vererek söz edermiş. L. D. Troçki'nin örgütleme yeteneklerine verdiği büyük değer beni çok şaşırtmıştı. Vladimir İlyiç şaşırdığımı fark edince:

"Evet, onunla aramızdaki ilişkiler konusunda yalan söylediklerini biliyorum," dedi. "Fakat bir şey varsa vardır, yoksa da yoktur. Bunu da biliyorum. Askerî uzmanları örgütlemeyi başardı."

Bir süre sustuktan sonra alçak sesle ve keyifsizce ekledi:

"Ama yine de bizden değil. Bizimle birlikte ama bizden değil. İkbalperest. Ve iyi olmayan bir şey var onda... Lassalle'dan kalma..."

"Bizimle birlikte ama bizden değil" sözlerini ondan iki kez işittim. İkincisi de yine önemli biri için söylenmişti. Bu kişi Vladimir İlyiç'ten kısa bir süre sonra öldü. Vladimir İlyiç insanları çok iyi tanıyor olmalıydı. Bir gün Vladimir İlyiç'in çalışma odasına girerken birine rastlamıştım. Adam, kapıya sırtını vermiş geri geri giderken Vladimir İlyiç'e selam veriyor, Vladimir İlyiç ise onun yüzüne bakmaksızın yazmaya devam ediyordu.

"Bu adamı tanıyor musunuz?" diye sordu parmağıyla kapıyı gösterip; *Vsemirnaya Literatura*'nın[15] işleri için iki kez falan onunla görüştüğümü söyledim.

"Ee?"

"Cahil ve kaba bir adam."

"Hımm-hımm... Dalkavuğun teki. Galiba dalavereci de. Bununla birlikte onu ilk kez görüyorum, belki de yanılıyorum."

Hayır, Vladimir İlyiç yanılmıyordu; birkaç ay sonra bu adam Lenin'in değerlendirmesini tamamen haklı çıkardı.

İnsanlar hakkında çok düşünürdü. Şöyle diyordu:

"Kadromuz karmakarışık, Ekim Devrimi'nden sonra, tanımadığımız insanlar girdi kadroya. Bu, sizin çok sevdiğiniz, sofu aydınlar yüzündendir, bu aydınların alçakça sabotajlarının sonucudur, beyefendi!"

Bunu, birlikte Gorki'de dolaşırken söylemişti. Aleksinskiy'den niçin söz açmıştım, şimdi anımsamıyorum. Herhalde o sıralarda kötü bir oyuna karışmış olmalıydı.

"Tasavvur edebiliyor musunuz, daha ilk görüşmemizden itibaren içimde ona karşı çok açık bir tiksinme belirmişti. Engelleyemediğim bir tiksinme. Hiç kimse hiçbir zaman bende böyle bir duygu uyandırmamıştır. Birlikte çalışmak zorundaydık, kendimi tuttum, kötü bir durumdu, fakat bu sevimsiz adama katlanamadığımı hissediyordum."

Sonra omuz silkerek şöyle dedi:

"Şu anasının gözü Malinovski'yi anlayamamıştım. Çok karanlık bir iş bu Malinovski..."*

Bana karşı tavrı, hem sert bir öğretmen, hem de iyi, "özenli bir dost" tavrıydı.

"Siz gizemli bir adamsınız," demişti bana şaka yollu, "edebiyatta iyi bir realiste benziyorsunuz, ama insanlara karşı romantik birisiniz. Yazdığınız herkes tarihin kurbanı mı? Tarihi biliyoruz ve kurbanlara, 'Kurban sunaklarını kırın, tapınakları yıkın, kahrolsun tanrılar!' diyoruz. Sizse beni, işçi sınıfının savaşçı partisinin öncelikle aydınların rahatını sağlaması gerektiğine inandırmak istiyorsunuz."

Belki de yanılıyorum ama Vladimir İlyiç'in benimle sohbet etmekten hoşlandığını sanıyorum. Hemen hemen her zaman:

"Uğrayın, telefon edin, görüşelim," derdi.

Bir gün de şöyle demişti:

"Sizinle laflamak her zaman ilgimi çekiyor, çok çeşitli ve geniş izlenimleriniz var."

Aydın kesiminin durumunu soruyor, özellikle de bilim adamlarını dikkatle izliyordu. Ben o sırada "Bilim Adamlarının Yaşantısını İyileştirme Komisyonu"nda A. B. Halatov'la birlikte çalışıyordum. Proleter edebiyatıyla ilgileniyordu:

"Bu edebiyattan ne bekliyorsunuz?" diye soruyordu.

Çok şey beklediğimi, fakat dil bilimi, Batı ve Doğu dilleri, folklor, dünya edebiyatı tarihi kürsüleri ve ayrıca da Rus edebiyatı tarihi kürsüsü olan bir edebiyat yüksek okulu kurulmasını son derece gerekli gördüğümü söylüyordum.

"Hımm, hımm," diyordu gözlerini kısıp kahkahalar atarak. "Demek çok geniş ve göz kamaştırıcı! Geniş olmasına karşı değilim, ama göz kamaştırıcı da olacak, ha? Bizim bu alanda profesörlerimiz yok, oysa burjuvalar okullarında edebiyat tarihini öğretiyorlar... Hayır şu anda bu işin üstesinden gelemeyiz, üç beş yılcık beklemek gerekecek."

Sonra yakınıyordu:

"Okumaya hiç zamanım yok!"

---

* Roman Malinovski: Bolşeviklerin arasına sızmış bir gizli polis ajanı. Duma'da Bolşevik işçi grubunun sözcülüğünü yaptı, Merkez Komitesine kadar yükseldi. Devrimden sonra ele geçirilen arşiv kayıtlarından ajan olduğu anlaşıldı. *–çev.*

Demyan Bednıy'ın yaptığı çalışmaların propaganda açısından önemli olduğunun altını kim bilir kaçıncı kez heyecanla çiziyor, fakat şunu da ekliyordu:

"Biraz kaba galiba. Okurun arkasından gidiyor, oysa biraz önünde olması gerekir."

Mayakovski'ye karşı güvensiz, hatta kızgındı:

"Bağırıp çağırıyor, birtakım çarpık çurpuk laflar uyduruyor; yazdıkları, yazmak istedikleri değil. Pek anlaşılmıyor da üstelik. Yazdıkları çok dağınık, zor okunuyor. Yetenekli mi? Hem de çok mu diyorsunuz? Hımm, hımın, bakalım göreceğiz! Sizce de çok fazla şiir yazılmıyor mu? Dergilerde sayfalar dolusu şiir yayınlanıyor, neredeyse her gün yeni yeni şiir kitapları çıkıyor."

Gençlerin şiire merakının bugünlerde doğal olduğunu, orta halli bir şiir yazmanın –bence– iyi bir düzyazı yazmaktan daha kolay olduğunu, şiirin daha az zaman gerektirdiğini, ayrıca da şiir yazma teknikleri konusunda çok sayıda iyi öğretmenimiz olduğunu söyledim.

"Şiirin düzyazıdan daha kolay olduğuna inanmıyorum! Düşünemiyorum bile. Derimi yüzseniz iki dizecik yazamam," dedi ve kaşlarını çattı. "Bizdeki ve Avrupa'daki tüm eski devrim edebiyatını kitlelere kazandırmak gerekir."

O, uzun yıllar Rusya dışında yaşamış, ülkesini dışarıdan dikkatle izlemiş bir Rus'tu. Rusya uzaktan daha renkli ve daha parlak görünür. Ülkesinin gizilgücünü doğru değerlendirmiştir. Bu güç, henüz yeterince ifade edilmemiş, ağır ve can sıkıcı tarihimizin bir türlü harekete geçiremediği, ancak fantastik Rus yaşantısının karanlık perdesi önünde altın yıldızlar halinde parlayan halkın olağanüstü yeteneğidir.

Bu dünyanın büyük ve gerçek bir insanı, Vladimir Lenin öldü. Bu ölüm onu tanıyan insanların yüreğine acı bir darbe indirdi, çok acı bir darbe!

Fakat ölümün kara çizgisinin yapacağı tek şey, bütün dünyanın gözünde emekçi dünya halklarının önderinin sahip olduğu önemin altını daha keskin bir şekilde çizmektir.

Üzerindeki nefret bulutu, adının çevresindeki yalan ve iftira bulutu daha da kararsa bile fark etmez, çünkü aklını yitiren dünyanın boğucu karanlığı içinde Lenin'in kaldırdığı meşaleyi söndürebilecek güç yoktur.

Ve dünyada sonsuza dek belleklere kazınmayı gerçekten hak etmiş başka bir insan daha yoktur.

Vladimir Lenin öldü. Onun aklının ve iradesinin mirasçıları yaşıyor. Yaşıyor ve dünyanın hiçbir yerinde, hiç kimsenin, hiçbir zaman çalışmadığı kadar büyük bir başarıyla çalışıyorlar.

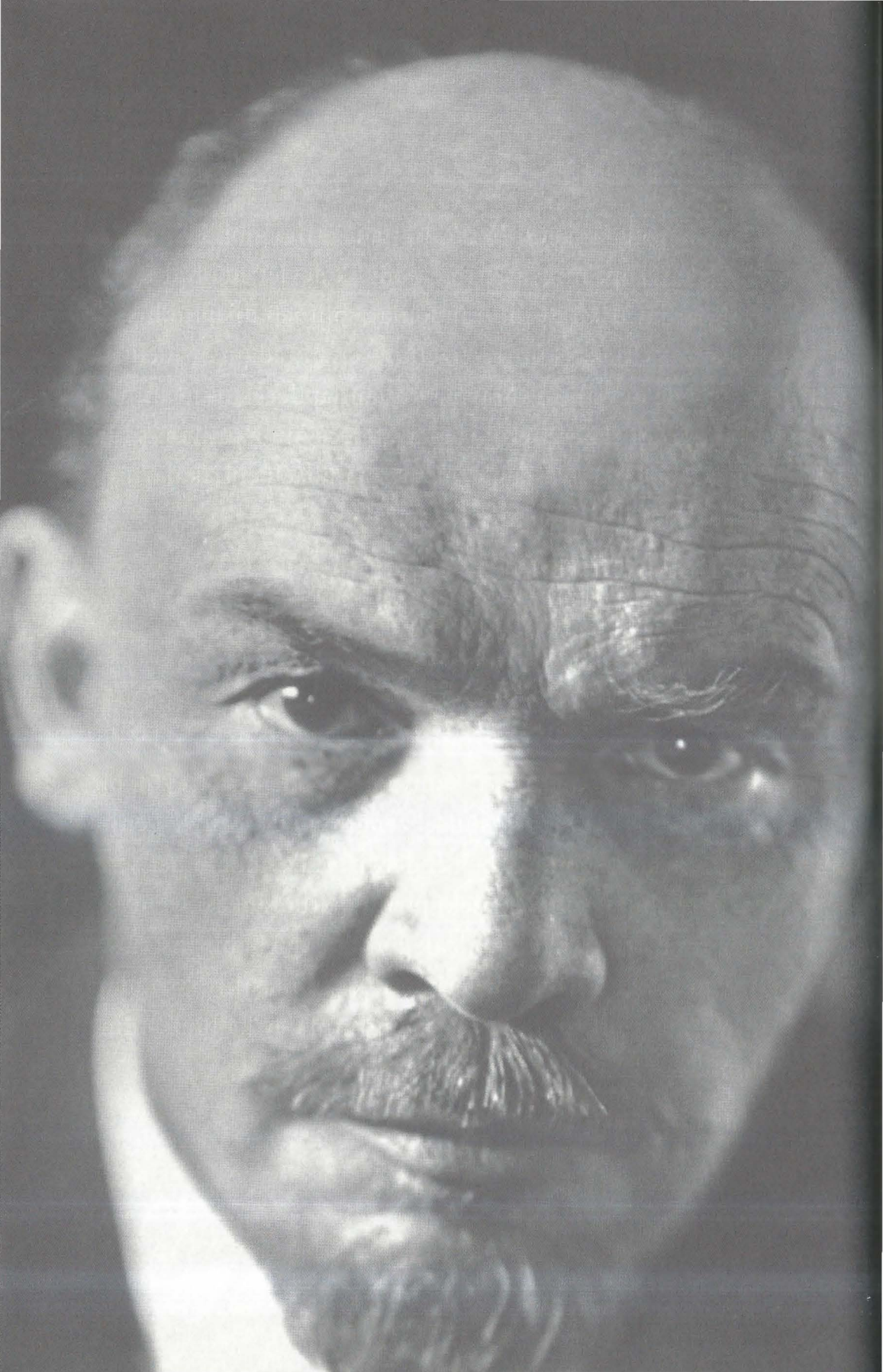
Temmuz 1930

Onunla yolu kesişmiş herkesin ifade ettiği gibi, Lenin, çağdaş Avrupa'nın yaşayan en büyük devlet adamıdır. Halklarda coşku uyandıran, onlara bilinçli disiplin hissi aşılayan, kitleleri sınırsızca etkileyen bir adam... Güçlü aklı sayesinde devrimin yararına kullanılabilecek dünyanın tüm güçlerini beraberinde taşıyabileceğini kanıtlamış bir adam; burjuva siyasetçilerin en dolambaçlı entrikalarını kolayca fark edip engel olan bir adam.

Antonio Gramsci
İtalya

Lenin yalnızca proletaryanın fikirlerinin taşıyıcısı değildi, proleterlerle kaynaşmıştı. Dünya tarihinde bir bireyin, bir sınıf ya da hareketin düşünsel zenginliğiyle, özüyle Lenin kadar bütünleşebildiği pek enderdir. Hakkındaki her şey, basit üslubu, gözündeki zeki pırıltı, hatta şapkası, yeni tür bir proleteri; hakiki, alçak gönüllü, doğal bir insanı işaret ediyordu. Düşünceleri berrak ve anlaşılırdı, sıradan insana ulaşabilirdi. Kalbi, işçi sınıfının dev kalbiyle, tüm insanlığın kalbiyle eş zamanlı atardı...

Martin Andersen Nexö
Danimarka

İlya Ehrenburg

SSCB

OCAK 1909'DA

Bolşevik grubu, Lion de Belfort'tan pek de uzak olmayan Avenue d'Orléans'da bir kafede toplanırdı. Üst katta orta büyüklükte bir salon vardı. Salon, o zamanlar Paris'te âdet olduğu üzere, isteyene bedava tahsis edilirdi; müşteriler sadece kendi içtikleri biranın ya da kahvenin parasını öderdi. Biz ilk gelenlerdendik...

Toplantıda otuz kişi kadardık ama gözüm Lenin'den başkasını görmüyordu. Kolalanmış yüksek yakalı gömleğinin üstüne giydiği koyu renk elbise çok düzgün ve uyumlu görünüyordu. Ne konuda konuştuğunu hatırlamıyorum ama burnu Kafdağı'nda bir yeni yetme olarak söz alıp birkaç şeye karşı çıktım. Lenin, beni azarlayacağı yerde gayet yumuşak yanıtlar verdi, yanlış anladığım bir noktayı açıkladı. Lyudmila kendimi küçük düşürdüğümü söyledi. Toplantı bitince Vladimir İlyiç yanıma yaklaşıp sordu: "Moskova'dan mısınız?" Ocak ayına kadar Moskova örgütünde çalıştığımı, sonra tutuklandığımı, Poltava'ya yerleşmeye çalıştığımı, oradaki yoldaşları aradığımı anlattım. Lenin, gelip kendisini görmemi söyledi.

Sonunda Montsouris Parkı yakınlarında küçük bir cadde üzerindeki evi buldum (sonradan kontrol ettim, Bonier Sokağı'ymış). Kapının önünde zili çalmadan önce biraz duraksadım. Önceki küstahlığımın yerinde yeller esiyordu. Kapıyı Nadejda Konstantinovna açtı. Lenin çalışıyordu; oturduğu yerde eğilmiş, kaşları hafifçe çatık, uzunca bir kâğıdı okuyordu.

Ona öğrenci örgütünün başarısızlığını, "Birleşik Partinin İki Yılı" makalesini, Poltava'daki durumu anlattım. Beni, ara sıra belli belirsiz gülümseyerek, dikkatle dinledi. Henüz çok toy olduğumu düşündüğünü hissettim, elim ayağım birbirine dolaştı. Gazetenin dağıtılacağı adresleri ezberlediğimi söyledim. Nadejda Konstantinovna onları yazdı. Kalkmak istedim ama Vladimir İlyiç beni durdurdu. Sorular sormaya başladı: Gençlerin havası nasıldı, en çok hangi yazarları okuyorlardı, Znaniye Kitaplığı beğeniliyor muydu, Moskova'da Korş ve Sanat Tiyatrolarında hangi oyunları görmüştüm? Ben bir sandalyede otururken o, odayı adımlıyordu. Nadejda Konstantinovna yemek zamanının geldiğini söyledi. Yeterince uzun bir süre oturduğumu düşünüp kalkmak istedim ama beni sofraya buyur ettiler. Etraftaki düzene hayran

olmuştum; raflarda düzgünce sıralanan kitaplar, Vladimir İlyiç'in üzerinde hiçbir dağınıklık bulunmayan çalışma masası... Burası benim Moskovalı yoldaşlarımın odalarına ya da Savçenko ile Lyudmila'nın oturduğu daireye hiç benzemiyordu.* Yemekte, Vladimir İlyiç, Nadejda Konstantinovna'ya birkaç kez benim için "Sözünü esirgemiyor... Gençleri neyin harekete geçireceğini biliyor..." dedi.

Onun kafasının biçiminden etkilenmiştim. On beş yıl sonra Lenin'i tabutunda görünce bunu hatırladım. Bu hayret verici kafatasına uzun uzun bakıp düşündüm. Anatomisini değil mimari yapısını düşünüyordum.

(Lenin'in ölümünden yıllar sonra Krupskaya'nın anılarını okurken Lenin'in ilk romanımı okuduğunu öğrendim. Nadejda Konstantinovna onun sözlerini şöyle aktarmış: "Biliyor musun, Dağınık Saçlı (Ehrenburg'un takma adı) İlya'nın bu kitabı çok iyi." 1909 başında Vladimir İlyiç'in evindeydim ama 1923 ya da 1924'te –ölümünden kısa süre önce– benim *Julio Jurenito* kitabımı okuduğunu, onunla bu kez roman aracılığıyla konuştuğumuzu hiç bilmiyordum.)

Lenin'i toplantılarda defalarca dinledim. Sakin konuşurdu; gösterişsiz, laf ebeliği yapmadan, bazen gülerek. Konuşmaları bir sarmalı andırırdı: Anlaşılmamaktan korktuğu için daha önce söylediği bir düşünceye, önceki ifadesini asla tekrar etmeden yeni bir şey ekleyerek yeniden dönerdi. (Sonradan bazı konuşmacılar onu taklit etmeye çalıştı ancak unutuyorlardı ki sarmal bir bakıma çembere benzerken, yukarı doğru kıvrılmasıyla, aslında çemberden farklıdır.)

Lenin, Fransız siyasi yaşamını yakından izler, tarihini, ekonomisini inceler, Parisli işçilerin hangi koşullarda yaşadığını bilirdi. Fransızcayı sadece konuşmakla kalmaz, bu dilde makaleler yazardı.

Mayıs 1909'da Montsouris Parkı'ndaki Komüncüler Duvarı'nda bir gösteriye katılmıştım. Yürüyüşün ön saflarında eski Komüncüler vardı. Hâlâ sayıları çoktu, çevik adımlarla yürüyorlardı. Bana çok yaşlı görünüyorlardı. Komünü geçmiş tarihin bir sayfası gibi görüyordum –üstünden otuz sekiz yıl geçmişti, daha ne olsun! Bir grup Bolşevikle birlikte durarak Duvar'a bakan Lenin'e ilişti gözüm. Ulusal Muhafızların hayaletleri sanki taşlardan yere atlıyordu.

Lenin'i Saint-Geneviéve Kütüphanesi'nde, Montsouris Parkı'ndaki yaşlı kadınlarla küçük çocukların arasında, ses sanatçısı Montegus'nün devrimci şarkılar söylediği Gaité Caddesi'ndeki işçi tiyatrosunda da gördüm.

Toplumun gelişme yasalarını görmezden gelen Sosyalist Devrimcilerle hararetli tartışmalar sırasında, doğal olarak, kişinin tarihte herhangi bir rol

---

* Lyudmila ve Savçenko: Moskova yeraltı Bolşevik örgütünden yoldaşlarım, 1909'da Paris'te sürgündeydiler. *–Yazarın notu.*

oynadığına inanmıyordum. Birkaç yıl önce Engels'in bir mektubundaki şu sözler üzerine düşünürken buldum kendimi.

"Gençlerin işin iktisadi yanına gereğinden çok vurgu yapmasından kısmen Marx ile ben sorumluyuz. Bize inanmayan karşıtlarımızla yüz yüzeyken ana ilkeyi vurgulamak zorundaydık, etkileşimde yer alan öbür öğelere yeterince değinmeye zaman, yer, fırsat bulamıyorduk." Lenin örneği birçok şeyi yerli yerine oturttu.

Vladimir İlyiç'e gittiğimde kapıcı sertçe, "Ayakkabılarını paspasa sil," diye uyarmıştı beni. Orada oturanın kim olduğunu biliyor muydu? Avenue de'Orléans'taki garson, bir bardak bira ısmarlayan o centilmenin sekiz yıl sonra, bütün hakkında dünyanın konuşacağı biri olduğunun farkında mıydı? Rakamları, isimleri özenle defterine geçiren o adamın tarihin akışını değiştireceğini, on binlerce yazarın dünyanın bütün dillerinde ondan söz edeceğini kütüphane müdavimleri tahmin ederler miydi? Ya ben, Vladimir İlyiç'e o kadar saygı duyan ben, onun insan soyu için yeni bir çağ açmakla bir bağının olacağını hayal ediyor muydum?

Vladimir İlyiç bütün yaşamında gösterişsizdi, demokratikti, yoldaşlarına sevgiyle yaklaşırdı. Küstah bir delikanlıyla bile alay etmemişti... Sadece büyük insanlar böyle rahat olabilir. Lenin'i düşünürken sık sık kendime sorardım: Kim, böylesi yüce bir insana kayıtsız kalabilir, ondan nefret edebilir?

Lenin büyük ve derinlikli biriydi. İç Savaş'ın fırtınalı yıllarında, İsay Dobroveyin,* Beethoven'ın bir sonatını çalıp bitirdiğinde, Lenin Gorki'ye demiş ki:

"*Appassionata*'dan daha iyisini tanımıyorum, onu her gün dinleyebilirim. Şaşırtıcı ve insanüstü bir müzik! İnsanların böyle mucizeler yaratabilmesi, belki nahifçe olacak ama bana gurur veriyor!"

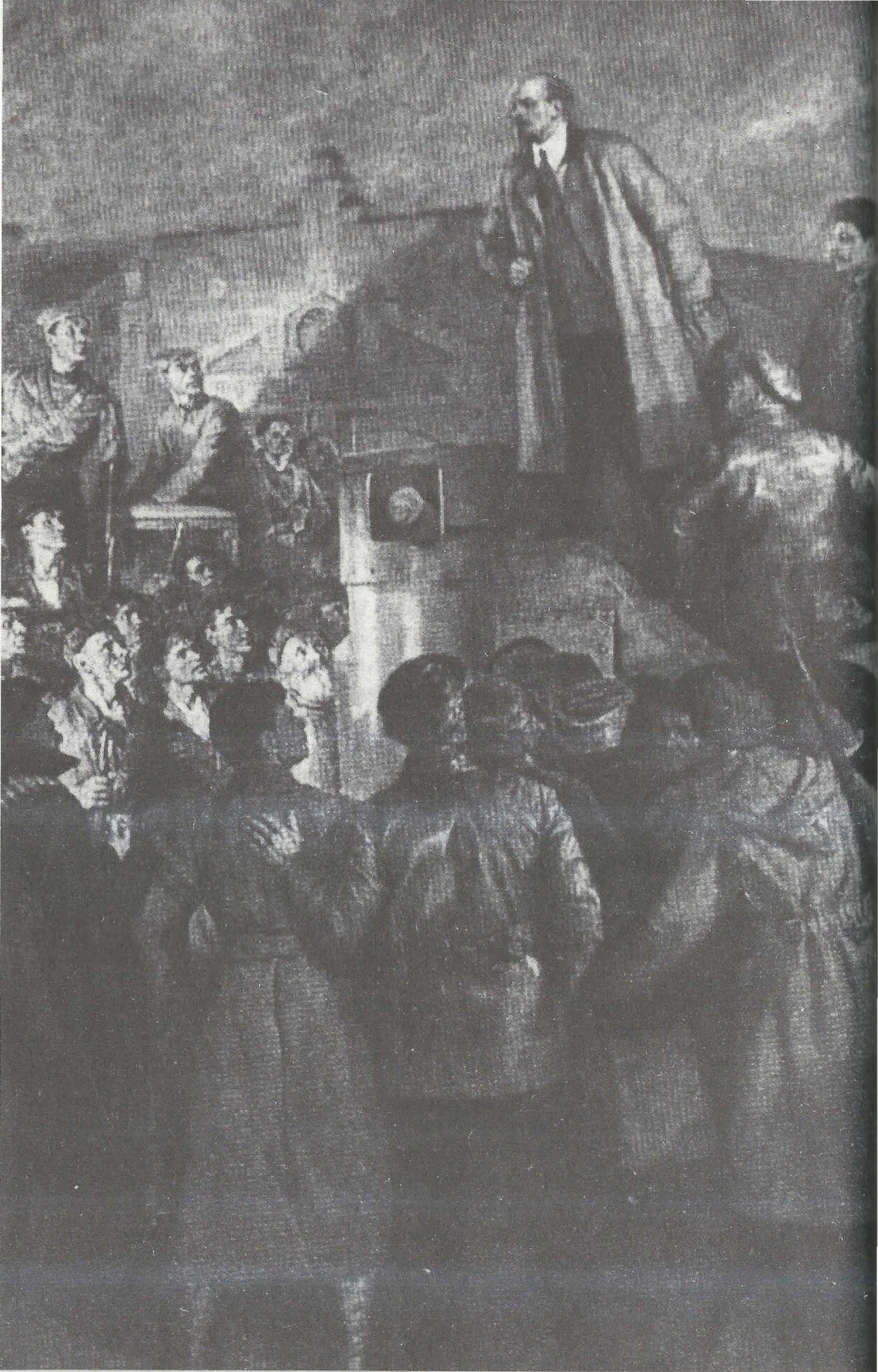
"Gözlerini kısıp hüzünle gülümseyerek şunu ekledi:

"Ama çok sık müzik dinleyemiyorum, sinirlerime dokunuyor. Tiksindirici bir cehennemde yaşadıkları halde böyle güzellikler yaratanlara aptalca şeyler söylemek ve başlarını okşamak geliyor içimden. Ama bugünlerde kimsenin başını okşamaya gelmiyor, her an elini ısırıp koparabilirler! İdeallerimiz insana yönelik şiddetin her türlüsüne karşı olsa da bunların kafalarına vurulmalı, hem de hiç acımadan. Of, ne belalı bir iş bu!"

Bu uzun alıntıyı Gorki'nin anılarından aldım, çünkü benim yaşamımla, benim düşüncelerimle –hayır, iyelik eki yanlış oldu– bizim çağımız, bizim kaderimizle o kadar uyuşuyor ki.

1960-1965

* İsay Aleksandroviç Dobroveyin (1891-1953): Rus/Sovyet-Norveçli piyanist, besteci, orkestra şefi. *–çev.*

John Reed

ABD

İLERİ ATILIŞ

Salonda kopan gürültüden Başkanlık Divanı'nın, aralarında Lenin olmak üzere salona girdiği anlaşıldığı sırada saat tam 8.40 idi! Lenin kısa boylu, sağlam yapılı bir adam. Çıplak ve çıkıntılı bir kafası var. Gözleri küçük, burnu kalkık, ağzı ince, çenesi geniş; o sırada sakalsızdı. Eski sakalı daha yeni belirmeye başlamıştı. Üzerinde eski bir elbise vardı. Pantolonu boyuna göre uzundu. Halkın tapamayacağı, etkisiz bir adam. Ama halkın sevdiği garip bir lider... Yalnızca zekâsından ötürü sevilen bir lider; renksiz, esprisiz, uzlaşma nedir bilmeyen, kendisini herkesten ayıran, gösterişsiz bir lider... Derin görüşleri basit biçimde anlatmak, somut bir durumu çözümlemek gücü çok üstün, hem kurnaz, hem cesur...

Kamenev, Askerî Devrimci Komite'nin faaliyet raporunu okuyor... Orduda, idam cezası kaldırılmıştı; serbest propaganda hakkı yeniden verilmişti; politik suçlardan tutuklanan subay ve erler serbest bırakılmıştı; Kerenski'nin tutuklanması ve özel depolarda saklanmış olan besin maddelerine el konulması için emir verilmişti... Alkışlar.

Bund'un temsilcisi yeniden ortaya çıktı. Bolşeviklerin takındıkları uzlaşmaz davranış yüzünden devrim mahvolacaktı; bu yüzden *Bund* delegeleri kongrede artık kalamayacaklardı. Dinleyicilerin bağırmaları: "Biz sizi dün gene gitti sanmıştık! Kaç kere gideceksiniz?"

Sonra Menşevik Enternasyonalcilerin temsilcisi ortaya çıktı. Gürültüler: "Ne! Siz hâlâ burada mısınız?" Konuşmacı, Menşevik Enternasyonalcilerden yalnızca bir kısmının kongreyi terk ettiğini, geri kalanların gitmek niyetinde olmadığını söyledi.

"İktidarın sovyetlere geçmesini devrim için tehlikeli ve belki de, dahası, öldürücü buluyoruz." –Laf atmalar– "Ama Kongrede kalmayı ve burada da oyumuzu iktidarın sovyetlere geçmesine karşı kullanmayı bir görev sayıyoruz!"

Başka konuşmacılar da düzensizce inip çıktılar. Don havzasındaki madencilerden gelen bir delege Kaledin'e karşı önlem alınmasını, Kaledin'in başkente yapılan kömür ve besin maddeleri sevkiyatını kesebileceğini söyledi. Cepheden gelmiş birkaç asker de alaylarının sevgilerini ve tebriklerini

sundular... Şimdi Lenin kürsünün kenarına yapışmış beklerken kalabalığın üzerinde dolaşan gözlerini kırpıştırıp duruyor. Uzun alkışlara boş veren bir hali var. Alkış birkaç dakika sürdü. Bittiği zaman yalnızca şunları söyledi: "Şimdi artık sosyalizmi kurmaya başlıyoruz..." Yeniden kulakları patlatan bir gürültü... "İlk iş barışı gerçekleştirecek pratik tedbirleri almaktır... Bütün savaşan ülkelerin halklarına Sovyet şartlarına göre barış yapmalarını teklif edeceğiz... İlhak yok, tazminat yok. Her ülke kendi kaderini kendi tayin edecek. Aynı zamanda vaatlerimizi tutarak bütün gizli anlaşmaları açıklayacağız ve reddedeceğiz. Savaş ve barış sorunu o kadar açıktır ki, herhangi bir giriş yapmayı gereksiz bularak size bütün savaşan ülke halklarına hitaben yayınlayacağımız bildirinin taslağını hemen okuyabilirim..."

Gülümser gibi görünen geniş ağzı konuşurken daha da genişliyordu; sesi kabaydı ama kötü de denemezdi, sanki yıllarca konuşmaktan kalınlaşmış gibiydi... Etkisi hiçbir zaman geçmeyecek tekdüze bir sesle devam etti... Sözlerini güçlendirmek için bir parça öne eğildi. Hiç jest yapmıyordu. Bine yakın yüz, içten bir hayranlıkla ona bakıyordu.

BÜTÜN SAVAŞAN ULUSLARIN HALKLARINA VE HÜKÜMETLERİNE BİLDİRİ

İşçi, Asker ve Köylü Delegeleri Sovyetleri'ne dayanan 6 ve 7 Kasım Devrimi'nin kurduğu işçi ve köylü hükümeti, bütün savaşan halklara ve bu halkların hükümetlerine adil ve demokratik bir barış için hemen müzakereye başlamayı teklif eder.

Savaşlardan bıkmış ve yorulmuş olan işçi ve emekçi sınıfların çoğunluğunun istediği ve Rus işçileriyle köylülerin çarlık monarşisini yıktıktan sonra kategorik olarak durmadan ileri sürdükleri adil demokratik bir barış, hükümetimiz için, ilhaksız (yani, hiç yabancı toprak alınmayacak, başka milletler katılmaya zorlanamayacaklar) tazminatsız acil bir barışın gerçekleşmesi anlamına gelir.

Rus hükümeti, bütün ülkeler ve uluslar halklarının yetkili meclislerince barışın bütün şartlarının onaylanmasını beklemeden, en ufak bir gecikmeye meydan vermemek için, barışı amaçlayan kesin adımları atmak istediğini göstermek niyetiyle bu barışı hemen gerçekleştirmeyi bütün savaşan halklara teklif eder.

Yabancı toprakların ilhakı ya da alınması deyimi, hükümet için genellikle demokratik haklar kavramına ve özellikle işçi sınıfı haklarına uyarak, şu anlama gelir: küçük ya da zayıf bir ulusun, açıkça kesin ve kendiliğinden rızası ve isteği olmaksızın büyük ve kuvvetli bir devletle birleştirilmesi... Zorla yapılacak böyle bir ilhakın zamanı, kuvvet zoruyla katılan ya da bir devletin sınırları dışında tutulan ulusun uygarlık derecesi, bu ulus Avrupa'da olsun denizaşırı ülkelerde bulunsun, ilhakı hiçbir suretle haklı göstermez.

Herhangi bir ulus başka bir devletin sınırları içinde zorla kalırsa, bir ulusa kendi isteğine rağmen (bu isteğin basınla, hak mitingleriyle, siyasi parti kararlarıyla, baskıya karşı çıkarılan kargaşalıklar ve isyanlarla anlatımını bulması çok az önemlidir) o ulusu ilhak eden ya da etmek isteyen ya da ulustan daha kuvvetli

olan ulusun silahlı kuvvetlerinin büsbütün çekilmesinden sonra, en ufak bir baskı olmadan yapılacak serbest seçimle milli ve siyasi örgüt biçimi konusunda karar verme hakkı tanınmazsa, böyle bir birleşme bir ilhak –yani– istila ve zor hareketi sayılır.

Kuvvetli ve zengin ulusların zayıf ve istila altındaki ulusları aralarında bölüşmek için savaşı sürdürmelerini hükümetimiz insanlığa karşı işlenmiş en büyük suç sayar, ve hükümet, ayrımsız bütün uluslara eşit olarak uygun gelecek yukarıdaki şartlarla, bu savaşa bir son verecek olan barış antlaşmasını imzalamaya kesin olarak kararlı olduğunu ilan eder.

Hükümet gizli diplomasiyi kaldırmıştır. Hükümet bütün konuşmaları açıkça halkın gözü önünde yürütmek ve Mart'tan 7 Kasım 1917'ye kadar süren derebeyi ve kapitalist hükümetinin onayladığı ya da imzaladığı bütün gizli anlaşmaları, derhal olduğu gibi yayımlamak konusunda kesinlikle kararlı olduğunu bütün ülkeler karşısında ilan eder. Gizli anlaşmaların, birçokları Rus emperyalistlerine çıkar ve imtiyaz sağlamak amacıyla konulmuş olan maddelerini hükümet hemen ve tartışmaksızın reddeder.

Bütün hükümetlere ve halklara barış için genel müzakerelere başlanmasını teklif eden hükümet bu müzakereleri telgrafla, postayla ya da çeşitli ülkeler arasında resmî olmayan konuşmalarla ya da onların temsilcileriyle yapılacak bir konferansta yürütmeye hazır olduğunu bildirir. Hükümet hazırlık müzakerelerini kolaylaştırmak için tarafsız ülkelere yetkili temsilcilerini gönderecektir.

Hükümet savaşan bütün ülkelerin hükümetlerine ve bütün halklarına hemen ateş kesmeyi teklif eder ve aynı zamanda, bu ateşkesin üç ay sürmesini, bu süre içinde, savaşa girmiş ya da savaşa girmeye zorlanmış ayrımsız bütün ulusların temsilcileri arasında gerekli konuşmaların yapılabileceğini ve aynı zamanda, bütün ülkeler halkları yetkili meclislerinin barış şartlarının kesin kabulü için toplanabileceğini bildirir.

Rusya İşçi ve Köylü Geçici Hükümeti bütün savaşan ülkelerin hükümetlerine ve halklarına bu barış teklifini sunmakla, bugünkü savaşta yer alan uluslar arasında insanlığa en çok bağlı bulunan ve bu ulusların en önemlileri olan İngiltere, Fransa ve Almanya'nın bilinçli işçilerine de eşit olarak ve özellikle seslenmiş olmaktadır. Bu ülkelerdeki işçilerin ilerleme ve sosyalizm davasına büyük hizmetleri dokunmuştur: İngiltere'deki Çartist hareketi, Fransız proletaryasının yapmış olduğu dünya çapında tarihsel önemde birçok devrim ve en son olarak, Almanya'da, bütün dünya işçilerine sürekli ve sağlam bir hareket örneği veren Alman proleterlerinin etkin örgütünün yaratılmasıyla sonuçlanan Olağanüstü Yasalar'a karşı tarihî savaş... İşte bu tarih anıları, bu ülkeler işçilerinin savaş felaketlerinden ve savaşın sonuçlarından insanlığı kurtarmak için kendilerine düşen görevi anlayacaklarının ve bu işçilerin kesin, enerjik ve sürekli hareketleriyle barış davasının başarılı bir sonuca varmasında bize yardım edeceklerinin en kesin garantisidir...

Büyük alkış tufanı kesildiği zaman Lenin yeniden söze başladı:

Bildirinin onaylanmasını Kongreye teklif ediyoruz. Bizim çağrımız hem hükümetlere hem de halklaradır; çünkü savaşan ülkelerin yalnızca halk-

larına yapılacak bir çağrı, barışın gerçekleşmesini geciktirebilir. Ateşkes sırasında hazırlanacak barış şartları Kurucu Meclis tarafından onaylanacaktır. Ateşkes için üç aylık bir süre tespit etmekle bir kanlı savaştan sonra halklara olabildiği kadar uzun bir dinlenme ve temsilcilerini seçme zamanı bırakmak istiyoruz. Emperyalist hükümetler bu barış teklifine karşı koyacaklardır... Bu konuda kendimizi aldatmayalım...

"6 ve 7 Kasım Devrimi," diye sözlerini bitirdi, "toplumsal devrim çağını açmış bulunuyor... Barış ve sosyalizm adına girişilen işçi hareketi kazanacak ve kendi alın yazısının gereğini yerine getirecektir..."

Önerge üzerine yalnız siyasi parti temsilcilerinin konuşması ve konuşmaların on beş dakikayla sınırlanması hemen orada kararlaştırıldı.

Önce Sol Sosyalistler adına Karelin söz aldı: "Bizim partimizin bildiri metni üzerinde herhangi bir değişiklik teklif etmesine imkân yoktur. Bu Bolşeviklerin özel bir belgesidir. Ama oyumuzu bildiriden yana kullanacağız, çünkü bu bildirinin ruhuyla beraberiz..."

Sosyal Demokrat Enternasyonalciler adına konuşan uzun boylu, kamburu çıkmış, miyop Kramarov –muhalefetin soytarısı diye ileride ün kazanacak adam– yalnız sosyalist partilerden oluşan bir hükümet, dedi, böyle önemli bir harekete girişecek yetkiye sahiptir. Sosyalist bir koalisyon kurulursa kendi partisi bütün programı destekleyecekti; eğer bu olmazsa yalnızca programın bir kısmını destekleyecekti. Bildiriye gelince, Enternasyonalciler ana noktalarıyla birlikti...

Artan sevinç gösterileri arasında sözcüler art arda kürsüye çıktılar; Ukrayna sosyal demokratları destekliediler; Litvanya sosyal demokratları destekliediler; Popülist Sosyalistler destekliediler; Polonya sosyal demokratları destekliediler; Polonya Sosyalistleri destekliediler ama sosyalist koalisyonu tercih ederlerdi; Letonya sosyal demokrasisi destekledi... İçlerinden biri "Öncüsü olduğumuz dünya devrimi"nden söz etti; başka biri "bütün halkların büyük bir aile olacağı yeni kardeşlik çağı"nı anlattı; bir üye platforma çıkmak istedi. "Bir çelişki var," dedi. "Önce ilhaksız ve tazminatsız bir barış teklif ediyorsunuz, sonra da bütün barış tekliflerini inceleyeceğinizi söylüyorsunuz. İncelemek kabul etmek anlamına gelir..."

Lenin ayağa kalktı. "Biz adil bir barış istiyoruz, ama devrimci bir savaştan da korkmuyoruz... Belki de emperyalist hükümetler çağrımıza cevap vermeyecekler, ama biz ültimatom vermeyeceğiz, çünkü ültimatoma hayır demesi kolaydır...

"Bütün barış şartlarını incelemeye razı oluyoruz, ama bu, şartların hepsini kabul edeceğimiz anlamına gelmez... Bazı şartlarımız için sonuna kadar savaşacağız; ama öteki şartlar için savaşa devam etmeyi imkânsız bulacağız... Her şeyden önce savaşı bitirmek istiyoruz..."

Kamenev bildiriden yana olanların kartlarını göstermelerini istediği sırada saat tam 10.35'ti. Bir delege karşı oy kullanmaya cesaret etti, ama çevresindekiler atılıp hemen oturttular... Oybirliğiyle kabul...

Birdenbire, ortak bir itilimle, kendimizi ayakta bulduk. Hep bir ağızdan *Enternasyonal* söylenmeye başlandı. Saçları ağarmış ihtiyar bir asker bir çocuk gibi soluyordu. Aleksandra Kollantay durmadan gözyaşlarını siliyordu. Bu büyük ses salonun içinde döndü dolaştı, pencereleri ve kapıları sarstı ve sessiz göğe yükseldi. "Savaş bitti! Savaş bitti!" dedi yanımda oturan genç bir işçi. Gözleri parlıyordu. Ve gürültüler yatışınca, herkes korkulu bir sessizlik içinde ayaktayken, birden salonun arkalarından biri bağırdı: "Yoldaşlar! Özgürlük için canlarını verenleri unutmayalım?" Cenaze marşını söylemeye başladık. Bu marş, ağır, melankolik; ama yine de bir zafer havası taşıyan, çok Rus ve çok içli bir marştı. *Enternasyonal* ne de olsa yabancı idi. Cenaze marşı, salonda bulunan ve şimdilik belirsiz görüşlerinden yeni bir Rusya ve belki de daha fazlasını kurmakta olan bu geniş halk yığınının ruhuna daha uygun düşüyordu.

Öldünüz bu kaçınılmaz savaşta
Özgürlüğü için, onuru için halkın.
Canınızı, canınızdan çok sevdiklerinizi verdiniz:
Çok çektiniz korkunç zindanlarda,
Zincirlere bağlanarak gittiniz sürgünlere.

Taşırken zincirleri, sızlanmadınız, unutmadınız acı çeken kardeşlerinizi;
Adalet daha güçlüdür kılıçtan çünkü.
Çektiklerinizin hesabı sorulacak bir gün.
Vakti geliyor, istibdat yıkılacak, ayaklanacak halk, büyük ve özgür.

Hoşçakalın kardeşler, soylu bir yol seçtiniz,
Söz veriyoruz mezarlarınızın başında dövüşmeye; çalışmaya,
mutluluğu için halkın.

Mars'taki[16] soğuk Kardeşlik Mezarlığı'nda yatan Mart Devrimi'nin şehitleri bugün için ölmüşlerdi; binlerce ve binlerce insan hapishanelerde, sürgünlerde, Sibirya madenlerinde bugün için ölmüştü. Beklenen o gün, ne onların düşündükleri ne de aydınların arzuladığı gibi gelmişti; ama gelmişti... Kabaydı, güçlüydü, formüllerden ve duygusallıktan uzaktı, ama *gerçekti*...

Lenin, Toprak Kararnamesi'ni okuyor:

(1) Toprak üzerindeki özel mülkiyet tazminat ödenmeksizin derhal kaldırılmıştır.

(2) Bütün derebey malikâneleriyle Hanedana, manastıra, kiliselere ait olan bütün topraklar, canlı hayvanları, kayıtlı mülkleri, binaları ve müştemilatıyla

birlikte, Kurucu Meclis toplanıncaya kadar, toprak komitelerine ve bölge köylü delegeleri sovyetlerine intikal etmiştir.

(3) El konulmuş ve bu andan itibaren bütünü halka ait olan bu mallara verilecek herhangi bir zarar, ağır bir suç sayılacak ve devrimci mahkemelerce cezalandırılacaktır. Köylü Delegeleri Bölge Sovyeti, derebey malikânelerinin devralınması sırasında, müsadereye konu olan toprakların boyutlarını tayin etmek, müsadere edilen bütün malların dökümünü yapmak ve halkın eline geçecek olan toprak üzerindeki çiftlik mallarının, binaların, araçların, canlı hayvanların ve ürünün en sıkı şekilde korunmasını sağlamak üzere gerekli bütün tedbirleri alacaktır.

(4) Kurucu Meclis'in alacağı son karara kadar yapılacak toprak reformlarında uygulanacak yöntemler konusunda 'Rusya Köylü Delegeleri Sovyeti İzvestia'sı' yazı kurulu tarafından 242 mahalli köylü *nakaz*'ı esas alınarak hazırlanan ve adı geçen *İzvestia* gazetesi 88'inci sayısında yayımlanmış (29 Ağustos 1917, sayı 88, Petrograd) olan aşağıdaki *nakaz*'a bakılacaktır.

Orduda görevli bulunan köylülerle Kazakların topraklarına el konulmayacaktır.

"Bu," dedi Lenin, "bir 'çerçeve çizmek'ten söz eden ve reformları yukarıdan aşağı gerçekleştirmeye çalışan eski bakan Çernov'un projesi değildir. Bizim projemiz aşağıdan yukarıya doğru gerçekleşecektir. Toprak bölünmesi sorunları yerinde kararlaştırılacaktır. Her köylünün eline geçecek toprak miktarı yerine göre değişecektir...

"Geçici Hükümet zamanında *pomeşçik*'ler, 'toprak komiteleri'nin emirlerini yerine getirmek istemedi. Bu toprak komitelerini Lvov teklif etmiş, Şingarov kurmuş ve Kerenski yönetmişti!"

Tartışmaya geçmeden önce bir adam, kalabalığı hızla yararak geldi ve platformun üzerine çıktı. Bu adam Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi üyesi Piyanih'di. Üstü başı tertemiz bir adamdı.

"Rusya Köylü Delegeleri Sovyetleri Yürütme Komitesi, bakan yoldaşlarımız Salazkin ile Mazlov'un tutuklanmasını protesto eder!" Kalabalıkta yüzler sert sert baktı. "Bu arkadaşların hemen serbest bırakılmasını istiyoruz! Şimdi onlar Peter-Paul Kalesinde bulunuyorlar... Hemen harekete geçilmesini istiyoruz! Kaybedecek bir dakikamız bile yok!"

Karmakarışık sakallı, gözleri alev alev yanan bir asker onu izledi. "Burada bir yandan köylülere toprak verilmesini konuşuyor, öte yandan köylülerin seçilmiş delegelerine karşı zalimlerin ve yağmacıların yaptıklarını yapıyorsunuz! Bakın size söylüyorum," yumruğunu kaldırdı, "eğer onların kılına dokunacak olursanız tepenizde bir devrimin patlayacağını bilin!" Kalabalık sinirli sinirli karıştı.

Sonra Troçki ayağa kalktı; soğukkanlı ve zehir gibi. Gücünün bilincinde bir insan: Alkışlar. "Askerî Devrimci Komite, Sosyalist Devrimci ve Menşevik bakanlardan Mazlov, Salazkin, Gvozdov ve Maliyantoviç'i serbest

bırakmayı dün prensip olarak kabul etmiştir. Eğer onlar hâlâ Peter-Paul'de iseler bu, yapılacak çok işimiz olmasındandır... Bu bakanların Kornilov olayında Kerenski'nin yaptığı haince işlere ne kadar karışmış olduğu incelenince kadar kendi evlerinde tutuklu kalmaları kararlaştırılmıştır!"

Piyanih, "Hiçbir devrimde böyle şeyler olmamıştır!" diye bağırdı.

"Yanılıyorsunuz," diye cevap verdi Troçki, "böyle şeyler bu devrimde de oluyor. Temmuz günlerinde yüzlerce yoldaşımız tutuklandı. Kollantay Yoldaş doktor raporuyla hapishaneden çıkarıldığı zaman Avksentiyev, kapısına çar gizli polisine mensup iki ajan dikmiş!" Köylüler alaylı yuhalar arasında mırıldanarak sustular.

Sol Sosyalist Devrimcilerin temsilcisi Toprak Kararnamesi üzerine konuştu. Prensip bakımından Kararname ile birlik olmakla beraber tartışmalar tamamlanmadan oylarını kullanmayacaklardı. Köylü sovyetlerine danışılmalıydı...

Menşevik Enternasyonalciler de bir parti toplantısı üzerinde dayattılar.

Sonra köylülerin anarşist bir kanadı olan Maksimalistlerin lideri ayağa kalktı: "Böyle bir yasayı daha ilk gün, hiç uzatmadan uygulayan politik bir partiyi alkışlamalıyız!"

Kürsüde tipik bir köylü vardı: Uzun saçlı, kocaman kaloşlu ve koyun postundan kürklü. Salonun dört bir yanına selam veriyordu. "Hepinize iyilikler dilerim, yoldaşlarım, yurttaşlarım!" dedi; "Kadetler dışarıda ellerini kollarını sallayarak geziyor, oysa siz bizim sosyalist köylülerimizi tutukladınız... Ötekileri neden tutuklamıyorsunuz?"

Bu konuşma sinirli köylüler arasında bir tartışma yarattı. Tıpkı bir gece önce askerler arasında geçen tartışmalar gibi... Toprağın gerçek proleterleriydi bunlar...

"Bizim yürütme komitemizde Avksentiyev'le ötekiler var ya, biz onları, köylülerin koruyucuları sanırdık... Oysa onlar aynı zamanda birer Kadet'miş! Tutuklayın onları! Tutuklayın!"

Başka biri: "Bu Piyanih'ler, Avksentiyev'ler de kim oluyor? Bu adamlar köylü değiller. Yalnız kuyruk sallayıcılar!"

Sol Sosyalist Devrimciler yarım saatlik bir ara teklif etti. Delegeler dışarıya fırlarken Lenin olduğu yerden ayağa kalktı.

"Zaman kaybetmeyelim, Yoldaşlar. Rusya'ya ait birçok önemli haber yarın sabah gazetelerde çıkacak. Geciktirmeyelim işleri!"

Ve ateşli tartışmalar; çatışmalar, ayak sesleri arasında Askerî Devrimci Komite'den gelen bir habercinin sesi yükseldi: "17 numaralı odadan on beş propagandacı isteniyor! Cepheye gidecekler!"

Delegeler ancak iki buçuk saat kadar sonra sallana sallana yerlerine gelebildiler. Başkanlık Divanı platforma çıktı ve alaylardan gelen telgrafların

okunmasıyla oturum açıldı. Alaylar, Askerî Devrimci Komite'ye bağlılıklarını bildiriyordu.

Toplantı gevşek bir hava içinde gücünü topluyordu. Makedonya cephesindeki Rus birliklerinden gelen bir delege durumlarının kötülüğünü anlattı. "Biz düşmandan çok müttefiklerimizin dostluklarından çekiyoruz," dedi. Kongreye son süratle yetişebilmiş olan 10 ve 12. Ordu delegeleri şunu bildirdiler: "Bütün gücümüzle sizi destekliyoruz!" Bir köylü asker, "Mazlov ve Salazkin gibi hain sosyalistler"in serbest bırakılmasını protesto etti; Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi'ne gelince, onların hepsini birden içeri tıkmalıydı! İran'daki Rus ordusundan gelen bir delege, bütün iktidarın sovyetlere verilmesini talep etmek üzere kendisine talimat verildiğini söyledi... Yerli diliyle konuşan bir Ukraynalı subay: "Bu buhranda milliyetçiliğin yeri yok... *Da zdravstvuyet,* bütün ülkelerde proletarya diktatörlüğü!" Yüksek ve ateşli düşünceler öyle birbiri ardınca akıyordu ki, Rusya artık bu düşüncelere kulağını tıkayamazdı!

Kamenev, Bolşevik düşmanı güçlerin her yerde kargaşalık çıkarmaya çalıştıklarını söyledi ve kongrenin bütün Rusya'daki sovyetlere yapacağı bir çağrıyı okudu:

> Bazı köylü delegelerin de katılmasıyla toplanan Rusya İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetleri Kongresi; mahalli sovyetleri, devrim düşmanı, Yahudi aleyhtarı ve her çeşit kıyımlara karşı durmak için acilen gerekli enerjik önlemleri almaya çağırır. İşçi, köylü ve asker devriminin şerefi hiçbir kıyıma yer verilmemesini gerektirir.
>
> Petrograd'daki Kızıl Muhafızlar, devrimci garnizon ve bahriyeliler başkentte tam bir düzen sağlamışlardır.
>
> İşçiler, askerler ve köylüler; her yerde Petrograd işçi ve askerlerini örnek alınız.
>
> Yoldaş askerler ve Kazaklar; gerçek devrimci düzeni sağlamak görevi bize düşmektedir.
>
> Bütün devrimci Rusya'nın ve dünyanın gözleri üzerimizdedir...

Saat ikide Toprak Kararnamesi oya konuldu. Bir tek karşı oy vardı. Bütün köylü delegeler sevinçli...

İşte böylece Bolşevikler duraksayanları ve muhalifleri aşarak ileri fırladılar. Rusya'da açık bir programı olan tek parti onlar; ötekiler sekiz ay boyunca sadece konuşmuşlardı.

1919

Yoldaş Lenin; Ortak dostumuz Julien Weiler'ın, Sovyet Hükümeti'ne fayda sağlayacak büyük ölçekli bir iş yapmak üzere Rusya'ya geleceğini bilginize sunarım. Bu fırsattan yararlanarak izninizle, karakterinize ve dehânıza hayranlığımı sunmak isterim.
5, Villa Said, 16. Bölge, 19 Kasım 1921

Anatole France
Fransa

Kafasında birçok kuşağı birden kucaklayabilen, birçok ulusun iyiliği için çalışan, onların uğruna yaşayıp onların çıkarları için savaşırken hayatını feda eden bir insan belki bin yılda bir çıkar... Lenin böyle bir insandı!

Krishan Chander
Hindistan

Yalnızca esin kaynağı biri değil, karşıtlarının da dediği gibi "devrimin dev bir kişiliğiydi", ama aynı zamanda devrimin dâhisiydi de... Vladimir İlyiç Ulyanov Lenin gibi insanların bin yılda bir defadan fazla dünyaya gelmediğini söylersek abartmış olmayız.

Halldor Kiljan Laxness
İzlanda

Louis Aragon

Fransa

Çelyabtraktosray Valsi

Çok eskilerden bir vals
vakti bol dansçıları döndüren
İç geçirirsiniz bir an
bakışlarınız
başkalarınınkiyle karşılaşınca
Bugün eski bir nağme
tanıdık bir Boston valsi
ama iç çekmeden dönen bu sefer
beton karıcılardır*

Şehrin bütün proleterleri bu çılgın yarışı izler fal taşı gibi gözlerle
Hasır sepetlere konmuş çiçekler içinde bir orkestra
saate aldırmadan gecenin amacına uygun yukarıda tehditkâr Avrupa
semaları
yağız işçilerin sırtından akan ter
Ekip vakur bir eda ile
vadetmiş üç günlük işi bir gecede yapmayı
Seyre gelmiş minicik çocuklar evde uyumak yerine

Dört yüz beş yüz altı yüz yedi
yüz karım çılgınca atılıyor Neredeyiz biz
Burası şiddetin ve mavi gözlerin ülkesi
Dizlerin dev dehası
her kürekte bükülüyor

* Çelyabinsk Traktör Fabrikası'nın yapımı sırasında beton karma ekipleri gece vardiyalarında sık sık sosyalist yarışmalar düzenler, günlük kotanın çok üstüne çıkarlardı –günlük kota 140 iken 200'e çıkardı. Orkestranın çaldığı müzikle çalışan ekipleri seyretmeye büyük kalabalıklar gelirdi. Bir ekip bir gün inanılmaz bir rekor kırarak 1.200 karım bitirmişti.

karım ekibinin devrimci gayreti altında
Bu Leninizm kürek elde Leninizm
yüzyıla açılan gedikte
her savruluşunda küreğin gülüyor
muhteşem alnındaki teri silmeden
ya da arkaya atmadan saçını
yumuşak başlı sert toprakta
harika ahmak doğada
hâlâ sarsak insanda
elektriğe gülen
kızı köle çocuğu köle
Leninizm ateşten vücuduyla
çelik ayaklarla
ve insan elleriyle

1934

Albert R. Williams

ABD

LENİN'İN KİŞİLİĞİ VE ÇALIŞMASI

İlk Lenin İzlenimim

Yüksek sesle şarkı söyleyen işçi ve asker kalabalığı, devrimlerinin zaferiyle coşarak, Smolni'deki büyük salonu doldurmuştu. *Aurora*'nın topları eski düzenin ölümünü ve yenisinin doğuşunu müjdelerken, Lenin sessizce kürsüye çıktı. Başkan, "Şimdi Yoldaş Lenin Kongreye hitap edecek," duyurusunu yaptı.

Kafamızdaki imajını karşılayıp karşılamayacağını görmek için başımızı uzattık, fakat ilk anda, muhabirler masasındaki sandalyelerimizden bir şey görünmüyordu. Bağırışlar, alkışlar, ıslıklar, yere vurulan ayaklar arasında sahneyi boydan boya geçti. On metreden uzak olmayan kürsüye çıktığında coşku doruk noktasına ulaşmıştı. Artık onu açıkça görebiliyorduk, kalbimiz duracak gibiydi.

Zihnimizde canlandırdığımızın neredeyse tam tersiydi. İri ve etkileyici olmasını beklerken, karşımıza kısa ve tıknaz biri çıkmıştı. Sakalı ve saçları taranmamıştı, dağınıktı.

Alkış tufanını durdurduktan sonra, "Yoldaşlar, şimdi artık sosyalist düzeni kurmaya başlıyoruz," dedi. Ardından heyecansız, gerçekçi bir irdelemeye girişti. Sesinde belagatten çok, acı, kuru bir tını vardı. Başparmaklarını yeleğinin koltuk altlarına sıkıştırarak topukları üzerinde ileri geri sallandı. Bu özgür, genç, sağlam ruhlar üzerindeki nüfuzunun nedenini açıklayacak gizli cazibenin farkına varmak umuduyla bir saat boyunca dinledik. Nafile.

Hayal kırıklığına uğramıştık. Bolşevikler atılganlık ve cesaretleriyle hayal gücümüzü esir almıştı; önderlerinin de aynısını yapmasını bekliyorduk. Bu özelliklerin ta kendisinin, tüm hareketin simgesi, bir tür süper-Bolşevik olarak parti başkanında önümüze çıkmasını istiyorduk. Bunun yerine karşımızda bir Menşeviğe benzeyen, üstelik pek de ufak tefek bu adam vardı.

"Eğer kılık kıyafetine biraz özenmiş olsaydı onu bir burjuva valisi ya da küçük bir Fransız şehrinin bankeri sanırdınız," diye fısıldadı İngiliz muhabir Julius West.

"Evet, hayli büyük bir görev için hayli küçük bir adam," dedi ahbabı, sözcükleri uzatarak.

Bolşeviklerin üstlendiği yükün ne kadar ağır olduğunu biliyorduk. Bunu taşıyabilecekler miydi? İlk önce önderleri bize güçlü bir adam gibi gelmemişti.

İlk izlenime bakın. Yine de o ilk olumsuz izlenime rağmen altı ay sonra kendimi, Avrupa'nın en etkili adamının ve devlet büyüğünün Nikolay Lenin olduğunu söyleyen Voskov, Niebut, Peters, Volodarski ve Yanişev'in[17] tarafında buldum.

Lenin Devlet Yaşamına Sıkı Disiplin Katıyor

9 Kasım'da, o zaman Kazaklarla ve karşı-devrimcilerle savaşmaya akın eden Kızıl Muhafızlara eşlik etmek için, her yolu kullanıp bir pasaport istedim. Hillquit* ve Huysmans'ın** imzasını taşıyan tavsiye mektuplarını sundum. Etkileyici bir bileşim olduğunu düşünüyordum, oysa Lenin aksi kanıdaydı. Sanki Union League Club'dan*** gelmişler gibi kısa ve öz bir "Hayır," ile mektupları iade etti.

Bu önemsiz bir hadise olsa da emekçi konseylerinde görülmeye başlayan yeni, titiz bir tavrın belirtisiydi. O güne kadar kitleler, kendi zararlarına da olsa, aşırı dostane ve iyi huylu davranıyordu. Lenin, disiplin için yola koyulmuştu. Açlık, işgal ve karşı-devrim tehdidi altında olan devrimi yalnızca güçlü, sert eylemin kurtarabileceğini biliyordu. Böylece Bolşevikler, düşmanları onlara aşağılayıcı hakaretlerle saldırırken, tedbirlerini acımasızca ve tereddütsüzce alıyordu. Burjuvaziye göre Lenin, demir yumruklu zorbaydı. Bu dönemde onu Başkan Lenin değil, "Zalim Lenin", "Diktatör Lenin" diye adlandırıyorlardı. Sağ Sosyalistler ise eski Çar Romanov'un, II. Nikolay'ın, yerini yeni çara, Nikolay Lenin'e bıraktığını söylerken alayla "Çok yaşa yeni Çar III. Nikolay!" diye bağırıyordu.

Şimdi anlatacağım komik köylü olayının üstüne hevesle atladılar. Sovyet Köylü Temsilcilerinin yeni Sovyet hükümetine destek verişinin, Smolni salonlarında coşkulu bir sevinç havasında kutlandığı geceydi. Köy adına aydınlar konuşmuştu; köyün, kendi adına konuşması yönünde bir talep geldi. Köylü kılığıyla yaşlı bir adam sahneye çıktı. Beyaz sakalının arasından gül rengi yüzü görünüyordu; parlak gözleri vardı, köylü şivesiyle konuştu.

"Yoldaşlar, bu akşam buraya dalgalanan sancaklar, çalan müzik eşliğinde gelirken ne kadar da mutluydum. Yerde yürüyerek gelmedim. Havada uçarak geldim. Karanlık bir köyde yaşayan, ışıksız bir köydeki ışıksız halktan biriyim. Bize ışık verdin. Ama biz bunu hiç anlamıyoruz, o yüzden öğrenmek için beni buraya yolladılar. Fakat Yoldaşlar, harika değişimden hepimiz çok

---

* Morris Hillquit (1869-1933): Amerika Sosyalist Partisi'nin kurucusu ve önderi. *–çev.*

** Camille Huysmans (1871-1968): Başbakanlık ve Eğitim Bakanlığı da yapmış Belçikalı politikacı, 1905-1922 arası İkinci Enternasyonal sekreteri. *–çev.*

*** Amerikan İç Savaşı sırasında Birlik'e, Cumhuriyetçi Parti'ye ve Abraham Lincoln'ün politikalarına bağlılığı yaymak için kurulan bir dizi erkekler kulübü. *–çev.*

memnunuz. Eski günlerde memurlar çok sertti, bizi döverlerdi, ama şimdi çok kibarlar. Eski günlerde saraylara ancak dışarıdan bakabilirdik, şimdi içlerinde gezebiliyoruz. Eski günlerde çar hakkında sadece konuşabilirdik, ama şimdi yoldaşlar bize diyorlar ki, yarın bizzat Çar Lenin'in elini sıkabilirsin. Tanrı ona uzun ömürler bahşetsin!"

Kitle patladı. Kahkaha ve alkış tufanıyla hayrete düşmüş yaşlı köylü oturdu. Ertesi gün Lenin'in huzurundaydı, sonradan Brest-Litovsk köylü temsilcisi oldu.

Bu dağdağalı haftalarda sağlam bir irade ve çelik gibi sinirler gerekliydi. Tüm kurumlarda gözle görülür katı bir düzen ve disiplin vardı. İşçilerin moralinin pekiştiği, Sovyet düzeneğindeki gevşek vidaların sıkıştırıldığı belli oluyordu. Şimdi, bankacılık sistemine el koyma örneğinde olduğu gibi, Sovyetler eyleme geçtiğinde sert ve etkin bir hamle yaptı. Lenin eylemde nerede acele edip nerede ağırdan alacağını biliyordu. Bir işçi heyeti, fabrikalarının kamulaştırılmasını karara bağlamasını rica etmek üzere Lenin'e geldi.

"Tabii," dedi Lenin boş bir form alarak, "benim işim çok kolay. Tüm yapmam gereken bu boşluğa fabrikanızın ismini yazmak, bu boşluğa imzamı atmak, buraya da komiserin adını yazmak." İşçiler ziyadesiyle hoşnuttu ve "Çok iyi," dediler.

"Ama bu boş yeri imzalamadan önce," diye devam etti Lenin, "size birkaç soru sormalıyım. İlk olarak, fabrikanız için nereden hammadde alacağınızı biliyor musunuz?" Bilmediklerini gönülsüzce itiraf ettiler.

"Muhasebeden anlar mısınız?" diye sürdürdü Lenin. "Üretimi devam ettirmek için bir yöntem geliştirdiniz mi?" İşçiler bu ufak meseleler hakkında ne yazık ki pek bilgi sahibi olmadıklarını söyledi.

"Son olarak yoldaşlar," diye devam etti Lenin, "ürünlerinizi satmak için bir pazar bulup bulmadığınızı sorabilir miyim?"

Yine "Hayır," diye yanıtladılar.

"Peki yoldaşlar," dedi Başkan, "fabrikanızı devralmaya hazır olmadığınızı düşünmüyor musunuz? Memleketinize dönün ve bu meseleler üzerinde çalışın. Zor gelecek; belki baltayı taşa vuracaksınız ama öğreneceksiniz. Birkaç ay sonra gelin, fabrikanızın kamulaştırılmasına girişebiliriz."

Lenin'in Kişisel Yaşamında Sıkı Disiplin

Lenin'in toplumsal yaşama kattığı sıkı disiplin kişisel hayatında da geçerliydi. Lahana ve borş, kara ekmek dilimleri, çay ve yulaf lapası, Smolni sakinlerinin gıdasını oluşturuyordu. Eşi ve kız kardeşiyle birlikte, Lenin'in payına düşen de aynıydı. Devrimciler günde on iki-on beş saat iş başındaydı. Lenin'in günlük çalışma süresi on sekiz-yirmi saatti. Kendi elleriyle yüzlerce mektup yazardı. İşine dalmaktan her şeyi, yemeği dahi unuturdu. Lenin soh-

bete dalmışken fırsattan istifade eden karısı, "Al yoldaş, bunu içmeyi unutmamalısın," diyerek bir bardak çayla belirirdi. Lenin de nüfusun geri kalanıyla aynı tayına talim ettiğinden, çay genellikle şekersizdi. Askerlerle ulaklar büyük, çıplak, kışla tipi odalardaki demir karyolalarda uyurdu. Lenin'le eşi de öyle. Bitkin düşerek, çoğu kez herhangi bir acil durumda kalkmaya hazır biçimde kıyafetlerini çıkarmadan, kendilerini sert sedirlere atıyorlardı. Lenin bu yoklukları herhangi bir sofuluk dürtüsüyle üstlenmiyordu. Sadece komünizmin ilkelerini uygulamaya döküyordu.

Bu ilkelerden biri, hiçbir komünist memurun, ortalama bir işçininkinden daha yüksek maaş almaması gerektiğiydi. Aylık, 600 rubleye sabitlenmişti. Sonradan artırıma gidildi. Bugün Rusya Başkanı ayda 200 dolardan az para almaktadır.

Lenin ikinci kattaki bir odayı tuttuğunda Ulusal Otel'deydim. Sovyet rejiminin ilk uygulaması, mükellef ve pahalı menüleri kaldırmak olmuştu. Öncesinde envai çeşit yemekten oluşan bir öğün, iki kaba indirilmişti. Çorba ile et ya da çorba ile *kaşa** alabilirdiniz. Komünistlerin öğretisinde "Herkesin ekmeği olana kadar kimse kek yemeyecek," yazılı olduğundan, Başkan da aşçı yamağı da olsanız, alabileceğiniz buydu. Bazı günler ekmek herkese yetmezdi. Yine de herkes Lenin kadar alırdı. Ekmeksiz günler de olurdu. O günler Lenin için de ekmeksiz geçerdi.

Suikast girişimini izleyen günlerde, Lenin ölümün kıyısındayken, doktorlar olağan yemek kartıyla edinilemeyecek ve sadece pazardaki bazı vurgunculardan satın alınabilecek birtakım yemekler tavsiye etmişti. Ama o, arkadaşlarının yalvarmaya varan ısrarlarına rağmen, yasal hakkı olmayan herhangi bir şeye el sürmeyi reddetti.

Sonradan Lenin iyileşirken eşi ve kız kardeşi, gıdasını artırmak için bir düzen kurdu. Ekmeğini çekmecesinde tuttuğunu öğrendiklerinden, zaman zaman o yokken odasına girerek çekmeceye bir parça ekmek eklediler. Lenin olağan payına ek yapıldığının farkından olmadan çekmecesine uzanıp bir **lokma alarak yerdi.**

Lenin, Avrupa ve Amerika işçilerine bir mektubunda şunları yazmıştır: "Rus halk yığınları daha önce, şimdi İtilaf Devletleri'nin askerî müdahalesiyle mahkûm olduğu kadar derin sefalete düşmemiş, açlık sancısı çekmemiştir!" Ama aynı acıları, hakkında yazdığı kitlelerle birlikte Lenin de çekiyordu.

Lenin, yüce bir ulusun hayatını tehlikeye atan komünist formüllerini, Rusya'nın hasta bedeninde çekinmeden deneyen biri olmakla suçlanmıştır. Ama bu formüllere inanmamakla suçlanamaz Lenin. O, bunları yalnızca Rusya'da denemiyor. Kendi üzerinde de deniyor. Kendi ilacını içmeye razı. Uzaktan komünizmin ilkelerine bağlılığını bildirmek bir şeydir, komünizmin getirdiği yokluğa ve cefaya Lenin gibi katlanmaksa oldukça farklı bir şey.

* Düğürcük (ince bulgur) lapası. *-çev.*

Fakat komünist bir devlete geçiş, tamamıyla kasvetli renklerle resmedilmemeli. Rusya'nın en karanlık günlerinde bile sanat ve operanın yıldızı parlıyordu. Eros da rolünü oynamış, devrimci sahnenin başoyuncularına bile dokunmuştu. Bir sabah, işbilirKolontay'ın denizci Dibenko ile evlendiğini öğrendiğimizde hayretler içinde kalmıştık. Dibenko daha sonra, Narva'da Almanların önünde geri çekilme emri verdiği için cezalandırılmıştı. Gözden düşerek makamından ve partiden atılmasını Lenin onaylamış, Kolontay da doğal olarak içerlemişti.

Dibenko bu durumdayken kendisiyle konuşurken, etten kemikten her insan gibi Lenin'de de, gücün zehri damarlarına girince egosunun şişmiş olabileceğini belirttim. "Şimdi ne kadar acı hissetsem de," diye yanıtladı, "onun herhangi bir eylemine kişisel gerekçe yüklemeyi düşünemem. Yoldaş Lenin ile on yıl boyunca çalışan yoldaşlardan hiçbiri onda bir gıdım bencillik olduğuna inanmaz."

Halka Hitap Etmede Lenin

Bu sıkıntılara ve gece gündüz çekilen çileye rağmen Lenin; kestirmeci, tetikte, koşulları belirleyip çareler bularak ve bunları yürütmek için dinleyicilerini eyleme sürükleyerek hep sahnedeydi. Gözlemciler, Lenin'in konuşmalarının eğitimsiz sınıfta uyandırdığı coşkuya hayret ediyordu. Konuşmaları hızlı ve akıcı, gerçeklerle dolu olsa da genelde sahnedeki görünüşü gibi resmedilmeye değmezdi, romantik değildi. Kerenski'nin* tersine konuşmaları devamlı düşünme gerektiriyordu. Kerenski romantik bir şahıs, dilbaz bir hatipti, tüm bu meziyetlerle "cahil ve okumamış Rusları" sarsacağı düşünülebilirdi. Ama öyle olmadı. Bu, bir başka Rus tuhaflığıdır. Kitleler, bu parlak sahne hatibinin görkemli sözlerini, parlak cümlelerini dinliyor, sonra arkalarını dönüp ölçülü düşüncenin, akademik söylemin, mantığın bilgini Lenin'e sadık kalıyordu.

Lenin, mantık yürütmenin, polemik sanatının ustasıydı, tartışma sırasında sinir bozucu derecede sakindi. En iyi olduğu şey tartışmaydı. Olgin** der ki: "Lenin karşısındakine yanıt vermez. Onun üzerinde deney yapar. Ustura ağzı gibi keskindir. Zekâsı inanılmaz bir keskinlikle çalışır. Tartışma sırasında her kusuru fark eder. Kendince kabul edilmez önermelere katılmamakla kalmaz, bunlardaki en abes sonuçları gösterir. Aynı zamanda alaycıdır. Rakibiyle dalga geçer. Onu paylar. Size kurbanının bir zırcahil, bir budala, küstah bir hiç olduğu hissini verir. Mantığının gücüyle sizi önüne katar. Düşünsel tutkusuyla şaşkına dönersiniz."

---

* Aleksandır Fiyodoroviç Kerenski (1881-1970): Temmuz-Kasım 1917 arası Geçici Hükümet'te önce Adalet, sonra Savunma Bakanlığı yapmış Rus avukat ve siyasetçi. Lenin önderliğindeki Ekim Devrimi'nden sonra hayatının geri kalanını sürgünde geçirmiştir. *–çev.*

** Moyisaye Yosef Olgin (1878-1939): Rus yazar, gazeteci, çevirmen. *–çev.*

Kimi zaman, ileri sürdüğü görüşe, mizahla ya da şöyle iğneleyici bir sözle biraz ara verir: "Yoldaş Kamkov'un soruları bana şu özdeyişi hatırlatıyor, 'Bir budala, on bilge adamın cevaplayabileceğinden daha fazla soru sorabilir.'" Gene, Bolşevik gazeteci Radek, bir seferinde "Eğer Petrograd'da beş yüz cesur adam olsaydı sizi hapse yollardık," diyerek Lenin'i kışkırttığında Lenin sakince şöyle cevaplamıştır, "Bazı yoldaşlar gerçekten de hapsi boylayabilir, ama hesaplarsanız benim sizi hapse yollama olasılığım, sizin beni yollama olasılığından daha yüksektir." Arada bir, yeni düzeni örnekleyen basit bir olay anlatırdı: Toprak ağasının ormanında, onu yakalayacak yerde koruyan yeni düzenin askeriyle birlikte yakacak odun toplayan yaşlı köylü kadın gibi.

Olayların verdiği acı ve gerginlikle, içindeki alev ve tutku, olağan çekingenliğini yıkıp geçmiş görünüyordu. Geçenlerde bir gözlemci, büyük bir toplantıda Lenin'in bazen duraksayan ağır cümlelerle başlayıp ısındıkça daha açık konuştuğunu aktarıyor. Konuşması, ekstra çaba harcamadan ama gittikçe daha etkili olan, artan bir iç heyecanla akıcı ve canlı bir hale büründü. "Bir nevi kontrollü duygulandırma yeteneği ruhunu ele geçirdi. Vücut dili kullandı, birkaç adım atarak ileri geri yürümeyi sürdürdü. Alnında, yoğun bir düşünmenin, neredeyse ıstıraplı bir düşünsel çabanın izleri olan dikkat çekici derecede derin ve düzensiz kırışıklıklar belirdi." Lenin öncelikle akla seslenirdi, duygulara değil. Yine de dinleyicilerinin tepkisinde düşünselliğin duygusal gücünü apaçık görebilirdiniz.

Lenin'in teklediğine yalnızca bir kez tanık oldum. Aralık ayında Kızıl Ordu'nun ilk kıtası cepheye giderken Mihaylovski Maneji'ndeydi. Devasa iç alanı aydınlatan güçlü meşaleler, uzun zırhlı araçlar dizisini tuhaf Ortaçağ yaratıklarına dönüştürmüştü. Büyük arenayı doldurup araçlara tırmanan koyu gölgeler, silahları yetersiz ama devrimci şevki yüksek acemi erattı. Isınmak için dans ediyor, ayaklarını hızla yere vuruyor, morallerini yüksek tutmak için devrimci marşlar ve köylerinin halk şarkılarını söylüyorlardı.

Yüksek bir ses Lenin'in gelişini duyurdu. Büyük arabalardan birinin üzerine çıkıp konuşmaya başladı. Kalabalık yarı karanlıkta yukarıya bakarak dikkatle dinledi. Ama Lenin'in kelimeleri onları canlandıramadı. Alışılmış tezahürattan çok uzak bir alkış arasında sözünü bitirdi. O günkü konuşması, ölmeye giden adamların ruh haline uymayacak kadar sıradandı. Fikirler basmakalıp, ifadeler bayattı. Bu donukluğun sebebi vardı elbet: fazla çalışma, kaygı. Fakat doğruya doğru. Lenin önemli bir fırsatı önemsiz bir konuşmayla heba etmişti. Orada bulunan işçiler bunu hissetti. Rus emekçiler, kahramanlara körü körüne tapmaz. Devrimin Büyükbabası ile Büyükannesinin keşfettiği gibi, kimse, geçmiş birikimleriyle saygınlığından uzun süre fayda sağlayamaz. Hakkıyla kahraman olamayan, kahraman alkışını da alamaz, kahramanın gereksinimi olan alkış ödülünü alamaz.

Lenin indiğinde Podvoyski, "Amerikalı bir yoldaş konuşma yapacak," diye duyuru yaptı. Kalabalık dikkat kesildiğinde büyük arabanın üzerine tırmandım.

"Oh, ne iyi. İngilizce konuşacaksınız," dedi Lenin. "İzin verin, tercümanınız olayım."

"Hayır, Rusça konuşacağım," diye cevapladım pervasız bir dürtüyle kışkırtılmışçasına.

Lenin, eğlence beklermiş gibi gözleri parlayarak beni izledi. Uzun sürmedi. Her zaman hazırda tuttuğum, önceden ezberlediğim cümlelerin ilk öbeğini tükettikten sonra duraksadım. Konuşmayı tekrar rayına sokmakta güçlük çekiyordum. Bir yabancı, dillerini ne ölçüde katlederse katletsin, Ruslar kibar ve yardımseverdir. Aceminin tekniğini olmasa da çabasını takdir ederler. Benim konuşmam da, her seferinde bir başka kısa cümle kurmam için daha fazla kelimeyi bir araya getireceğim bir nefes alma süresi sağlayan uzun alkışlarla kesintiye uğruyordu. Onlara, eğer büyük bir tehlike belirirse Kızıl Ordu saflarına katılmaktan mutluluk duyacağımı söylemek istedim. Lenin yukarı bakıp sordu: "Hangi kelimeyi arıyorsunuz?" "Askere yazılmak," diye cevapladım, hemen "*Ustupit*" dedi.

O andan itibaren, ne zaman takılsam bana kelimeyi fısıldıyor, ben de kelimeyi kaparak, tabii ki Amerikan aksanımla kalabalığa aktarıyordum. Bu ve hakkında çok şey duydukları enternasyonalizmin somut bir sembolü olarak kanlı canlı orada bulunmam, kahkaha tufanıyla gürleyen alkışlara yol açtı. Lenin, içtenlikle onlara katıldı.

"Her halükârda Rusça öğrenmek için bir başlangıç," dedi. "Ama peşini bırakmayın. Ve siz," dedi Bessie Beatty'ye* dönerek, "siz de Rusça öğrenmelisiniz. Gazeteye dil değişim dersleri için bir ilan verin. Sonra sadece Rusça okuyun, yazın, konuşun. Amerikalılarla konuşmayın –nasılsa size hiçbir faydası olmayacaktır," diye şaka yollu ekledi. "Sizi bir daha gördüğümde sınav yapacağım."

Lenin'in Sıradışı Soğukkanlılığı

Her ortamda kendini mükemmel şekilde denetlerdi. Başkalarını çılgınca heyecanlandıran olaylar onun için sessizlik ve sakinliğe bir davetiyeydi. Kurucu Meclis'in tarihî bir oturumu, iki grubun ölümüne karşı karşıya geldiği çalkantılı bir sahneydi. Savaş naraları atarak masalara vuran temsilciler, yüksek sesle tehditler savurup meydan okuyan konuşmacılar ve tutkuyla Enternasyonal ve devrimci marşlar söyleyen iki bin ses, ortamı elektriklendiriyordu. Gece ilerledikçe gerilimin giderek arttığı hissedilebiliyordu. Çenelerimiz kitlenmiş, sinirlerimiz gergin, balkonlardaki parmaklıkları kavramıştık. Lenin ön sıralardaki bir locanın önüne oturmuştu; sıkılmış görünüyordu.

* Bessie Beatty (1886-1947): Amerikalı gazeteci, editör, oyun yazarı, radyocu. *–çev.*

Sonunda ayağa kalkıp kürsünün arkasına yürüyerek kırmızı halı kaplı merdivenlere uzandı. Büyük salona gelişigüzel bir bakış attı. Sonra "Bunca insan, gücünü boşa harcıyor. Neyse, işte burada biraz güç toplayacak biri var," dermişçesine başını eline dayayarak uykuya daldı. Konuşmacıların söz sanatı ile dinleyicilerin uğultusu başının üzerinden geçerken, o güzel güzel uyuklamaya devam etti. Bir iki kere açtığı gözlerini kırpıştırıp çevresine baksa da sonra tekrar içi geçti.

Nihayet kalkıp gerinerek sakin bir şekilde ön localardan birindeki yerine yollandı. John Reed'le ben fırsatı kaçırmadan Kurucu Meclis'in yöntemleri hakkında ona soru sormak için aşağıya indik. Kayıtsızca yanıtladı. Propaganda Bürosu'nun[18] faaliyetini sordu. Basılı tonlarca malzemenin siperleri aşarak Alman ordusuna ulaştığını söylediğimizde yüzü aydınlandı. Ama Almanca yazmak bize zor geliyordu.

Zırhlı araç üzerindeki maceramı hatırladığında, "Ha!" dedi ani bir şevkle, "Rusça nasıl gidiyor? Tüm bu konuşmaları anlayabiliyor musunuz artık?"

"Rusçada o kadar çok kelime var ki," diye kaçamak yanıtladım. "Tamam işte," diye karşılık verdi. "Düzenli biçimde ilerlemelisiniz. İlk başta dilin belkemiğini kırmalısınız. Size kendi yöntemimi anlatayım."

Lenin'in yöntemi öz olarak şöyleydi: İlk olarak, tüm isimleri öğren, tüm fiilleri öğren, tüm zarflarla sıfatları öğren, geri kalan tüm kelimeleri öğren; tüm dilbilgisiyle sözdizimi kurallarını öğren, sonra her yerde herkesle alıştırma yapmaya devam et. Görülebileceği gibi Lenin'in yöntemi kolaydan çok meşakkatliydi. Kısaca burjuvaziyi yenme sistemini bir dilin fethine uygulamak, aman vermez bir işti. Bu konuda epey deneyim sahibiydi.

Parlayan gözlerle locanın alçak duvarından dışarıya doğru eğilerek kelimeleri vücut hareketleriyle anlamlandırdı. Muhabir arkadaşlar bizi kıskançlıkla seyrediyordu. Lenin'in, karşıtlarını şiddetle suçladığını ya da Sovyetlerin gizli planlarını ortaya döktüğünü yahut bizi devrim yolunda daha da ajite ettiğini düşünüyorlardı. Büyük Rus devletinin başkanından böyle bir enerji patlaması ancak büyük bir kriz anında ortaya çıkabilirdi. Ama yanılıyorlardı. Rusya Başkanı yalnızca yabancı bir dilin nasıl öğrenileceğini anlatıyor, kısa bir dostça sohbetle oyalanmanın tadını çıkarıyordu.

Büyük tartışmaların gerginliğinde karşıtları onu acımasızca suçlarken, Lenin huzurlu bir rahatlıkla oturur, hatta durumdan mizah bile çıkarırdı. Dördüncü Kongre'deki[19] konuşmasının ardından beş karşıtının saldırısını dinlemek için yerine oturdu. Ne zaman kendisine karşı birinin iyi puan aldığını düşünse genişçe gülümseyerek alkışa katılırdı. Ne zaman saçma olduğunu düşünse, alaycı bir şekilde gülümseyerek başparmak tırnaklarını birbirine vurup sahte bir alkış tutardı.

Kişisel Konuşma Üslubu

Onda yorgunluk belirtisini yalnızca bir kere gördüm. Bir gece yarısı Sovyet toplantısının ardından eşi ve kız kardeşiyle Ulusal Otel'in asansörüne bindi. "İyi akşamlar," dedi hayli bitkin şekilde. "Hayır," diye ekledi, "iyi sabahlar. Sabahtan beri konuşuyorum, yorgunum. Bir kat için bile asansöre bindim."

Onu yalnızca bir kere telaşlı ve aceleci gördüm.

Şubatta Tauride Sarayı bir kez daha hararetli bir çekişmeye, Almanya ile savaş veya barış üzerine bir tartışmaya sahne olduğu sıradaydı. Birden belirip hızlı, çevik adımlarla uzun koridordan sahnenin girişine doğru fırladı. Profesör Charles Kuntz ile ben onu pusuda bekliyorduk, "Bir dakika, Yoldaş Lenin," diye seslendik.

Aceleci koşturmasının farkına vararak neredeyse askerî bir tavırla esas duruşa geçti, başıyla usulca selamlayarak, "Bu seferlik gitmeme izin verme lütfunda bulunacak mısınız yoldaşlar? Bir saniyem bile yok. Salonda beni bekliyorlar. Bu defalık beni affedin, lütfen," dedi. Başıyla tekrar selamlayıp elimizi sıkarak, koşar adım devam etti.

Lenin'in samimi ilişkilerdeki rahatlığı üzerine yorum yapan, anti-Bolşevik Wilcox, bir İngiliz tüccarın ailesini kritik bir durumdan kurtarmak için Lenin'den kişisel yardım istediğini aktarır. "Kana susamış zorbayı", neredeyse elinde olan tüm yardım imkânlarını ortaya koymaya can atan yumuşak huylu, kibar ve cana yakın biri olarak görmekten afallamıştır.

Aslında, bazen abartılı biçimde nazik konuşurdu. Bu, İngilizce nezaket sözlerini kitaplardan öğrenmiş olmasından kaynaklanmış olabilirdi. Daha yüksek olasılıkla, başka her konuda olduğu gibi burada da hayli etkin olan Lenin'in sosyal ilişkilerdeki yönteminin bir parçasıydı. Önemsiz insanlarla vaktini boşa harcamayı reddederdi; kolayca erişilebilir değildi. Bekleme odasında şu duyuru vardır:

"Ziyaretçilerin, işi başından aşkın bir adamla konuşacaklarını göz önünde bulundurmaları rica olunur. Neden geldiklerini açıkça ve kısaca söylemeleri beklenir."

Lenin'e ulaşmak zor olsa da bunu bir kez başardınız mı her şeyine sahip olurdunuz. Tüm akli melekeleri size o kadar keskin biçimde odaklanırdı ki utanırdınız. Kibar, neredeyse coşkulu bir selamlamanın ardından yüzünü sizinkine otuz santimden uzak olmayacak kadar yaklaştırırdı. Sohbet devam ederken sıklıkla yakınlaşarak, sanki beyninizin en gizli kıvrımlarını arayarak ruhunuzun derinliklerini dikkatle süzermiş gibi gözlerinizin içine bakardı.

1905 Moskova ayaklanmasında yer almış, hatta barikatlarda savaşmış bir sosyalist ile sık sık buluşurduk. Sahip olduğu kariyer ve rahat hayatı, ondaki ateşli bağlılığı soğutmuştu.

Şimdi bir refah havası içinde, bir İngiliz gazetesinin muhabiri ve Plehanov'un *Yedinstvo*'sunda* çalışıyordu. Lenin, burjuva yazarları zaman israfçısı olarak adlandırırdı; fakat geçmiş devrimci sicili sayesinde bu adam Lenin'le bir görüşme ayarlamayı başarmıştı. Birkaç saat sonra onu endişeli gördüm. Şöyle açıkladı:

"Ofise girdiğimde 1905 Devrimi'ndeki katkımdan söz ettim. Lenin bana yaklaşarak, 'Evet, yoldaş, peki *bu* devrim için ne yapıyorsun?' dedi. Yüzü on beş santimden daha yakındı, gözleri doğrudan benimkilere bakıyordu. Moskova barikatlarındaki eski günlerimden bahsederek bir adım geri attım. Ama Lenin bir adım ileri gelip, gözlerimi bırakmadan, tekrar 'Evet, yoldaş, ama *bu* devrim için ne yapıyorsun?' dedi. Röntgen gibiydi; sanki son on yıl boyunca yaptıklarımı görmüştü. Dayanamadım. Suçlu bir çocuk gibi yere bakmak mecburiyetinde kaldım. Konuşmaya çalıştım ama nafile. Ayrılmak zorundaydım." Birkaç gün sonra bu adam her şeyi bırakıp bir Sovyet işçisi olarak *bu* devrim için çalışmaya başladı.

Lenin'in Dürüstlüğü ve Gerçek Olmayana Karşı Nefreti

Lenin'in gücünün sırlarından biri, onun müthiş dürüstlüğüdür. Arkadaşlarına karşı dürüsttü. Tabii ki saflara her katılımdan hoşnuttu, fakat hiçbir yeni gelene çalışma koşullarını ya da geleceğe ilişkin umutları tozpembe göstermezdi. Onun yerine durumun resmini olduğundan daha karamsar çizme eğilimindeydi. Lenin'in birçok konuşmasında bıkmadan söylediği şuydu: "Bolşeviklerin hedefi çok uzakta, birçoğunuzun hayal ettiğinden daha uzakta. Rusya'yı zorlu bir yola soktuk, izleyeceğimiz yol bize daha fazla düşman, daha fazla açlık getirecek. Geçmiş nasıl güçlüklerle doluysa, gelecekte bizi daha büyük güçlükler bekliyor –hayal ettiğinizden daha zor." Çekici bir vaat değil. Olağan bir silahaltına alma değil! Yine de İtalyanlar nasıl acı, hapis ve ölüm sunan Garibaldi'nin peşinden gittiyse, Ruslar da Lenin'in ardına düştü. Önderin ülküsünü yüceltip, olası katılımcıları çağırmasını bekleyen biri için bu biraz tatsız bir durumdu. O, dürtünün içten gelmesini istiyordu.

Lenin açık düşmanlarına karşı bile dürüsttür. Onun sıradışı açık sözlülüğünü yorumlayan bir İngiliz, tutumunun şöyle olduğunu söyler: "Kişisel olarak sizinle hiçbir alıp veremediğim yok. Fakat siyasi olarak siz benim düşmanımsınız ve ben sizin yıkımınız için düşünebildiğim her silahı kullanmalıyım. Sizin hükümetiniz de benim için aynısını yapıyor. Şimdi bakalım beraber ne kadar ilerleyebiliriz."

Bu dürüstlük, tüm halka açık söylevlerinde de vardır. Lenin'de, devlet adamı-siyasetçinin olağan araçları yoktur: ne blöf, ne cilalı laflar, ne de başarı

* Plehanov'un çıkardığı, 1918 yılında kapanan gazete; Plehanov'un önderlik ettiği politik grup da aynı adla anılıyordu. *–çev.*

psikolojisine rastlanır onda. İstese de başkalarını aldatamayacağı anlaşılırdı. Kendini kandıramamasının nedenleri de aynıydı: zihninin bilimsel tavrı, gerçeklere olan tutkusu.

Bilgi kaynakları her yöne uzanıp ona bir yığın olgu getirirdi. Bunları tartar, eler, çözümlerdi. Sonra bir strateji uzmanı, toplumsal elementlerle çalışan usta bir kimyacı, bir matematikçi olarak bunlardan yararlanırdı. Bir konuya şöyle yaklaşırdı:

"Şimdi lehimize olan gerçekler şunlar: Bir, iki, üç, dört..." Bunları kısaca sıralardı. "Aleyhimize olan faktörlerse şunlar."

Aynı şekilde onları da sayardı. "Bir, iki, üç, dört... Başka var mı?" diye sorardı. Başka'yı bulmak için kafamızı patlatsak da genellikle nafile bir çaba olurdu bu. Her iki taraftaki, lehte ve aleyhte noktaların üzerinde durarak bir matematik problemini çözer gibi hesaplamaya girişirdi.

Gerçeği yüceltmede Wilson'ın[20] tam tersidir. Söz ustası olan Wilson tüm konuları parıltılı ifadelerle yaldızla kaplar, halkı büyüleyip cezbederek çirkin gerçeklere, onulmaz iktisadi olgulara karşı körleştirirdi. Lenin elinde neşteriyle bir cerrah gibi gelirdi. Emperyalistlerin ihtişamlı dilinin arkasında yatan basit iktisadi gerekçeleri meydana çıkarırdı. Rus halkına yönelik söylemlerini ince eleyip sık dokuyarak sömürücülerin adil görünen vaatlerinin arkasındaki kapmaya hazır kara pençelerini açığa vururdu.

Sağın söylem kurucularına karşı ne kadar acımasızsa, devrimci sloganlarda gerçeklikten kaçan sol söylemcilere de aynı şekilde göz açtırmazdı. "Devrimci-demokratik belagatin ballı sularına sirke ve asit dökmeyi" görevi bilir, hislerinin etkisiyle hareket edenlerle slogan böğürücülerine iğneli alayla karşılık verirdi.

Almanlar Kızıl Başkent'e doğru yol alırken Smolni'ye Rusya'nın her tarafından şaşkınlık, korku ve öfke ifade eden telgraflar yağdı. Bu telgraflar, "Çok yaşa yenilmez Rus proletaryası!" "Emperyalist hırsızlara ölüm!" "Kanımızın son damlasına kadar devrimin başkentini savunacağız!" gibi sloganlarla son buluyordu.

Lenin bunları okudu ve tüm sovyetlere, kibarca Petrograd'a slogan değil asker göndermelerini; aynı zamanda tam olarak kaç gönüllünün askere alındığını belirtmelerini ve silah, cephane ve iaşe durumunun da tam bir raporunu iletmelerini rica etti.

Krizde İşbaşındaki Lenin

Almanların ilerlemesiyle yabancıların kaçışı başladı. Kendilerine, "Öldürün Hunları" diye yalvarıp Hunlar ateş menziline girince apar topar kaçanlar, Rusları biraz şaşırttı. Benim de ülkeyi terk edenlerle gitmem iyi olurdu ama zırhlı aracın üzerinde söz vermiştim. Böylece Kızıl Ordu'ya katılmaya gittim. Sol-Bolşevik Buharin, Lenin'i görmem gerektiğinde ısrar etti.

"Tebrik ederim! Kutlarım!" dedi Lenin. "Şimdi durum bizim için çok kötü görünüyor. Eski ordu savaşmayacak. Yeni ordu büyük ölçüde kâğıt üstünde. Pskov, direnmeden teslim olmuş. Bu bir suçtur. O sovyetin başkanı kurşuna dizilmelidir. İşçilerimiz büyük özveri ve kahramanlık gösteriyor. Ama ne askerî eğitimleri var ne disiplinleri."

Böylelikle durumu yaklaşık yirmi kısa cümleyle özetledi, şöyle sonlandırd:

"Tek görebildiğim barış. Yine de Sovyet savaş yanlısı olabilir. Her halükârda, Devrimci Ordu'ya katıldığınız için tebrik ederim. Rus diliyle mücadelenizin ardından Almanlarla savaşmak için idmanlı olmalısınız." Bir anlığına düşünüp ekledi:

"Tek bir yabancı fazla savaşamaz. Belki başkalarını bulabilirsiniz." Ona bir müfreze oluşturmaya çalışabileceğimi söyledim.

Lenin doğrudan bir eylemciydi. Bir plan düşünüldüyse, derhal uygulamaya koyulurdu. Sovyet komutan Krilenko'yu aramak için telefona döndü. Başarılı olamayınca bir kalem alarak ona bir not karaladı.

Gece olduğunda Uluslararası Alay oluşturulmuş, yabancı dil konuşan tüm insanların yeni birliğe katılması çağrımız yayımlanmıştı. Ama Lenin işi orada bırakmadı. Büyük çapta bir şeyi yalnızca başlatmakla yetinmezdi. Dur durak bilmeden ayrıntıları izlerdi. *Pravda*'nın ofisini iki kere arayarak çağrıyı Rusça ve İngilizce basmaları talimatını verdi. Sonra bunu bütün ülkeye telgrafla duyurdu. Böylece, savaşa karşı çıkanlar bu konudaki devrimci ifadelerle kendinden geçerken, Lenin buna hazırlanmak için her kuvveti seferber ediyordu.

Peter-Paul kalesinde hapis yatan karşı-devrimci subayların bir kısmını alıp getirmeleri için Kızıl Muhafızları bir otomobille oraya gönderdi.

Generaller, ofisinde sıraya dizilince, "Beyler," dedi Lenin, "sizi buraya uzman tavsiyeleriniz için getirdim. Petrograd tehlikede. Savunmak için askerî taktikler geliştirme iyiliğinde bulunacak mısınız?" Kabul ettiler.

Lenin haritanın üzerinde Kızıl birliklerin, cephanelerin ve yedeklerin yerlerini göstererek, "Kuvvetlerimiz buralarda," diye sürdürdü. "Burada da düşman kuvvetlerinin sayıları ve düzeni hakkındaki son raporlarımız var. Generaller başka ne arzu ederse gönderilecek."

Çalışmaya başladılar, akşama doğru düşünüp taşınmalarının sonucunu ona sundular. "Şimdi," dedi generaller sokulgan bir şekilde, "Başkan bize daha rahat koğuş sağlama iyiliğinde bulunacak mı?"

"Çok ama çok üzgünüm," diye yanıtladı Lenin. "Başka zaman, ama şimdi değil. Yatacak yeriniz rahat olmayabilir beyler, ama çok güvenli olma gibi bir üstünlük taşıyor." Kadro Peter-Paul kalesine geri götürüldü.

Bir Kâhin ve Devlet Adamı Olarak Lenin

Lenin'in bir devlet adamı ve kâhin olma maharetinin mistik bir güdü ya da kehanet gücünden değil, olaya ilişkin tüm gerçekleri toplayarak bunlar-

dan istifade etme yeteneğinden geldiği aşikârdır. Bu yeteneğini *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* eserinde göstermiştir. Burada Lenin, Rus köylülerin yarısının proleterleştiğini ve biraz toprak sahibi olmalarına rağmen aslına bakılırsa "bir parça toprak sahibi ücretliler" olduğunu savunarak dönemin ekonomik düşüncesine meydan okumuştu. Savı cüretkâr ve gözü pek olsa da sonraki yıllarda araştırmalarla pekiştirilecekti. Lenin yalnızca bir tahminde bulunmamıştı. Zemstvo'lar ve başka alanlardaki istatistikleri kapsamlı biçimde inceledikten sonra vardığı bir sonuçtu bu.

Peters, bir gün Lenin'in saygınlığının kökleri üzerine konuşurken "Partimizin kapalı oturumlarında Lenin sıklıkla durum çözümlemesine dayanan bazı öneriler yapardı. Biz karşı oy kullanarak engel olurduk. Daha sonra Lenin'in haklı, bizim haksız olduğumuz ortaya çıkardı." Taktik meselesinde Lenin, partinin diğer üyeleriyle Homeros gibi mücadele eder, sonraki olaylar genellikle onun kararının doğruluğunu kanıtlardı.

Önde gelen Bolşevik liderler, planlanan Kasım Devrimi'nde başarılı olmanın imkânsız olduğunda ısrar ediyordu. Lenin "Başarısız olmak imkânsız," dedi. Lenin haklıydı. Bolşevikler harekete geçti ve iktidar kucaklarına düştü.

Bir kısım Bolşevik önder ise, iktidarı ellerine geçirebileceklerini ama ellerinde tutamayacaklarını düşündüklerini söyledi. Lenin, "Her yeni gün, bize taze güç getirecek," dedi. Lenin haklıydı. Her yandan bastıran düşmanlara karşı savaşılan iki yılın ardından Sovyetler her cephede ilerliyor.

Troçki, Almanlara yem atıp antlaşmayı imzalamayı reddederek cambazlık taktiklerini sürdürüyordu. Lenin "Onlarla oynama. Ne kadar kötü olursa olsun ilk sunulan antlaşmayı imzala, yoksa daha kötüsünü imzalamak zorunda kalacağız," dedi. Lenin yine haklıydı. Ruslar "haydutların", "eşkıyaların" Brest-Litovsk barış antlaşmasını imzalamaya zorlanmışlardı.

1918 baharında tüm dünya bir Alman devrimi fikriyle dalga geçer ve Kayzer'in ordusu Fransa'daki İtilaf hatlarını paramparça ederken, Lenin bir sohbette bana "Kayzer'in düşüşü bir yıl içinde gerçekleşecek. Bu mutlak surette kesin," dedi. Dokuz ay sonra Kayzer, kendi halkından kaçıyordu.

"Eğer Amerika'ya dönüyorsanız," dedi Lenin bana Nisan 1918'de, "hemen yola çıkmalısınız, yoksa Amerikan ordusu sizi Sibirya'da karşılayacak."

O zamanlar Moskova'da Amerika'nın yeni Rusya'ya sadece büyük bir iyi niyet beslediğine inandığımızdan, bu şaşırtıcı bir ifadeydi. "Bu imkânsız," diye itiraz ettim. "Raymond Robins Sovyetler'in tanınma olasılığının bile olduğunu düşünüyor."

"Evet," dedi Lenin, "ama Robins, Amerika'nın liberal burjuvazisini temsil ediyor. Amerika'nın politikasını onlar belirlemiyor, finans kapital belirliyor. Ve finans kapital Sibirya'nın idaresini istiyor. Almak için de Amerikan askerlerini gönderecek." Bu bakış açısı benim için akıl almazdı. Yine de sonrasında, 29 Haziran 1918'de Amerikan askerleri Vladivostok'a çıkarken, çar

yanlıları, Çekler, Britanyalılar, Japonlar ile diğer İtilaf Devletleri'nin, Sovyet Cumhuriyeti bayrağını indirip eski mutlakiyetçilerinkini göndere çektiğini kendi gözlerimle gördüm.

Lenin'in öngörüleri olaylarla o kadar sık doğrulanmıştır ki onun gelecek perspektifi, en hafif deyimiyle, ilginçtir. Nisan 1919'da Paris *Temps*'te yayınlanan Naudeu'nun meşhur mülakatının ana fikrine bakalım.

"Dünyanın geleceği mi?" dedi Lenin. "Ben kâhin değilim. Ama şu kadarı kesin: İngiltere'nin bir örneğini oluşturduğu kapitalist devletin soyu tükeniyor. Eski düzen ölüme mahkûm. Savaş nedeniyle ortaya çıkan ekonomik koşullar yeni düzene doğru götürüyor. İnsanlığın evrimi kaçınılmaz olarak sosyalizme gidiyor.

"Birkaç yıl önce, Amerika'daki demiryollarının kamulaştırılmasının mümkün olduğuna kim inanırdı? Cumhuriyetin, tamamıyla devletin çıkarına kullanmak için tüm tahılı satın aldığını gördük. Devlete karşı bütün söylenenler, bu evrimi geciktirmiş değil. Kusurları onarmak için yeni kontrol araçları yaratıp tasarlamanın gerekli olduğu doğru. Ama devletin egemen olmasını engellemeye yönelik her teşebbüs nafile. İngilizler der ki, 'Muhallebinin kanıtı yenmesindedir.' Sosyalist muhallebiyle ilgili ne istersenız deyin, tüm uluslar yiyor, gittikçe daha fazla yiyecekler.

"Özetlersek, deneyim, her insan topluluğunun sosyalizme kendi yolundan gittiğini kanıtlıyor gibi. Letonyalılar bile bunu Ruslardan farklı ele alıyor. Pek çok geçiş biçimi ve türü olacaktır fakat hepsi aynı sona yönelen bir devrimin farklı evreleridir. Fransa ya da Almanya'da bir sosyalist rejim kurulacak olsa, bunu sürdürmek Rusya'da olduğundan daha kolay olacaktır. Çünkü Batı sosyalizminde Rusya'da bulunmayan çerçeveler, örgütlenmeler, her türlü düşünsel araç gereç bulunacaktır."

Lenin'in Dışında Rus Devrimi'nin Başarısı

Lenin Rusya'da dünya sahnesinin merkezî figürü olarak yükseldikçe, etrafını bir çatışma fırtınası kaplıyor.

Dehşete kapılmış burjuvazi için Lenin, beklenmedik bir sürpriz, doğanın berbat bir yüzü, dünyayı yıkıma sürükleyen bir afettir.

Mistik zihinliler için o, Tolstoy'a atfedilen, garip şekilde gerçekleşmiş savaş öncesi kehanette adı geçen yüce "Moğol Slav"dır. Büyük Savaş'ın çıkacağını, sebeplerini ve yerini öngördükten sonra şöyle devam eder: "Avrupa'nın tümünü ateş ve kan içinde görüyorum. Devasa harp meydanlarının ağıtlarını duyuyorum. Ama 1915 civarında Kuzey'den garip bir figür –yeni bir Napolyon– kanlı oyun sahnesine giriyor. Bu adam pek az askerî eğitimden geçmiş bir yazar ya da gazeteci, ama Avrupa'nın çoğu 1925'e kadar onun etkisinde kalacak."

Aşırı sağcı Kilise'ye göre Lenin İsa karşıtı. Rahipler, köylüleri kutsal sancakların ve ikonaların etrafına toplayarak Kızıl Ordu'ya karşı kışkırtmaya çalışıyor. Ama köylüler diyor ki, "Belki İsa karşıtı olabilir, ama bize toprak ve özgürlük getiriyor. O zaman neden onunla savaşalım?"

Sokaktaki adam için Lenin'in neredeyse insanüstü bir önemi var. Rus devriminin yapıcısı, Sovyet'in kurucusu, Rusya'nın bugün sahip olduğu her şeyin kökü onda: "Lenin'i, Troçki'yi öldürürsen, devrimi de Sovyet'i de öldürürsün."

Bu, büyük olaylar ve dönemler büyük önderler tarafından belirlenirmiş gibi, tarihi yüce adamların ürünü olarak görmektir. Tüm bir çağın kendini tek bir kişide ifade edebileceği ve büyük bir kitle hareketinin tek bir kişide odaklanabileceği doğrudur. Ama bu Carlyle'cı görüşe verilebilecek son ödündür.

Rus devrimini tek bir kişiye ya da gruba dayandıran herhangi bir tarih yorumu elbette yanıltıcıdır. Rus devriminin kaderinin, kendinin ya da yoldaşlarının elinde olduğu fikriyle alay edecek ilk kişi Lenin olurdu.

Rus devriminin kaderi, doğduğu kaynakta yatar: kitlelerin kalpleri ile ellerinde. O, iktisadi güçlerde, bunların kitleleri harekete geçiren baskısında yatar. Yüzyıllar boyunca bu kitleler uyuşuk, sabırlı, cefakârdı. Rusya'nın tüm enginliklerinde, Moskova ovalarında, Ukrayna bozkırlarında, Sibirya'nın büyük nehirleri boyunca, yoksulluğun kamçısı altında, batıl inançla zincirlenmiş olarak, kendi payları hayvanlarınkinden hallice, didindiler. Ama her şeyin bir sonu var, fakirin sabrının bile.

Mart 1917'de, tüm dünyada duyulan bir gürültüyle, şehir kalabalıkları prangalarını kırdı. Bölük bölük asker, onların izinden giderek ayaklandı. Derken devrim köylere yayıldı, gittikçe derine inerek, en geri kalmış kesimleri devrimci ruhla ateşleyerek, 160 milyonluk bir ulusun –Fransız Devrimi'ndekinin yedi katı– derinliklerine kadar karışana dek.

Büyük bir ülküye kapılmış tüm bir ırk, mevcut olanı yıkıp yeni bir düzen kurmak için yola çıkıyor. Bu, insan ruhunun son yüzyıllardaki en muazzam hareketidir. Kitlelerin iktisadi çıkar beşiğinde kökleşmiş, tarihteki en yavuz adalet arayışıdır. Yüce bir ulus, yeni bir dünya ülküsüne bağlı savaşımcılara dönüşerek açlık, savaş, ambargo, ölüm karşısında ilerliyor. Kendilerini başarısızlığa uğratan önderlerini kenara süpürüp, ihtiyaçlarıyla arzularına cevap verenleri izleyerek, yoluna devam ediyor.

Rus devriminin kaderi kitlelerin kendisinde yatıyor; bu kitlelerin disiplininde ve bağlılığında. Talih, gerçekten de onlara cömert davrandı. Onlara rehberlik ve yorum için dev bir akıl ve çelik iradeyle donanmış bir adam verdi; engin bilimle korkusuz eylem adamını, en gururlu idealistle en sıkı pratik sağgörünün adamını.

1919

Joseph Lincoln Steffens

ABD

LENİN VE DEVRİM ÜZERİNE

Sovyet Rusya hükümeti, evrimsel bir plana sahip devrimci bir hükümetti. Planları; yoksulluk-zenginlik, yolsuzluk, ayrıcalık, zorbalık, savaş gibi kötülüklere doğrudan eylemle karşı koymak yerine, bunların nedenlerini bulup ortadan kaldırmaktı. Bize ve kendilerine verilen öğütleri uygulamıyorlardı. Siyasi demokrasi, yasal özgürlük veya pazarlıkla barış tesis etmeye çalışmıyorlardı –şimdilik. Şu anda sadece bu iyi şeylerin temellerini atıyorlardı. Kurdukları, küçük, eğitimli bir azınlıkça desteklenen, ekonomik güçlerin bilimsel olarak yeniden düzenlenmesini gerçekleştirecek ve birkaç nesil sürdürülmesini sağlayacak diktatörlük; önce ekonomik, sonra siyasi bir demokrasi ile sonuçlanacaktı.

Bu, ahlaki değil, yeni, ekonomik, bilimsel bir kültürdü. Sohbet ettiğimiz Ruslar, yani Sovyet hükümetinin önde gelenleri, yeni bir felsefeden söz ediyorlardı. Bunun kafa karıştırıcı ve zor olduğuna şaşmamak gerek.

Bullitt,* Lenin ve Çiçerin** ile bir anlaşma yapmanın yolunu bulmuştu. Lloyd George'un muhtırasının yedi maddesi ile Parlamento'nun maddeleri, çok küçük ifade değişiklikleriyle kabul edilmişti. Bullitt, İtilaf Devletleri'nin Rusya ile anlaşabileceği bir temel oluşturma amacına ulaştığını hissederek bir an önce Paris'e dönmeye karar verdi. Bana Lenin'le bir röportaj ayarladı, böylece diplomatik olmayan sorularımı sorarak onu tartmam mümkün olacaktı. Lenin'in, masasının bir ucunda bulunduğu büyük odaya alındığımda sorularım hazırdı.

Eski kıyafetleriyle sakin bir kişi ayağa kalktı, başını öne eğip elimi sıkarak beni selamlamak için masasının önüne geldi. Aydınlık, meraklı bir yüz; tek gözündeki hiciv veya mizah izlenimi uyandıran hafif sarkıklıkla gözlerimin içine baktı. Bullitt ile olan anlaşmaya ek olarak, örneğin sınırlar açılırsa Rus

---

* William Christian Bullitt, Jr. (1891-1967): Versay Antlaşması görüşmelerinden önce Steffens ile birlikte ABD-Sovyet Rusya diplomatik ilişkilerini görüşmeye Sovyet Rusya'ya giden diplomat, gazeteci, yazar. Sonradan ABD'nin ilk Sovyet Rusya elçisi. *–çev.*

** Georgi Vasilyeviç Çiçerin (1872-1936): Marksist devrimci, Sovyet siyasetçi; 1918-1930 arası Sovyet Hükümeti Dışişleri Bakanı. *–çev.*

propagandacılarının Avrupa'ya akınının durdurulması gibi birtakım güvencelerle dönüp dönemeyeceğimi sordum.

"Hayır," dedi keskince, ama masasına yaslanarak gülümsedi. "Bir propagandacı, bildiğiniz gibi, bir propagandacıdır. Propaganda yapmalıdır. Devrimci propagandacılarımız başarıya ulaştığında, devrimin gerçekleştiğini gördüklerinde, propaganda yapmayı bırakmadılar. Bunu yapmakta haklıydılar. Eğer sınırlarımız açılırsa nasıl sizinkiler buraya gelip propaganda yapacaksa, bizimkiler de Avrupa'ya gidip aynısını yapacak. Bizimkileri size göndermemekte anlaşamayız ama eğer giderlerse sizin yasalarınıza tabi olmalarında anlaşabiliriz, ama ne biz ne de başka herhangi bir kimse bir propagandacının işini yapmasının önüne geçebilir."

"Kızıl terörün can almaya devam etmeyeceğiyle ilgili ne gibi güvenceler verebilirsiniz?.."

Sinirle ayağa kalkarak, "Kim bize aldığımız canlarla ilgili soru sormak istiyor?" diye yanıt bekledi.

"Paris," dedim.

"Amaçsız bir savaşta on yedi milyon insanın katledilmesine yol açanların, savaşın gerekliliğinden kurtulmak ve silahlı barışın kurulması gibi bilinçli bir hedefe sahip bir devrimde öldürülmüş birkaç bin kişi hakkında endişeli olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?" Bana ateşli gözlerle bakarak bir an durdu, sakinleşti ve şunu söyledi: "Ama boş ver, terörü inkâr etme. Bir devrimin kötülüklerinden hiçbirini küçümseme. Bunlar olur. Bunların olması da gerekir. Eğer bir devrimimiz olacaksa, devrimin bedelini de ödemek zorundayız."

Köylülerin sabit fikirlerinden, koyu tutuculuklarından sıkıntılar doğacağını biliyordu ve yorumu bana toprak sorununu hatırlattı. Köylülere toprak mı veriyorlardı? "Kanunen değil," dedi. "Ama toprak sahibi olduklarını düşünüyorlar; dolayısıyla öyleler."

Kâğıt ve kalem aldı. "Toprak konusunda hepimiz yanlışız," dedi, birden aklıma Wilson* geldi. Amerikalı, tümden yanlış olduğunu bu şekilde söyleyebilir miydi? "Bak," dedi Lenin, düz bir çizgi çekti, "bu bizim izlediğimiz yol, ama," bir noktaya kadar eğri bir çizgi çiziktirdi, "bu bulunduğumuz yer. Buraya gitmemiz gerekiyordu ama izlediğimiz yola bir gün döneceğiz." Düz çizgiye bir paralel çekti...

Bir planın üstünlüğü buradadır. Yanlış yöne gidebilirsin, gerekirse yoldan sapabilirsin, ama yanlışlığını biliyorsan izlediğin rotaya geri dönebilirsin. Amerikalı liberal Wilson, sapmalarını gerekçelendirmeye çalışırken rotasını unutmuştu. Kendini haklı göstermek için, Versay barışına haklı deyinceye

* Thomas Woodrow Wilson (1856-1924): 1913-1921 arası görev yapmış ABD'nin 28. başkanı, akademisyen. *-çev.*

kadar eylemlerini sürdürmek konusundaki fikrini değiştirmişti. Lenin bir seyir subayıydı, öbürü sıradan bir yelkenci.

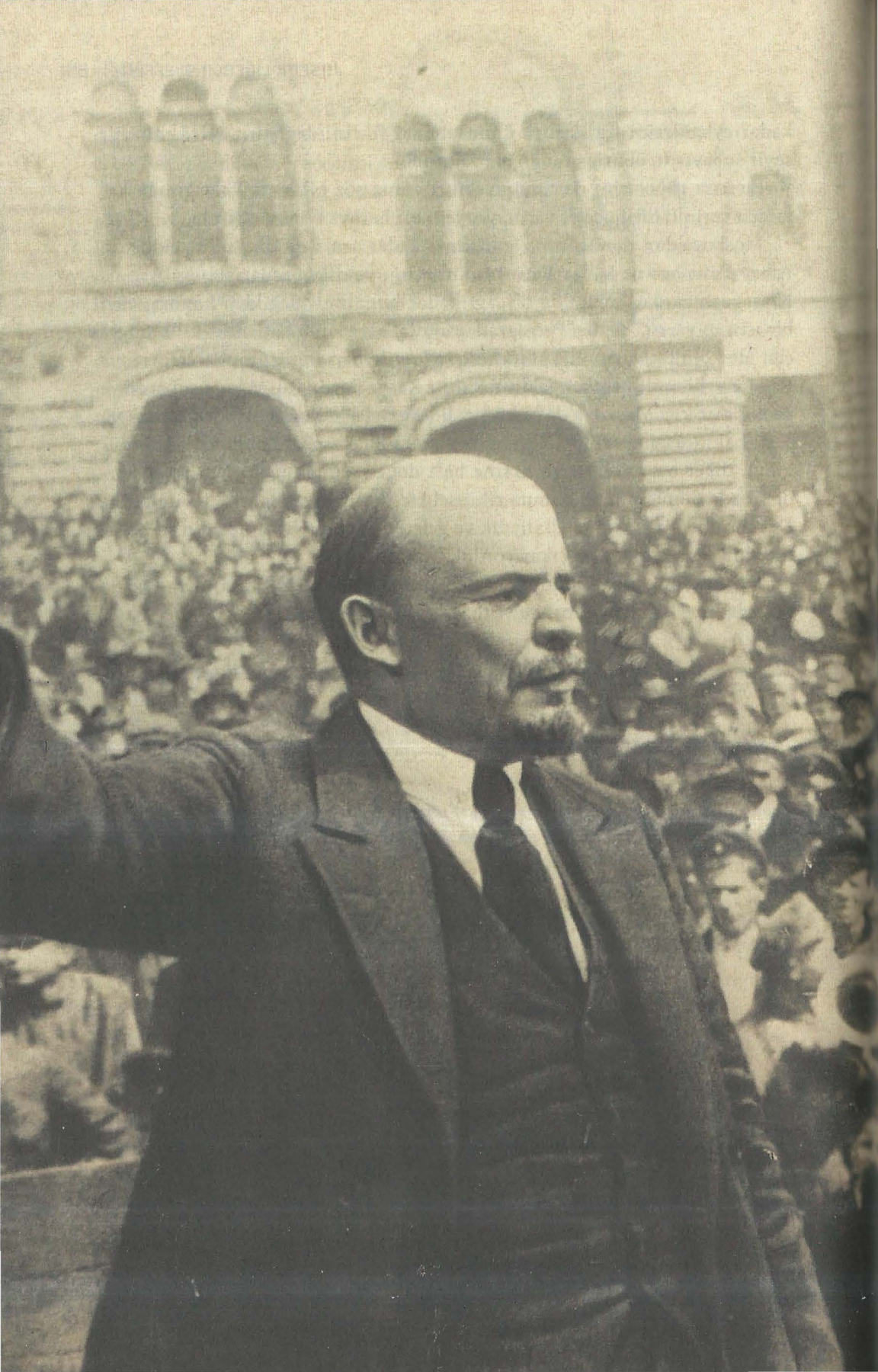
Bu kısa röportajın devamı gelebilirdi ama söz bitmişti. Çıktığımda kafamda verimli düşünceler vardı, yepyeni bir havaya bürünmüştüm.

Moskova'dan dönüşümüz, gidişimiz kadar şen değildi. Bullitt ciddiydi. Albay Petit her ne kadar Petrograd'ın açlığı ve diğer acılarıyla ilgiliyse de New York ya da Londra'da olacağı kadar bunalımlı değildi. "Londra, eski bir ıstırap yarışı," dedi. "Petrograd, umutla, bir planla katlanılır kılınan geçici bir kötülük durumu." *Manchester Guardian*'ın İngiliz muhabiri Arthur Ransome bizimle beraber geldi. Yıllardır Rusya'daydı, Rusça konuşuyordu ve geçtiğimiz kışı Moskova'da hükümet liderleriyle, halkın arasında geçirmişti. Yeni bakış açısına sahipti. Rusya'dan sonra Shakespeare'in farklı göründüğünü, diğer bazı yazarların aksine hâlâ doğru olduğunu söyledi ve gösterdi. Yurda dönüş yolculuğumuz zihinsel bir sindirim süreciydi; hepimiz Rus Devrimi ile bir şekilde ilişkiliydik ve geleceğe bakma hissi uyandıran mantıklı bir devrimin tadını çıkarıyorduk.

"Demek Rusya'da bulundun?" dedi Bernard Baruch.* Tam olarak şöyle cevapladım: "Orada geleceğe gittim, iyi çalışıyor."

1931

* Bernard Baruch (1870-1965): Amerikalı yatırımcı, banker, filantrop, devlet adamı, 1. ve 2. Dünya Savaşları sırasında ABD başkanlarının Savunma Sanayi ve Seferberlik danışmanı. *–çev.*

Aleksandr Serafimoviç

SSCB

LENİN'LE BULUŞMALARIM

Devrimin ilk yıllarında (tam olarak 1918'de) Halk Eğitim Komiserliği'nde Edebiyat Bölümü'nün başındaydım. O zamanlar eski edebiyat kaybolmuş, devrim öncesi yazarlar yayın dünyasını terk etmişti. Öte yandan yeni proleter edebiyat henüz şekillenmemişti. Bir tek Mayakovski, Sovyet yazarı sayılabilirdi. Önümüzdeki görev, devrimi, Sovyet Cumhuriyeti'ni destekleyen yazarları bir araya toparlamaktı. Görev çok çetindi. Vladimir İlyiç Lenin bunu çok önemsiyordu.

Bir gün beni, Halk Komiserleri Konseyi'ne, yazarları bir araya getirip Sovyet edebiyatını örgütleme konusunda rapor sunmaya çağırdı.

Kremlin'e geldim.

Kocaman bir salona alındım, muazzam büyüklükte bir masanın çevresini seksen kadar sorumlu yönetici, halk komiseri ve halk komiseri yardımcısı, daire başkanı, kurul başkanı vb. doldurmuştu. Çoğu başka illerden gelmişti.

Masada yer bulamayanlar, duvar boyunca sıralanmış sandalyelere oturmuştu.

Oturumu Yoldaş Lenin yönetiyordu. Konuşmacılara söz veriyor, kısa ve öz konuşmalarını istiyor, boş söz edenleri uyarıyordu. Toplantı hızla ilerliyor, konudan hiç sapılmıyordu. Lenin birkaç kez zaman kazandırıcı ustalıklar sergiledi.

Kâğıt sorunu gündeme geldi. Felaket bir kâğıt kıtlığı yaşıyorduk. Kızıl Ordu, sivil kurumlar ve basım işleri için kâğıt gerekiyordu. Lenin bir dosyayı bize göstererek dedi ki:

"Bu dosya, kâğıt üretimine düzen vermek üzere kâğıt fabrikalarının verimliliğini en yüksek düzeye çıkarma projesidir. Şimdi bu konudaki görüşlerinizi dinleyeceğimiz Yoldaş Bir dakika," dedi konuşmak için ayağa kalkmış (kâğıt üretiminden sorumlu) yoldaşa.* "Projeyi hazırlayanla birlikte koridora çıkmanızı rica edebilir miyim? Yazar size projeyi anlatsın. İşe yarayacağını düşünürseniz daha fazla tartışmadan kabul edeceğiz. Bir sürü boş laf bunlar derseniz yazara üç gün hapis cezası vereceğiz."

---

* Yoldaş Şveçikov. –*Yazarın notu*

Toplantı devam etti, Yoldaş Şveçikov ile pek mutlu görünmeyen proje yazarı dışarı çıktı. Tam beş dakika sonra döndüler. Yazarın yüzü pancar gibi kızarmıştı. Lenin konuşmacıyı durdurup Yoldaş Şveçikov'a döndü:

"Evet, ne diyorsunuz?"

"İyi bir proje."

"Pekâlâ, öyleyse kabul ediyoruz."

Dosyayı sekretere uzattı.

Toplantı kaldığı yerden devam etti.

Lenin'in toplantıyı hiç zaman kaybına izin vermeden yönetme yeteneğine hayran olmuştum. Onun gibi bir oturum başkanı tanımadım hiç.

Yoldaş Lenin konuşmacıları dikkatle dinliyor, arada yanında oturanlarla görüş alışverişinde bulunuyordu. Masanın çevresindekilere kısa notlar yazdığı da oluyordu: "Soruyu yanlış bakış açısıyla sordunuz", "Şöyle yapsak daha iyi olmaz mı?" Bu notları ilgili kişiye ustaca ulaştırıyordu.

Gecenin bir vakti oldu. Hiç ara vermeden dört saattir çalışıyorduk. Herkesin gözleri donuklaşmıştı. Yüzler sararmış, bitkinleşmişti. Yoldaş Lenin bir soluklanma ihtiyacı olduğunu gördü. Kalemini bıraktı, gözlerinde hınzır bir pırıltı, dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme ile konuştu:

"Geçen sonbaharda bazı yoldaşlarla bir köye gittik, kısa bir dinlenme için. Köylülerle konuştuk, birer çay içtik, ava çıktık. Ev sahibimiz yakındaki gölde çok sayıda yaban ördeği olduğunu söyledi. Göle geldik, pabuçlarımızı çıkardık, suya yürüdük. Dip balçıktı, her yanda hışırdayan kamışlar yüzünden tek bir ördek göremiyorduk.

"Batak içinde ilerledik, dizlerimize kadar çamura gömülüyor, sonra bacaklarımızı kurtarmaya çalışıyorduk. Sazlıktan kalkan ördeklerin sesini duyuyor ama bir tanesini bile göremiyorduk. Suları fışkırtarak güç bela ilerliyor, avları ürkütüp kaçırıyorduk. Bir saat kadar debelendikten sonra yoldaşlardan biri 'Ördeklerin canı cehenneme, akşama kadar çırpınsak bile yanlarına yaklaşamayacağız...' dedi.

"Şu kadarını söyleyeyim, gölden çıkmak için bayağı uğraştık. Kıyıda çocuklar toplanmıştı. Bize şöyle bir baktılar, kahkahalarla gülüp el çırparak çevremizde toplandılar. 'Emmiler,' dedi biri, 'gölümüzün bütün çamurunu alıp götürecek misiniz?'

"Birbirimize bir baktık, biz de kahkahaya boğulduk. Bir fotoğrafçı olsaydı da balçığa bulanmış şu halimizi ölümsüzleştirseydi, diye hayıflandık."

Lenin anısının etkisiyle güldü, oradaki herkes kahkahaları koyuverdi. Bu kısa arayla yorgunluğumuzu atmıştık. Gözler yine parlamaya başladı. Yüzler işe hazırdı.

Yoldaş Lenin kalemiyle masaya vurdu; toplantı, yurdu düşmanlara karşı koruma, kaynakları çoğaltma gibi altından kalkılmaz görünen görevine kaldığı yerden devam etti.

1920'de bir akşam Yoldaş Lenin bir arabayla beni aldırdı. Kremlin'de Lenin'in küçük dairesine giden merdiveni çıktım. Bir masada Nadejda Konstantinovna Krupskaya ile Lenin'in kız kardeşi Mariya İlyiniçna Ulyanova oturuyordu. Onunla *Pravda*'da birlikte çalışmıştık, kendisini iyi tanırdım. Lenin, gazeteye onun aracılığıyla yönlendirici bilgiler yollardı. Hatalarımıza dikkat çeker, beğendiği şeyleri överdi. Bu övgüler hepimizi çok yüreklendirirdi.

Vladimir İlyiç az sonra geldi, elimi sıkıp masada yer gösterdi. Gözünün kıyısına gizlenmiş bir gülümsemeyle, "Kimlerle daha çok bir araya geliyorsun, aydınlarla mı, işçilerle mi?" diye sordu.

"İki taraftan insanlarla da görüşüyorum."

"Evet, evet," diye araya girdi Vladimir İlyiç, "Kendi edebiyatımıza ihtiyaç var. Eski yazarlardan kimlerin bizimle işbirliği yapacağını düşünüyorsun?"

"Bilmem ki ne diyeyim? Çoğu, itiraf etmeliyim ki, en yeteneklileri dışarı, Batı'ya kaçtı. Bazıları Harbin'e ya da Japonya'ya gitti. Üçüncü grup ortada görünmüyor, onlarla ilgili pek bir şey duymuyorum."

Vladimir İlyiç biraz düşündü sonra çabuk çabuk, "Evet, evet... İşçilerden, köylülerden yeni yazarlar yaratmalıyız. Edebiyat grupları..."

"Gruplarımız var. İşçi, köylü muhabir grupları. Gazetelere yazıyorlar."

"Evet, evet, bu iyi. Zamanla bazıları kurgu eserler de yazmaya başlayabilir."

"İşçiler kendi kültürlerine sahip çıkmaya çalışıyor. Kuzey Demiryolları üzerindeki Losinostrovskaya istasyonunu ziyarete gitmiştim. İşçiler çok ilginç bir işe girişmişler. Orada zengin bir toprak ağası yaşarmış, yarış atları varmış. Devrim olunca atları falan alıp kaçmış. Silah fabrikasının işçileri bir kültür merkezi istiyormuş ama uygun bina yokmuş. Yerel yöneticilerden atların ahırını kendilerine vermesini istemişler. İzin çıkmış. İşçiler gübreyi kaldırmış, duvarlara pencereler açmış; yeri, tavanı ahşap kaplamış; bir sahne kondurmuş; elektriği döşemiş; perdeyi asmış; sandalye, koltuk yapmışlar. Şimdi bir merkezleri var, görseniz 'Soylular Meclisi'nden farkı yok."

Vladimir İlyiç gür sesiyle güldü, kahkahalar arasında "Evet, evet, 'Soylular Meclisi', 'Soylular Meclisi', doğru," diye söyleniyordu.

Onun bu memnun gülüşü, gözlerindeki hoşnutluk ifadesi, işçi sınıfına duyduğu sevgi ve güveni gösteriyordu.

Konunun peşini bırakmadı:

"İşçi sınıfı her şeyi başarabilir. Ahırdan 'Soylular Meclisi' bile çıkarabilir."

Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nden hemen sonra bir grup arkadaşımla *Tvorçestvo* (Yaratı) edebiyat dergisini kurmuştum. Vladimir İlyiç dergiyi izliyor, her yazdığımızı okuyordu. Dergiyi genellikle iyi buluyordu ama bir gün bana dedi ki:

"Derginizin, işçilerin yaşamını yazması iyi bir şey, bunu bizzat işçilerin yazması daha da iyi. Ama bana söyler misin, neden Sovyet kadınıyla, köy-

lü kadınıyla ilgili hiçbir şey koymuyorsunuz dergiye? Dönüşen bu devlette, sosyalist devlette kadın muazzam bir rol oynuyor. Tarihte ilk kez geniş toplumsal alana girmesi için kadına bir şans tanındı. Kadınlarımızın, köylerde bile, eğitime ne kadar hevesli olduğuna bakın. Çok geçmeden kadın doktorlarımız, kadın tarım uzmanlarımız, kadın bilimcilerimiz, kadın kamu yöneticilerimiz olacak. Evet, evet," diye tekrarladı, "kadınlarımız hakkında yazmalısınız. Yaşamımızı kurarken onlara dayanacağız."

Toplumsal yaşamın hiçbir sorunu Lenin'in gözünden kaçmazdı. Ama biri vardı ki konu ne olursa olsun her konuşmasında onu –ülkenin korunması sorununu– mutlaka vurgulardı.

Partide, Gençlik Kolları'nda, genel toplantılarda hiç bıkmadan tekrar ederdi:

"Düşman saldırılarına karşı hep tetikte olun. Ülkenizi savunmaya hazır olun. Unutmayın, çevremiz düşman ülkelerle dolu..."

Bu ısrarlı hatırlatma kitle bilincinde iz bıraktı, şimdiki savaş da bunun canlı tanığıdır. Lenin'in usanmadan dile getirdiği bu dilek üzerine her milletten bütün halk, alçak düşmanlara karşı ayağa kalktı, onları yeniyor.

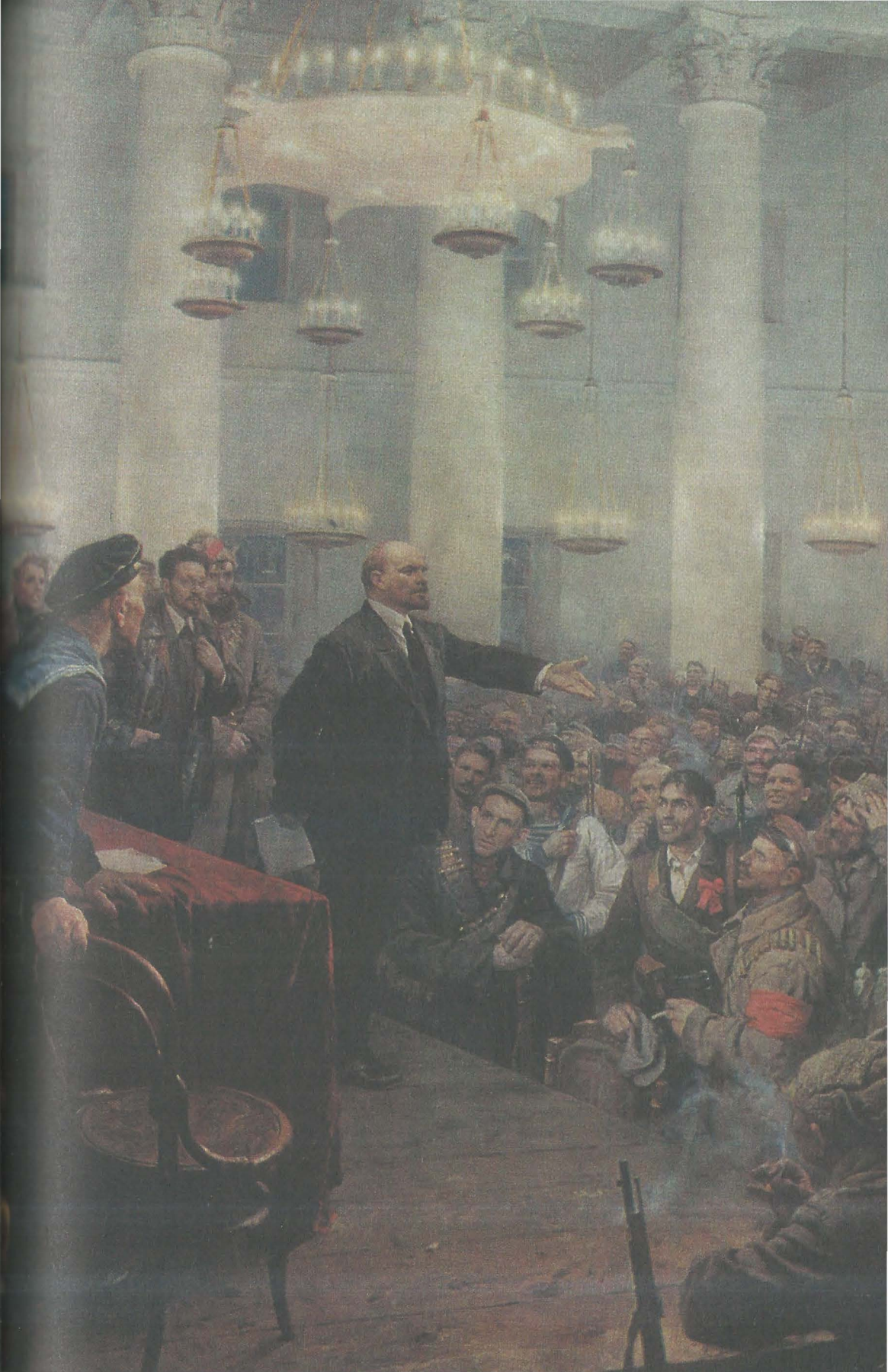
Lenin aydınlara –bilimcilere, profesörlere, mucitlere, mühendislere– büyük ilgi gösterdi. En zor zamanlarda bile onların yaşamını kolaylaştırmak için elinden geleni yaptı.

Yazarların yaşamına ve koşullarına da her zaman dikkat etti. Mariya İlyiniçna Ulyanova bir gün ona geçinemediğimi, apartman dairemin rutubetli olduğunu söylemiş, Vladimir İlyiç derhal bana Sovyetler Birinci Evi'nde bir oda ve Halk Komiserleri Konseyi'nin kantininden yemek kuponları verilmesini sağladı. Bu bana yapılan büyük bir yardımdı.

1918'de, 1919'da işçiler açlık sınırında beslenebiliyordu ancak. Lenin'e ülkenin her yerinden et, ekmek, sebze, meyve gibi hediyeler geliyordu. Bunların hepsi yetimhaneler ile hastanelere gönderiliyordu. Mariya İlyiniçna bir keresinde ona, "Bunların birazını niye kendine almıyorsun Volodya? Açlıktan zayıf düşecek, çalışamayacaksın..." dediğinde Vladimir İlyiç şu cevabı verdi:

"İşçiler ve çocuklarının aç yattığını bilirken ben bunları yiyemem."

1958

Ivan Olbracht

Çekoslavakya

VLADİMİR İLYİÇ LENİN'LE İLGİLİ ANILARIM

Vladimir İlyiç'i ilk kez, Sovyet topraklarına varışımdan hemen sonra, 16 Mart 1920'de Bolşoy Tiyatrosu'nda gördüm. Rus devriminin önde gelen liderlerinden, ilk İşçi Temsilcileri Sovyetleri Devleti'nin kurucularından Yakov Mihayloviç Sverdlov'un ölümünden bir yıl sonra düzenlenen anma toplantısı buna vesile olmuştu.

Bu toplantıyı unutamam. Avrupa'nın en büyük konser salonlarından biri olan Bolşoy, altın yaldız ve koyu kırmızıyla alev alevdi. Kıpkırmızı koltuklarla perdelerin arasında, balkonlarla localar altın kuşaklar gibiydi. Sahnenin tam karşısında bulunan Çarın iki kademeli, kanepeli locası da altın rengi ve kızıldı. Bu görkemli mekânı işçiler doldurmuştu. Deri ceketler ve koyun postundan giysilerle, başlarında kasketler, Kızıl Ordu şapkaları, uzun astragan kalpaklar ya da yün şallar, kürk başlıklar, eşarplarla gelip salonun koltuklarına, yaldızlı-pelüşlü balkonlara, hatta Çarın locasına kendi evleriymiş gibi kurulmuş, gri-mavi katedralli, sütunlu dekoru arkalarına alıp sahnenin arka tarafındaki sandalyelere oturmuşlardı. Sütunların arasına, üzerine "Bütün Ülkelerin İşçileri, Birleşin!" yazılmış geniş kırmızı bir bez gerilmişti. Altına Sverdlov'un köknar dallarıyla çerçeveli bir portresi konulmuştu.

Sahnenin ön tarafını, tarihte yeni bir devrin temellerini atmış devrim liderleriyle üst düzey Komünist Parti yöneticilerinin oturduğu, kırmızı kumaş örtülmüş uzun bir masa kaplıyordu.

Toplantı başlamadan kısa süre önce, Lenin yan kanattan çıkageldi. Kısa boylu, geniş omuzluydu, koyu sarı sakalı, ileri fırlamış izlenimi veren saçsız yüksek alnıyla önüne çıkabilecek her türlü engeli yıkıp geçmeye hazır gibi görünüyordu. Birkaç gün sonra ellinci yaş günü olduğunu biliyordum. Vladimir İlyiç, çok gürültülü olmayan, coşkulu olmaktan çok dostça bir alkışla karşılandı. Lenin, uzun masanın en yakın kenarında, akla gelebilecek en göze çarpmayan bir yerde, boş sandalyelerden üçüncü ya da dördüncüsüne oturdu. Neden? Çünkü yirmi beş yıla yakındır birlikte çalıştığı, onların

kendisini iyi tanıdığı kadar, kendisinin de onları yakından tanıdığı yoldaşlarının arasındaydı.

Yönetici, kısa bir açış konuşmasıyla toplantıyı başlattı. Lenin'i hayranlıkla izledim. İşte burada, kol saatine bakıyor, saçsız başını sıvazlıyor, dolgun dudaklarına dokunuyor, dönüp arka sıradaki birine bir şeyler söylüyordu. Dünyanın bu en güçlü adamının hiçbir portresi kendisine benzemiyordu. Kısık gözlerine gerçekte olmayan kinayeli bir parıltı veriyor, saçlarının sarı olduğunu göstermiyordu. İlyiç'in gözlerinin kenarlarından kırışıklıklar yayılıyordu.

Yoldaş Lenin! Ne daha az, ne daha çok. Çağın, tavan arası odalardan, sürgün kütüphanelerinden alıp dünya tarihinin girdabına, hem de tam ortasına oturttuğu adam!

Kitlelerin uyumsuz haykırışlarını tehlike çanı gibi açık ve güçlü sözlerle dile getirmek için, onların derinliklerinden kalkıp, apayrı isteklerin çalkantılı karmaşasını süzerek hepsini belli bir fikir kalıbına dökecek, başlarına geçip birleştirerek dünyanın fethine önderlik edecek olan oydu.

Ayağa kalkarak sahnenin ön tarafına yürüdü. Temiz bir işte çalışan bir işçinin üstünde görebileceğiniz türden kahverengi bir ceket, giyilmekten kızıl kahverengiye çalan epeyce kırışık bir pantolon vardı üzerinde. Konuşmaya başlayınca, nasıl olduysa bir anda görev için gerilmiş gibi sertleşti. Hafif boğuk, güçlü, tok bir sesi vardı. Bu, bir sürü toplantıya katılıp ses tellerini yormak zorunda kalan insanlarda sıkça gözlemlenir. Tabii bu, iki yıl önce Michelson fabrikasında Sosyalist Devrimci Fanya Kaplan'ın elinden aldığı akciğer yarasının bir sonucu da olabilirdi.

Lenin, Sverdlov hakkında konuştu. Yüz ifadesi sakindi, açıklayıcıydı; her söylediği canlıydı, açıktı çünkü hepsi aynı derecede önemliydi: Hiçbir şeyin vurgulanmaya ihtiyacı yoktu, gereksiz hiçbir şey içermiyordu. Aynı şey vücut hareketleri için de söylenebilirdi: kesindi ve şüpheye yer bırakmıyordu. Sıkılmış yumruğu sözleriyle birlikte inip kalkıyordu, işaret parmağı havayı keserek sallanıyor, eli kararlı kesin hareketler yapıyordu; tutku kristalleşip somut hale gelmişti. Bu tutku hapiste şekillenmiş, gurbette katılaşmış, erkek kardeşi ve yoldaşlarının darağaçlarıyla keskinleşmiş, karşı-devrimin kanlı alevlerinde çelik gibi sertleşmişti.

Ama yalnızca Sverdlov'dan mı bahsediyordu Lenin?

Evet, o seçkin adamın adını birçok kez andı, Yakov Mihayloviç'in dâhiyane örgütlenme yeteneğinden söz etti. Ama Lenin, Sverdlov'u onurlandırdıktan sonra, örgütün ve disiplinin önemi hakkında konuşmaya başladı. Bir tek bunlar Rus işçi sınıfını zafere götürebilirdi. Örgütlenme ve disiplin olmadan, bunları sürekli güçlendirmeden Sovyet devletinin kuruluşunu tamamlamak, dünya işçi sınıfının zaferini sağlamak mümkün olamazdı.

Lenin'in dostu, silah arkadaşı Sverdlov ne yapmıştı? Çağın sayısız evladından biri, devrimin bir başka askeriydi. Lenin gibi devrim tarafından büyütülmüştü, devrime aitti.

Konuşmacı, doğru insanları bulup onları sorumlu konumlara yerleştirmenin eski bir ustası olan Sverdlov'un, bu insanlarla Batı'da olduğu gibi salonlarda ya da şölenlerde değil, hapishanelerde, Sibirya sürgününde ya da gurbet ellerde tanıştığını söyleyerek sürdürdü sözlerini. Bu hatırlatma, devrimci gelenekleri uzun bir geçmişe sahip Rusya ile Avrupa'nın geri kalanı arasındaki farklara dikkat çekmeye ve konuşmacının sözü Batı'ya kaydırıp İtilaf Devletleri'nin işçi sınıfı devrimine duyduğu nefretten esinlenmiş politikalarına, Avrupalı sahte sosyalistlerin arasındaki burjuvazi ajanlarına, Almanya'daki darbe girişimine, Sovyet hükümetinin bu ülkeden aldığı son haberlere, Alman Kornilovcularının* hırsları ve şanslarına değinmesine olanak sağladı.

Kitlelere emeğin örgütlenme gereksinimini hatırlattı, sakin, anlaşılır sözlerle, kararlı vücut hareketleriyle: şunlar, şunlar yapılmalıdır, dedi. Söylemi ikna ediciydi, dalkavukluktan uzaktı, dili temel gerçekliklerin ve tecrübenin diliydi. Lenin her türlü gösterişten nefret ederdi. Devrim, her "ifadeyi" sınardı; bu en güzel özelliklerinden biriydi. Kitleler soluğunu turmuş, Lenin'i dinliyordu. Sanki önünüzde hareketsiz kafalar ve omuzlardan oluşan engin bir bronz kabartma vardı. Koltuklardan ve localardan binlerce göz, tek bir noktada birleşiyordu.

Ve tüm bu yüzler; büyük sevgiden doğan aynı, tek, samimi, neredeyse fark edilemeyecek hassas bir gülümseme barındırıyordu. Lenin bu kitlelerin kanı, canı olduğundan, onların kullanmadığı hiçbir kelime ağzından çıkmazdı.

Vladimir İlyiç konuşmasını bitirdi, kendisini izleyenlerin bakışları altında kürsüden indi.

Konuşması sırasında donup kalan kalabalık hayata döndü ve günlük hayatın dalgalarıyla tekrar kabardı. Salonda kabına sığmaz bir hareketlilik vardı.

Başka konuşmacılar kürsüye geldi. Onlar da merhum Yakov Mihayloviç Sverdlov hakkında konuştular. Ardından orkestra çukuru, muhtemelen üç yıl önce aynı salonda komutanlar, generaller ve zengin tüccarlardan oluşan kitleye çalmış müzisyenlerle doldu. Konser başladı. Beethoven'in *9. Senfoni*'si, Rimski-Korsakov ve Çaykovski'nin eserleri seslendirildi.

Konser, *Enternasyonal*'in söylenmesiyle son buldu. Herkes ayağa kalktı, toplantı boyunca başlarında kalan başlıklarını, astragan şapkalarını ve miğferlerini çıkardı; Moskova'nın süslü püslü, altı katlı, geniş çar localı Bolşoy Tiyatrosu'nda bin başlı işçi, köylü, asker topluluğu güçlü bir koro halinde *Enternasyonal*'e katıldı: "Bu kavga, en sonuncu kavgamız*dır* artık."

---

* 1917'de Rus Geçici Hükümet'ini devirme girişiminde bulunan General Kornilov yanlıları –*çev.*

Batı Avrupalı emekçiler hâlâ, "Bu kavga en sonuncu kavgamız *olacak* artık," diye söylüyor. Rusya'daki insanlar ise bu ifadeyi tam üç yıl önce bıraktılar.

Sovyet topraklarında geçirdiğim dokuz ayda Yoldaş Lenin'i birçok kez gördüm ve dinledim.

Katılma mutluluğunu tattığım Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Kongresi Petrograd'da açıldı, oturumlarına Moskova'da devam etti. O Kongre ile bağlantılı –son günlerine kadar ulaşılabilir ve insancıl kalan büyük tarihî kişilik Lenin hakkındaki– değerli hatıramı sevgiyle anarım.

Yürütme Kurulu üyeleri, başkanlık heyetindeki yerlerini alırken Lenin de sahneye çıkmıştı. Geniş salona bir bakış attı, ardından açıklanamayan bir şekilde merdivenden koltuklara doğru indi ve koltuk aralarındaki yoldan yukarıya yürüdü. Herkes başını çevirip gözlerini ona dikti.

Anlaşılan o ki; Lenin'in eski dostu, çarlığın hapishanelerinde görme yetisini kaybeden Petrograd'lı devrimci işçi Şelgunov arka sıralardan birinde oturuyordu. Lenin'in hâlâ hayatta olan en eski arkadaşlarından biriydi. Yeraltı hücrelerinde Lenin'le beraber çalışmış, 1890'larda yürütülen çoğu politik mücadelede yer almış, el ilanları dağıtmıştı. 1895'te İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'nin kurucu üyelerinden, 1900'de İskra (Kıvılcım) Lenin'in başyazarlığında yayımlanmaya başladığında o sırada Bakü yakınlarında bir elektrik santralinde çalışan Şelgunov, gazetenin en gayretli dağıtıcılarından olmuştu. Ekim Devrimi'nin hazırlanmasında yer almış, zaferden önce görme yetisini kaybetmişti.

Lenin onun oturduğu yere varınca durumu anlayan Şelgunov ayağa kalktı, Vladimir İlyiç'le buluşmak için iki adım attı ve iki kıdemli savaşçı birbirlerine sarıldılar. Hepsi bu kadar. Birbirlerine herhangi bir şey söylediklerini sanmıyorum. Yine de bu sahne, insancıl açıdan kelimelerle ifade edilemeyecek kadar güzeldi. Ardından Lenin platforma döndü, kısa süre sonra oturum açıldı.

Vladimir İlyiç'le ilgili, dışarıdan önemsiz görülebilecek fakat hatırlaması bana büyük zevk veren kişisel bir başka anım daha var.

Birçok dilde basılacak *Enternasyonal* adlı derleme için Çekoslovakya'daki durumu anlatan uzun bir makale yazmıştım. Sanırım bu, ülkemle ilgili elde edilebilir ilk kapsamlı bilgiydi. O zamanlar Kudrinskaya Sokak'ta bulunan Çek Sovyet'inin isteğiyle kaleme aldığım bu makale, anlaşılan Parti Merkez Komitesi'ne gönderilmişti. O zamanlar bundan haberim yoktu. Daha sonra bana, Lenin'in bunu okuduğu söylendi. Derlemede makalemin tamamı yayınlandığında çok şaşırmıştım. Böylece Lenin, varlığımdan haberdar olmuştu.

Bahar sonunda, Yoldaş Smeral başkanlığındaki Çek komünistlerinin temsilcileri Çekoslovakya'dan geldi. Çok geçmeden Yoldaş Smeral, Lenin tara-

fından kabul edildi. Smeral'in kitabı *Sovyet Rusya Hakkındaki Gerçek*'te o 21 Mayıs Cuma günüyle ilgili tek bir cümle var: "Bu akşam Lenin'i Kremlin'deki dairesinde ziyaret ettim." Diğer günlerin girdileri çok daha ayrıntılı olsa da o günle ilgili hepsi bu. Lenin'in Yoldaş Smeral'le ne konuştuğu meçhul. Fakat yoldaştan öğrendiğim ufak bir ayrıntı var: "Yoldaşın Sovyet Rusya'dan memnun mu?" diye sormuş Lenin. "Herhangi bir şikâyeti oldu mu?"

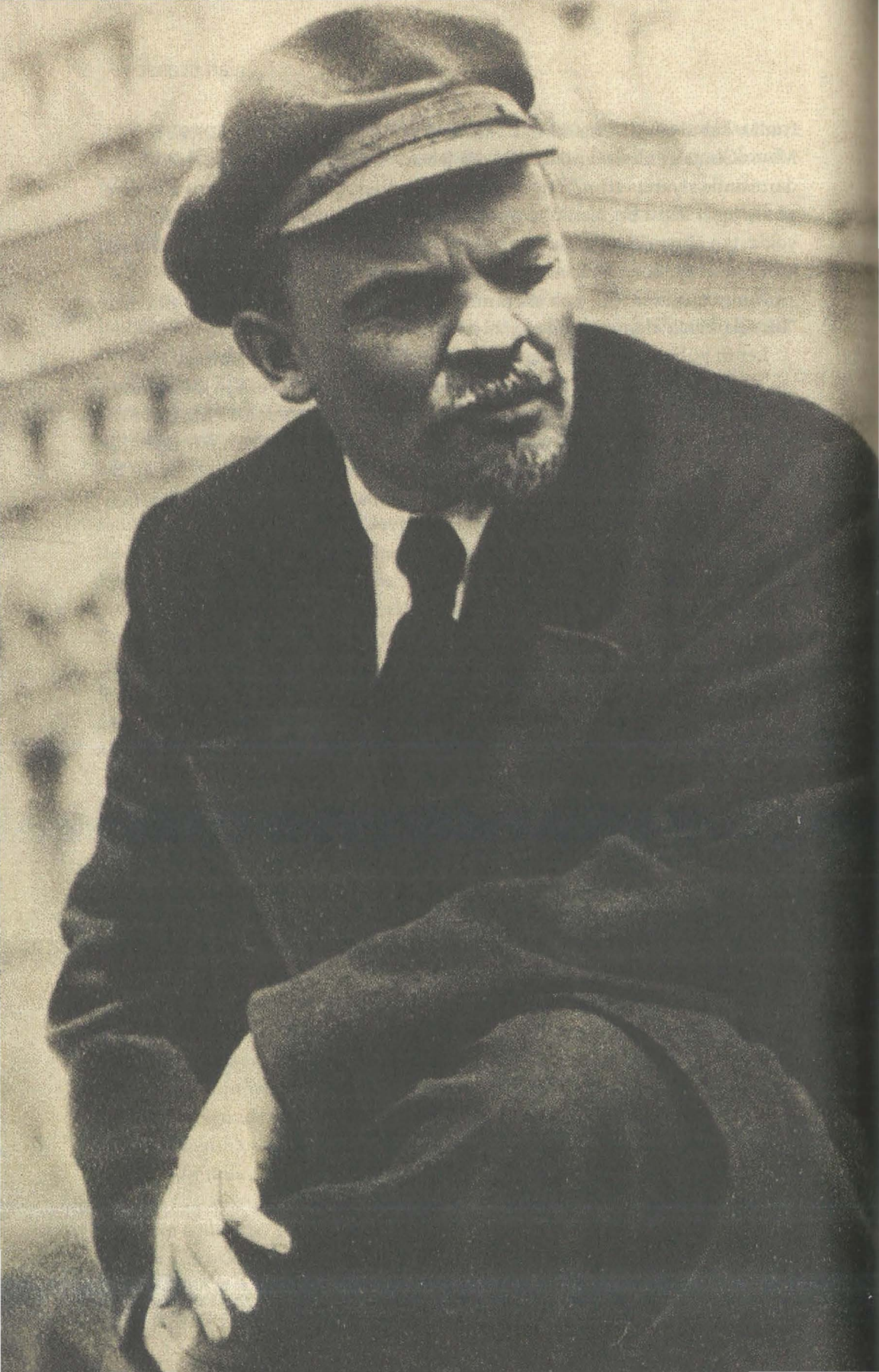
"Sovyet ülkesinden çok memnun," diye cevaplamış Smeral ve eklemiş: "Bir tek, kibrit alamadığından *şikâyet etti.*"

Lenin gülmüş, elini cebine atmış ve bir kibrit kutusu çıkarmış:

"Al, bunu benim adıma ona ver." Kısa sürede boşalan Lenin'in kibrit kutusunu masamın çekmecelerinden birinde sakladım. O zamanlar Moskova'da hakikaten bir kibrit kıtlığı vardı, bodrumdaki mutfağın ocağından sigaralarımızı yakmak için beşinci kattan aşağıya inmemiz gerekiyordu.

Bir kibrit kutusu... Küçük cansız bir şey. Ama Lenin'in hediyesiydi ve ben onu sevgiyle bağrıma bastım.

1920

Herbert G. Wells

Büyük Britanya

KREMLİN'DEKİ HAYALPEREST

Petersburg'dan Moskova'ya gidişimin esas nedeni Lenin'i görmek, kendisiyle konuşmaktı. Onu görmeye can atıyordum, ona düşmanca davranmaya niyetliydim. Ne var ki, beklediğimden bambaşka bir kişilikle karşılaştım.

Lenin bir yazar değil, basılı eserleri onu açıklamıyor. Moskova'nın onun adıyla çıkardığı, Batı işçi psikolojisine ilişkin yanılgılarla dolu, Rusya'da olan bitenin öngörülen Marksist toplumsal devrim olduğu inanılmaz tezini inatla savunan çığırtkan el ilanları ve bildiriler, tanıdığım kadarıyla gerçek Lenin'in düşünce yapısını hemen hemen hiç yansıtmıyor. Zaman zaman kimi zekâ pırıltıları göze çarpsa da bu yayınlar çoğunlukla, Marksist teorinin belli klişe ve sloganlarını tekrarlamaktan başka bir şey yapmıyor. Belki de böylesi gereklidir. Bu, komünizmin anladığı tek dil olabilir; yeni bir söyleme geçiş rahatsız edip güveni sarsabilirdi. Sol komünizm bugünkü Rusya'nın belkemiğidir; ama öyle bir belkemiği ki oynak eklemleri yoktur, büyük zorluklarla ve ancak pohpohlamayla, saygı gösterilerek esnetilebilir.

Parlak ekim güneşi altında, uçuşan sarı yapraklar arasındaki Moskova, bize Petersburg'dan daha tasasız ve hayat dolu geldi. İnsanlar daha canlıydı, daha çok alışveriş yapılıyordu, ortalıkta daha çok droşki* vardı. Çarşılar açıktı. Sokaklarla evlerde Petersburg'daki gibi bir genel bakımsızlık yoktu. 1918 başlarındaki amansız sokak çatışmalarından kalan birçok iz olduğu doğru. Kremlin kapısının hemen dışındaki o aykırı St. Basil katedralinin kubbelerinden biri, top mermisiyle parçalanmış, hâlâ onarılmayı bekliyordu. Karşımıza çıkan tramvay vagonları yolcu yerine yiyecek ve yakıt taşımak için kullanılıyordu. Petersburg, bu konularda Moskova'dan daha hazırlıklı olduğu iddiasındadır.

Moskova'daki on bin haç, akşamüstü ışığında hâlâ parıldıyor. Kremlin'in çarpıcı sivri tepeli kulelerinden birinin üzerinde imparatorluk kartallarının kanatları açık; Bolşevik hükümeti ya bunları indiremeyecek kadar meşgul ya da aldırmıyor. Kiliseler açık, aziz ikonalarını öpmek gelişen bir işkolu, dilenciler kapılarda gündelik hayır dualarını sunmakta. Mesih Kapısı'nın

* Dört tekerlekli Rus arabası *–çev.*

önündeki meşhur mucizevi İberyalı Meryem Ana türbesi özellikle kalabalık. Birçok köylü kadın, ufak mabede sığamamış, dış duvarları öpüyor.

Tam karşısında, bir evin önyüzündeki alınlıkta, Moskova'daki aceleci devrimci yönetimler tarafından konulan ünlü yazı duruyor: "Din, Halkın Afyonudur." Rusya'daki halkın okuma-yazma bilmemesi, bu sözün etkisini oldukça azaltıyor.

Bizimle aynı konukevinde kalan Amerikalı yatırımcı Bay Vanderlip ile bu yazı üzerine, ufak ama eğlenceli bir tartışmaya girmiştik. O, silinmesini istiyordu. Ben, tarihsel ilginçliği nedeniyle korunmasını istiyor, dinî hoşgörünün ateistleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğini düşünüyordum. Ama Bay Vanderlip'in kalıplaşmış görüşleri, bunu anlamasına engeldi.

Bay Vanderlip ve nasıl olduysa Lenin ve Troçki'nin büstlerini yapmak üzere Moskova'ya kadar gelmiş maceraperest bir İngiliz'le paylaştığımız Moskova Konukevi; Sofiyskaya Naberejnaya üzerinde (numara 17'de), Kremlin'in görkemli duvarına bakan, imparatorluğun iç şehrini dolduran kubbelerle kulelerini tam karşıdan gören büyük, dayalı döşeli bir evdi. Burada kendimizi Petersburg'a göre çok daha az özgür, daha fazla kısıtlanmış gibi hissettik. Petersburg'da sıradan her tür insan benimle konuşabilirken ve bunu gerçekten yapmışken burada bizi gelip geçenlerden koruyacak kapı nöbetçileri vardı. Anladığım kadarıyla Bay Vanderlip burada birkaç haftadır kalıyordu, birkaç hafta daha kalma niyetindeydi. Uşağı, sekreteri ya da çevirmeni yoktu. Bana ya bir ya iki kez, işinin tamamen finansal ve ticari olduğunu, siyasi hiçbir yanı bulunmadığını dikkatlice söylemek dışında bu konuyu hiç açmadı. Bana söylendiğine göre Senatör Harding'den Lenin'e güven mektupları getirmişti, fakat ben yaradılış gereği ilgisizdim; ne bu beyanı doğrulamak ne de Bay Vanderlip'in işlerine burnumu sokmak için bir girişimde bulundum. Bir komünist devlette, hükümet dışında herhangi bir kimseyle iş ya da finansal işlemler yürütmenin ya da hükümetle politik olmayan çizgiler dâhilinde anlaşma yapmanın nasıl mümkün olduğunu bile sormadım. Bunlar, itiraf ediyorum ki, kavrayışımın ötesindeki gizemler. Ama derin bir hoşgörü ortamı içinde yemek yedik, kahve-sigara içtik ve sohbet ettik. Bay Vanderlip'in "görevine" değinmeyerek bunu bizim dışımızda var olan bir şeye dönüştürdük.

Lenin'le buluşmamın önünü açan hazırlıklar sıkıcı ve sinir bozucu olsa da sonunda Londra komünist çevrelerinde bilinen Bay Rothstein ve büyük fotoğraf makinesiyle Rusya Dışişleri görevlisi olduğunu tahmin ettiğim Amerikalı bir yoldaş eşliğinde Kremlin'e doğru giderken buldum kendimi.

1914'ten hatırladığım kadarıyla Kremlin çok açık bir yerdi, tek tük hacıları, turist grupları ve çiftleriyle Windsor Kalesi kadar açıktı. Fakat şimdi kapalıydı, giriş zordu. Yalnızca dış kapıları aşana kadar bile bir kartlar, izin kâğıtları curcunası vardı. Görüşmeye çıkana kadar beş ya da altı oda dolu-

su memur ve nöbetçi tarafından incelendik, sorgulandık. Bu Lenin'in kişisel güvenliği için gerekli olabilir, fakat onu erişilmez kılıyor ve belki daha da ciddisi, eğer etkili bir diktatörlük kurulacaksa Rusya onun için erişilmez kalıyor. Eğer ona iletilen konular süzgeçten geçecekse, ondan dönüş sürecinde de hatırı sayılır değişikliklere uğrayabilir.

Sonunda Lenin'e ulaştık ve saray avlularına bakan aydınlık bir odada büyük masasında oturan ufak tefek birini bulduk. Masasının dağınık olduğunu düşündüm. O masanın bir köşesindeki sandalyeye oturdum ve –koltuğunun ucuna otursa da ayakları zar zor yere değen– ufak tefek adam kollarını bir kâğıt yığınının çevresine ve üstüne koyarak benimle konuşmak için döndü. Kusursuz İngilizce konuşuyordu ama Bay Rothstein'ın sohbete refakat etmesi, arada ufak notlar ve diğer yardımlar sunmasından çıkardım ki Rusya'da iş görme usulü böyleydi. Bu sırada Amerikalı, fotoğraf makinesiyle işe koyuldu, bizi engellemeden sürekli flaş patlattı. Fakat sohbet o kadar ilginçti ki bu durum huzuru bozmadı. Tıkırtılar ve kaydırmalar hemen fark edilmez oluyordu.

Kuramcı bir Marksistle mücadele edeceğim düşüncesiyle gelmiştim. Karşımdakinin bununla uzaktan yakından ilgisi yoktu. Lenin'in insanlara nutuk çektiği söylenmişti, bu sefer kesinlikle öyle yapmadı. Gülüşüyle ilgili anlatılanlarda, başta sevimli olduğu, sonradan bir alaycıya dönüştüğü söylenmişti. Buna tanık olmadım. Alnı bana başka birini anımsattı –başka bir akşam Bay Arthur Balfour'u[23] gölgeli bir ışığın altında oturmuş konuşurken görene kadar kim olduğunu hatırlayamadım. Kafataslarının bir tarafının öbür tarafa göre daha yuvarlakça oluşu tıpatıp aynıydı. Lenin'in hoş, çabuk değişen, kahverengimsi bir yüzü, canlı bir gülüşü ve konuşmasına ara verdiğinde tek gözünü (belki odaklanmayla ilgili bir sorun yüzünden) kırpıştırmak gibi bir alışkanlığı vardı. İfade değişiklikleri yüz hatlarından daha önemli insanlardan biri olduğu için, gördüğümüz fotoğraflardakine pek benzemiyordu. Tepeleme yığılmış kâğıtların üzerinden el hareketleriyle konuşuyordu ve konuşması çabuk, konusuna yönelik, ara vermeden, yapmacıklık ya da tereddütten uzak, iyi bir bilim insanının konuşması gibiydi.

Konuşmamızı baştan sona birbirine bağlı iki –adını ne koymalı?– *izlek* oluşturmuştu. Biri benden ona idi: "Rusya'yı ne yapmaya çalışıyorsunuz? Yaratmaya çalıştığınız devlet nedir?" Öteki ondan bana idi: "Toplumsal devrim neden İngiltere'de başlamıyor? Niçin toplumsal devrim için çalışmıyorsunuz? Niye kapitalizmi yıkmıyor, komünist devleti inşa etmiyorsunuz?" Bu *izlekler* iç içeydi, birbirini etkiledi, birbirini aydınlattı. İkinci birinciyi geri getirdi: "Ama toplumsal devrimden anladığınız nedir? Başarılı olacak mı?" Buradan tekrar birinciye döndük: "Başarılı olması için Batı dünyasının katılması gerekiyor. Niçin katılmıyor?"

1918'den önceki günlerde tüm Marksist dünya, toplumsal devrimi bir son olarak düşünürdü. Dünyanın işçileri birleşecek, kapitalizmi devirecek, ardından mutlu mesut yaşayacaklardı. Ama komünistler 1918'de şaşkınlıkla, Rusya'yı denetimleri altında, kendilerini ise kendi bin yıllarını kurmakla karşı karşıya buldular. Yeni ve daha iyi bir toplumsal düzeni üretmede gecikmeye neden olarak savaş koşullarının devamı, ambargo gibi rengârenk bahaneleri olsa da Marksist düşünce yöntemlerinin içerdiği muazzam hazırlıksızlığı fark etmeye başladıkları açıktı. Yüzlerce konuda –bir ya da ikisine ben önceden parmak bastım– ne yapacaklarını bilmiyorlar. Fakat eğer yeni *rejim* altında her şeyin kesin olarak en iyi ve akıllıca yapıldığından şüphe duymaya cüret ederseniz, sıradan komünist kolayca kendini kaybediyor. Tıpkı evden zorla çıkarılırken her şeyin yolunda olduğuna inanmamızı isteyen alıngan bir ev hanımı gibi. Ya da "erkek yapımı kanunların" zorbalığından kaçtığımız anda bize dünyevi bir cennet vaat eden, artık unutulmuş, kadın hakları savunucuları gibi. Buna karşın açık sözlülüğüyle yandaşlarını zaman zaman nefessiz bıraktığından kuşku duymadığım Lenin, Rus devriminin sınırsız bir deney çağının açılış merasiminden fazlası olmadığı son yalanını yakınlarda silip attı. Geçenlerde, "Kapitalizmi alt etme zorlu görevini üstlenmiş kişiler, kendi hedeflerine en uygununu bulana kadar yöntem ardından yöntem denemeye hazırlıklı olmalılar," diye yazdı.

Konuşmamızı komünizmde büyük şehirlerin geleceğine dair bir tartışmayla açtık. Lenin'in, Rusya'daki şehirlerin çökmekte olmasına ne kadar kafa yorduğunu görmek istiyordum. Petersburg'un terk edilmişliği, daha önce farkına varmadığım bir şeyi, bir şehrin bütün çehresi ve düzeninin çarşı pazarla belirlendiği, bunların yürürlükten kaldırılmasıyla sıradan bir şehirdeki on binadan dokuzunun doğrudan veya dolaylı olarak anlamsız ve yararsız kaldığı konusunu düşünmemi sağladı. "Şehirler epeyce küçülecek," diye itiraf etti. "Farklı olacak. Evet, bambaşka olacak." Bunun devasa bir görev demek olduğunu belirttim. Mevcut şehirleri yıkıp yerlerine yenilerini yapmak anlamına geliyordu. Petersburg'un kiliseleri ve ulu binaları, şimdiki Büyük Novgorod'unkilere ya da Paestum tapınaklarına dönüşecekti. Şehrin büyük bölümü yok olup gidecekti. Epey keyiflenerek bana katıldı. Sanırım kendi halkından birçok kişinin kavrayamadığı, kolektivizmin zorunlu bir sonucunu anlayan birini bulmak içini ısıttı. Rusya temelden yeniden inşa edilmeli, yeni bir şeye dönüşmeliydi...

"Sanayi de aynı şekilde temelden yeniden mi kurulmalı?"

"Rusya'nın elinde ne olduğunu fark etmiş miydim? Rusya'nın elektriklendirilmesini?"

Tüm "ütopyacıları" geçersiz sayan her iyi sıkı Marksist gibi Lenin de sonunda bir Ütopya'ya yenik düşmüştü: elektriklenme yanlılarının Ütopyası. Tüm ağırlığını; her bölgeye ışık, ulaşım ve sanayi gücü sağlayacak dev elekt-

rik santrallerinin geliştirilmesine yönelik bir tasarıya veriyordu. Söylediğine göre iki pilot bölge çoktan elektriklendirilmişti. Su gücünden mahrum, teknik becerileri olmayan, ticaret ve sanayinin son raddesine geldiği uçsuz bucaksız bir ormanlar ve eğitimsiz köylüler ülkesinde bundan daha cesur bir proje hayal edilebilir miydi? Buna benzer elektriklendirme projeleri Hollanda'da geliştirme aşamasında, İngiltere'de ise tartışılmış durumda ve yoğun nüfuslu, gelişmiş sanayi merkezlerinde bunların başarılı, ekonomik ve sonuçta yararlı olduğu söylenebilir. Ama Rusya'ya uygulanmaları, hayal gücünden daha da büyük bir zorlama gerektiriyor. Ben Rusya'nın karanlık kristal küresinde bunun gerçekleşeceğini göremesem de Kremlin'deki bu ufak tefek adam görebiliyordu; köhne demiryollarının elektrikli taşımacılıkla değiştirildiğini, yeni ulaşım yollarının ülkenin her tarafına yayıldığını, yeni ve daha mutlu bir komünist sanayinin yükselişini görebiliyordu. Onunla konuşurken beni görüşünü paylaşmaya neredeyse ikna ediyordu.

"Bu gelişmelere köylüleriniz toprağa kök salmış halde mi yürüyeceksiniz?"

"Ama sadece şehirler yeniden inşa edilmeyecek; her tarımsal alan da değişecek."

"Şimdi bile," dedi Lenin, "Rusya'nın tarım üretiminin tamamı köylü üretimi değil. Yer yer büyük ölçekli tarıma sahibiz. Hükümet çoktan şartların elverişli olduğu büyük çiftlikleri köylüler yerine işçilerle işletiyor. Bu yayılabilir. Önce bir bölgeye, oradan bir başkasına genişletilebilir. Diğer bölgelerdeki bencil ve eğitimsiz köylüler, sıra onlara gelene kadar ne olduğunun farkına varmayacaklar..."

Rus köylüsünü *toptan* yenmek zor olabilir, ama tek tek yenmenin hiçbir zorluğu yok. Söz köylüye gelince, kafalarımız birbirine yaklaştı, tutumu mahrem bir hâl aldı. Sanki tüm köylüler kulak misafiri *olabilirmiş* gibi.

"İnşa etmeniz gereken yalnızca toplumun maddi örgütlenmesi değil, tüm toplumun zihniyeti," dedim. "Rus halkı alışkanlık ve gelenek gereği tüccar ve bireyseldir, bu yeni dünyaya geçilecekse ruhları yeniden yoğrulmalıdır." Lenin, olup biten eğitim çalışmalarını görüp görmediğimi sordu. Gördüğüm bazı şeyleri övdüm. Başını sallayıp keyifle güldü. Yapıtına sarsılmaz bir güveni vardı.

"Ama bunlar yalnızca tasarılar, başlangıçlar," dedim.

"Rusya'da ne yaptığımızı on sene sonra gel gör," diye cevapladı.

Onda, komünizmin Marx'a rağmen sonunda fazlasıyla yaratıcı olabileceğini fark ettim. Komünistler arasında karşılaşıp durduğum bezdirici sınıf savaşı fanatiklerinin, çakmaktaşı gibi katı şabloncuların, tanıdığım çok sayıda eğitimlinin sıradan tutkulu Marksist boş kibrinin ardından, komünizm projesinin enginliği ve karmaşıklığını açıkça itiraf edip gerçekleştirilmesine yönelik basit odaklanmasıyla hayret uyandıran bu ufak tefek adam, insanı

canlandırıyordu. En azından, bütünüyle yeniden gözden geçirilmiş, planlanmış ve kurulmuş bir dünya görüşüne sahipti.

Rusya'yla ilgili izlenimlerimin devamını soruyordu. Komünizmin çeşitli bakımlardan, özellikle Petersburg Komünü'nde baskıda çok sert ve aceleci olduğunu, yeniden inşaya hazır olmadan var olanı yıktığını düşündüğümü söyledim. Paylaştırmayı hazırlamadan ticareti yürümez hale getirdiklerini, kooperatif örgütünden yararlanmak yerine onu parçaladıklarını vesaire... Bu bizi esas farklılığımıza, Marksist ile kolektivist ayrımına, bu aşırılıkta bir toplumsal devrimin gerekli olup olmadığına, toplumsal ve ekonomik düzeni, yenisini başlatamadan alaşağı etmenin zorunlu olup olmadığı sorusuna getirdi. Ben mevcut kapitalist sistemin, sürdürülebilir kapsamlı bir eğitim seferberliğiyle kolektivist bir dünya sistemine *uygarlaştırılabileceğine* inanıyordum, Lenin ise kaçınılmaz sınıf savaşı, yeniden inşayı başlatma niyetiyle kapitalist düzenin çöküşü, emekçi diktatörlük ve benzeri değişmez Marksist doğrularına kendini yıllar önce adamıştı. Bunun için çağdaş kapitalizmin onulmaz derecede yağmacı, savurgan ve söz dinlemez olduğunu ve yerle bir olana kadar insan mirasını aptalca ve gayesizce sömüreceğini, ulusal kaynakların kamu yararına uygun yönetilmesine karşı çıkacağını, bunu engelleyeceğini, kaçınılmaz olarak savaşlar üreteceğini savunmak durumundaydı.

İtiraf etmeliyim ki çetin bir tartışmaya girmiştim. Birden Chiozza Money'in* yeni kitabı *Ulusallaştırmanın Zaferi*'ni çıkardı, çok dikkatle okuduğu belliydi, "Kamu yararına iyi çalışan kolektivist örgüt işe başladığında, kapitalistlerin bunu hemen yerle bir ettiğini görüyorsun. Ulusal tersanelerinizi paramparça ettiler, kömürünüzü ekonomik olarak işlemenize izin vermeyecekler." Kitaba hafifçe vurdu. "Hepsi burada."

Savaşların, toplumun kapitalist örgütlenmesinden değil ulusal emperyalizm yüzünden çıktığı savıma karşı aniden şunu söyledi: "Bize Amerika'dan gelen bu yeni Cumhuriyetçi emperyalizm hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Bu noktada Bay Rothstein Rusça araya girse de Lenin geçiştirdi.

Lenin, Bay Rothstein'ın diplomatik ihtiyat ricasına aldırmadan, en azından bir Amerikalının gözlerini alamadığı, Moskova'nın hayal gücünü ortaya koyan projeleri anlatmaya devam etti. Rusya ekonomik olarak desteklenmeli ve Bolşevik hükümeti tanınmalıydı. Sibirya'daki Japon saldırganlığına karşı bir savunma birliği kurulmalıydı. Asya kıyısında bir Amerikan donanma üssü bulunmalı, Kamçatka'da ve belki de Rus Asya'sının başka büyük bölgelerindeki doğal kaynakların elli altmış yıllığına kiralanması anlaşmaları yapılmalıydı. Bunun barış için yeterli olduğunu düşünüyor muydum? Bu, yeni bir dünya düzenlemesinin başlangıcından da fazlası değil miydi? Britanya emperyalistleri böyle bir şeyi nasıl karşılardı?

---

* Sir Leo Chiozza Money (1870-1944): İtalyan-İngiliz ekonomi kuramcısı. *-çev.*

"Fakat endüstriyel bir gücün gelip Rusya'ya yardım etmesi lâzım," dedim. "Böyle bir yardım olmadan yeniden inşa başarılamaz..."

Çok yönlü tartışmamız anlaşmaya varılamadan sona erdi. Sıcak bir biçimde vedalaştık, refakatçim ile ben, tıpkı girerken olduğu gibi her kapıda kimlik denetimiyle Kremlin'den çıktık.

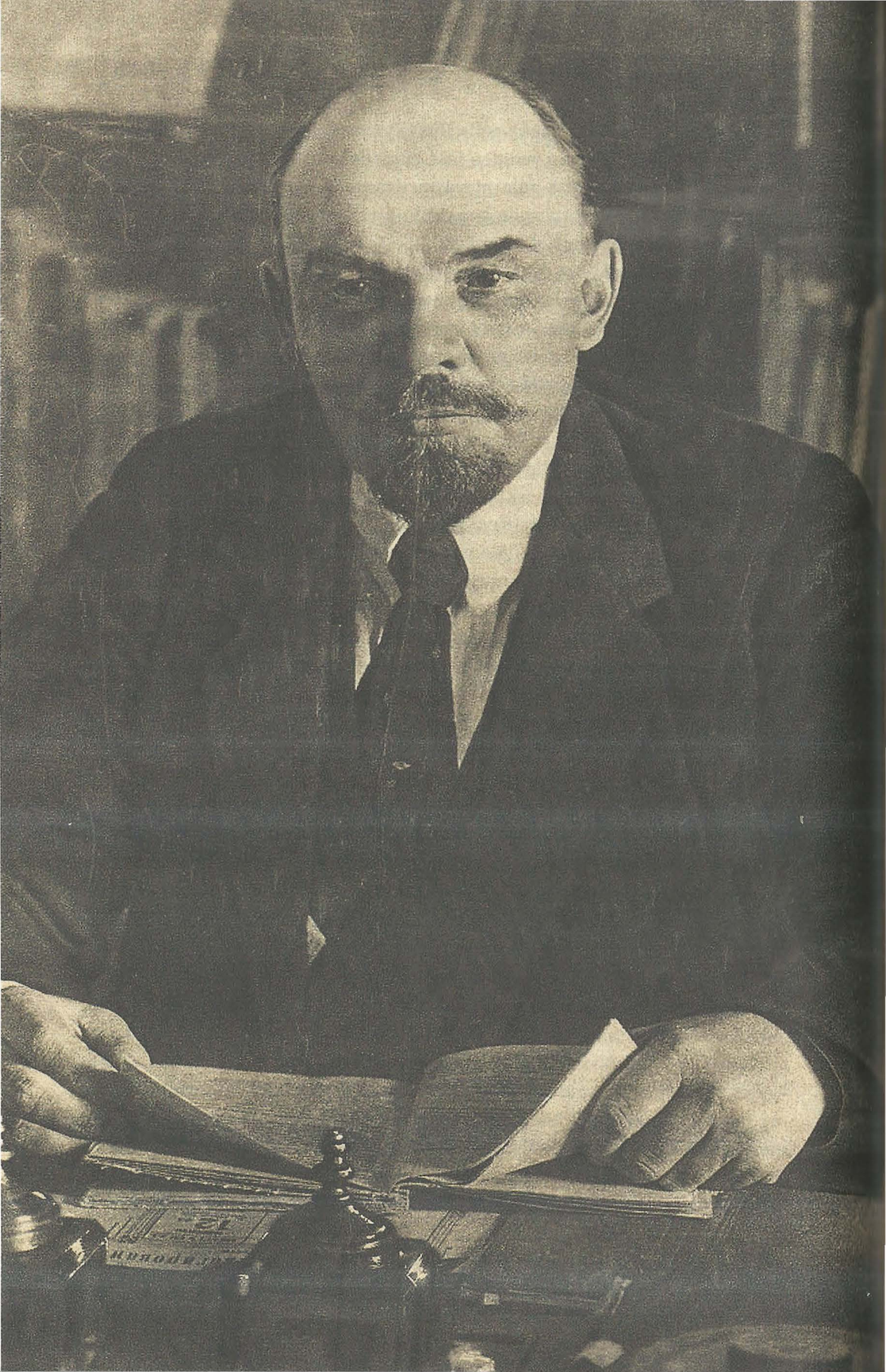
"Müthiş biri," dedi Bay Rothstein, "fakat patavatsızlık etti..."

Kremlin'in antik hendeğinde coşkuyla boy atan ağaçların altından konukevimize dönerken konuşmaya niyetim yoktu. Hâlâ zihnimde berrakken Lenin'i düşünmemin, refakatçimin yorumlarıyla kesintiye uğramasını istemiyordum. Ama Bay Rothstein susmak bilmedi.

Bay Vanderlip'in bu işin dışında tutulmasına, bunu özensiz herhangi bir kelimeyle ihlal etmeyecek kadar saygı duyduğumu temin ettikten çok sonra bile bana hâlâ Bay Vanderlip'e bu ufak Rus-Amerikan gelecek tasarısından bahsetmememem konusunda baskı yapıyordu.

Böylece Sofiyskaya Naberejnaya numara 17'ye döndük, Bay Vanderlip ve Londralı genç heykeltıraş ile öğle yemeği yedik. Evin yaşlı hizmetkârı, eğlencenin yetersizliğinden yakınıp geçmişte konuk olan Caruso'nun üst kattaki salonda Moskova'nın görkemi üzerine şarkı söylediği geçmişin müthiş günlerini anımsatarak bizimle ilgilendi. Bay Vanderlip o akşamüstü büyük çarşıyı ziyaret edip sonra da baleye gitmek istiyordu, ben ve oğlum ise o gece Petersburg'a dönüp Stockholm feribotunu kaçırmamak için Revel'e zamanında varmak üzere hazırlanacaktık.

1920

Clara Zetkin

Almanya

LENİN'DEN ANILAR

Parti Konferansı'nda edindiğim izlenim, Lenin'in ailesine ilk ziyaretimle güçlenmiş, birkaç sohbetin ardından iyice pekişmişti. Lenin Kremlin'de oturuyordu. Ona ulaşana dek birçok koruma tarafından denetleniyordunuz. Bu önlemler, karşı-devrimci teröristlerin aralıksız olarak devrim liderlerinin canına kastetme girişimleriyle açıklanabilirdi. Lenin, ara sıra, şahane döşenmiş devlet dairelerinde kabul törenleri düzenlerdi. Buna karşılık, ailesiyle birlikte oturduğu özel dairesi çok basit ve gösterişsizdi. "Moskova'nın mutlak güce sahip diktatörü"nün evinden daha iyi döşeli işçi konutlarında çok bulundum.

Lenin'in karısıyla kız kardeşi[24] akşam yemeğine başlamak üzereydi, beni de içtenlikle hemen buyur ettiler. Sofrada o zamanki ortalama Sovyet büro işçisinin çay, çavdar ekmeği, tereyağı ve peynirden oluşan mütevazı bir öğünü vardı. Ardından kız kardeşi, "misafirin onuruna", "tatlı" bir şey bulmaya koyuldu. Neyse ki küçük bir reçel kavanozu bulundu. Köylülerin "İlyiç'lerine" bol miktarda beyaz un, domuz yağı, yumurta, meyve vb. gönderdiği bilinen bir gerçekti, fakat aynı şekilde herkes bilirdi ki tüm bu iyi şeylerden neredeyse hiçbiri Lenin'in kilerinde kalmazdı. Lenin'in ailesi, emekçi halk yığınları kadar kısıtlı yaşama ilkesine sıkıca bağlı kaldığından her şey hastanelerle yetimhanelere gönderilirdi.

Lenin'in karısı Yoldaş Krupskaya'yı Mart 1915'teki Bern Uluslararası Kadın Sosyalist Konferansı'ndan beri görmemiştim. Yumuşak bakışlı gözleriyle çekici yüzü, gücünü tüketen hain hastalığın belirgin izlerini taşıyordu. Bunun dışında aynen tanıştığım gibiydi: açık sözlülük, sadelik ve püritence bir alçak gönüllüğünün birleşimi. Arkaya doğru düzgün taranıp basit bir topuz şeklinde toplanmış saçları ve sade elbisesi ona, sürekli her işi yetiştirme kaygısı taşımaktan canı çıkmış bir işçi karısı görünüşü veriyordu. Burjuva anlayışı ve deyimine göre "ülkenin baş kadını" Yoldaş Krupskaya, ezilen, acı çeken insanlığın davasına bağlılıkta tartışmasız ilk sıradaydı. Hayatın amacı ve hedefine ilişkin en içten fikir birliği, onu Lenin'le birleştiriyordu. Lenin'in sağkolu, en iyi ve baş sekreteri, en sadık düşünce ortağı, görüşlerinin en tecrübeli tercümanıydı. Dostlarıyla taraftarlarını akıllıca, hünerle saflara kat-

mada ve onun fikirlerini işçiler arasında yaymada yorulmak bilmez benzeriydi. Buna ek olarak hem bedenen hem ruhen adanmış olduğu kendi özel faaliyet alanı vardı: halkın eğitilip yetiştirilmesi.

Yoldaş Krupskaya'nın, Kremlin'de "Lenin'in karısı" rolünü oynadığını varsaymak yalnızca saçmalık değil aynı zamanda haksız bir suçlama olurdu. Kocasıyla beraber çalışır, endişelerini paylaşır, beraber oldukları süre boyunca onu gözetirdi; yeraltı koşulları ile acımasız zulüm onları ayrı düşürdüğünde hep yaptığı gibi. Ancak bir annenin gösterebileceği özenle Lenin'in oturduğu mekânı, –sevecen görümcesinin de yardımlarıyla– "evim, evim, güzel evim"e dönüştürmüştü. Tabii ki samimiyetten uzak Alman inceliğinden ziyade, orayı dolduran manevi atmosferin ışığında, orada yaşayan ve çalışan insanları birleştirdiğini ifade etmesi açısından. İlişkilerinde dürüstlük, içtenlikle karşılıklı anlayış ve bağlılık izlenimi veriyorlardı. O zamana kadar Yoldaş Krupskaya ile birebir tanışıklığım pek az olsa da onun arkadaşça ilgisiyle hemen evimde hissettim kendimi. Lenin geldikten bir süre sonra dev bir kedi ortaya çıkıp ailenin tüm fertlerini mutlu bir şekilde selamladığında –"rezil terörist lider"in omuzlarına çevikçe sıçrayıp peşinden rahatça kucağına sokuldu– kendi evimde ya da bütün dostlarının anılarını süsleyen sevimli kedisi Mimi ile Rosa Luxemburg'un evinde olduğumu sandım.

Lenin; biz üç kadını sanat, eğitim, çocuk yetiştirme üzerine tartışırken buldu. Tam o anda ben, Bolşeviklerin, sanatla eğitim için yanıp tutuşan yaratıcı güçleri ülkeye yaymakta gösterdikleri eşsiz ve muazzam kültürel çabaya hayranlığımı coşkuyla dile getiriyordum. Gözlemlediklerimin çoğunun günübirlik, karanlıkta el yordamıyla yol bulmayı andıran deneysellikte olduğu ve kültür alanında yeni hararetli bir içerik, biçim ve yöntem arayışının insanda zaman zaman garip bir kervana katılıp körce Batılı modelleri taklit etme isteği uyandırdığı izlenimlerimi gizlemedim. Lenin hevesli bir ilgiyle sohbetimize daldı.

"Yeni kuvvetlerin uyanması, bunların Sovyet Rusya'da yeni bir sanat ve kültür yaratma amacına yönlendirilmesi iyi bir şey, hem de çok iyi. Gelişmelerinin baş döndüren hızı anlaşılabilir olduğu kadar yararlı da. Yüzlerce yıllık ihmalden doğan zararı telafi etmeli, yapmak istediğimiz şeyi de iyi yapmalıyız. Kargaşalı heyecan, hummalı yeni slogan arayışı, sanat ve düşün alanlarında bugün 'şükranla' alkışlananların yarın 'çarmıha gerin' çığlıklarıyla ıskartaya çıkarılması, bütün bunlar kaçınılmaz.

"Devrim, şimdiye dek zincire vurulmuş tüm kuvvetleri serbest bırakır, onları hayatın derin yataklarından yüzeye çıkarır. Modanın, çar saltanatı şımarıklığının, soylularla burjuvazinin zevkleriyle heveslerinin, resim, heykel ve mimarimizin gelişimine etkisini ele alalım.

"Özel mülkiyetin temel alındığı bir toplumda sanatçı, piyasa için üretir, müşteriye ihtiyaç duyar. Devrimimiz, sanatçıları fazlasıyla yavan bu koşulların boyunduruğundan kurtardı. Devleti onların koruyucuları, siparişleri de

onların müşterileri hâline getirdi. Her sanatçının, kendini öyle sayan herkesin, hiçbir şeyden çekinmeden serbestçe yaratma ve kendi ideallerinin peşinden gitme hakkı vardır.

"Fakat tabii biz komünistiz, kılımızı kıpırdatmadan kargaşanın artmasına göz yummamalıyız. Bu süreci iyi düşünülmüş bir plana göre yönetmeli, sonuçlarına şekil vermeliyiz. Hâlâ bundan çok ama çok uzağız. Bana kalırsa bizim de kendi Doktor Karlstadt'larımız[25] var. 'İkon tablolarında' başı çekiyoruz. Güzel olan korunmalı, 'eski' bile olsa çıkış noktası olarak örnek alınmalı. Gerçekten güzel olana niçin sırtımızı dönelim, yalnızca 'eski' diye daha fazla gelişim için onu çıkış noktası almaktan niye vazgeçelim? Yeniye, sırf 'yeni' diye teslim olmayı dayatan bir tanrıymış gibi neden tapalım ki? Saçmalık! İpe sapa gelmez zırva! Batı'da egemen sanat anlayışına karşı çıkışların çoğu elbette sırf ikiyüzlülük ve bilinçsiz boyun eğme. Bizler iyi devrimciyiz, fakat nasıl oluyorsa kendimizi 'modern kültürden beklenen düzeyde anladığımızı' kanıtlamak zorunda hissediyoruz. Oysa ben kendimi 'barbar' olarak tanımlamaya cüret edebilirim. Dışavurumculuk, fütürizm, kübizm ve diğer 'cilik, culuk, izm'lerin ürünlerini, sanatsal dehânın göstergesi olarak değerlendirmek beni aşar. Bunları anlamam. Bunlardan zevk almam."

Daha fazla kendimi tutamadım; benim anlayışımın da buna benzediğini, esinlenilmiş bir suratın sanatsal bir burun yerine neden üçgenlerle ifade edilmesi veya devrimci etkinlik arayışının insan vücudunu, niye organların iki sütun üzerine, beş-başlı iki çatal eklenmiş şekilsiz bir çuval gibi karmaşık bir bütünde birleştirmesi gerektiğini benim de kabul edemediğimi itiraf ettim.

Lenin içten bir kahkaha patlattı.

"Evet, sevgili Clara, elden bir şey gelmez. İkimiz de eski kafalıyız. Bizim için genç kalmak, devrimi ilgilendiren meselelerde en azından önde gelenler arasında olmak bize yeter. Ama yeni sanata ayak uyduramayacağız, arkadan takip etmek durumunda kalacağız."

"Ama," diye sürdürdü Lenin, "önemli olan bizim sanatla ilgili düşüncemiz değil. Milyonlar arasındaki birkaç yüz kişiye, hatta bin kişiye sanatın ne ifade ettiği de pek önemli değil. Sanat halka aittir. Kökleri, emekçi kitleleri kucaklamalıdır. Hislerini, düşüncelerini, arzularını birleştirmeli, yüceltmelidir. Etkinliklerini canlandırmalı, içlerindeki sanat içgüdülerini geliştirmelidir. İşçi ve köylü kitleler çavdar ekmeğini bulamazken ufak bir azınlığa nefis bir pasta mı sunmalıyız? Şunun yalnızca kelimenin doğrudan manasıyla değil mecazi olarak da anlaşılması gerektiği besbellidir: Yönetmeyi, dikkate almayı onların iyiliği için öğrenmeliyiz. Bu aynı zamanda kültür-sanat alanı için de geçerlidir.

"Sanatın halka, halkın da sanata yakınlaşması için işe, yaygın eğitimle ve kültür düzeyini yükseltmekle başlamalıyız. Bu bağlamda durumumuz nedir? Başa geldiğimizden beri başardığımız muazzam kültürel gelişim,

insana coşku veriyor. Bu açıdan baktığımızda hayli fazla şey başardığımızı söylersek kuşkusuz abartmış olmayız. Tüm ülkelerin Menşeviklerinin ve sizin Kautsky'nizin suçladığı gibi 'kelle uçurmak'la kalmadık, çoğu kafayı da aydınlattık. 'Çoğu' derken; yalnızca geçmişe, zamanının yöneticileri olan sınıflarla grupların günahlarına kıyasladır. İşçilerle köylülere genel olarak aşıladığımız eğitim ve kültür açlığı endazeye vurulamayacak kadar büyük. Bu, Petrograd'a, Moskova ya da diğer sanayi merkezlerinden de öte her köye kadar yayılmıştır. Biz aynı zamanda gariban, tamamen yoksullaştırılmış bir halkız. Elbette cehalete karşı içten, çetin bir savaş veriyoruz. İrili ufaklı her şehre, her köye kütüphaneler, okuma salonları kuruyoruz. Çok çeşitli meslek kursları düzenliyoruz. İyi gösteriler, konserler sunuyor; ülkenin her köşesine 'gezici sergiler'le 'eğitim trenleri' yolluyoruz. Fakat yineliyorum: Bu, en temel bilgilerden yoksun, milyonlarla ifade edilen bir ahaliye, en ilkel kültüre ne ifade eder? Bugün on binin, yarın bir on binin daha Moskova'daki örneğin tiyatrolarımızdaki müthiş temsillerle aklı başından alınırken, milyonlarca insan isimlerini yazmakta, sayı saymakta, dünyanın düz değil yuvarlak olduğunu, cadılarla büyücüler ya da bir 'semavi baba' tarafından değil doğa kanunlarıyla yönetildiğini anlayabilecek kadar kültüre erişmekte zorlanıyor."

"Yoldaş Lenin," dedim, "cehalete bu kadar dertlenmeyin. Bu, bazı yönlerden devrimi daha kolay kıldı. İşçilerle köylülerin beyinlerinin burjuva söylemleriyle dolmasını, devrimin güçten düşmesini önledi. Ajitasyon ve propagandanız el değmemiş toprakları işliyor. Önce kadim bir ormanı toptan temizlemeye kıyasla ekip biçmeniz daha kolay."

"Evet, doğru," diye cevapladı Lenin. "Gelgelelim yalnızca belli sınırlar dâhilinde, daha kesin olmak gerekirse, mücadelemizin belli bir dönemi için. Eski devlet mekanizmasını ortadan kaldırmamız gereken iktidar kavgası sırasında cehalete katlanabilirdik. Peki, sadece yıkmak uğruna mı yıkıyoruz? Daha iyi bir şey yaratmak amacıyla yıkıyoruz. Cehalet başarısızlıkla sonuçlanır, yeniden yapılanmayla hiç uyuşmaz. İkincisi, özgürlüğü elde etmek istiyorlarsa bu, Marx'a göre işçilerin, benim eklememle köylülerin de kendi görevi olmalıdır. Sovyet sistemimiz bu göreve olanak sağlıyor. Sayesinde bugün binlerce sıradan emekçi, çeşitli sovyetlerde ve sovyet kurumlarında yeniden yapılanmayı nasıl hızlandırabileceklerini inceliyor. Bu erkeklerle kadınlar ülkenizde söz sahibi oldukları için 'hayatlarının altın çağında'dır. Çoğu, eski rejimde büyüdüğünden hiç eğitim almamış, kültürden nasiplenmemiştir ama şu an bilgiye açlar. Sovyet amacı için bünyemize sürekli yeni erkek ve kadın birliklerini katmak, onlara belli ölçüde uygulamalı ve kuramsal eğitim vermek konusunda kararlıyız. Bütün bunlara rağmen ülkemizin yaratıcı liderlik yapabilecek kadro talebini tam olarak karşılamaktan aciziz. Eski tip bürokratlarla muhatap olmaya mecbur edilmişiz, bunun sonucu olarak ortaya bürokrasi çıkıyor. Bundan tümüyle nefret etsem de suçlamak için aklımda belirli bir bü-

rokrat yok. Becerikli biri olabilir. Benim nefret ettiğim, sistem; baştan sona felç eden, yolsuzlaştıran bir etkisi var. Bürokrasinin üstesinden gelip kökünü kurutmak için halkın geniş bir yaygın eğitimle yetiştirilmesi belirleyici bir etken.

"Gelecekten beklentimiz nedir? Olağanüstü kurumlar inşa ettik; emekçi ve köylü gençliğin okumasına, öğrenmesine, kültürü özümsemesine olanak sağlayacak güzel önlemler aldık. Ama burada da aynı can sıkıcı soruyla yüz yüze geliyoruz: Nüfusumuzun boyutunu göz önünde bulundurduğumuzda bu nereye varır? Daha kötüsüyse; anaokulları, yetimhaneler ve ilkokullarda yeterli sayının çok uzağındayız. Milyonlarca çocuk herhangi bir eğitim-öğretim görmeden yeniyetmeliklerine geçiyor. Babaları, dedeleri gibi cahil ve yobaz kalıyorlar. Bu yüzden ne kadar yetenek kayboluyor, ne kadar aydınlanma özlemi ayaklar altına alınıyor! Bu, yetişen neslin mutluluğu açısından bakıldığında korkunç bir suç. Bu, komünist topluma dönüşecek olan Sovyet devletini zenginliğinden mahrum etmekle eşdeğer. Bu, büyük tehlikelere gebe."

Lenin'in genelde çok sakin olan sesi öfkeyle titredi.

'Kim bilir bu mesele içine ne kadar oturmuş ki, üçümüze sarsıcı bir nutuk çekmesine yol açtı,' diye düşündüm. Kimdi hatırlamıyorum, içimizden biri, özellikle çirkin birtakım kültür-sanat olaylarını "zamanın koşullarına" atfederek konuşmaya başladı. Lenin sert cevapladı:

"Hepsinden haberdarım. Birçoğu, ekmek ve eğlencenin yaygınlaşmasıyla mevcut dönemin tehlikeleri ve zorluklarıyla başa çıkılabileceğine candan inanmış. Ekmek elbette doğaldır. Eğlenceye gelince, bırakın yayılsın! İtiraz etmem. Fakat eğlencelerin sahiden güzel sanat olmadığını unutmamamız lazım. İşçilerimizle köylülerimizin Romalı lümpen proletaryaya hiç benzemediğini de akıldan çıkarmamalıyız. Devlet onları beslemiyor, aksine emekleriyle onlar devleti sürdürüyor. Devrimi 'yaptılar'; ırmak gibi akan kanlarıyla, sayısız fedakârlıklarıyla bu ülküyü sürdürdüler. Doğrusunu söylemek gerekirse işçilerimizle köylülerimiz eğlenceden daha iyi bir şeyi hak ediyor. Onlar, gerçek güzel sanatlara layık. Bu sebeple toplumsal eğitim-öğretimi en büyük ölçekte en baştan ele aldık. Bu, kültür için bir temel yaratır; tabii buğday meselesinin çözüldüğü varsayımıyla. Bu temelin üzerinde gerçekten yeni, komünist bir güzel sanat yükselecek; içeriğine uygun biçimini yaratacaktır. Bu bağlamda aydınlarımızı çok önemli soylu görevler bekliyor. Bu görevleri anlamayı öğrenip başarıyla tamamlayarak, *Komünist Manifesto*'da ustaca anlatılmış sefil yaşam koşullarından engin ufuklara giden kapıları sonuna kadar açan emekçi devrimine borçlarını ödemiş olacaklar."

O gece –hayli geç olmuştu– başka konulara da girdik, fakat bunların bıraktığı izlenimler; Lenin'in sanat, kültür, halk eğitim-öğretimi hakkında söyledikleriyle yarattığı izlenim yanında sönük kalıyordu.

1924

Bertolt Brecht

Almanya

Yenilmez Yazıt

İlk Dünya Savaşı sırasında
Tutuklu askerler, ayyaşlar, hırsızlarla dolu
İtalyan San-Carlo cezaevinin bir hücresinde
Sosyalist bir asker duvara kazıdı kalemiyle:
"Çok Yaşa Lenin!"

Yarı karanlık hücrenin tavana yakın bir yerine,
Dev harflerle yazılmış sözler göze çarpmıyordu pek.
Gardiyan görüp bir badanacı gönderdi bir kova kireçle elinde
Üstünü sıvaması için bu tehlikeli sözlerin.
Ama adam öylesine sürüverdi uzun saplı fırçayı,
Yazı bu kez kalemle değil kireçle parladı duvarda:
"Çok Yaşa Lenin!"

Başka bir badanacı geldi bu sefer, bütün duvarı boyadı.
Kapanmış gibi göründü yazıt ama ertesi sabah
Kireç kuruyunca harfler yeniden ortaya çıktı:
"Çok Yaşa Lenin!"

Gardiyanlar bir sıvacıyla geldi elinde ıspatulasıyla.
Bir saat sürdü her harfin tek tek kazınması,
Sonunda iş bitince, yazı parıldadı hücre içinde
Duvara kazınmıştı silinmez sözler artık:
"Çok Yaşa Lenin!"
"Şimdi duvarı yıkın bakalım," dedi asker.

1926

Paul Vaillant-Couturier

Fransa

LENİN

Lenin'le geçirdiğim unutulmaz anlar çok kısaydı. Artık bizimle olmadığından, o değerli anları her ayrıntısına kadar canlandırmak için belleğimi didik didik ediyorum. Kitaplarından birini her açtığımda, öğretisine, fikirlerine, kelimelerine her daldığımda, yaşayan İlyiç'i yeniden görüyorum: gözlerini, gülüşünü, mimiklerini...

1921'deydi. Fransız partisinin Komintern'e katılışının ertesi yılı. Harap Avrupa'dan yeni bir dünya yaratan Sovyet Rusya proletaryasına giden yoldaydık.

Yamburg, Kronştadt ve Petrograd'da hâlâ binlerce kapanmamış yara vardı. Daha o zaman yeni yaşamın öncüleri, yıkımın ve yenilemenin, savaşın ve inşanın askerleri ruhlarımızın derinliğine kadar sarsmıştı bizi.

Sovyet toprağına ayak bastığımız anda Batı Avrupa kapitalizminden fiziksel olarak özgürleştiğimizi hissetmiştik. Yeniden doğmuş gibiydik, ideolojik olarak güçsüz ve yardıma muhtaçtık. Rus partisi... Gerçek bir partiydi! Ve biz Fransızlar, hâlâ muhaliflerle vaktimizi çarçur ediyorduk. Ve bu küçük burjuvazi baskısı yüzünden, partimiz uzun zamandır kitlelerin politik eğitimine katılmaktan aciz, burjuvazi çamuruna saplanmış durumdaydı. Kuşkusuz, ben dâhil olmak üzere bazılarımız, sağcılara nefretimize öyle kapılmıştık ki bazı aptalca şeyler yaptık ve söyledik.

Fransa oturumunda Lenin'e gittiğimi hatırlıyorum.

"Solcu musunuz? İyi, iyi, o kadar da kötü değil."

Aklımdan geçenleri anında gördü ve sevecen bir şekilde haddimi bildirdi. Daha önce onun gibi biriyle hiç tanışmamıştım. Bunu izleyen rastlaşmalarımızda birçok konudan, köylülerden, Fransız devriminden ve Paris Komünü'nden söz ettik.

Vladimir İlyiç'in kendisi eylemdi, aynı zamanda tepeden tırnağa bir Marksistti. Onunla temas etmenin zihindeki izlenimi, havasız bir odaya aniden dolan bir rüzgâra benzetilebilirdi. Önyargılarla, resmî öğretilerle dolu beyni ferahlatırdı.

Yine de şimdiye kadar kimse Lenin'indoyurucu bir resmini yapmamıştı. Yüz hatları, düşünce ve hislerinin enerjisiyle öyle yüklüydü ki tüm bunları

bir kurşunkalemle iletmek neredeyse imkânsızdı. Geniş bir yüzü, çıkık elmacık kemikleri, ince bir sakalı, büyük bir burnu, gözlerinde bir parıltısı ve dudaklarında hafif bir gülümsemesi vardı. Ellerini genelde ceplerine sokardı. Fevkalade iyi huylu, açık sözlü ve sağduyulu idi; mantığı keskindi, Fransız Ansiklopedistleri kadar kültürlü ve bilgiliydi.

Devasa düşünce ve iradesinde duygusal drama yer yoktu. Amacının doğruluğundan kesinlikle emindi, ne bir an olsun tereddüt etmiş ne de belirlenmiş amacından biraz olsun sapmıştı.

Aydın Lenin bir işçi gibi düşünebilirdi. Hatip Lenin boş ifadeler ile abartmalı sözcüklere yer vermeden konuşurdu. Dünyayı sarsan, tüm dünyanın başından geçenleri kendi bilincinde yeniden yaşayan bu adam, Çinli bir hamal ya da karaderili bir kapıcı gibi düşünme ve onlar gibi hissetme konusundaki hayranlık verici yetisini sonuna kadar korudu. Onun için mazlum Anamitler [Vietnamlılar] ve Hindular ne kadar anlaşılabilirse; Petrogradlı metal işçisi, Parisli tekstil işçisi ya da New Virginia'lı madenci de o kadar açık kitaptı. Lenin, yeni insanın mükemmel bir örneğiydi. Ve bizim için gelecek insanın ilk örneğiydi.

Vladimir İlyiç beni en baştan böyle etkilemişti.

1925

Lenin'in görünüşünün kendisi sanatsal. Olduğu gibi kendisi, doğa yaratıcılığının bir mucizesi.

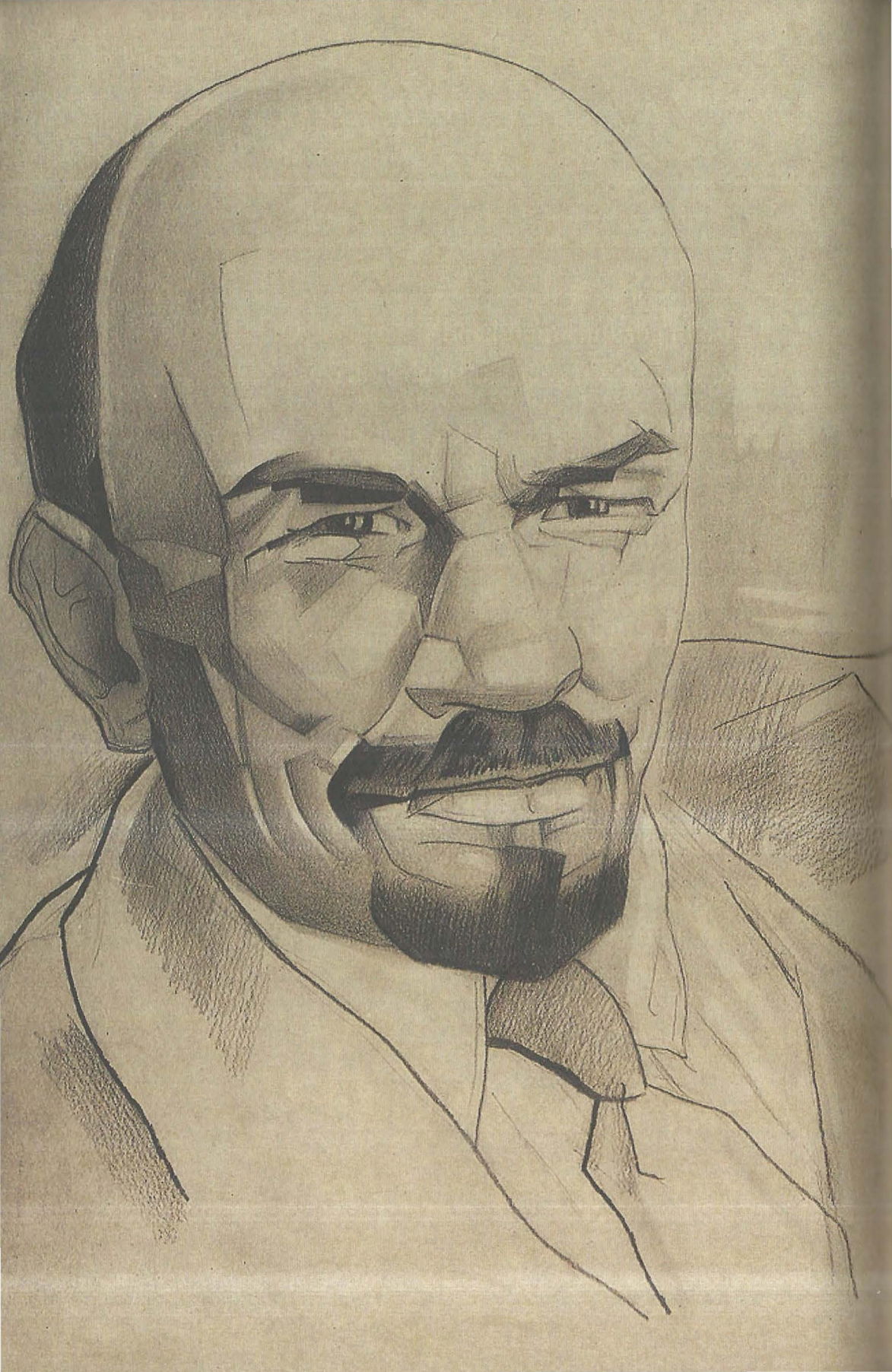
Sandor Ék

Macaristan

Bir adam sınırsız güç elde ettiğinde çıldırır; az veya çok. Neron ya da Rus I. Paul gibi, insan öldüren berbat bir manyağa dönüşür, böyle birinin çevresindekiler tarafından ortadan kaldırılması gerekir. Böyle bir durumdan ancak Washington veya Lenin alnının akıyla çıkar... Liderlik yeteneği, yetenek sahibini aldatılmaktan kurtaran bir gerçeklik algısı taşır.

George Bernard Shaw

Büyük Britanya

Krum Kyulyavkov

Bulgaristan

EN SEVDİĞİM ANIM

Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongresi 1921'de Moskova'da toplanmıştı. Bulgar heyeti, yoldaşlar Georgi Dimitrov ve Vasil Kolarov önderliğinde Todor Lukanov, Anna Maimunkova, Penço Dvoryanov, Kosta Yankov, İvan Minkov, Naiden Kirov, İvan Abajiyev, Vladimir Blagoyev ve Salço Vassilev'den oluşuyordu. O sırada Sovyet Rusya'da yaşayan bazı Bulgarlar da heyette yer almıştı. 1920'de Sovyet Rusya'ya gelen, Petrograd'da okumakta olan, sonradan ulusal tiyatromuzda tasarımcı olacak Asen Popov yoldaş da aralarındaydı.

Heyetin bir üyesi olarak, Lenin'i görmekle kalmadım, onunla konuşma ve tanışma şerefine nail oldum.

Kongrenin açılış oturumu Bolşoy Tiyatro'sunda yapılmıştı. Kaldığımız otel tiyatroya yakındı, belirlenen saatte tiyatroya doğru yürümeye başladık. Meydana vardığımızda büyükçe bir çocuk grubunun bizi takip ettiğini fark ettik. Başta neden böyle bir ilgi uyandırdığımızı anlayamadık. Sonra kavradık. Çocuklar, grubun arkalarında yanımda yürüyen Penço Dvoryanov'dan gözlerini alamıyorlardı. Bol pantolonunun eşsiz kesimi meraklarını uyandırmıştı.

Açılış merasiminin ardından Şalyapin sahneye çıktı, ancak beline gelen vokalisti Şalyapin'i daha da uzun gösteriyordu. Şalyapin birkaç şarkı söyledi, gösterisini *Dubinuşka* ile bitirdi.

Kongrenin çalışma oturumları ertesi gün başladı. Önceden birbirlerini sadece ismen bilen çeşitli ülke temsilcileri ilk kez tanıştı. Sovyet yoldaşlar, yabancı temsilcilerle yakından ilgilendi. Aralarda ya oturduğumuz yere gelirler ya da lobide dolanarak hararetli sohbetler ederdik. Asıl büyük ilgi, yabancı temsilcilerin Ekim Devrimi liderleriyle kahramanlarına yönelik ilgisiydi. İsimleri –başta Lenin'inki– tüm dünyada yankılanmış insanlar vardı aramızda.

Lenin o oturuma katılmadı. Yanlış hatırlamıyorsam sekizinci oturumda katılmaya başladı. Ortaya çıktığında büyük salon alkış ve tezahüratlarla çınladı. Büyük öğretmen ve önderi, fikirlerinin parlak aleviyle insanlığı aydınlatan devrim dâhisini tüm delegeler coşkuyla ayakta selamladı. Mütevazı

sakinliğiyle masaya oturarak 'Bunu bırakalım, yapacak daha önemli şeyler var,' dermişçesine tekrar başını kaldırmadan, işimize bakalım edasıyla kâğıt tomarına göz atmaya başladı.

Salona girdiğinde İtalyan temsilciler konuşuyordu. Heyetleri, Üçüncü Enternasyonal'in planına koşulsuz katılan Gennari önderliğindeki komünistlerin yanı sıra Lazzari'nin temsil ettiği Serrati yanlılarını da kapsıyordu. Serraticiler, Üçüncü Enternasyonal'in planındaki bazı noktalara katılmıyordu. Onları planın doğruluğuna ikna ederek İtalyan Komünist Partisi'nin krizi çözmesine yardımcı olmak için 1920'de Hristo Kabakçiyev İtalya'ya gönderilmişti. Haliyle herkes Serraticilerin temsilcisinin şimdi ne diyeceğini duymak için sabırsızlanıyordu. Lenin girdiğinde konuşmasına yeni başlamıştı.

Çoktan yaşını başını almış, eski ekol hatiplerden Lazzari, her yöne uzanan geniş el kol hareketleriyle duygusal bir konuşma yapmıştı. Bitirdiğinde hepimiz çevirisini duymak için hazırdık. Şimdilerde bir kulaklık takıp istediğiniz dili ayarlamak yetse de o zamanlar çeviri şöyle yapılıyordu: Bir konuşma bittikten sonra çevirmenler konuşmayı, salonun dört köşesinde Rusça, Fransızca, Almanca ve İngilizceye çevirirdi. Herkes anladığı dillerden biri hangi köşedeyse oraya giderdi.

Biz elbette Rusça köşesine gittik. Hatırladığım kadarıyla çevirmen Lunaçarski'ydi. Dinlerken birisi sessizce yanıma geldi, sol omzuma dokunur şekilde durdu. Döndüm, bu Lenin'di! Omzum tutuşmuş gibiydi. Nasıl bir talih kuşu! Benimkinin hemen yanındaki yüzünü dikkatle irdeledim, solumasını hissettim, suratıyla saçlarının rengini inceledim, tümünü beleğime kazımaya çalıştım.

Kendimi o kadar kaptırmışım ki ancak Asen Popov beni çimdiklediğinde kendime geldim.

"Ayakta uyuma da dinle!"

"Saçmalama! Konuşmayı yarın gazetede de okuyabilirim ama onu bir daha bu kadar yakından göremeyebilirim."

Lenin, arada defterine notlar düşerek dinlemeye devam etti. Yüzünde sakin, içten, iyimser bir ifade vardı. Onu incelemeye devam ederken düşündüm: İnsaniyet saçıyordu! Sade ve güzel olduğu kadar büyük de bir dehaydı. O kadar gösterişsiz olmasına rağmen öyle çekici bir gücü vardı ki gözlerinizi alamıyordunuz.

Çevirmen işini bitirip temsilciler koltuklarına yönelmeye başlarken Lenin birden bana döndü.

"Bana neden öyle dik dik bakıyorsunuz yoldaş?"

"Kusura bakmayın, Yoldaş Lenin," diye cevapladım bu beklenmedik hitap karşısında, "ben sanatçıyım. Bir gün muhtemelen sizi çizeceğim."

"Demek sanatçısınız? Hangi ülkedensiniz?"

"Bulgaristan."

"Orada bizim tarafımızda çok sanatçı var mı?"

"Evet, var."

Şaşkınlığım içerisinde biraz abarttım tabii. O zamanlar komünist sanatçıların sayısı bir elin parmaklarını geçmezdi. Ama varlardı.

Birkaç insan –sanatçılarla muhabirler– etrafımıza toplandı. Onlar da dikkat ve merakla gözlerini Lenin'in yüzüne dikmişti.

"Yoldaş Lenin, birkaç dakikanızı bize ayırabilir misiniz?" diye sordu biri.

Lenin bize baktı, başparmaklarını yeleğine soktu, başını salladı.

"Peki, gelin."

Onu izleyip, içeride yalnızca birkaç temsilcinin bulunduğu küçük bir odaya gittik. Oturdu, cebinden bir not defteri çıkardı, Fransız bir gazeteciyle iki çift laf ettiler. Bizse üç ya da dört dakika boyunca kabataslak çizim yaptık. Derken biri onu telefona çağırdı. Gitti, tekrar gelmedi. Ara bitmiş, oturum başlamıştı.

Kürsü ilk olarak Gennari'ye verilmişti. O bitirdiğinde yerini Lenin aldı. Lazzari'yi cevapladı. Sorguya çekti demek daha doğru olur belki de.

Sorular, makineli tüfekten çıkan kurşunlar gibi peş peşe uçuşuyordu. Lazzari, nemli boynunu silmek için mendilini giderek daha sık çıkarıyordu. Burada Lenin bambaşka bir insandı. Yüzündeki ifade gergin, esinlenmiş ve amaca yönelikti.

Başka bir seferinde ilginç bir sahneye tanık olduk. Lenin girdi, doğrudan başkanlık masasına yöneldi. Ama sahnedeki konuşmacının sözleri o kadar ilgisini çekti ki sütunun arkasından dolanıp masaya çıkmak yerine sahnenin alt basamağına oturarak not defterine bir şeyler karalamaya başladı. O an, birçok sanatçının çizimlerine, fotoğrafa konu olmuştur. En tanınmışları arasında birçok çizim yapan Broski vardı.

Bir başka olay da hafızamda derin bir iz bırakmıştır. Zor zamanlarda Sovyetler Birliği'ni ziyaret ediyorduk. Wrangel* hâlâ yenilmemişti. Karşıdevrimci odaklar önce bir yerde, sonra bir başka yerde ortaya çıkıyordu. Birçok insan cepheye ya da uçsuz bucaksız ülkede tehlike addeden stratejik yer neresiyse oralara gittiğinden, Moskova terk edilmiş görünüyordu.

Fakat şehir tetikte bekliyordu. Öğrenci yurtları kışlaları andırıyordu. Öğrenciler sık sık gecenin köründe silah başı yapardı, otel odamın penceresinden acele ayak seslerinin Kuznetski Most yönünde yitip gittiğini duyabiliyordum.

İşgücü yetersizliği yüzünden o zaman "Subbotnikler" denen bir örgütlenme vardı. Yurttaşlar her Cumartesi mesai saatleri dışında işe gider, genç

* Sovyet iktidarını yıkmak için çabalayan Çarlık ordusu generali; Beyaz ordu komutanı. –*çev.*

emekçi devletinin zorlukların üstesinden gelmesine ücret almadan yardım ederdi.

Kongre temsilcileri de Subbotnikler arasında yer almak istemişti. Bir Cumartesi sıralanıp şarkılarla bir işyerine yürüdük. Bir vagon dolusu kütüğü indirip sınıflandıracağımız Aleksandrovski Tren İstasyonu'na yönlendirildik.

Vardığımızda kütükler ve başka malzemeler yüklü vagonlardan oluşan uzun bir yük treni gördük, yük indirecek kimse yoktu. Grup, vagon başına iki kişilik ekiplere bölündü. Görevimiz kütükleri indirip yığmaktı.

Vagonlardan birini Yoldaş Georgi Dimitrov'la birlikte boşaltacaktım. İş başladı. Kütükleri indirip dikkatlice kenara yığdık.

Başta her şey yolunda gitti. Birlikte kütükleri kaldırıp belli bir yere koyarak çalıştık. Fakat işin ortalarına doğru, vagonun neredeyse yarısı boşalmışken, ufak bir kaza oldu. Sıra, çok kalın ve ağır bir kütükteydi. Hayatının baharında, benden daha sağlıklı ve güçlü olan Yoldaş Dimitrov kütüğü tutsa da ben tutamadım. Kütüğün ucu ayağıma düştü, acıyla kıvrandım. Yara çok ciddi olmasa da Sovyet yoldaşlarım beni hemen Kremlin Hastanesine yolladı, orada ayağıma buz koyup yatırdılar.

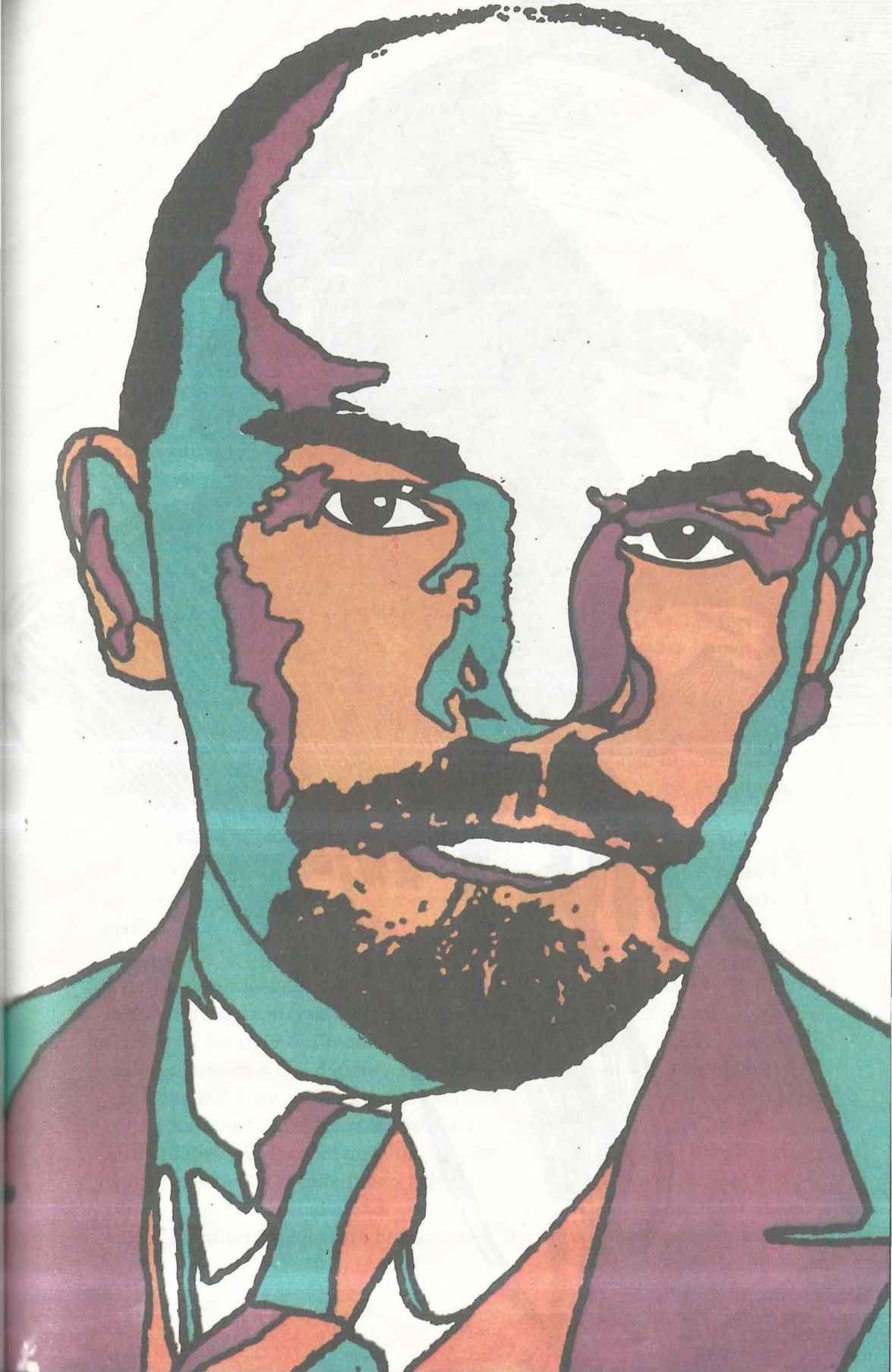
Birkaç saat sonra bir hemşire bana geldi, gülerek şunları söyledi:

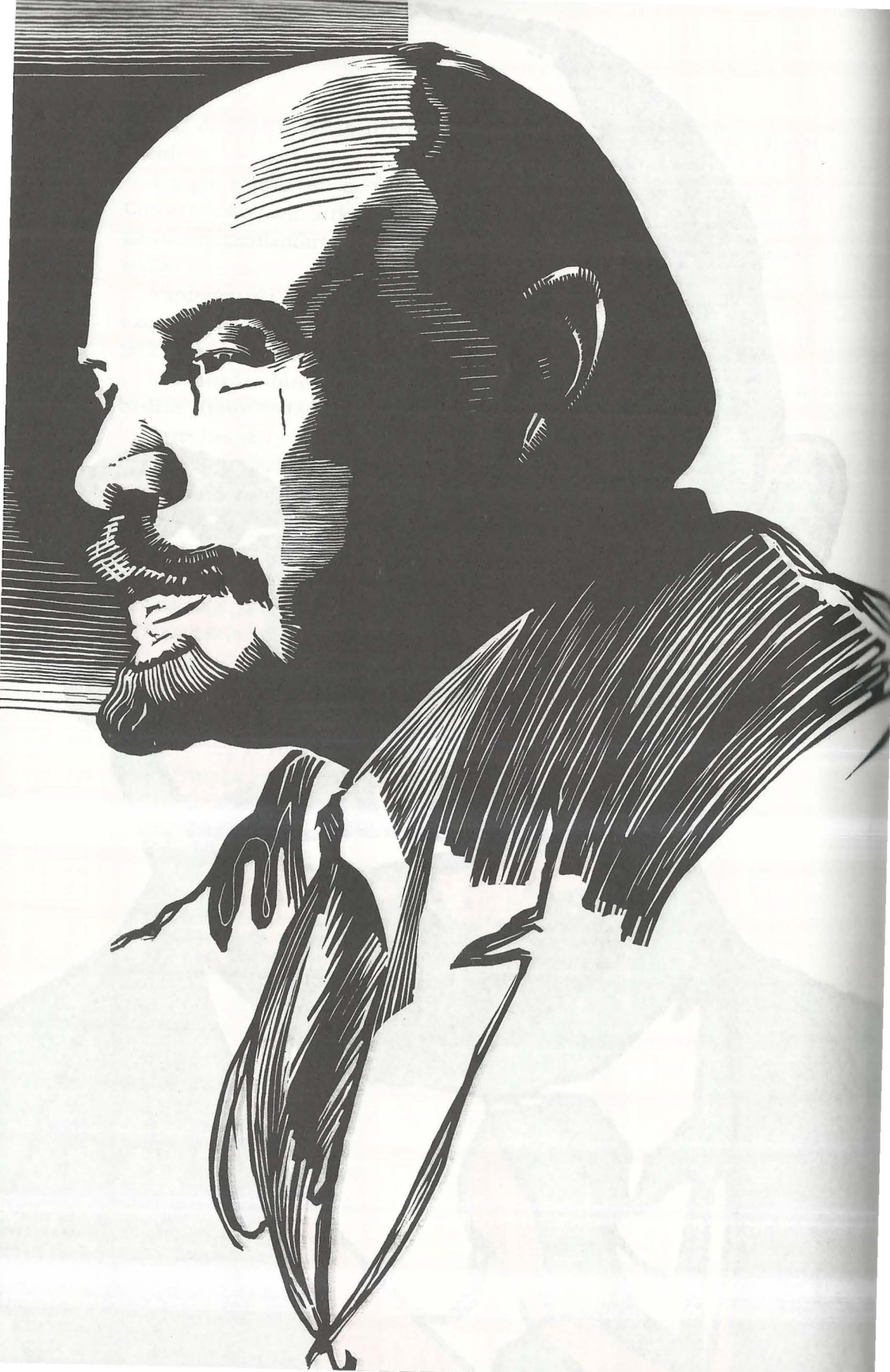
"Sizi kimin sorduğunu biliyor musunuz? Lenin az önce sizi sordu. Yabancı temsilcilerden birinin Aleksandrovski İstasyonu'nda kütükleri boşaltırken yaralandığını duymuş, nasıl olduğunuzu sordu."

Böyle bir şeyi unutabilir miydiniz? Lenin'in böyle bir ayrıntıyla uğraşmaya nasıl zaman bulduğunu hayal etmek zor.

Bu yüce adamın hayatından bu anlar benim belleğime kazındı.

1952

Martin Andersen Nexö

Danimarka

LENİN'İ GÖRDÜM

Lenin'i yalnızca bir kez, 1922'deki Komintern Kongresi sırasında Kremlin'de gördüm. Lenin'in hayatının amacı olan Ekim Devrimi'nin muazzam kapsamı o sıralarda henüz çok belli değildi; eski dünya tatsız bir şok geçirdiyse de şimdiki gibi ölümcül korkuyla kafayı devrime takmamıştı. Akıllarda canlanan devrim devasa bir deneyden ötesi değildi: Kapitalist üretimde kafa karışıklığı yaratırken kâr paylarının azalmasına yol açtı tabii; kuşkusuz en iyi yol devrimi bastırmaktı ama o yola gidilmese bile nasıl olsa çökecekti. Büyük kapitalist güçler iç çatışmalarından gelen çelişkilerle ayrışmıştı; yeni emekçi devleti, tekerlerine sokulmuş bir çomaktı şüphesiz ama eski dünya için yükselen cenaze çanlarını duyacak kadar bunun farkında değillerdi. İkinci Enternasyonal bile yakında ömrünü dolduracağının bilincinde değildi.

Bugün Lenin'in ülküsü bütün dünyayı sarıp sarmaladı. Lenin'le ya da devrimle bağlantısız tek bir önemli olay bile olmuyor. Bugünün dünyası bir ölüm kalım savaşıyla titriyor; yarının dünyası acılarla doğuyor. Peki, bunu ta 1922'de Lenin'den başka kim sezmişti? Biz, dünyanın her köşesinden Moskova'ya gelen Kongre katılımcıları, Alman ve İskandinav işçiler, zenciler, Mısırlı fellahlar ile Hintli ameleler, yeni dünya ülküsüne ve Lenin'e inanmıştık. Ama o, zaferin geleceğinden o kadar emindi ki buna giden yolu açıkça görüyordu.

İçlerinde azımsanamayacak kadar parlak zekâ barındıran rengârenk temsilciler meclisinden onu ayıran da buydu. Görünümü, genelde büyük bir düşünürle bağdaşmayan basitliği, konuşma biçimi; tümü özgüveninin göstergesiydi. Lenin'in düşüncesi, insanlığın en yaşamsal ve çetrefilli sorunlarına değindiğinde bile dupduru bir akarsu gibiydi; geleceğin, kaçınılmaz ve geri döndürülemez olarak şimdiki zamandan olgunlaşacağını canlı biçimde ortaya koyuyordu. Yerküredeki her insanın hayatını yaşıyor görünüyordu. Tüm ülkülerdeki durumdan, fakir halkların sıkıntılarından, her ülkede kullanılan sömürü yöntemlerinden haberdardı; bunların nasıl geliştiğini bize gösteriyordu. Bu bilimdi, fakat yeni tür bir bilim; kitaplarla ilgili bir yanı yoktu, hayatın ta kendisiydi; bir sanayi işçisinin, terzinin, amelenin, sokak

süpürücüsünün kaderine ışık tutuyordu. Lenin'in konuşmasından insanlık tarihi, insan uygarlığının tarihi yükseliyordu.

"Tek bir gerçek insan var," diye fısıldadı Norveçli bir işçi. "Herhangi birimiz gibi görünüyor, ama gözleri bin kez daha keskin."

Lenin bir önceki gün bu yoldaşı kabul etmiş, ona Norveç'in gidişatını anlatmıştı.

"Lenin bu konuda benden daha bilgiliydi, aynısı senin Danimarka için de geçerli. Sizin küçük çiftçilerinizi, önüne et parçası asılı bir arabaya koşulmuş Çingene köpeğine benzetti. Sürekli ete uzanmaya çalışsa da bir türlü yakalayamıyor. Köylüleriniz, onların eşleri ve çocukları için de aynısı geçerli –tüm kaslarını sermaye için gerip duruyorlar; küçük toprak sahipleri ya da Lenin'in ifadesiyle 'minyatür toprak sahipleri' oldukları zihinlerine aşılanmış."

"Ona nasıl hitap ettin?" diye sordum Norveçliye.

"Tabii ki 'sen' dedim, rencide etmek istemedim."

Görünüşü, sade tavrı, Lenin'i yeni bir çağın insanı olarak ortaya çıkarıyordu. Herkes, halktan en basit biri bile, onunla konuşurken yüz, belki de bin yılda bir doğan sıra dışı insanlardan biriyle yüzleştiğini hissediyordu; bu nadir insan elini sıkıyor ve basitçe: "Bana kendinden ve hayatından söz et," diyordu.

Lenin, eşsiz zekâsıyla sıradan insanın sesini ve kalp atışlarını dinliyor, onlardan öğrenerek hem onları hem çalışmalarını yüceltiyor, böylece yaşamın doruğunun, sıradan insan ile emeği olduğunu gösteriyordu. Yalnızca bu bile bin yıllık sefaletin ödülü sayılabilirdi; sıradan halk kendisini ve yaşamını bu kadar iyi tanıyan biriyle karşılaşmamıştı.

Tam da bu yüzden emekçiler Lenin'i bağrına basmıştı, hiçbir yalan veya iftira ona olan aşklarını etkileyemezdi. En çok haksızlığa uğramış, aydınlanmakta en geri kalmış olan bile Lenin'in adı geçtiğinde canlanıyor, gözleri parlamaya başlıyordu.

1940

Çu Çiyu Po

Çin

LENİN

Andreyevski Salonunu dolduran kırmızı ışık, evreni aydınlatıyordu; farklı ülkelerin emekçi halk temsilcilerinin gür sesli konuşmaları dünyayı sarsıyordu. Bu, Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongresi'ydi. O gün Kremlin, insanlığın gerçekten farklı kültürlerinin muhteşem alaşımının bir simgesine büründü.

Lenin kongrede birçok kez konuştu. Almanca ve Fransızcaya müthiş hâkimdi, her kelimeyi sakince, acele etmeden tartardı. Konuşma tarzında bir üniversite profesörü gibi ders verir havası yoktu. Bu duruşun sadeliği özü sözü bir, boyun eğmez bir siyasi lider göstergesiydi. Birinde lobide Lenin'e rastladım, birkaç dakika konuştuk. Hakkında bilgi edinmem gerektiğini düşündüğü bazı Doğu problemleriyle ilgili bir şeylerden bahsetti, onu bekleyen acil devlet işleri olduğunu söyleyip izin isteyerek uzaklaştı.

Lenin, Andreyevski Salonunda ne zaman konuşsa salon o kadar dolardı ki kürsüye yaklaşmak mümkün olmazdı. İnsanlar sandalyelere, masalara oturur; her boşluğu doldururdu. Işıklar açıldığında, Lenin'in dev gölgesi, arkadaki "Komünist Enternasyonal", "Bütün Ülkelerin İşçileri, Birleşin" ve "Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti" sloganlı posterlerin üzerine düştüğünde yarattığı etki gerçekten çarpıcıdır. Kırmızı arka plan üzerindeki bu siluet içten duygular uyandırarak büyük bir simge hâline gelir... Lenin'in son sözleri her zaman bir alkış fırtınasında kaybolur.

• •

Electrosila fabrikası No 3, eski Dinamo atölyeleri.

Ekim Devrimi'nin yıldönümü. Birçok insan kutlama için fabrikada toplanmış. Alın teri döken bu dürüst işçiler yaşamları boyunca birçok şey görmüş, cefa çekmiştir: ölüm saçan Kazaklar tarafından basılmış işçi toplantıları, kasırga gibi grevler ve düşmanla inatçı ölüm kalım savaşları... Bugün, Ekim Devrimi'nin yıldönümünde, büyük halk kitleleri tarafından onurlandırılıyorlar. İşçi yığınları, aileleri ve fabrika işçileri fabrika binasına doğru peş peşe ilerliyor.

Devrim için savaşırken düşenlerin anısını onurlandırmak için herkes ayağa kalkıyor. Cenaze marşının gerilimi kaybolunca konuşmacılar, kitlenin bu ışıltılı bayramını kutlamak için kürsüye geliyor.

Etraftaki herkes kıvançla kendinden geçmiş. Birden, hiç beklenmedik bir anda, kürsüye Lenin'in çıktığını görüyorlar. Salondaki herkes öndeki platforma doğru dalgalanıyor. Bir süre salonu dolduran hayretin sessizliği, "Yaşa" haykırışlarıyla, yeri göğü delercesine alkışlarla dağılıyor.

Tüm işçilerin bakışları Lenin'e perçinlenmiş. Kulaklarını sonuna kadar açmış, tek bir kelimesini kaçırmamaya gayret göstererek konuşmasını dinliyorlar. Lenin, olabilecek en basit, en anlaşılır sözleri kullanarak Sovyet iktidarının emekçi halkın iktidarının ta kendisi olduğunu, her geçen gün bu gerçeğin bilincinin emekçi kitlelerde daha çok yer edindiğini, her geçen gün bu gerçeğin daha iyi kavrandığını anlatıyor.

"Geçmişte emekçi halkların korkusu olan eli silahlı adam, şimdi Kızıl Ordu'nun bir temsilcisi, onların koruyucusu olduğundan artık korku salmıyor."

Lenin'in bu son sözleri bir alkış yağmurunda boğuluyor. Kulakları sağır eden alkışlar, "Yaşa" bağrışmaları ve *Enternasyonal*'in görkemli nağmelerinden, fabrika duvarları çökme tehlikesindeymiş gibi görünüyor, böylece muazzam güçlü bir enerji uyanarak açığa çıkıyor.

Toplantı bitti. Katılanların çoğu, bir ziyafetin verileceği fabrika kantinine geçiyor.

Kızıl Ekim'in bir fabrikadaki bu kutlanışı gerçekten görkemli bir etkinlikti.

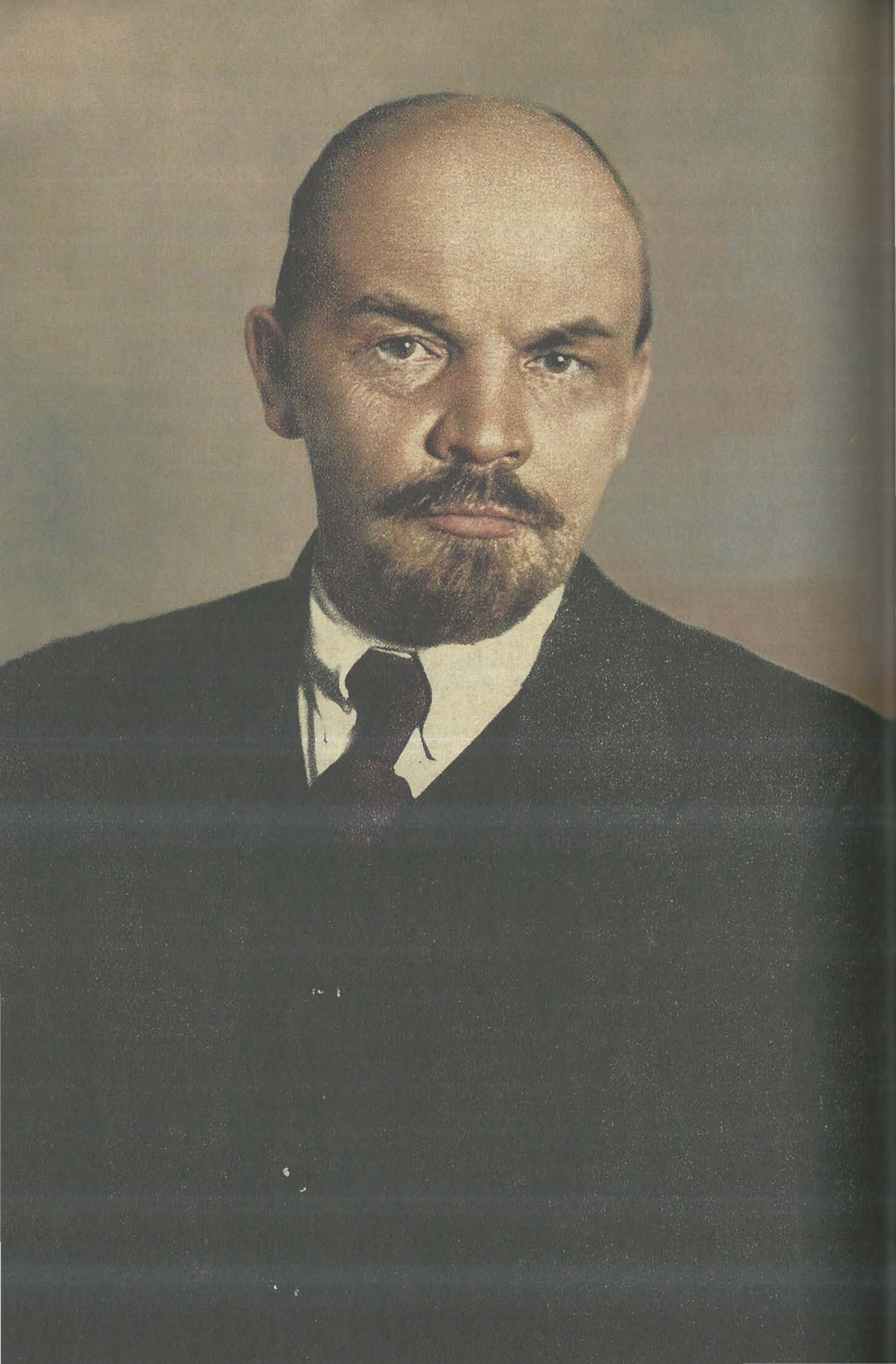
1924

Lenin öldü! Ömrü boyunca dünyada canlı bir efsane olarak dolaşan, öldüğü zaman ölümsüzlüğü çoktan kazanmış bir insan için "ölü" demek kulağa çelişki gibi geliyor. Bir efsane oldu, ismi kutsandı, milyonlarca mazlum insan, ateşli bir umutla ona yöneldi. Konuşmaya ne hacet; yaşam öykülerine, eleştirilere gerek yok. Efsane kahramanlarının yaşam öyküsü olmaz, olayların gelecekteki gelişimi, onun planladığı eylemin en iyi yargılayıcısı olacaktır. Fakat bugün –ister düşmanı ister hayranı olalım– hepimiz şunu söylemeliyiz ki, Lenin, benzeri yalnızca bin yılda bir kere dünyaya gelen tarihin devlerinden biriydi. O kadar yücedir ki sıradan insan algısıyla kapsanamaz, ışığı o kadar parlaktır ki bugün hakkında yazabileceklerimizin tümünü gölgede bırakır. Sessizlikten başka hiçbir şeye ihtiyaç duymayan bir devdi.

Geo Milev
Bulgaristan

Lenin, sanatçı için hiç tükenmeyen bir konu. İnsaniyeti ve çok yanlı görüntüsü, yazarlarla şairlere esin vererek harekete geçirmeye hep devam edecek. Lenin'le yeniden karşılaştıkça her seferinde onun farklılığına vuruluyoruz. Sanki onunla ilk defa tanışıyormuşuz gibi.

Johannes R. Becher
Almanya

Anatoli Lunaçarski

SSCB

ÖZELLİKLER

Bende unutulmaz izler bırakan o şahane varlık –Lenin– hakkında düşündükçe sonradan farkına vardığım birkaç özellikten bahsetmek istiyorum. Bunlar belki bir yazara, heykeltıraşa ya da ressama, hatta Vladimir İlyiç'le aynı havayı soluyacak kadar şanslı olmayan genç okuyuculara esin kaynağı olabilir...

Bütün varlığında –yani hem hareketlerinde hem yapısında– yapmacık, gösterişli veya çarpıcı hiçbir şey yoktu; sıra dışı ya da göz alıcı bir yanı yoktu. Ama Lenin'in hakikaten öyle olmasını ister miydiniz? Ne de olsa zorlama değil, kendiliğinden özgün bir demokrattı. Kişiliğini dış görünüşteki görkemle ifade etmeyi, o kadar zevksiz, o kadar yüz kızartıcı ve o kadar kaba sayar, o kadar saçma, önemsiz ve kendine yabancı bulurdu ki tüm dış görünüşü, hem kıyafeti hem tavırları, sadece bu doğal mütevazılığa yönelikti. Gösterişin gereği yoktu; aklına bile gelmezdi, hatta bunun pek farkında da değildi. Dolayısıyla Lenin'in dış görünüşü mutlak sadelikti.

Tanıştığımız ilk günlerde Lenin'i, ölümünden sonra onun en iyi büstünü yapacak olan heykeltıraş arkadaşım Aronson'a* götürdüm. Lenin'in varlığından ve o kişinin Vladimir İlyiç olduğundan habersiz Aronson, kendinden geçip Sokrates'in en güzel büstleri dışında başka hiçbir yerde böyle bir kafatası, özellikle alın görmediğini belirtip hiç olmazsa bir madalyon dökümü yapmak için izin istedi...

Ciddi, hafif telaşlı veya belki bir parça kızgınken özellikle güzeldi yüzü. Böyle zamanlarda azametli kaşların altındaki gözleri, üstün zekâ ve yoğun düşünceyle ışıldamaya başlardı. Zihnin etkileyici işleyişini yansıtan gözlerden daha güzel ne olabilir ki? Aynı anda bütün yüzü olağanüstü bir gücü yansıtırdı.

Sırf estetik açısından bakıldığında, Vladimir İlyiç gülünce ve özellikle gülümseyince yüzü daha da güzeldi... Kahkahasında, çocuksu bir masumiyet vardı; masum kahkaha duruma hâkimiyet anlamına gelir, kendi gücünü hissetme konusunda bilinçli bir alışkanlık belirtir...

Lenin'in gülümsemesi hiç de çocuksu değildi; aksine son derece güç algılanan, oldukça etkili biçimde ironik ve dirayetliydi. Cazibeli gülümsemesini kim unutabilir ki? Dudaklarında o gülümsemeyle sizi dinlediğinde fark ederdiniz

---

* Naoum Aronson (1872-1943), Rus heykeltıraş. *–çev.*

ki ona söylediklerinizi daha iyi, daha derin, daha geniş kavramış, çoktan kendi çıkarımlarını yapmıştır... Ama yine de bu, dost eli uzatan bir adamın gülümsemesiydi; yakınlaştığınızda hatanıza kötülük kastı gütmeden nazikçe gülerdi. Bence, iyi huylu, neşeyle dolu alaycı gözlerinin kenarındaki kırışıklıklarla içten sevgi uyandıran bir ağabeylik hatta babalık hâli vardı onda...

Yukarıda yazdıklarımdan da anlaşılacağı üzere Vladimir İlyiç'in duruşunda hiç duygusallık yoktu. Fakat gerçeklik, onu sık sık belli bir ana yoğunlaşmış muazzam bir üne ulaştırdığından bazen bilinçsizce heybetli bir tavra bürünürdü. İki tanesi anılmaya değer: bir kolunu ileri uzattığı tam bir hatip duruşu; öbürü de büyük bir kalabalığa çok yüksek sesle konuşmak durumunda kaldığında kürsüyü iki eliyle güçlüce kavrayarak öne eğilip, tüm vücudunu tek yöne gerdiği hali...

Bu pozların ikisi de gerçeklikten doğmuş olsa da daha ziyade bir efsaneye aitti. Bildiğimiz olağan Lenin'e ait değildi; bunlar tarihin bir an için insanüstü bir yüksekliğe taşıdığı, büyük kalabalıklar önünde doğrudan bir lideri sahneleyen Lenin'e özgüydü.

Vladimir İlyiç'in diğer tüm ikincil hareketleri olağanüstü sadeliğin izleriyle damgalanmış olsa da bu, güzel olmalarının önünde engel değildi. Her şeyden önce yüzü daima hayat doluydu. Vahim bir günahımı itiraf etmek durumundayım. Halk Komiserleri Kurulu'nda otururken tabii ki yalnız hükümet işleriyle ilgilenmelisiniz, beğendiğiniz birinin yüzüyle değil. Fakat ben bu anlamda günah işledim; su ürünleriyle ilgili bir meselenin ya da iki eyalet arasındaki bir orman arazisi anlaşmazlığının bir kulağımdan girip ötekinden çıkması, bazen Lenin'in yüz ifadesindeki müziğin tadını çıkarmaktan sonsuz haz duymama yol açtı. Yüzünün tamamen ifadesiz olduğu son derece nadirdi. Her zaman bir hiciv, alaycı veya gerçek bir şaşkınlık, bir kaş çatılması, kafa sallama, ret işareti, istisnai bir yoğunlaşma belirtisi ya da tam aksine kolay anlaşılır bir şekilde "Ne kadar önemsiz" diyen bir yüz ekşitmesi vardı...

Konuşurken Lenin'in hareketleri büsbütün farklıydı.

Bazı anlarda bir fikre kapılıp izleyicileri de beraberinde sürüklemek istediğinde yüzü, özellikle de gözleri epeyce değişirdi. Derinliklerde bir yere geri çekilirken çok güçlü, neredeyse pırıltılı bir büyüleyicilikle parlardı. Hatip Lenin'in bu ifadesini sık sık yakından inceledim. Dinleyici kitlesini âdeta sözlerinin anlamıyla yerine oturturmuşçasına büyüleyen sıra dışı bir gücü vardı. Fakat daha yakından izledikçe ikna oldum ki zeki bir hatibin izleyicilerinin ilgisini çekip çekmediğini ya da nasıl tepki verdiklerini anlamak için kullandığı delici bakış değildi bu. Hiçbir yönden yapay olmayan bu bakış, kesinlikle seyircileri büyüleme girişimi değildi. Vladimir İlyiç bunu isteyerek yapmıyordu. Zihni o kadar yoğun çalışırdı ki bu, dinleyicilere de muhtemelen görünürdü...

Lenin'in karakter özelliklerinin ana hatlarını belirlerken bile tükenmez kaynaklara sahip olduğunuzu birden fark ediyorsunuz. Lenin'in kişiliğinin bazı genel psikolojik ve ahlaki-politik yanlarına dair birçok düşüncem ve

gözlemim hâlâ var. Genel bir resim çizdim ama daha çok "özelliği" ele alarak bu konuyu daha derinlemesine yazmalıyım. Fakat şimdilik kaydetmiş bulunduğum birkaç dışsal gözlemle yetineyim. Umarım okuyucu da fark edecektir ki bunlar ne kadar dışsal olsa da dıştan içeriye devam eder.

V. D. Bonç-Bruyeviç* bana bir keresinde, Vladimir İlyiç'in, ciddi şekilde yaralanmasının hemen ardından iyileşirken, onu ve birkaç kişiyi daha çağırıp aşağı yukarı şunları söylediğinden bahsetmişti:

"Kişiliğimi yüceltmeye başladıklarının ayrımına varmaktan hiç memnun değilim. Bu hem sinir bozucu hem zararlıdır. Hepimiz biliyoruz ki kişilik önemli değildir. Bu tür bir olguyu yasaklamak durumunda kalmaktan şahsen ben utanırım. Bu da kendi içinde saçma ve kendini beğenmişlik barındırır. Ama bu meselede yavaş yavaş frene basmalısınız."

Sanıyorum kişilik inancına dayanamayan, bunu bütün yanlarıyla reddeden Lenin, ilerleyen yıllarda bizi anladı ve affetti. Sonuç olarak, yapacak bir şey yoktu; biz kocaman bir kitleydik, onu samimi bir şekilde seviyorduk, ona yalnızca saygı duymakla kalmıyorduk, ahlaki varlığına âşıktık, yalnızca lider olarak olağanüstü aklına değil, fakat büyüleyici ve devasa bir imajda birleşen tüm bu niteliklere vurulmuştuk.

Şimdi aramızdan ayrılmışken her birimiz kalbimizde ona yönelik hiç bitmeyen sıcak bir sevgi ve şükran hissediyoruz. Lenin, kaderinin ve yeteneklerinin neredeyse doğaüstü boyutlarının tümüne rağmen doğal bir fenomen olduğundan; bu sevgimizi gelecek nesillere geçirmekten utanmamalıyız. O, asil bir halkın ulu bir sınıfının devasa bir devrimci hareketinden çıkmıştı. Halkımızın istibdat ile mücadelesinde yaşadığı kargaşa, bu devrimci hareketin lideri olarak proletaryanın, sonunda siyasi özgürlük ülküsüne bağlanacak yoğun çabaları, tarihte bugüne kadar görülmemiş muazzam bir olguydu.

Sayıları milyonlara varan bir halk kendini bu çabalara kaptırmıştı. Devrimci partilere bolca katılım oluyordu. Nesnel düşünce gücünden yoksun romantikler, Sosyalist Devrimci saflarına sürüklendi. İradesiz ve devrimci eylemden sakınan Marksist kuramcılar, küçük burjuva Menşevizmine çekildi. Ama Bolşeviklerin safları, kesinve bilinçli düşünceyi büyük irade gücü ve yoğun enerjiyle kaynaştırabilenlerle korundu. On yıllarca yasadışı olan bu parti, fevkalâde sertlik gerektiriyordu.

...Hem parti, hem de tarihin kendisi halkı zora koştu, uymayanları eledi. Yaşamın haşin gerçeklerine dayananlar hayatta kaldı. Büyük parti piramidimiz böyle inşa edildi. İnsanlığın, gördüğü en büyük liderlerden biri tarafından yönetilmesi gereği şaşılacak şey mi?

1960

* Vladimir Bonç-Bruyeviç (1873-1955), Sovyet siyasetçi, tarihçi, yazar, Lenin'in kişisel sekreteri. *–çev.*

Mihayil Koltsov

SSCB

SON YOLCULUK

Soğuk, sisli bir gecenin ilerleyen saatlerinde, büyük Bolşevik ailesinin kıdemlileri, dünyaya gözlerini yuman liderin cansız bedenini, öksüz kalan milyonlar görsün diye geri getirmek üzere, teslim alacakları yere doğru yola koyuldu.

Suskun, ıssız istasyonda ufak bir tren, sessizce kalkıyor. Vagonlardaki insanlar başları öne eğik, kalkık yakalarına gömülmüş, sert, sabit gözlerle konuşmadan yere bakıyor. Tekerleklerin vurgulu ezgisi, karlı düzlükteki küçük, buz gibi bir istasyonda durana kadar duyuluyor.

Yakında gün doğacak ama soğuk gökyüzü sık ormandan daha karanlık. Lenin'in uzaklardaki evinin ağaçlar arasından göz kırpan ışığına ulaşmak için karla kaplı yamacı tırmanan kara bir kırkayağa benzeyen bizlerden daha kara.

Artık peş peşe vermiş vagonlar yok;köylülerin alçak sesle gıcırdayan bir dizi eski atlı kızağı, bizi karlı ormanın derinliklerine sürüklerken, tepeye tırmanan kara bir tırtıl gibi kıvrılıyor. Bazılarımız atlı kızaklarda sessizce oturuyor, diğerleri uzun kasvetli adımlarla yürüyor, şafağın önünde eriyen karanlığın içinde kızaklarla beraber ilerliyoruz.

Yol dönemecinde bir ışık parıldayıp kayboluyor. Bir daha, bir daha, derken sırtını ormana dayamış küçük bir kır evi görünüyor artık. Duruyoruz. Telaş etmeden sessizce kapıdan giriyor, binanın ufak bir kanadından iç avluya geçiyoruz. Gümüşi ormanla mavi kar ortasında zarif sütunlarıyla eski beyaz yüksek bir ev. Cam kapı, bir kır evindeki gibi kolayca açılıyor, birden içerideyiz. Ezilmiş milyonlarca insanın yorgun, umutlu, güven dolu gözleri, bu andan itibaren bu orman evine, liderimizin ebedî istirahatgâhına; benzersiz bir yaşamın, tükenmez mücadele iradesinin sona erdiği bu yere odaklanacak.

Burası huzurlu, rahat, ferah bir ev. Halılar sükutu koruyor. Buranın her milimi tarih, her adımı nesillerin saygılı merakını uyandıracak bir sebep. Yüce bir göreve başlayıp gücünün zirvesinde felakete uğrayarak zorunlu iş göremezliği yüzünden tarifsiz acılar çekmiş, her şeyi kavrayan bu güçlü adam işte bu buz desenli camlardan dışarı bakmış; kısa orman patikasının,

ülke bahçesinin bu boş avlusunun ötesinde endüstriyel Golgota'da* çarmıha gerilip kavrulan, tüm dünyanın kapitalist cehenneminden kurtuluşu için ellerini uzatan yüz milyonlarca kardeşinin kat kat cehennemini görmüştü.

Bu tekerlekli koltuklarda, bu okuma masalarında, bu sallanan sandalyelerde oturmuş kalkmış, işine devam edebilmek için iç burkan bir sabırla iyileşmeye çabalamıştı. İyileşsin ki kararlı liderlerinin başa geçmesini, onları sürekli gözetmeye dönmesini endişe ve acıdan kıvranarak bekleyen herkese mutluluk getirebilsin.

İşte bu büyük odaya civar köylerden çocuklar, Lenin Amca'sıyla biraz oturup, halılarda yuvarlanıp bir gülücük, bir kucaklama, bir elma ya da oyuncak almaya gelirmiş. Henüz kaldırılmayan bir Yule ağacı,** genç arkadaşlarının son eğlencesi, boncukları, ufak mumları ve ham pamuktan karlarıyla duruyor.

Sarmal bir merdiven üst kata çıkıyor.

Şimdi susun!

Koridorun yarı karanlığında Nadejda Konstantinovna Krupskaya, karısı, dostu, hiç değişmez yoldaşı bir kanepede oturuyor. Lenin'in odasının açık kapısının yanındaki her zamanki yerinde. Yüzünün mahzun hatları taş kesilmiş olsa da onda sağlam bir Bolşevik mizacı var. Başsağlığı dileyen saçı ağarmış bir işçi arkadaşa basit, kibar, açık, kısaca cevap veriyor. Lenin'in kız kardeşi Mariya İlyiniçna oturmuyor, dimdik, emin adımlarla kattan kata, odadan odaya yaslı evde dolaşıp duruyor.

Lenin'in öldüğü bu odadaki hava hüzünlü ama sakin ve gururlu: Tütsüye boğulmuş yürek yakan bir umutsuzluk, öteki dünyanın gizemliliği yok. İnsanlığın ezilmiş sınıflarının lideri Vladimir Lenin'i oluşturan maddenin dağılmasının kaçınılmazlığı ve hüzünlü basitliği var.

Tam da bu yüzden ölü liderin odasındaki sessizlik bu kadar gururlu ve belirgin, bu yüzden buraya gelenlerin gözleri sabit, dudakları sıkıca kapalı. İşte orada! Hiç değişmemiş. Nasıl da kendi gibi görünüyor! Sakin yüzü; aktarmanın mümkün olmadığı, yalnızca onu görenlerin bilebileceği, o eşsiz çocukça gülümsemesine bürünecekmiş gibi; ufak bıyıklı üst dudağı sanki canlıymışçasına hafifçe kalkık.

Ne olduğunu o da tam olarak anlayamamış gibi: Bu Lenin, fakat hareket etmiyor, el kol hareketi yapmıyor, telaş etmiyor, el sallamıyor ya da hafif yan basarak neşeli kısa adımlarla koşturmuyor. Bu Lenin, kolları yanına düşmüş, umutsuz, omzunda ordu tarzı bir ceketle yatıyor.

Bir Bolşevik ordu mensubu alt kata inerken kendi kendine mırıldanıyor:

"İlyiç iyi görünüyor. Tıpkı onu son gördüğüm gibi."

---

* İsa'nın çarmıha gerildiği yer. *–çev.*

** Hıristiyanlık öncesi pagan şenliği için süslenen ağaç. *–çev.*

...Yaşlı adamlar. Üzüntülü yüzlerle alt kattaki küçük bir kanepeye yerleşiyorlar. Paltolarına sarınıyor, parmaklarını çıtlatıyor, somurtkan bir şekilde birbirlerinin sözünü keserek geçmişi anıyor. Bunlar, Vladimir Lenin önderliğindeki yüce Sovyet ülkesi hükümetinin önde gelenleri. Politikacı ve savaşçı Lenin'in dehâsının kendini en güçlü şekilde gösterdiği devlet kurumlarının başları. Ama artık yaşlıların yaptığı gibi ancak basit ve canlı ayrıntıları anımsayan yaşlı adamlar. Lenin'in şakaları, inadı, hayat dolu neşeliliği, "satranç hırsları", patenle kayması, yazışması, sınır tanımayan yoldaşça düşünceliliği ve sevimli sadeliği.

Artık tam aydınlık. Lenin ve hepimiz için ayrılık vakti. Kırmızı tabut merdivenlerden aşağı süzülüyor. Şarkısız bir sessizlikte dışarıya taşınıyor. Yere koyuyorlar. Bir dakikalık anlatılamaz, dayanılamaz kederli yas... Tabutun üzerine cam bir kapak yerleştirilmeli. İlyiç'in açık alnına, dudaklarına kar taneleri düşüyor. Tabut örtülü. Halk ağlıyor. Bolşevikler ağlıyor.

İnsanlardan oluşan dar, başlarda dağınık bir kuyruk, orman yolundan aşağı harekete geçiyor. İki yanda köylü kalabalığı. Geniş yola bağlanana kadar karla kaplı tarladan ilerlemek zor.

Burada uluslararası Rus devriminin tam da ulusal özelliklerini görmek gerçekten mümkün. Dünya proletaryasının lideri, şehirden otuz, demiryolu hattından beş kilometre uzakta öldü.

Göz alabildiğine uzanan uçsuz bucaksız bembeyaz bir örtü bu koca tarla. Önümüzde alçak, geniş bir kızağın üzerinde bir köylü, köknar dalıyla yolu açıyor. Biz Bolşevikler, karlı bozkırda Lenin'i ellerimizle beş kilometre, demiryolu hattına taşıyoruz.

Etrafımızdaki yükseltilerde köylüler, yaşlı kadınlarla küçük çocuklar koşuşturuyor, sakallı adamlar uzun bastonlarını kara saplıyor; sevgiyle, sessiz bir ağırbaşlılıkla Lenin'in köknar dalıyla süpürülmüş yolda uzaklaşışını izliyor.

"İyi bir adamdı Lenin. Biz köylüler için yalnızca iyi şeyler yaptı."

Taşımaya devam ediyoruz. Sarı istasyon binası görülüyor artık. Buradan başlayarak, demiryolu hattının her yerinde Lenin, dünyanın bütün emekçileri tarafından bekleniyor: Avrupa, Amerika, telgraf, radyo, dünyanın tüm başkentlerinin emekçi sınıf bölgelerinin yoğunlaşmış kederi. Ama demiryolu boyunca bu beş kilometrelik yürüyüşümüz, bizim Rus devrimimizdir; onun karlı düzlüklerdeki binlerce kilometrelik etkisidir; önder, dost, işçilerle köylülerin demir lideri yüce Lenin tarafından uyandırılıp yönetilmiş amansız temel gücüdür!

1924

Romain Rolland

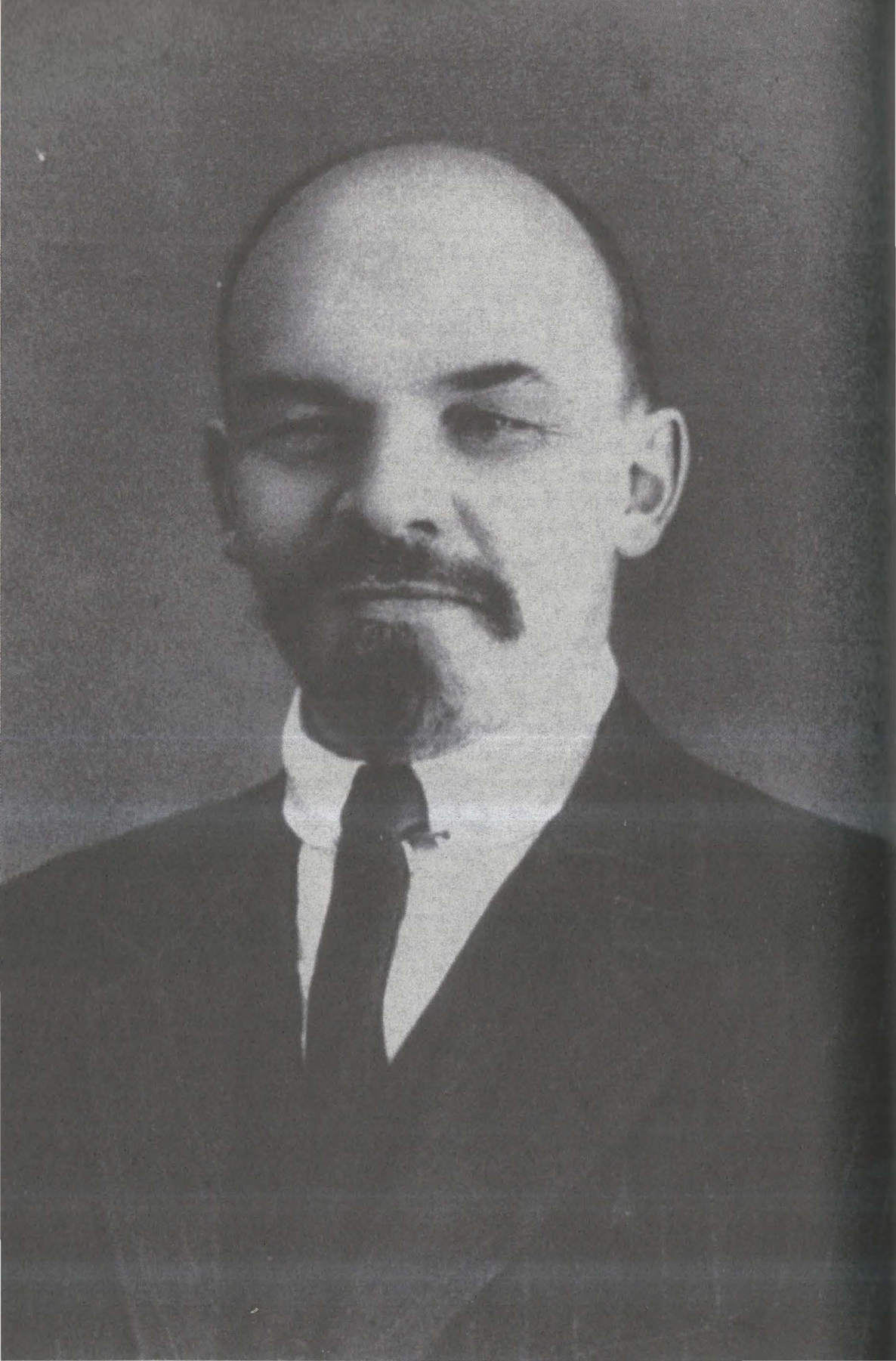
Fransa

LENİN'İN ÖLÜMÜ ÜZERİNE

Lenin'in fikirlerini veya genel olarak Rus Bolşevizmini onaylamıyorum. Fakat tam da aynı nedenle, Marksist *credo* [inanç] ve materyalist kadercilikle tümüyle aynı fikirde olamayacak kadar bireyci ve idealist olmamdan ötürü büyük kişilere çok fazla önem veririm. Lenin'in en sıkı hayranlarından biriyim. Günümüz Avrupa'sında daha büyük bir kişilik tanımıyorum. Onun iradesi, insanoğlunun çaresiz kaldığı kaotik okyanusta öyle bir dev dalga oluşturdu ki bunu izleyen etkiler uzunca bir süre kaybolmayacak, o, fırtınaya karşı koymak için denize indirdiği gemi tüm yelkenleri şişmiş halde, yeni bir dünyaya doğru yol alıyor.

Avrupa tarihi Napolyon'dan beri böylesine bir irade gücü, Avrupa dini eski güçlü günlerinden beri böylesine yenilmez bir inanca sahip bir havari görmemişti. Fakat en önemlisi, insan eylemleri daha önce hiçbir zaman kendi kişisel çıkarlarını bu kadar önemsemeyen böylesi bir lider ve öğretmen doğurmamıştı. Manevi imgesi, yaşamı boyunca bile insanların kalbine kazınmıştı; gelecek çağlar boyunca da değişmeyeceği kesindir.

1 Şubat 1924

Henri Barbusse

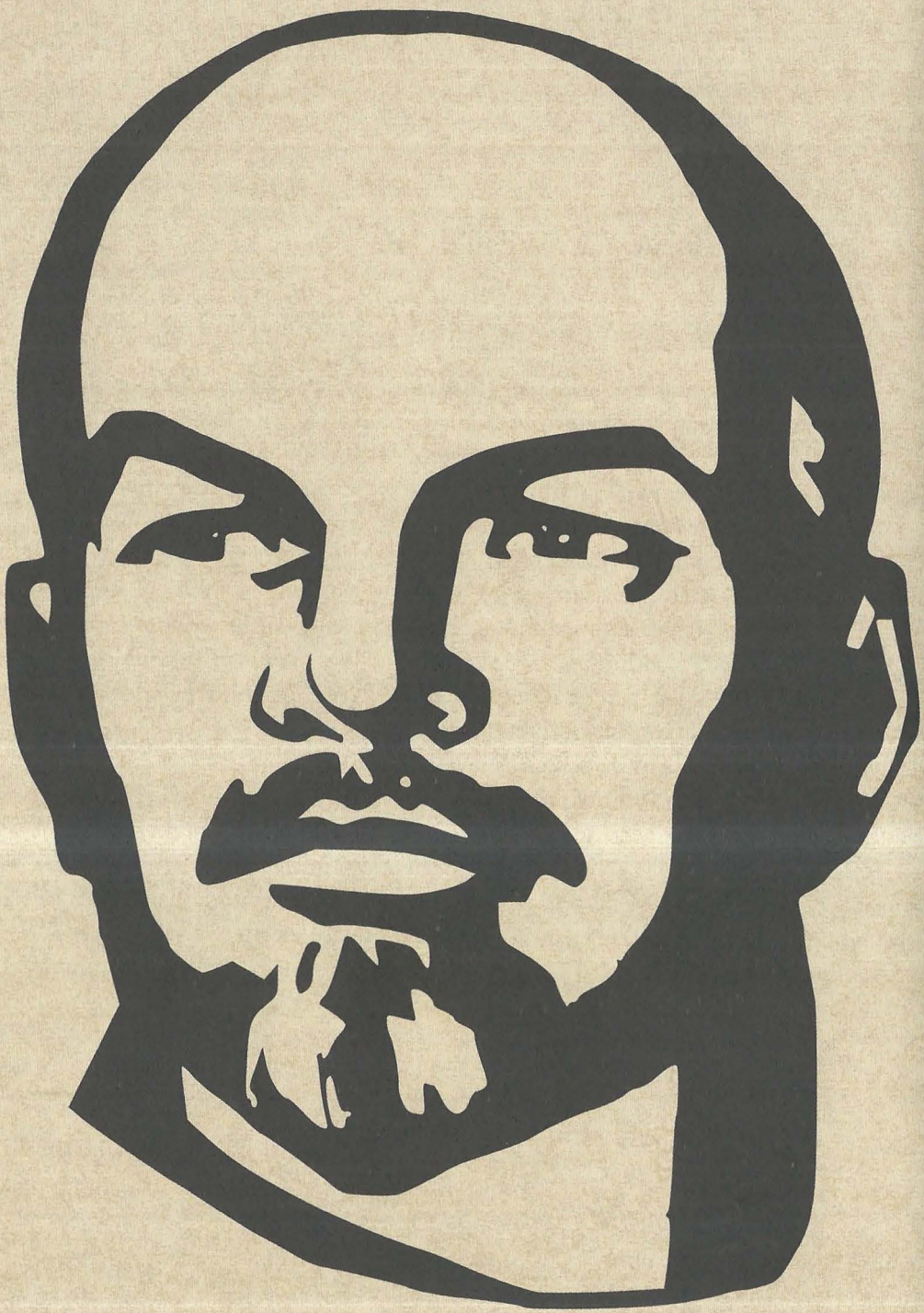
Fransa

İZVESTİYA'YA MEKTUP

Sevgili Yoldaş,

Lenin hakkında bir görüş isteğine, bunu yapacak cesaretim olmadığından, hemen cevap veremedim. Adı bile bana o kadar şey ifade ediyor ki bir değerlendirmeye girişecek cüreti gösteremedim. Bu büyük insanın ölüm haberi dolayısıyla hâlâ sarsılmış durumdayım. Benim için Lenin, gelmiş geçmişler içinde toplumu en çok kucaklayan, en bütünleyici kişiliklerden biridir. İnsanoğlunun yüzlerce yıllık çabalarının başarıya ulaşması için savaşanlar arasında eşi benzeri yoktur. Bu düşüncem birden çok kez doğrulandı, bunu defalarca dile getirdim. Öğretisinde beni özellikle hayran bırakan, kendi hayatından, aklından, iradesinden ayrılmaz olan şey, insan komedisi okyanusunda neyin gerçek olduğunu bulup bunu laftan ve hayalden ayırt etmesidir. Nafile arayışların çıkmaz sokağında gezinen modern düşünceyi, buna devrimci mantık ve gerçek aşılayarak, yaratıcı emekle nesnel uygulamaya yönlendirmiştir. Bu noktadan sonra işlerin değişeceğini; gerçek hayatın, kitlelerin hayatının, efsane, mit, kurgu ve hayal oyunlarına üstün geleceğini göstermiştir. Eğer bu gerçekten yeni ve her şeye gücü yeten kavrayış ortaya çıkıp, yenilmez olduğu kadar şaşmaz gerçek bir güç haline geliyorsa, bunun sebebi bu insanın tarihe geçmiş olmasındandır. Kitlelerin enerjisini geleceğe yöneltmede başarılı olmuş bu insanın hakkını yalnızca sözler ve övgülerle ödeyebilir miyiz?

7 Şubat 1924

Heinrich Mann

Almanya

RUSYA'YA YANITLAR

1

Lenin'in hayatında yüce bir ideale bağlılık, bu amaca ulaşmayı aksatmaya çalışan herhangi biriyle kaçınılmaz olarak uyuşmazlığa düşmekle birleşmişti.

Bağlılığın hakkını vermek gerekirse uyuşmazlığı kabullenmek zorundayım. Halkın yaşamsal gereksinimlerine göre ülküsünü geri plana itme yeteneğine inandıktan sonra bunu yapmak bana daha kolay geldi. Bu hem halkını hem ülküsünü sevdiği, bu yüzden yüce bir insan gibi davrandığı anlamına geliyordu.

Aslına bakarsanız Almanya'nın ne hâle geldiğini düşününce, Lenin'in yüceliği bana daha anlaşılır gelir. Burada yenilenme ilkesi olarak ülküye, yapıcı zekânın amacı olarak insan toplumuna karşı yalnızca kör bir nefret vardı. Her şey aptallığın iradesine teslim edildi, şansa bırakıldı; bunun sonucu olarak burada da yıkım görüldü, ama amaçsızca.

Almanya'da ayrıca el koymalarla, toplu açlıkla ve bütün sınıfların yok olmasıyla karşı karşıya kaldık. Buna, acılar içindeyken önlerinde geleceği kuracak hiçbir fikir bulamayan zihinlerin çürümesini de eklemek lazım. Rusya'da ne olup bitiğinin önemi yok, tek bir şey tartışılamaz: Lenin halkını daha mutlu kıldı; kendisi de, Almanya'da alnına yaratıcı olarak çalışmak yazılmış herkesten daha mutluydu.

2

İlk bakışta, Rusya'daki emekçi devrimi, Batı Avrupa'daki burjuvazinin direncini artırmaktan başka bir işe yaramamış gibi görünebilir. Ama gelin kendi para babalarımızın bekçilerine bir göz atalım. Bütün ülkelerin faşistleri, sermayenin emrindekilerin olması gerektiğinden daha söz dinlemez durumda, his dünyalarıysa Tanrı'ya şükretme değil başkaldırma. Bu, tek başına olmasa da başka nedenlerle birlikte, Rusya örneğiyle açıklanır. Rus devriminin burada, Batı'da duygusal etkisi öylesinedir ki, artık kibirli bir güven yok, eziklikten çıkmış bekçiler arasındayken bile. Rus devriminden sonra

burjuvazi çaresizlik içinde kaldığını hissetti. Kendisine az ya da çok bir süre verilmiştir, tutunabilmek için elinden geldiğince uyum sağlamaya çalışıyor fakat artık eski günlerdeki gibi değil ve her geçen gün eski hâlinden daha da uzaklaşıyor. "Sivil özgürlük" ideali çoktan unutulmuş. "Eğitim" ideali mazide kalmış. Doğrusu sorunumuz, yerine geçecek olan henüz olgunlaşamadan burjuva dünyanın ölüyor olması. Ne yaptığımıza, neyi görmezden geldiğimize pek de inanmadan geçici olarak varız. Ama anlaşılan Doğu'daki büyük değişimin etkisiyle bu hâle geldik.

1924

Eski efsaneler der ki, dâhi insanlar doğuşlarını ilham perilerine borçludur. Kendi değerini insan toplumunda gerçekleştirmiş olan emek, yirminci yüzyılda dünyayı bir dâhiye verdi. Mazlum sınıfları özgürleştirme fikri, o dehanın beynini, dünyayı dönüştürerek halkları için mutluluğa giden yolu açan "filozof taşı" yaptı.

Mari Mayerova
Çekoslovakya

Rusya dikkat çekici ne kadar çok insan doğurmuş! Lenin de oğullarının en iyisi... Dünyayı dönüştürmüş bu adamın, devrimcilerin en büyüğünün, aklının gücü ve devasa enerjisi beni her zaman sarsmıştır.

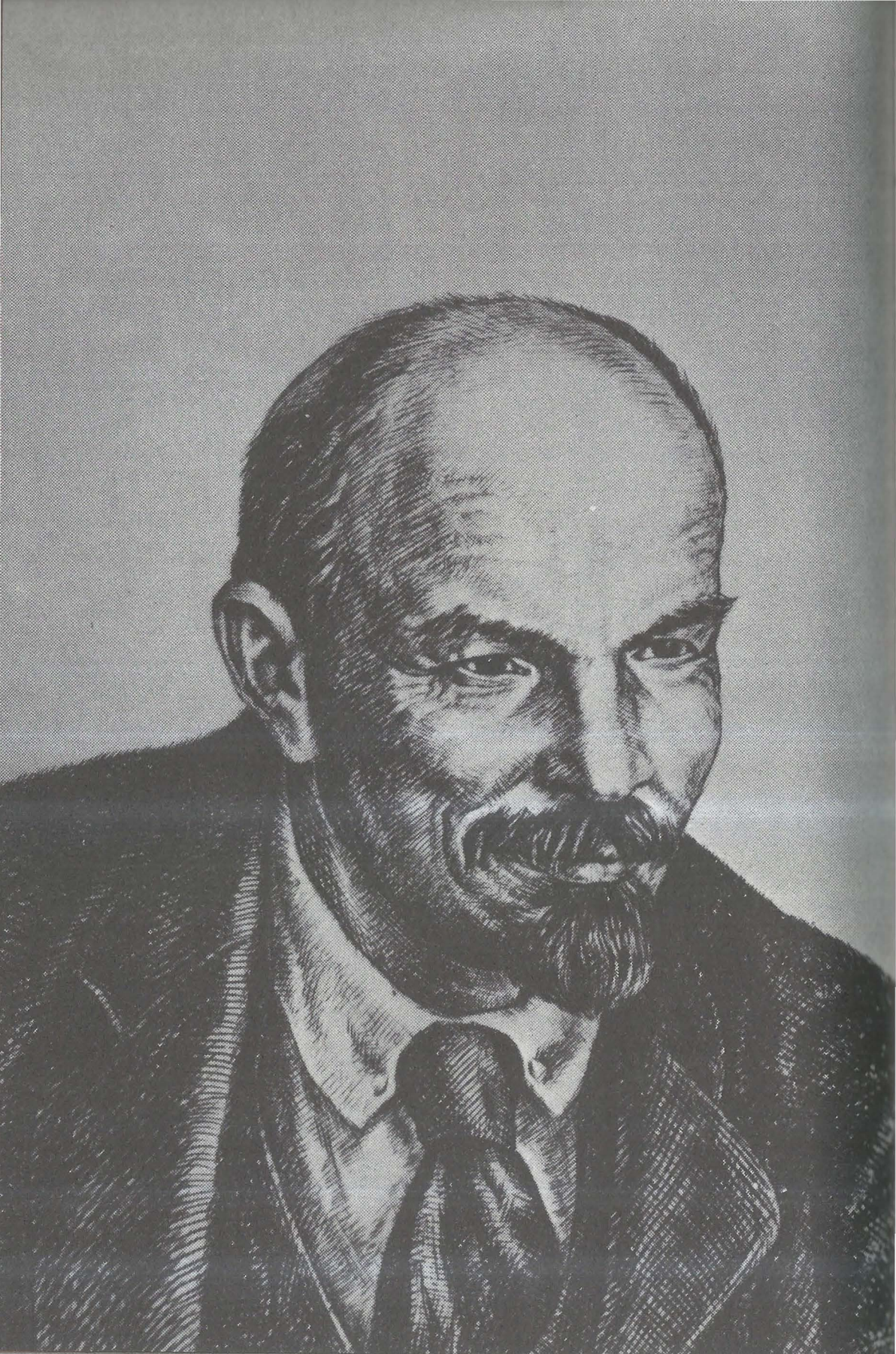
Sergey Konenkov
SSCB

Tarihin akışını geri çevrilemez biçimde daha iyiye doğru değiştirdi. Bugün insanlığın yarısı önderliğini kabul ettiyse, tarihsel gerekliliğin, insanlığın diğer yarısının da aynı yolu izlemesine yol açacağı gün uzak değildir.

Kostas Varnalis
Yunanistan

ÖLÜMSÜZLÜK

Miroslav Krleža

Yugoslavya

LENİNİYANA*

Yıldızlararası Anlam Bombardımanı

Avrora'nın** top atışlarının Leninist bir tınısı var. Yalnızca uluslararası değil yıldızlararası anlama sahip bir bombardıman bu. 21. yüzyılın bombardımanı. Lenin, bu yılın hasadına bel bağlayan ekicilerden değil. Ektiği tohumlardan yıllar boyunca ekmek yapılması gerektiğinin farkında.

1917

Giriş Müziği

Avrora'nın bombardımanının, bütün bir uygarlığı örten perdenin düşmesinin ardından çarpıcı bir yeni tarih çevrimine giriş müziği olduğunu fark etme yetisine sahip olmayan (ya da olmamış) bir kimse, yakın çağın tamamen Avrupalı ve gerçekten insancıl yazınsal motiflerine kulaklarını tıkıyor olsa gerek.

1954

Brest-Litovsk. İki Dünya Yüzleşiyor

Güneş, dikenli tellerle çevrilmiş bir ordugâhın pis kokan, yosunlu kışlasının üzerinde yükseliyor... Can çekişen iki imparatorluk, Brest'te kan kızılı bir gün doğumu gibi yükselen yeni dünyayla barış görüşmeleri yapıyor. Derebeyi Avrupa, zorba Avrupa, despot Sezar tarzı deliliğiyle oligarşik Avrupa, emperyalist Avrupa; "ilkel, okumamış köylüler" kitlesini, "muzaffer ayaktakımını", kendisinin tarihî inkârını buldu karşısında ve bu inkâr –inkârın inkârı olarak– her türlü Ortaçağ düşüncesini yenen ulvi siyasi nedenin makul ve kaçınılmaz zaferi şeklini aldı.

1919

---

* Lenin pulları koleksiyonu. *–çev.*

** Geçici Hükümet'in üslendiği Kışlık Saray'a yaptığı bombardımanla devrimin zaferinde önemli ve simgesel bir rol oynayan savaş gemisi. Baltık Donanması'na ait bu kruvazör, devrim öncesinde Bolşeviklerin tarafına geçmişti. "Avrora", kutup ışığı anlamına gelir. *–çev.*

Lenin'in Savları

Brest-Litovsk Barış Antlaşması'nın imzalanması lehindeki mantıklı savlar, Şubat 1918'de *Pravda*'da Lenin tarafından savunulan savlar, ancak gerçek enternasyonalistlerce, Ekim Devrimi'nin her şeyden önce gelen uluslararası önemini kavrayabilenlerce anlaşıldı; o günlerde sayıları çok değildi.

1961

Gerçek Önem

Brest Antlaşması'nın imzalanmasının üzerinden bir tam yıl geçtiğine ve ortalık yatıştığına göre, güven içinde kendimize şu soruyu sorabiliriz: Orada, üzerinde anlaşmaya varılan "barış"ın anlamı, kan bedeli neydi? Brest Antlaşması'nın önemi, ne 1848'in kardeşlik sloganlarında ne de Petöfi'nin* semavi dediği Berangér'in** uyaklarında bulunabilir. Ne de olsa Metternich'in*** zincirleri sonraki 40 yıl boyunca şakırdamaya devam etti. Bir tarafta devrim, öbür tarafta çoktan ölüm sancıları çeken, bir ayağı çukurda imparatorluklar tarafından imzalanan bu belgenin tarihsel gerçekliği, merhametsiz ve katı olmasındadır. Habsburg Hanedanı ile Bolşevikler arasındaki bu karşılaşmada acıma yoktu ama bütün dünya, tarihsel öneme sahip yeni bir döneme uyandı. Brest'teki o yağmurlu bahar boyunca, dünya ekseni etrafında döndü, dönerken de herkese ve her şeye meydan okudu... Bırakalım çağımızın sözde "yüce insanları" –cumhurbaşkanları, imparatorlar, krallar, dünyanın tüm Masaryk'leriyle Wrangel'leri– neyi nasıl sevdiklerini bağıradursun. Şu bir gerçek ki bu olayla dünyanın ekseni kaydı, bugün artık dünün dünyası değil.

1919

Deniz Feneri

Lenin, 1914'te Batı Avrupa uygarlığını yıkıma uğratan faciayı 30. yüzyılda yaşayan biri gibi gördü. Bu ütopyacı mesafe, Rus-Japon Savaşı ve [1905'teki] Birinci Rus Devrimi ile Batı Avrupa sosyalizminin çökmesi arasındaki dönemde gerçekten neler olduğunu, onun daha açık anlamasını sağladı. Yalnızca bu bile neden kuramsal soyut reformculuğa şiddetle saldırdığını, bu saldırıların o zamanlar niçin korkunç ve çılgınca göründüğünü açıklar.

1916 ve 1917'nin hassas günleri sırasında, Zürih Spiegelgasse 12 numaradaki kasvetli odasında oturup o zamanlar kimsenin mümkün olmadığını dü-

---

* Sándor Petöfi (1823-1849): Macar şair ve devrimci. *–çev.*

** Pierre-Jean de Béranger (1780-1857): Devrimci Fransız şair, şarkı sözü yazarı. *–çev.*

*** Klemens von Metternich (1773-1859): Avusturya İmparatorluğu Dışişleri Bakanı, 1821'den itibaren Şansölyesi. Napolyon'un iktidardan düşüşünü izleyen Restorasyon döneminde gerici güçlerin önde gelen temsilcisiydi. *–çev.*

şündüğü gidişatı tahmin ettiğinde, boyun eğmemesi için ona güç veren, işte bu gelecek önsezisiydi. Hong Kong'dan Panama'ya, Madagaskar'dan Fas'a köle kitlelerin kalplerinde yeni umutlar yeşertmek için çıktığı, Rusya'nın uçsuz bucaksız steplerini yeni bir Kozmopolis'in ilk sağlam temellerine dönüştüreceği, Petrograd'dan Moskova'ya ve Vladivostok'a uzanan şanlı muzaffer yolu belirlediği yer, kunduracı Kammerer'den kiraladığı üçüncü kattaki bu odaydı işte.

İnsanoğlu leş kokan, kanayan bugünkü ülserden kurtulduğunda, Sovyet Rusya Kozmopolis'e seyreden tek gemi olmaktan çıkıp, aynı yöne ilerleyen uluslar ve sınıflar filosu haline geldiğinde Vladimir İlyiç Lenin, karşı kıyıya ayak basan ilk insana adanmış bir anıtmışçasına, limanın ağzındaki devasa fener gibi gemileri içeri davet ediyor olacak.

1924

Sancaktar

Vladimir İlyiç Lenin, Avrupa sahnesine, Shakespeare'in Fortinbras'ı ya da Richmond'u gibi girdi. Onu, kanlı bir Avrupa katliamı dekoruna kahramanca karşı çıkan sancaktar ve intikamcı kahraman rolünde görme düş gücünden yoksun biri boşuna yaşamış olup çağımızı asla anlayamaz. Lenin'i bir öç alma simgesi olarak göremeyen biri, Avrupa dramından hiçbir zaman hiçbir şey anlayamaz; gerçekten bu dramın bir anlamı varsa elbette.

1924

Deniz Feneri

Avrupa gecesinin fırtınalı karanlığında, ahlak ile mantığın alacakaranlık birlikteliğinde, tüm düşünsel değerlerin çöküşünün ortasında, Lenin bir deniz feneri gibi parlıyordu; Avrupa uygarlığının batan gemisinde bocalayan akın akın kalabalıklar ellerinden geldiğince ona doğru yüzmeye başladı.

1952

Kölelerin Umudu

Uygar Avrupa'nın ücretli kölelik şartlarında yaşayan işçilerinden, bugün bile bu öğrenilmiş, sözle bile gizlenememiş açık kölelik şartlarında yaşayan sömürgelerdeki Afrikalılara kadar milyonlarca saf ve eğitimsiz insan, ölene kadar kırbaçlanan tasmalı bir hayvanın içgüdüsüyle, yüz yıllık boyunduruğunu parçalamak için uzanan eli hissetti; Kongo'daki karaderili kulübelerinden Zagreb'deki içki fabrikasına kadar her tarafta umut ve beklenti yüklü fısıltılar var.

1924

İdeolog

Lenin'in Marksist ideolog olarak tartışılmaz başarısı, kendi yeteneğinin doğal gücü sayesinde Rus Marksist formülünün Batı Avrupa reformculuğuna dönüşüp yozlaşmasını engelleyebilmesinden gelir. 1914'teki dünya faciasına kadar olan süre nasıl Marx çağı olarak tarihe geçtiyse, 1914'ten sonraki tarihsel dönemin de Lenin'in adını taşıyacağı şimdiden bellidir.

1924

Tarihin Onur Listesinde

Bir fikir adamı, bir ideolog olarak Lenin, eğitsel hünerlerini gizlemedi. Yapıtlarının sayısız cildi, tarihin onur listesinde bir kanıt olarak onun yanında yerini alacaktır. Savaşçı ve kurucu deha olarak Lenin, vicdanı rahat bir şekilde, Arşimet'ten sonra dünyamızın evrensel ataletine meydan okumaya cüret etmiş ilk insanın kendisi olduğunu söyleyebilir.

1924

Lenin'in 1917'deki Sesi

Haşin ve karanlık dekorunun önünde, haşin ve karanlık, çalkantılı ve tehlikeli bir olaylar kargaşası umutsuzca kabarırken, birden Lenin'in büyülü feneri yolu aydınlattı. Kendi yüzyılına, Avrupa'nın lafebesi felsefi düşüncesinin ıskartaya çıktığını hatırlatan Lenin'in sesi, tarihî bir düşünceyi yiğitçe ilan etti: Ruslar, sosyalizmi gerçekliğe dönüştürmeye koyulmuştu.

1947

Mozole

Lenin'in mozolesi bugün Moskova'nın merkezidir.

Ziyaretçiler her gün merhum öndere saygılarını sunmak için mozolenin önünde toplanır. Sibiryalı avcı veya maden arayıcısı, sarı benizli Çinli hamalla omuz omuza geliyor; Tula köylüsü, astımlı Felemenk burjuvayla ya da Westfalya çiftçisiyle aynı kuyrukta bekliyor. İnsan aklının zaferine inanan bir adamın gölgesine saygılarını sunmak için içeri girme sırasını bekleyenler, şiddetli rüzgârda donmaya ya da yağmurdan sırılsıklam olmaya hazır.

...İnsanlar yerin dört metre altındaki kırmızı halının üzerinde tek sıra halinde ilerlerken bir mucize gerçekleşiyor. Bu adam, partisinin ülküsü için –bilinmeyen, çok ama çok uzak bir kıyıdan– mücadele etmeye devam ediyor...

Bizi bırakarak bir gölgeye dönüştü, ama bu gölge tanrıları rahatsız etmek için yaşamaya devam ediyor ve bize, dünyayı yeni felaketlerden yalnızca proleterlerin birliğinin kurtarabileceğini söylüyor.

1926

Lenin'in Mantığının Işığında

Lenin, 1917'deki eylem çağrısıyla Avrupa'ya özgü tüm siyasi ve kültürel sorunları bir an için arşivlere sürgün etti ve bu mantığın ışığında tüm değersiz sosyal demokrat ve dar görüşlü liberal siyasi ilişkilerimiz gülünç, amaçsız ve –kulağa ne kadar kaba gelse de– aptalca göründü.

1951

Karanlık Güçlerce Vurulmuş

Bu dünyanın tüm karanlık güçleri; tüm bankalar, tüm borsalar, tüm sermaye, tüm krediler, tüm taçlar, tüm karteller Lenin karşıtı nutuk atmak için harekete geçti. Top, tank ve matbaadan oluşan batarya, adına çamur atmak, onu iftirayla lekelemek için mürekkep selini piyasaya salıverdi. Kiralık her yazınsal aracı saflarına çağırdılar, kötülükleri tescillenmiş tüm gelenekleri dirilttiler. Lenin'in ismini aşındırarak ortadan kaldırmak için çevirmedikleri dolap kalmadı. Cinayetten kundakçılığa, en vahşi kıyıma kadar başvurmadıkları yol yoktu. Yine de bugün bu kanlı, kirli kampanyanın üzerinden altı yıl geçmişken Lenin'in ismi, Avrupa'nın üzerinde, yükseklerde bir güneş saati gibi duruyor, hâlâ kızıl, hâlâ tan atımı öncesindeki karanlığa bulanmış, ama geçen her saniyeyle amansızca yükselip parlaklaşıyor.

1924

El Escurial'den Piramitlere

Yakınlarda İspanya'dan dönen bir gezgin, V. Charles'tan Don Juan Navarro'ya tüm İspanyol hükümdarlarıyla prenseslerinin devasa bronz levhalar altında huzur içinde uyumakta olduğu El Escurial'deki İspanyol kraliyet ailesinin mahzendeki mezarlarına tebeşirle ve kargacık burgacık harflerle, Lenin'in isminin çiziktirildiğini yazdı. El Escurial'deki İspanyol kraliyet ailesi mahzenindeki *Viva el Lenin* (Çok Yaşa Lenin) sözcükleri, kendi şehirlerimizin kilise duvarlarında okuyabildiğimiz aynı dokunaklı hikâyeyi çağrıştırır. Mısır piramitlerinin taşlarına, balta girmemiş Hint ormanlarındaki ağaçların gövdelerine kazınmıştır; Lenin'in isminin bir efsane haline

geldiğini, onu silerek yok etmeye kalkışacak tüm güçlerden daha fazla yaşayacağını anlatır.

1924

Şairlerce Anılmayan

Leninizm yanardağının patlayışının üzerinden otuz sene geçse de Lenin döneminin şairi diyebileceğimiz bir şair göremiyoruz. Mayakovski'nin deyişiyle "tüm insanlık adına yeryüzü boyunca", açlık, yoksulluk ve savaştan kırılan tüm yoldaşlar adına mücadeleyi göğüsleyen Lenin, "samimiyetsiz vaftizci ve iğdiş tiplerden" tiksinen Lenin, Vatikan'dan Kiev'e kadar kana bulanmış her çandan nefret eden Lenin, Avrupa bunalımının en gaddar günlerinde Poincaré, Clemenceau ve Lloyd George'un dünyasında, apaçık dürüstlüğüyle düşünsel bir giyotin gibi devlet adamlarının üstüne giden Lenin, savaş karşıtı, emperyalizm karşıtı politikanın bir sembolü olan Lenin, yalnızca karmaşanın işaret fişeği değil, sosyalizmin ilk siyasi somutlaşması olan Lenin, hâlâ şairini arıyor.

1950

Lenin'in Ölümü

Tam iki yıl boyunca neredeyse her gün ölmekte olduğunu duyduğumuzdan, bankacı/çete mülkiyetindeki uluslararası telgraf ajansları kötü niyetle en az elli kere öldüğüne dair bilgi verdikleri için, onu fotoğraflarda hasta, bir deri bir kemik kalmış, yorgun gördüğümüzden, gerçekten öldüğünün haberi sürpriz olmamıştı. Haber, bir taşocağı patlamasının kulakları sağır eden gürlemesiyle yankılanmadı, bir keman telinin kopuşu gibi alçak sesli bir tınıyla duyuldu.

1924

Siyasi Çözümü

Paris kuşatmasının, 1871'de Komün'ün çöküşünün, 1914'te Batı Avrupa uygarlığını kasıp kavuran felaketin ardından, Avrupa'da gelişim vadeden her şey parçalanırken, Lenin'inkinden bilge bir siyasi çözüm yoktu.

1920

Siyasi Bir Kaldıraç

Leninizm tüm dünyayı, yasal yetki yanlısı, finans bağlantılı, kapitalist Avrupa seviyesinden, teknolojik devrim çağının kaçınılmazlığına denk

gelecek, ışıyan bir uygarlığın doruklarına çıkaracak kadar güçlü bir siyasi Arşimet kaldıracıdır. Leninizm Marksizmdir, ama Leninist Marksizm ile Batı Avrupa Marksizmi arasında muazzam bir fark vardır.

Marx ile Engels'in altın çağından beri altmış yıl geçti; Marksizmle altmış yıl. Bu süreçte milyonlarca Marksist olsa da kuramı kendi Leninist gücüyle sırtlayan tek bir Lenin çıktı.

1926

Kültürsüzlüğün Hükümsüzlüğü

Leninizm, küçük burjuva kültürsüzlüğünün, hem sosyal demokrat tonlarının (Masaryk, Kautsky) hem de siyaset ve kültür alanındaki tutarsız söyleminin temelde hükümsüzlüğünü temsil eder.

1926

Sarsılmaz Bir Duruş

Emperyalist politikaların sayısız finansal bunalımıyla ilişkili bütün karmaşık sorularda, saldırganlarla sömürücülerin duruşu ne kadar gaddar ve katı ise, Leninist duruş da o kadar kesin tanımlı ve mantıklıydı: dişe diş, göze göz.

1926

Bir Barış Sembolü

Lenin'in "Dünya Halklarına" radyodan ilk seslenişi Kronştadt'tan yayıldığında, Ypres'ten Verdun'a, Makedonya'dan Riga'ya siperlerde çürüyen herkes, umudun ışıttığı güçlü bir sezgiyle dalgalandı. Leninizm, savaştaki kitlelerin kulağına bir barış simgesi gibi yansıdı; büyülü şarkısının gücü ve sırrı bundandı. İnsanlar siperlerden sürünerek çıktı, dikenli telleri kesti, silahlarını bıraktı, el sıkıştı, kardeşçe kucaklaştı, birlikte gözyaşı döktü. Baltık'tan Karpatlara tüm cephe boyunca makinalı tüfek ve ağır silah sesleri, yerini balalayka ezgilerine bıraktı; askerler şarap içip şarkı söyledi. Sokrates'in sözleri doğru çıktı: Savaşta ölüme sürülen askerler, harekete geçirilmiş "sürüler", gerçek Sokratikler haline geldi; kölelerini güden generallerini defederek yüreklerinde bir şarkıyla evlerine doğru yola çıktı. Tazminatsız ve ilhaksız barış, köylüye toprak, işçiye fabrika, bunlar Lenin'in sloganlarıydı; bütün Avrupa'da (düşünebilen, kavrayış kurallarına göre mantıksal sonuçlara varabilenlerden) Lenin'in tezlerindeki keskin gerçekliği sezmeyen olduğunu sanmam.

1926

1920'de Leninizme Karşı Ölümüne Savaş

Lenin taraftarları Avrupa'nın her yerinde asılıyor, kurşuna diziliyor. Bugün Tuna'da, Türk zulmü dönemindekinden daha çok ceset yüzüyor; Ren'den Elbe'ye Alplerden Karpatlara siyasi toplama kamplarında komünistlerin kanı sel olmuş akıyor.

Daha dün, dört yıllık savaşta on milyon insanı toptan yok etmiş olan, ziyadesiyle uygarlaşmış Avrupalı dünya, Avrupa'nın yüz kızartıcı tarihine elinde beyaz bir bayrakla girdiği için Lenin'e bir canavar, bir vampir gözüyle bakıyor. İlhaksız ve tazminatsız uluslararası barışı savunan bir adam, savaş çığırtkanlarının gözünde kana susamışlığın somut örneği olup çıkmış.

1920

Tezler

Leninizm, savaşların kapitalist sistemin doğal bir sonucu olduğu, 20. yüzyılda Asya'nın tarihî bir güç olarak yükselişi ve sosyal devrimlerin hız kazanmasının baskın iki eğilim olacağı, bunun önce bir veya birkaç ülkede, sonra adım adım her yerde zafere ulaşacağı, beraberinde de uluslararası ölçekte yüksek bir üretim seviyesi getireceği önermesinin doğrulandığını dâhice sunuyordu.

1926

Yeni Bir Devrin Başlangıcı

Piskoposlarımıza, şairlerimize, politikacılarımıza, burjuva aydınlarımıza, Lenin'in Rus devriminin dünya, Avrupa ve özellikle Tuna bölgesiyle Balkanlar için yeni bir devrin başlangıcı olduğunu söyledik. Bu hususta konumumuzu ne pahasına olursa olsun bir halk, bu durumda Hırvat halkı olarak tanımlamamız gerektiğini söyledik. Lenin'in mıknatıs gücünün tüm kıtaları etkileyeceğini, onun manyetik alanında ulusal Hırvatlar olarak yerimizi almamız gerektiğinin görülmesi, anlaşılması, fark edilmesi için bunu yıllarca söylemeye devam ettik. Yalnızca bu çekimin devrimsel kanunu öyle olduğu için değil, aynı zamanda bir Adriyatik, Tuna ve Balkan ulusu olarak bizim çıkarımıza olduğu için yaptık bunu.

1947

Otuz Yıl Sonra

Karşı konulmaz bir yanardağ patlamasının lavıyla otuz yıldır sürükleniyoruz. Bu otuz yıllık süreç, yaşam koşullarımızı, tutumlarımızı, ahlak ve

politika hakkındaki görüşlerimizi, ilkelerimizi ve inançlarımızı o kadar değiştirdi ki bunları yansıtan yazınsal imgeler de değişmeli.

1945

Barışın Garantisi

Lenin'in Rus devriminin bütün amacı, Avrupa uygarlığının anlamsız askerî çatışmalar zinciriyle mahvolmamasının, uzun vadede kaçınılmaz olarak bu uygarlığın ortadan kalkmamasının tek garantisi olmasında yatar.

1951

Yüzyılların Kasvetini Aydınlatmak

Moskova üzerindeki fırtınanın sesi, Baltık'ın gri suları üzerinde yankılandı; Rus yangınından çıkan duman bulutu Galiçya bataklıklarını yalayıp, insanların yanık kokusunu aldığı tepelerimize, vadilerimize kadar yayıldı. Uzaklarda bir yerdeki yangının, o asırlık zindanın hücrelerini, yüzyıllar boyu canavarların insan etiyle beslendiği o tarihî sirkin kafeslerini yakıp yıktığı açıktı.

Rusya'da tutuşan bu alevin yayılması kaçınılmazdı; bu Rus alevi, halkımızın gözünde uğursuz, tehlikeli ya da ölümcül bir "her şeyi kül eden yangın felaketi" veya bir kundakçının gaddarlığı değildi, hayır. Halkımız içgüdüsel olarak bunu gerçekte neyse öyle, yüzyılların karanlığını aydınlatan bir fener olarak algıladı.

1947

Eski Dünya'nın Direnişi

Uluslararası standartlar ölçeğinde Rusya'daki olaylar çok yüksek bir anlama, öneme sahiptir. Gelecek olan devasa mücadelenin ana hatları, sağduyulu fikirlerle giderek belli oluyor.

Çar yanlısı bürokratlar, dalkavuklar, esnaf, generallerin dul eşleri, Çehov'un mide bulandıran küçük burjuva aydınları için bu olaylar anlaşılmaz kalıyor; iç çekmeler ve sıkıntılı homurdanmalara neden oluyor.

Çarlık zamanında omuzlarında albay ya da general apoletleriyle dolaşan Rus bürokrat, zora, sıkıntıya düştü; artık hırpani sivil paltosuyla yetinmek durumunda. Yüzünün derisi bir mumyanınki gibi kırışmış, bir savcının içinizi delen donuk bakışlarına sahip. Yerleşmiş bürokrasi, kalıtsal kötücüllük ve yalanla ikiyüzlülüğe dayanan geleneksel eğitiminin kökü kazınamaz izlerinin gizli olduğu inanılmaz bir aptallık, içine işlemiş halde.

Novoye Vremya başyazısının görüşleriyle, halka, Tanrı'ya ve çara ilişkin basmakalıp deyişlerle içi doldurulmuş tipler yeni düzende çalışıyor olsa bile hâlâ etraflarındaki her şeye gizli bir nefret beslemeye devam ediyor. Yalnızca karmaşa, kargaşa, suç, şiddet ve kıyamet görüyorlar. Çeka* önünde güçsüz nefretleriyle titriyor, bozguna uğramış, kimse tarafından istenmeyerek dudaklarında bir beddua ile can veriyorlar.

1925

Uygulamada Sosyalizm

Rus devrimi uygulamada paha biçilmez bir önem taşır. Birinci ve İkinci Enternasyonal arasında bitmek bilmeyen kuramsal tartışmaları, kültürden nasibini almamış "1 Mayıs" nutuklarını, revizyonizm, sermayenin merkezileşmesi, sosyalizmin kuruluşunun önkoşulu olarak tekeller, Amerikan ve Batı Avrupa işçi sınıfının durmadan yükselen hayat standartları, bu refahın doğrudan sonucu olan kültürsüz sınıf bilincinin sağlamlaştırılması, demokratik ve parlamenter yollarla sömürücülerin kamulaştırılması hakkında konuşup yazdıkları siyasi sinagoglardaki hizipçi çekişmeleri hatırlarsak; tüm bunların, asıl zaferden ve devlet gücünün silah zoruyla kurulmasından ne kadar uzak olduğunu fark ederiz. Refahın göreliliği, bunalımların dönemselliği ve evrimsel gelişme olanakları konusundaki boş sözlere, kişi özgürlüğü ve emekçi kitlelerin demokratikleşmesi laf salatasına karşı, SSCB artık kendi olumlu kazanımlarına sahip. Bütün bunlar, Rusya'da olan bitenin bir iddia değil gerçek olduğunun, sosyalizmin kuramdan uygulamaya geçtiğinin kanıtıdır. Bir kitaptan, bir savdan, bir kararlılıktan kendi polis gücüyle, mahkemeleriyle ve pozitif hukukuyla bir devlet örgütü doğdu. Meclis konuşmaları, gece dersleri, gazete önderleri ve bankacılar basınıyla tartışmalı kapışmalar, sonunda nakit paraya, ağır silahlara, zırhlı gemilere, çağdaş havacılığa ve uluslararası diplomatik ilişkilere sahip bir devlet gerçeğine dönüştü.

1926

"Eppur si muove"**

"Eppur si muove". Bu saf ve çocuksu sözcük öbeği, uzak geçmişin karanlık günlerinde, az kalsın Galileo'nun kellesine mal oluyordu. Şimdiki gibi o zaman da insan aklının her zaferinin, en zararsızının bile bedeli kanla ödenmiştir. Yine de barbarlığın yanıltıcı ve geçici zaferine rağmen, Ekim

* Sovyet devletinin Aralık 1917'de kurulan ilk güvenlik örgütü. *–çev.*

** Dünya'nın Güneş etrafında döndüğünü öne sürdüğü iddiasını geri çekmeye zorlanan İtalyan matematikçi, fizikçi ve filozof Galileo Galilei'ye (1564-1642) atfedilen, "Yine de dönüyor" anlamına gelen söz. *–çev.*

Devrimi'nin açık çağrısı, hâlâ ayaklar altına alınmış insan yığınlarının üzerinde, harabeler arasında, Avrupa'da ve beş kıtanın her birinde, tüm umutlarımızın henüz parçalanmadığını bildirircesine yayılmaya bugün de devam ediyor. Tarihte ilk kez siyasi akıl, güçlü silahlarla donanmış durumda.

1961

Kapitalist Kuşatmada

Kapitalizm, kapitalizm öncesi toplumsal yapıları, çoğu zaman fazla karışık, hatta bazen dolambaçlı yöntemlerle nasıl çökerttiyse (1789 ile 1918 arasında buna yeterince örnek bulunur), şimdi de sosyalizmin ilk büyük yapısının inşasına tanık oluyoruz. Kendisini kuşatan kapitalist sistemlerle mekanizmalara rağmen bu yapı kurulmakta ve hatırı sayılır çelişkiler ortasında çok sayıdaki engeli aşmaktadır. Diyalektik bir gözle bakarsak bu, iktisadi, ahlaki, siyasi gerçek durumların yön verdiği tamamen doğal bir olaydır.

1927

Marx ve Lenin

Marx, kanlı siyasi arenamızda, işçi sınıfının siyasi bir özne haline gelmesi mutlak zorunludur, biçimindeki klasik savını formülleştirdi. Ama bunu işçi sınıfının öznel siyasi bilincine, ilk kez gerçek, dünyevi, maddi temelli devlet iktidarı şeklinde kazıyan Lenin'dir.

1952

ОТСЯ ПЕРЕД
ВОЛЮЦИЕЙ
КОММУНИСТИЧЕ
ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ СТРАН СОЕДИНЯЙТЕСЬ!
1917
1922
ЬНЫЙ ДОКЛАДЧИК
ПЯТИЛЕТИИ
4го КОНГРЕССА
РЕВОЛЮЦИИ

George Bernard Shaw

Büyük Britanya

ÇOK İLGİNÇ BİR DEVLET ADAMI

Bu ülkede, oldukça samimi bir sosyalist ajitatör olarak bedava çalıştığımı hatırlıyorum: Hayatımın on iki yılı boyunca ayda en az altı kez sosyalizm üzerine uzun söylevler çektim. Başta beni şaşırtan şeylerden biri, ne kadar az muhalefetle karşılaştığımdı. Neredeyse dini bütün bir vaiz gibi yavan şeyler söylediğimi fark ettim. Ama kimse itiraz etmiyordu. Hiçbir şey olmadı. Anlaşılan dinleyicilerimi coşkuyla sürüklüyordum. Yine de kapitalizm yoluna devam etti. Gerekli zekâyla politik kavrayışa sahip sosyalizm liderlerinin, halkı dönüştürene kadar savunmada beklenmesi ve oy sandığı aracılığıyla kansız bir zafer kazanılabileceğini öğütleyen Kautsky'yi ciddiye almamaları gerektiğini anlamaya başladım. Halk, nadiren ne istediğini bilir, onları nasıl elde edeceğini hiç bilmez.

Avrupa, sahada Nikolas Lenin[28] adında Kautsky'ye kıyasla çok ilginç bir devlet adamına sahip. Diyor ki: Bu şekilde konuştukça hiçbir şey yapmayacaksınız, yapmaya çok da niyetli değilsiniz. Bu dünyada işler; inançlara sahip, bu inançların doğru olduğuna inanan insanlar tarafından yapılır. Bu insanlar, kendi başlarına teleskobu keşfetmek ya da en yakın sabit yıldızın uzaklığını hesaplamak için gerekli kurumları kuramayacak ezici çoğunluğa, uygun kurumları uygulamaya koyma amacıyla yardıma koşmaya tüm güçleriyle hazırdır.

1919

Lenin'in merdivenlerde otururken yüz ifadesindeki değişimleri hiçbir zaman unutmayacağım. Lenin tüm dikkatini konuşmacının sözlerine vermişken, ben tüm dikkatimi Vladimir İlyiç'in yüzünü izlemeye vermiştim. Kafasını ne zaman not defterinden kaldırsa, yüzünde, dikkati yalnızca bir şeye odaklanmış, etrafında olup biten başka her şeyden bihaber bir çocuk gibi masum bir ifade görülüyordu. Bunda dokunaklı bir şey vardı. Lenin'in yüzü, gözleri açılmış, hafifçe odaklanmış, kendisine özgü sorgular bakışıyla konuşmacıyı izlerken de aynı ifadeyi takınırdı. Sol elini kulağına koyar, ifadesi birden ciddileşirdi. Sonra gözler aniden kısılır, kafasını hafifçe bir tarafa kaydırır, yüzü zar zor görülebilir alaycı bir gülümsemeyle aydınlanırdı. Sonra gülümseme kaybolur, odaklanmış gözleri yoğun bir biçimde konuşmacıya dikilirdi.

Sandor Èk
Macaristan

Bana öyle geliyor ki Lenin'in imgesini daha derinlemesine ve adamakıllı kavramak isteyen bir heykeltıraş, bu adamın güçlü karakterinin tüm dışavurumlarını ve ondan taşan önlenemez enerjiyi incelemelidir.

Nikolay Tomski
SSCB

Egon Erwin Kisch

Çekoslovakya

LENİN'İN EŞYALI KİRA ODASI

Spiegelgasse dimdik bir yokuş. O kadar dar ki bir el arabası bile geçemez. Başta Zürih Tepesi'ne kadar çıkıyor sanıyorsunuz, fakat sokak yarı yolda aşağıya döndüğünden, evlerin camları Limat Gölü'nün ayna gibi yüzeyiyle dağ yamaçlarını kaplayan mavimtırak yeşil orman manzarasını görmüyor. Keyif için dolaşan turistler buralardan ev tutmuyor, burası zanaatkârlarla işçilerin bölgesi. Burada dava yoldaşlarının saygısı ile karşıtlarının düşmanlığını kazanan Vladimir İlyiç Ulyanov yaşamıştı. Muhalifleri, tutarlılığı ve inatçı ruhuna içerleyerek ona ütopyacı, fantezi taciri lakaplarını takmıştı: Şuna bak, proletarya diktatörlüğünün ayrıntılarına iniyor, Romanov'ların nesillerdir miras aldıkları saygın tahtlarından öylece vazgeçmelerini, Kremlin'in de sırf bu sürgün memnun olsun diye tahtı bir Zürih kunduracısının kiracısına terk etmesini bekliyor, diye alay ettiler.

Evet, Bay T. Kammerer bir kunduracı. Çizmelerimi tamir ettirmek için Spiegelgasse'deki dükkânına uğradığımda tanıştım kendisiyle. Bana 80 sente mal olacağını söyledi. Çıkardığım çizmeleri bir kalıba sokmaya başladı. Sohbete giriştik; söz döndü dolaştı, kolayca, Bay Kammerer'in Spiegelgasse 14'te kunduracı dükkânının yakınındaki evinin ikinci katında bir odada 1916 başlarından 1917 Nisan'ına kadar kiracı kalan adama geldi. Bay Kammerer o zamanlar Kuhlmanstrasse'de başka bir eve taşınma niyetindeymiş, orada da Bay ve Bayan Ulyanov'a küçük bir oda ayırmış.

"Maalesef devamı gelmedi," dedi kunduracı. "2 Nisan 1917'de Bay Ulyanov derhal Zürih'ten taşınacağını bildirdi. 1 Mayıs'a kadar kirayı ödemiş olduğundan neden şimdi gitmesi gerektiğini sordum. Rusya'da ilgilenmesi gereken acil işlerinin olduğunu söyledi. Peki diye kafamı salladım. Kararı siz verin, Bay Ulyanov kadar parasını dikkatli harcayan birinin yarım aylık kiradan vazgeçmesi tuhaf değil miydi? Ne iyi bir kiracıydı Bay Ulyanov! Ondan çok memnundum. Oda için bana ayda 28 frank veriyordu. Savaş sırasında kira o kadardı, şimdi daha fazla, 35, belki 40 frank... Neredeyse hiç sıkıntı çıkarmadı. Mutfağı kullanırlardı, Bayan Ulyanov bazen yemek, sıklıkla karabiber ektiği yumurtalar yapardı, bir de sürekli çay içerlerdi. Bay Ulyanov

bütün gün masasında oturur, kitap ve gazete okur, gece geç saatlere kadar yazardı. Aman Tanrım, kaç mektup, kaç gazete gelirdi ona! Bu köşe her gün onlarla yığılı olur, Bay Ulyanov postacının sürekli yukarı çıkmasına gerek kalmasın diye gelip aşağıdan alırdı."

Bahsettiği köşe hemen kapının arkasındaydı; burada karton ayakkabı kutuları istifliydi, yığının tepesinde gazetelerle mektuplar için yeterli yer vardı. Bazı mektuplar Lenin adına yazılmıştı. Kunduracı dedi ki: "Bayan Ulyanov'a isminin ne anlama geldiğini sordum. Rus göçmeni olduklarını, Lenin'in Bay Ulyanov'un takma adı olduğu yanıtını verdi. 'Peki,' dedim, 'bu beni ilgilendirmez. Polis sizden haberdar, gerisine ben karışmam.'"

Bay Kammerer alçak bir taburede oturuyor, çizmemin topuğunu çekiçliyordu. Yanında oturan küçük oğlu, kunduracı çuvaldızını ustaca kullanıyordu.

"Onlar gittikten sonra birçok gazeteyle el yazması kâğıdı yaktım, hepsini yeni daireme götüremezdim ya. Yemin ederim Rusya'da bu kadar önemli bir adam olacağını düşünmemiştim. Giderken ona mutluluklar diledim: 'Umarım Rusya'da buradaki kadar çalışmak zorunda kalmazsınız.' Nazikçe yanıtladı: 'Korkarım Petrograd'da daha da fazla iş olacak Bay Kammerer.' 'Ama herhalde burada yazdığınızdan daha fazla yazamazsınız. Rusya'da hemen bir oda bulabilecek misiniz? Oralarda konut sıkıntısı olduğunu söylüyorlar.' dedim. 'Eminim bir oda verilecektir,' diye yanıtladı Bay Ulyanov, 'Sadece sizinki kadar sessiz olur mu bilmiyorum Bay Kammerer,' diyerek ayrıldı."

Kiracısının, evinin sessizliğini övmesinin doğruluğunu kanıtlarmışçasına, Bay Kammerer tüm gücüyle çizmemi çekiçledi, parayı aldı, çizmemi giyerken yandaki evi göstererek:

"En üst kat penceresini görüyor musun? Bay Ulyanov orada kalırdı. Şimdi orada döşemeci Stoker oturuyor."

Evin ön cephesinin sıvaları dökülüyor; altında "Zum Jakobsbrunnen" meyhanesi; iki kat arasında duvara yaslanmışa benzeyen dik bir merdiven. Bayan Stoker beni Bay Kammerer'in Lenin'e kiraladığı odaya götürdü. Elinizle dokunabileceğiniz kadar alçak bir tavan; üç metre genişliğe en fazla dört ya da beş metre uzunluk; sağda borusu odayı boydan boya geçen döküm bir soba. Pencerenin kenarında ahşap pano, duvara gömülmüş bir dolap duruyor. İki kişilik bir yatakla duvarlarda azizlerin resimleri; bunlar yeni kiracıların eşyaları. Mobilyaların odaya başka herhangi bir türlü yerleştirilebileceğini sanmıyorum. Masa aynı yerinde duruyor; başka hiçbir yerde durması mümkün değil. Evet, malum göçmen, ayda 28 frank ödediği bu yoksul odada, dar bir sokağın loş ışığında bu masada çalışmıştı.

1923 ya da 1924

Rafael Alberti

İspanya

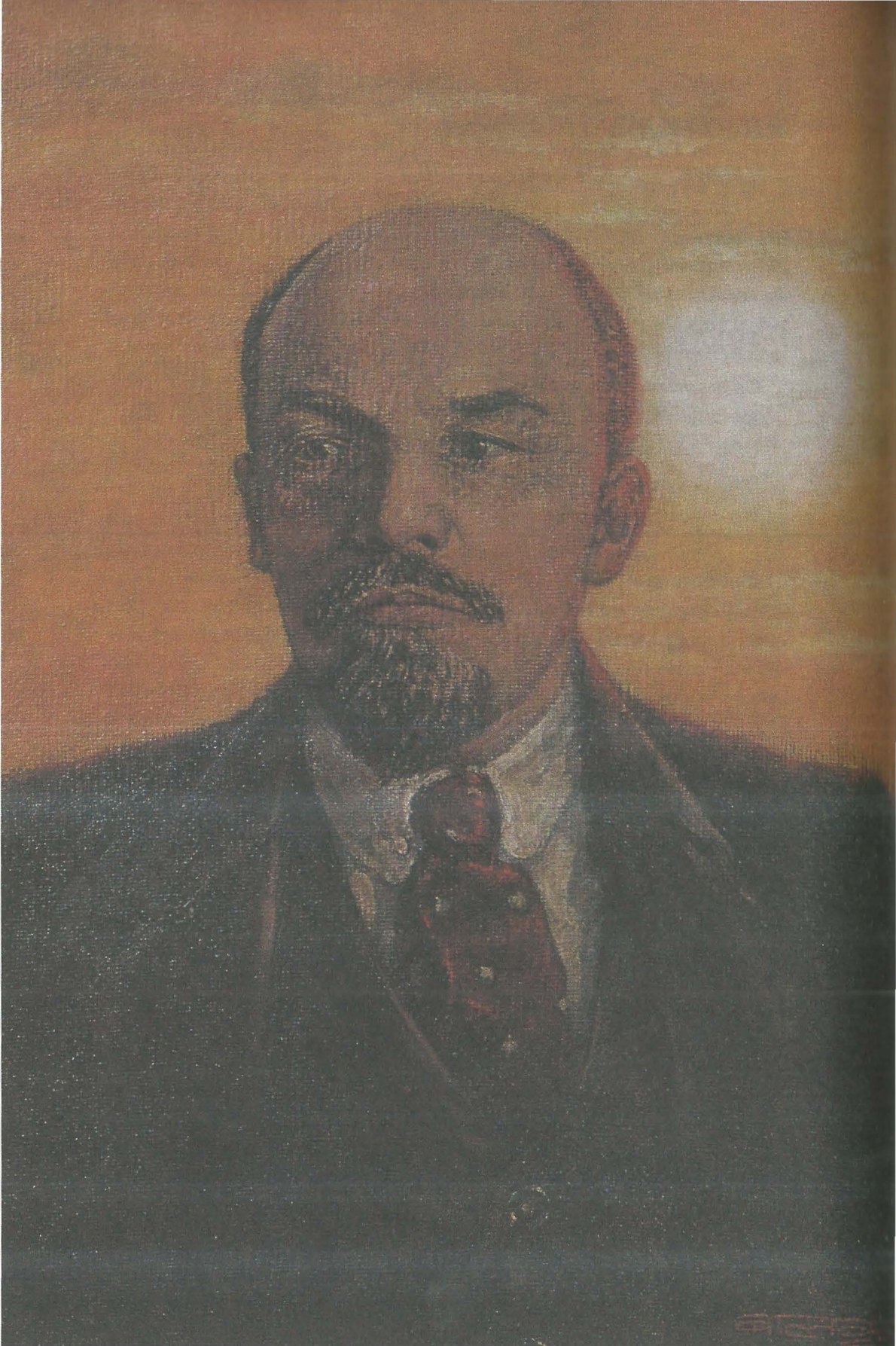
1917

On beş yaşıma bastığımda,
Ayrıldım Cadiz'den, doğup büyüdüğüm kıyılarımdan,
Ufak, mavi-beyaz koyun ötesine,
Ovanın ortasına, o uzak şehre.
Bin dokuz yüz on yedide on beşimdeydim.

Elimde ressam paleti
Yağlı boyanın, toz boyanın bütün tonlarında düş kuran
Yaprağın şekliyle yeşilini aldı.

Hayatım el değmemiş bir manzara gibi oluşuyordu.
Ne bilebilir, ne yapabilirdim? Gülüyorum şimdi
Gölgeleri nasıl eflatuna boyadığımı,
Suları parlattığımı beyaz bir dokunuşla
Ve güneşi ateşli bir çiçeğe dönüştürdüğümü hatırladıkça
Ruhum işte böyleydi...
Ama Ekim şafağı
Karanlığa karşı birden yükselen,
Bütün dünyanın üzerinde kıpkızıl parlayarak yanan ismi gördü:
Lenin

1967

Luis Tejada

Kolombiya

LENİN

Bu sabah yeniden portreye –komünist eserlerle dolu küçük kütüphanemin ortasında kitapların arasında durur– baktım; o derin düşünce çizgileriyle damgalı, gizli bir ışıkla aydınlatılmış, parlak, nazik, sert bakışlı yüz içimi neşeyle doldurdu.

Ardından Lenin'in benim için yaptıklarını, bu dünyanın gerçek kurtarıcısına borçlu olduğum her şeyi uzun uzadıya düşündüm. Bir amaca sebatla yönelmiş esin kaynağı hayat hikâyesi, bütün ideallerin çürümeye başladığı, tüm arzuların bastırılmış olduğu bir zamanda ideal insan davranışıdır. Benim için belki de en önemli, en değerli şey ise inancımla umudumu onun sözcüklerine borçlu olmam. Onlar sayesinde mücadelenin gerçek anlamından haberdar oldum; adalet, şeref ve haysiyetin dünyada eninde sonunda galip geleceğine bilinçli ve sarsılmaz şekilde inandım.

Lenin'den, bir askerin içe dokunan fedakârlığını, siperde bir hiç uğruna vurulup ölmesini, köle gibi çalışanlar sürüsünün –cellatlarının sofrasına yiyecek üretmeye zorlanan, toprağın gerçek oğullarının– kaderinin ne kadar zalim olduğunu anlamayı öğrendim. Efkârlı akşam karanlığında haklı ve erken öç fikrinin doğduğu yıkık dökük evlerine yorgun argın yürüyen, eli yüzü kararmış işçilerin dilsiz suskunluğunu okumayı öğrendim. Evet, Lenin bana basit insanların kalbinde atan şiiri hissetmeyi, kir pas içinde yaşayan eprimiş giysili insanlarda boy atan güzellik ve güç tohumlarını görmeyi öğretti. Şimdi artık, emekçi kitlesinde, hatta en mazlum, karanlık içindeki en cahil varlıkta bile insan itibarı başağının olgunlaştığını biliyorum. Tek başına bu bile insanın cesur, güçlü, asil olmasına, baskıya, hor görülmeye karşı ayaklanmasına yardımcı olabilir.

Ben insanların gelişme yeteneğine, dünya halklarının bugün yaratmakta olduğu benzersiz güzellikteki yeni topluma inanıyorum. Filizleri, ter, kan ve gözyaşı ile sulanmış topraktan doğuyor. Güneş'in ve Dünya'nın, çocuklarıma daha anlayışlı davranacağına inanıyorum.

Yalnızca aptallar, dünyayı belirsiz kurtuluş umutlarıyla doldurmaya uğraşmış eskinin Hıristiyanları gibi Lenin'e peygamber der.

Evet, Lenin bir peygamberdi, fakat hayallerini gerçeğe dönüştürebildiği, insanlara arzularını yaşama geçirmenin gerçek olasılıklarını gösterdiği dâhice önsezisi, geçmiş kâhinlerin kehanetleriyle karşılaştırılamayacak kadar yüksekti. Adaleti doğaüstü manada görmedi; mazlumlarla çok çalışan bahtsızlara sunduğu sözlü teselli boş değildi. Yaptığı, fikirlerin üzerinde gerçekliğe dönüşebileceği esaslı temeli açıkça tanımlamasıydı. O insanlara kurtuluşun yolunu gösteren yalnız odur.

1924

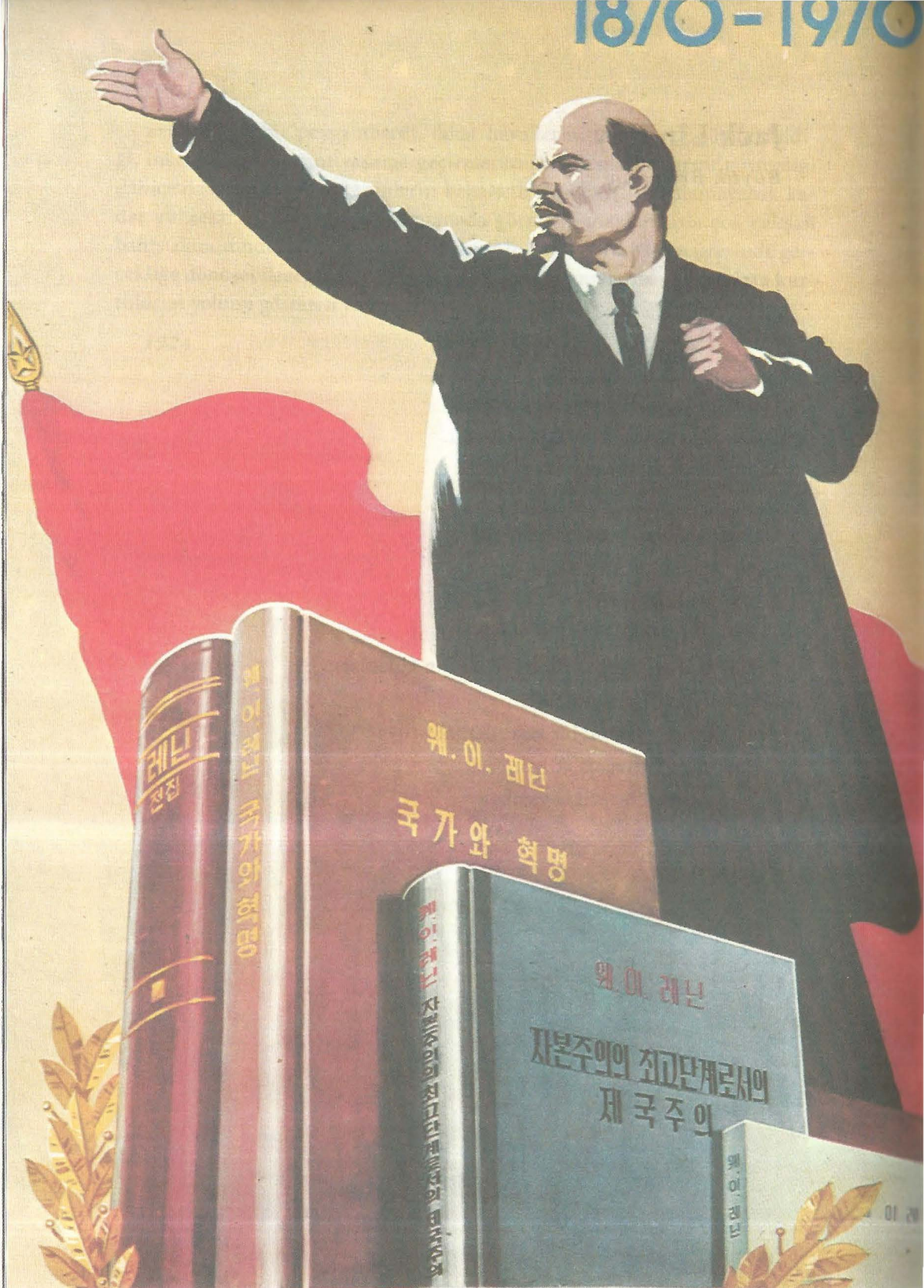
Jack Lindsay

Büyük Britanya

Lenin

Lenin'de yoğunlaşmıştı bütün sesler,
Eylemde yansıyor, açıklıkla yansıyor.
Lenin'de alkışlıyoruz
Doğrulukla parlayan bir beyni,
Güneyin bağları gibi sıcak bir kalbi,
Birbiriyle mükemmel uyum içindeki.
Lenin'de alkışlıyoruz
Tarihin yeraltındaki köklü hareketlerini
Bekleyen hevesli sabrı, dinleyen keskin kulakları;
Bekliyor hiç titrememiş elle,
Ama hareket geldi mi bir kere, derhal fırlıyor,
Derhal ateşin ortasına atlıyor,
Eylemi yayıyor, açıklıkla yayıyor.

1937

1870-1970
레닌
전집
웨.이.레닌
국가와혁명
웨.이.레닌
국가와 혁명
웨.이.레닌
자본주의의최고단계로서의제국주의
웨.이.레닌
자본주의의 최고단계로서의 제국주의

레닌탄생 100돌

Aleksey Tolstoy

SSCB

SOSYALİST ANAVATAN TEHLİKEDE!

Buruşuk askerî gömleklerle ceketler giymiş beş adam, kubbeli ufak odadaki bir masada oturuyordu. Uykusuzluktan suratları kararmıştı. Kâğıtlar, sigara izmaritleri ve ekmek kırıntıları arasındaki telefonlar, cam bardaklar, masanın üzerindeki yanık çuhaya dağılmıştı. Arada bir, odayı uzun koridora bağlayan kapı açılınca bir konuşma uğultusu içeri doluyor, geniş omuzlu, palaskalı bir asker imzalanmak üzere bir yığın kâğıt getiriyordu.

Masadaki kısa gri ceketli ufak tefek beşinci adam olan yönetici, boyuna göre çok yüksek bir koltukta otururken uyukluyor gibi gözüküyordu. Sol eli gözleriyle burnunu kapatacak şekilde alnına dayalıydı; yüzünün görülebilen tek yeri kırpılmış bıyığı, düzgün ağzı ve seğiren kaslarıyla tıraşsız yanağıydı. Yorgun biçimde yüzünü kapayan parmaklarının arasından konuşmacıyla diğer üçüne attığı keskin, zeki bakışlarını, yalnızca onu iyi tanıyanlar fark edebilirdi.

Telefonlar aralıksız çalıyordu. Aynı geniş omuzlu, palaskalı asker ahizeyi kaldırıyor, sertçe fısıldayarak: "Sovnarkom*... Toplantı... Mümkün değil..." Zaman zaman koridordaki birisi kapıya vuruyor, pirinç tokmak dönüyordu. Dışarıda denizden gelen rüzgâr hiddetlenmişti, pencerelere yağmur ve donmuş kar taneleri çarpıyordu.

Konuşmacı sözlerini tamamladı. Masanın etrafındaki adamların kafaları ya sarkıyor ya da elleriyle destekleniyordu.

Yönetici, elini, açılmış alnı üzerinde gezdirdi, bir not karaladı, bir kelimenin altını o kadar şiddetli çizdi ki kalem kâğıdı deldi. Notu az ileride oturan kara bıyıklı, fırça saçlı, sıska adama fırlattı.

Adam notu okudu, bıyık altından güldü, cevap yazdı...

Camdan dışarıdaki öfkeli tipiye bakan yönetici çabucak notu yırtıp küçük parçalara ayırdı.

"Konuşmacı haklı, ne ordumuz ne de teçhizatımız var," dedi oldukça boğuk bir sesle. "Bir boşlukta hareket ediyoruz. Almanlar ilerliyor, ilerlemeye devam da edecekler. Konuşmacı haklı."

---

* Sovyet Halk Komiserliği, Sovyetler Birliği'nin temellerini atan kabine. *–çev.*

Birden, konuşan birkaç insan tarafından sözü kesildi.

"Ama bu sonumuz olur! Ne yapmalı? Teslim mi olmalı? Yeraltına mı inmeli?"

"Ne yapmalı?" diyerek gözlerini kıstı. "Savaşmalı! Acımasızca savaşmalı! Almanları yenmeli! Eğer onları şimdi yenemezsek, Moskova'ya çekiliriz. Eğer Almanlar Moskova'yı alırsa, Urallar'a çekiliriz. Ural-Kuznetsk Cumhuriyeti kurarız. Orada kömür, demir ve savaşçı proletarya var. Petrograd işçilerini oraya taşırız. Sorun olmaz. Gerekirse ta Kamçatka'ya kadar çekiliriz. Bir şeyi gözden kaçırmamak şart; işçi sınıfının tomurcuğa durmuş çiçeğini korumalı, mahvolmasına izin vermemeliyiz. Petrograd'la Moskova'yı tekrar ele geçiririz... Batı'daki durum tekrar tekrar değişecektir. Başını duvara vurup saçını başını yolmak Bolşevikliğe sığmaz..."

Şaşırtıcı bir dirilikle yüksek koltuğundan sıçradı, elleri cebinde meşe kapıya koştu, bir kanadını açtı. Petrograd işçilerinin kasvetli yüzleriyle koridorun loş ışığında parıldayan gözleri ateşli ortamdan ona doğru çevrildi. Mürekkep lekeli büyük elini kaldırdı:

"Yoldaşlar, Sosyalist Anavatan tehlikede..!"

1927-1928

Heinrich Mann

Almanya

LENİN'İN ÖLÜMÜNDEN BU YANA GEÇEN BEŞ YIL

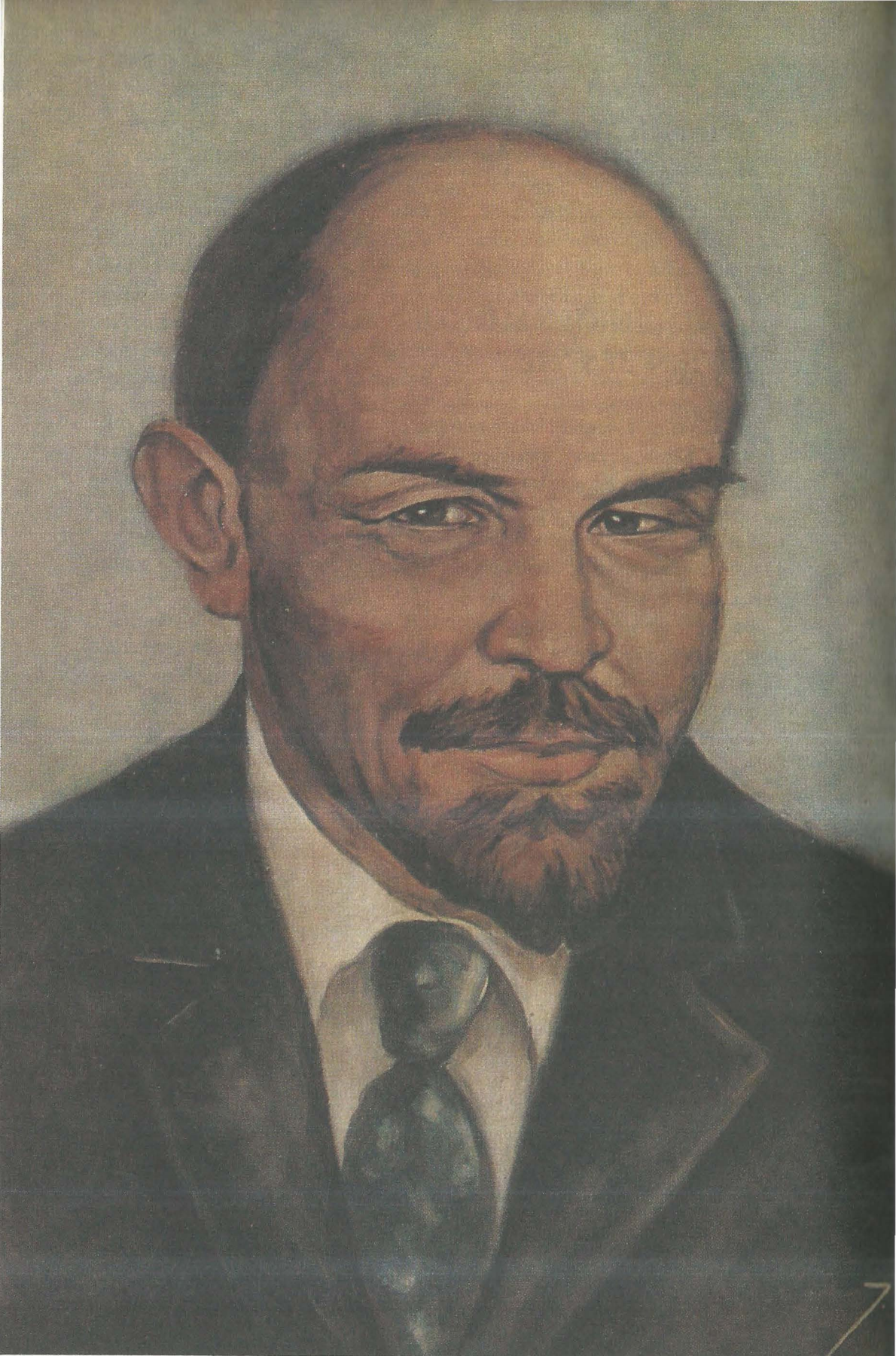
Rus devrimi, evrensel ölçekte tanınan bir kahramana sahip olmakla çok şanslıydı. Lenin, devrimi ateşleyendi; ölümünün ardından bile, birbirlerinden farklı olsalar da, öncülerin aklında ve kalbinde yaşamayı sürdürdüğünden bu devrimi hâlâ devam ettiren odur. Devrimin ülküsünü bugün de sürdürenlerin çoğu, konuşmalarında her şeyden önce devrimin bu ilk devlet adamının adını telaffuz eder. Bu doğrultuda hareket etmeyi, onur ve gönül borcu sayarlar.

Bir diğer devrimin, Fransız devriminin önderleri, birbirlerinin yerini almıştır, tarih önünde hepsi eşittir. Fakat her biri kendinden öncekini yenerek öldürmüştür. Fransız devriminin ta kendisi ve son kahramanı Napolyon, bunu başka ülkelere taşımış ve etkisini zayıflatmıştır.

Lenin ise aksine devrimci düşüncenin en güçlü odağı olmayı sürdürmektedir.

O başlangıçtır, kimseye yenilmemiştir, sözleri pek çok kişi tarafından alıntılanır, pek çok kişi dehâsını yüceltir.

Aralık 1928

George Bernard Shaw

Büyük Britanya

LENİN

Ben, Lenin gibiyim. Bir devrimciyim. Devrimci doğduğumu düşünüyorum. 1917 yılına kadar Lenin ismini duymamıştım; o zaman İngiltere'deki çoğu insan da aynı durumdaydı. Ondan sonra da Lenin hakkında kişisel olarak pek bir şey öğrenmedik.

Bu akşamki diğer konuşmacılar sizlere onun çalışmalarını, keşiflerini, öne sürdüğü özgün fikirleri anlattı. Fakat ilginç olan, kişiliği ve görünüşüne dair hiçbir şeyin bilinmediği ülkelerde de kişisel olarak Rusya'da yarattığı sıra dışı izlenimin aynısını vermesidir.

Bunu size açıklayamam; nedeni neydi bilmiyorum. Tuhaf bir manyetizma olabilir. Bilim, henüz bunların nasıl meydana geldiğini açıklamış değil. Ama burada da Rusya'daki kadar doğru. Bazıları en sıra dışı, aykırı, parlak zekâlı, kararlı ve siyasi yeteneği olan bir grup –birçoğu şu ya da bu konuda Lenin'i aşan, yani Lenin'in çalışmalarının pek çoğunu onların işbirliğine borçlu olduğu– adamdan bu sıra dışı, seçkin adam grubundan benzersiz bir kişilik olarak o öne çıktı.

Dediğim gibi, bunu açıklayamam. Size yalnızca şu tuhaflığı söyleyebilirim; hakkında pek çok şeyin bilindiği Rusya'da öne çıktığı gibi hakkında hiçbir şeyin bilinmediği İngiltere'de de aynı şekilde o öne çıkıyor.

Fakat öldüğü için Lenin'in öneminin, Lenin'in yüce öneminin geçmişte kaldığını düşünmeyin sakın. Biz geleceğe bakmalıyız. Gelecekte onun önemi nedir? Bence şudur: Eğer Lenin'in başı çekerek bize sunduğu deney, eğer bu sosyal örgütlenme deneyi başarısız olursa, daha önceki birçok uygarlığın çöküşü gibi bu da çöker.

Yenilerde yapılmış tarihî araştırmalarımızdan biliyoruz ki tarihleri bizim uygarlık tarihimize çok benzeyen birçok uygarlık doğmuş, Batı kapitalist uygarlığının ulaştığı noktaya geldiklerinde, hızlı bir bozulma başlamış, bunu tüm sistemin çöküşü ve insan türünün neredeyse vahşiliğe dönüşü izlemiş. İnsan türü tekrar tekrar o eşiği aşmaya çalışmış, her seferinde başarısız olmuş.

Şimdi Lenin o eşiği aşmanın yöntemini örgütledi. Eğer onun deneyi sonuna kadar götürülür, diğer ülkeler onun örneğiyle öğretisini izler, bu büyük

komünist deney tüm dünyaya yayılırsa, tarihte yeni bir çağa sahip oluruz. Eskinin çöküşü ve başarısızlığı, yeniden başlaması, aynı sefil serüvenden aynı sefil sonuca ulaşılması bir kez daha başımıza gelmez. İnsanlık tarihinde, şimdiden kavrayamayacağımız bir çağa geçeriz.

Lenin'in bizim için anlamı budur.

Eğer gelecek, Lenin'in öngördüğü gibiyse, hepimiz gülümseyip geleceğe korkusuzca bakabiliriz. Ama eğer deney çökertilir de başarısız olursa, dünya kapitalist çizgisinde ısrar ederse, sizlere hüzünle veda etmek durumunda kalırım dostlarım.

Ne olursa olsun size veda etmeliyim, çünkü zaten yeterince konuştum...

1931

Lenin'de kendine hayranlıktan eser yoktu: Başarı, başını döndürmedi; yanılgı, cesaretini kırmadı... Lenin, büyük kazanımlara erişmede, en önemli sonuçları almada, üstelik uygulama alanında da başarılı olabilen ender büyük adamlardan biriydi.

György Lukács
Macaristan

Sanatımızın, Lenin'in imgesini daima canlı tutmasının önemini hâlâ yeterince kavramış değiliz. Bu imge, hünerimizin en büyülü, en değerli ipliklerinden sevgiyle, incelikle, dikkatle örülmüştür. Sanki bir sanatçı takımı, Lenin'in imgesini yaratma hedefiyle kendini örgütlemiş!

Yuri Oleşa
SSCB

Eski çağlardan beri var olan rüyayı ilk fark eden Lenin'dir... Öğretisi ve eserleri, çağımızda esastır. Pakistan'daki milyonlarca yurttaşım benimle birlikte buna inanıyor.

Faiz Ahmad Faiz
Pakistan

Leonid Leonov

SSCB

SKUTAREVSKİY

...Para, Skutarevskiy'lerin dairesine mobilya, tablolar ve şık kıyafetler biçiminde akıyordu; bronz, fildişi, mermer ve kesme cam şekline bürünüyordu; boğuşulması gereken bir bela halini alıyordu. Bu parayı mütevazı, kibar insanlar getiriyordu; baş eğerek selam veriyor, güzel sözler söylüyor, ufak oğlanın halini hatırını soruyorlardı, hizmetçiyle el sıkışmaya da hazırdılar. Ciddi teknik dergiler artık Skutarevskiy'i yazıyordu. Ünlü yabancı meslektaşları saygı sunmaya geliyordu. O, on şirketin danışmanıydı. Uluslararası elektroteknik komisyonunda standartları belirliyordu. Birleşik Devletler'e gitme teklifi almıştı, bu ünlü vatandaşın başarısı, baş döndürücü bir örnek olarak veriliyordu. Nobel Ödülü'ne aday olacağı konuşuluyordu. Savunma sanayi heyetine dâhildi. İsmi, Yabloçkov, Marconi ve Langmuir'inkiyle* birlikte anılıyordu. Bakanlar onu tanıyor, öğrenciler ondan çekiniyor, bahçıvanlar saygı gösteriyordu. Öğretmeni olan, şu aksak yürüyen Rus profesörünün ünü, Faraday'dan önceki Davy'nin** adı gibi sönükleşip siliniyordu. Baş döndüren başarısı devrime kadar sürdü: Devrim, Skutarevskiy'in gözlerini kamaştırarak, amacı, becerisi, adanmışlığı ve benlik davasının tek yolu olan işiyle arasına girdi.

Skutarevskiy, nerdeyse onun sağlayıp para kazandıran hammaddenin keyfini sürmeye fırsat bulabildi. Elbette kimse onu bir daha yırtık pırtık kabanıyla görmedi; elbette öğrenciliğinden beri alışık olduğu tiyatroların üst balkonlarına çıkmayıp dördüncü sıradaki koltuklarda oturdu; kendine bir fagot aldı; sevdiği gürültülü ve trajik müzik konserlerine daha sık gitti. Gerisine ne merakı ne hevesi vardı; hasımlarının deyişiyle bu patavatsız karaktere Gauss'un*** logaritmaları büyüleyici bir roman gibi geliyordu. Berbat çalgı aletiyle alıştırma yaparken komşularını nasıl dikkate almadıysa, kıskançlıkla aşırı beslenen düşmanlarının ne düşündüğünü de umursamıyordu.

---

* Üç bilim insanı: Yabloçkov, Yabloçkov kandili denen elektrikli aydınlatıcıyı, Marconi, radyoyu bulan iki elektrik mühendisi, Langmuir, iyonlaşmış gazları plazma olarak adlandıran Nobel ödüllü fizikçi-kimyager. *–çev.*

** Davy, madenci lambasını bulan fizikçi-kimyager. *–çev.*

*** Carl Friedrich Gauss (1777-1855), birçok alana katkıda bulunmuş Alman matematikçi. *–çev.*

Bir gün, çalgısını gönlünce çaldıktan sonra bir tür kendine geliş yaşadı ve kişiliğine bir göz attı. Dairesi kocamandı, bir müzeye benziyordu. Sovyet ve yabancı pullu bir mektup yığını masanın üzerinde bekliyordu. Sovyet Rusya bir abluka çemberinde olduğundan dolambaçlı bir yol izlemişlerdi. Ünlü bir kişi olduğunu fark etti fakat bu bilgi, bir zamanlar üniversitede kürsü sahibi olduğu zamanki kadar gururunu okşamadı.

Bir mektup seçti, cepheden, oğlundan geliyordu. *Oradan* mektup gelmezdi, emin ellerle yollamış olmalıydı; sürünerek nihayet hedefine ulaşmıştı. Sıkıntılı yaz akşamı kararda. Elektrik yoktu, sokaklardaki tüm ışıkların Çeka arabalarından gelmesiyle dalga geçmeye alışkındı Petrigin. ... Gecenin ilerleyen saatlerinde eski bir öğretmenin dul karısını görmeye gideceğinden –bu alıngan ve titiz yaşlı hanımefendinin doğum günüydü– frakını giymiş olan Skutarevskiy mektubu okumak için daha aydınlık olan oturma odasına geçti. Arseni, hâlâ çocuksu kelimelerle çeşitli şeylerden, maceralarını paylaştığı arkadaşı Nikolay Çerimov'dan, çatışma devam ederken gizlendiği meyilli bir ağaçlıktan, Skutarevskiy'in tanımadığı Garas diye birinden bahsediyordu, ama söyleyecek hiçbir şeyi olmadığından kendisiyle ilgili neredeyse hiçbir şeyden bahsetmiyordu. Aslında satır aralarında devrimin ve dolayısıyla dünyanın kaderinin belirlendiği yere gitmesi konusundaki ısrarı için babasına teşekkür ediyormuş izlenimi veriyordu. Aynı zamanda ortalıkta dolaşan Bolşevik fikirlerle oyalanmayı seviyor gibi görünüyordu; hâlâ çocuk kalan aklı ordu komutanlarının parlak kariyerlerinden büyülenmişti, her savaşı severdi: Toy hayal gücü ter ve kan kokusuyla başını döndürmüştü... Sergey Andreyiç mektubu okumayı bitirdiğinde dikkatsizce ince bacaklı bir etajere yaslandı, paha biçilmez heykelciklerden biri ayağının dibinde şangır şungur parçalandı. Aslında alacakaranlıkta ne olduğunu söylemek mümkün değildi. Heykelcik en göze çarpan yerde durmasına rağmen, işin tuhafı, karısı onu hiç hatırlamadı. Hırsızmışçasına kırık parçaları alıp ceplerine koydu, doğrulurken ne kadar aç olduğunu fark etti. Büfeye parmak uçlarında gitti, kapısını açtı; dibinde ekşiyen arpa lapası artığı olan isli bir alüminyum tencereden başka bir şey bulamadı. Bütün şanına karşın yiyecek hiçbir şeyi yoktu. Bu durum, garip biçimde onu neşelendirip canlandırdı.

Öğretmenin evine giderken enstitüye uğradı, cadıya benzeyen yaşlı bekçi kadın ona bir bardak çayla neden yapıldığı belli olmayan bir turta getirdi. Skutarevskiy can sıkıntısıyla yedi. Tam yola koyulacaktı ki Kremlin'den bir telefon geldi. Arayan, ismi insanlığın bir yarısının en iç açıcı umutlarla, daha ufak diğer yarısının hayvani bir korkuyla bağlandığı adamın sekreteriydi. Önder, profesörü bir meseleyle ilgili olarak görmek istiyordu, uzun tutmayacağına söz verdi. Onun için bir araba gönderildi, beynin kıvrımları gibi dönüp dolaşan koridorlarda kendisine eşlik edilirken kendini dinleyerek geçen birkaç dakikanın ardından devrilmiş rejimin izlerinin duvarlardan ta-

mamen silinmediği büyük, içinde yaşanmayan bir odaya girdi. Skutarevskiy, bu adamı bütün dünyanın tanıdığı gibi, sade tavırlı, en karmaşık kuramsal düşünceleri ya da kavranması güç felsefi genellemeleri herkesçe anlaşılabilir kılmada müthiş yetenekli bir adam olarak biliyordu. Skutarevskiy'in frakına şaşkınlık göstermese de gülümsedi; Skutarevskiy, konuştukları tüm süre boyunca Lenin'in kendi paltosunu çıkarıp bir sandalyenin arkasına asacağı hissine kapıldı. Benzer koşullarda kendisi böyle yapardı. Sıcaklık azalmadı, alevli Moskova gökyüzü yerini küçük pörsük bulutlara bıraktı. Skutarevskiy, muhatabının gülümsemesini anladı, düşünmeden masadaki kutudan bir sigara alıp yaktı. Bu sohbete Skutarevskiy'in sonradan hükümete ait çeşitli fotoğraflarda sayısız kere gördüğü kısa, tıknaz bir adam da dâhildi. Lenin, Skutarevskiy'in işiyle ilgileniyordu, bu sorunun dünyaya açıklandığı biçimi hakkında epey bilgi sahibi olduğu anlaşıldı. Skutarevskiy'in söyleyeceklerini önceden bildiği, yalnızca onay beklediği besbelliydi.

"Yüksek gerilim hatları üzerine çalışıyorsunuz, değil mi?"

"Hâlâ araştırıyorum," diye yanıtladı Skutarevskiy.

"Dinleyin, bu gücü bize verin. Süreci iki kat hızlandırmamızı sağlar bu!" dedi o sıralarda yeni geliştirilen elektriklendirmeyle ilgili planları düşünen Lenin.

Engels'in 1881'de Bernstein'a yazdığı mektuptan, ilk defa 50 kilometrelik bir mesafede kabloyla 10 kilowatt ileten Marcel Deprez'in deneyleriyle ilgili bir bölümü ezberden söyledi. Bu minik enerji o zamanlar Engels'e muazzam görünmüştü, şehir ile taşra arasındaki ilişkiyi kökünden değiştireceğini öngörmüştü, bu keşfin önemini abartmıyordu. Skutarevskiy öksürdü, hayatının bu ilk sigarası boğazını yakmıştı. Dahası Engels'i yalnızca kulaktan dolma biliyordu, Bernstein'a gelince başka bir Bernstein tanıyordu, bir seferinde rutubetli mağarasına gelen bir dişçiydi. Lenin bir cevap bekliyordu; önündeki mekânı iyonlaştırırmış gibi görünen keskin bakışı, Skutarevskiy'in cebindeki paramparça olmuş heykelcik parçalarında gezdirdiği kuru, kaslı parmaklarında durdu. Skutarevskiy huzursuzlandı, kızardı; cevabı sadece utancının ölçüsünü ifade ediyordu.

"Şimdilik, verebilecek bir şeyim yok. Uğraşmaktayım, sahtekâr değilim..."

"Duyduğuma göre babanız bir terziymiş, öyle mi?" diye sordu birden kısa, tıknaz adam.

"Hayır, kürkçüydü," dedi Skutarevskiy gürültüyle nefes vererek.

Bir duraklama oldu. Üniformalı bir adam daktiloyla yazılmış bir kâğıt yığınıyla içeri girdi, ama Lenin bunlarla ilgilenmeden önce bir süre başka kimsenin içeri alınmamasını söyledi. O bir şeylerin üzerini çizerek ya da dipnotlar alarak kâğıtları gözden geçirirken, Skutarevskiy etrafına göz gezdirdi. Bir duvarın neredeyse tamamı evvelki Rus İmparatorluğu'nun bir haritasıyla

kaplıydı; üzerinde cepheleri gösteren renkli, kesik çizgilerle dışarıdan birinin anlayamayacağı bazı başka işaretler vardı. Sağlam bir beze yüzyıllarca dayansın diye çizilmiş eski bir haritaydı ama işte burada işlev kazanmıştı, eyaletlere ya da illere değil, yalnızca şeklen farklı, mealen benzer muharebe alanlarına ayrılmıştı; harita, Rusya'nın bedeninin müdahalecilerin çelik uçlu postallarıyla berelendiği ya da devrimin sabanlarıyla yaralanmış yerlerde delik deşikti.

Uzun masaya dik, küçük toplantılar için kullanılan daha ufak masa, örnek olacak tertipliliğiyle bu gibi şeylere özen gösteren Skutarevskiy'in dikkatini çekti. Uzun masanın köşesine konmuş, üzerinde bir parça peynir duran, şekli çoktan unutulmuş beyaz bir rulo ile şekeri hâlâ erimemiş bir bardak çayı yeni fark etti. O zamanlar ender olan bu ara öğün görüşmenin önemini vurguluyor, aynı zamanda da oraya ait olanlarla *kendilerinden olmayan* biri arasına sanki bir sınır çiziyordu. Durumun tam olarak böyle olduğunu fark etse de bu kasti nezaket belirtisine alındı; onu ilgisiz ve ters bir şekilde kibar olmaya sevk etti; aslına bakılırsa böylesine önemli bir görüşme için frakını giyiyor olması pek komikti.

"Size Haziran'da burjuva hükümetinde bir makam önerilmemiş miydi?"

"Evet. Teklifi reddettim."

"Bu, siyasi anlayışınızı onurlandırıyor," dedi üçüncü adam kibarca; Skutarevskiy, 'sinsice,' diye düşündü.

"Hayır... Sadece Kadetlere* dayanamıyorum," diye cevapladı Skutarevskiy, şu anda kendi kendini analiz etse, başka sebepler arasında, uzun yıllardır zenginleştirdiklerine duyduğu bastırılamaz tiksinmesini bulurdu. "Sanıyorum bugününlavmanları dünyaya çare olmaz."

Konuşmanın doruk noktası buydu.

"Bu, mücadelemizin araçlarına da katıldığınız anlamına mı geliyor?"

"Evet, ama..." Bu iki çelişen kelime tek bir seste, yeni bir kavramda birleşti. "Bazı şüphelerim var..."

"İşte, bak!" diye güldü önder, tüm vücuduyla öne eğildiğinde sandalyesinin hasır oturağından ufacık bir gıcırtı çıkmasına sebep olarak. "Eğer bizlerden biri olsaydınız, eğer bizim adamımız olsaydınız, hiçbir şüpheniz olmazdı!"

Birden, bütün ara aşamaları atlayıp Skutarevskiy'e işini mümkün olan en kısa zamanda başarıyla tamamlayabilmesi için neye ihtiyacı olduğunu dolaysız olarak sordu. Soruyu sordu ve Skutarevskiy'in ayrıntılı bildirimini duymaya hazırlanırmışçasına yeleğinin kol oyuğuna başparmağını kıstırarak sandalyesine iyice yerleşti. Masadaki telefonun işaret lambası birkaç kez

---

* Kadetler: Devrimden önceki Geçici Hükümet'in en büyük ortağı Anayasalcı Demokratik Parti. *–çev.*

yanıp söndü fakat Lenin ahizeyi kaldırmadan yalnızca ilk seferinde ne oluyor der gibi bakmakla yetindi. Skutarevskiy sakin bir sesle başladı ve daha keskin şikâyetini kendince meşrulaştırarak büyük teknolojik fikrini sakince açıkladı. Bilime verilen zararları anımsatırken kendini zorladı; oturduğu alçak deri koltuk onu bir fırındaymışçasına ısıtıyordu; frakı bu zor beğenen uzmanı boğuyordu. Konuşması, zaman zaman meydan okumaya dönen bir söylem gibi geliyordu kulağa. ...

Öğrencileriyle sığındıkları teknik okuldaki laboratuvar ona çok ufak geliyordu. Pahalı deneysel dönüştürücüler (transformatör), üzerlerinde ne bir branda ne koruyucu bir şey olmadan açıkta duruyordu. Şehrin elektrik santrali gerekli düzeyde akım vermiyor, ikmali hiçbir uyarı olmadan çok sık kesiyordu. Hiçbir kaynakları yoktu, en temel ölçüm aletlerinden yoksundular. Kendi aygıtlarını ahşap çivilerle bir araya getirmeye mecbur kalıyorlardı... Personel açlıktan kırılıyordu, daha geçen gün en iyi öğrencilerinden biri vurgunculuktan tutuklanmıştı... Bilim ilkelleşiyordu, emeklemeye dönmüştü, zamanla çakılı kaldığı çukurdan çekip çıkarmak için yeni Franklin'ler ile Volta'lara ihtiyaç olacaktı... Lenin, gülümseyerek ve açılmış mavi ucunun gücünü test edermişçesine kalemini tıklatarak dinledi. Skutarevskiy giderek daha da kızgınlaştı, çay bardağını neredeyse devirdi, ülkenin içinde bulunduğu koşulları unutarak yakındı, gürledi.

Masanın öteki tarafındaki iki adam bir kelimeyle bile olsun sözünü kesmediler; ikisi de aydınların düşüncelerini yaklaşık olarak tahmin ediyorlardı; en iyisi bile şu formülle ifade edilebilirdi: Séni bağışlıyorum zorba, çünkü hiç umurumda olmayan evin içine ediyorsun...

Derken her şey bambaşka bir şekil aldı: Lenin, Skutarevskiy ve bir avuç öğrencisinin deneylerine devam edeceği, kendi küçük istasyonu olan yeni bir enstitü inşa etmeyi önerdi. Yerini, gerekli donanımı Skutarevskiy belirleyecek, aynı zamanda yerleşkenin kaba tasarımını yapıp tahmini maliyeti de çıkartacaktı. Bu beklenmeyen cömertlik onu şaşkına çevirdi. Heyecanlanarak ayağa kalktı, tekrar oturdu. Söylenecek bir şey kalmayıp ayrılmak için ayaklandığında garip bir şekilde gitmeye isteksiz hissetti kendini.

"Korkarım masa örtüsüne bir delik açtım," dedi sigarasının izmaritine bakıp kaşlarını çatarak.

"Olsun," dedi Lenin kıkırdayarak, Skutarevskiy kapıdayken ekledi: "Giysilerden pek anlamam ama size daha hafif bir takım almaya çalışacağım."

O kadar heyecanlıydı ki şakayı hiç anlamadı.

Sözlü anlaşmaları gerçekten titiz bir dakiklikle uygulanmaya başladı. Üç gün içerisinde genç bir memur, Skutarevskiy'in dairesine bir takım getirdi, fakat ekoseli ve çok kısaydı, dolayısıyla giysin diye Senik'e verildi. İlginç biçimde, ekose takım onu çokbilmiş biri gibi gösterdi. Uykusuz, sonu gelmez

toplantılarla geçen iki aylık koşuşturmacanın ardından hemen öncelikli inşaatın telaşına düştüler. Skutarevskiy şantiyede yaşıyor, abartılmış dedikodulara göre, çizmeleriyle uyuyordu. Tuğla örülmesini tıpkı ustabaşılar gibi denetledi. Koyu kızıl gür bir sakal bıraktı. Tam beceremediği tek bir şey vardı, o da sunturlu Rus sövme sanatıydı...

Malzeme bittiğinde ya da açlık çeken işçiler greve gittiğinde, ömür boyu saygıyla aklında tuttuğu telefon numarasını arardı. Proje gizlilik dereceliolduğundan Skutarevskiy'in kendisi de öyleydi. Yurt dışında, öldüğü düşünülüyordu. Doğrusu dönem, başka isimleri öne çıkarıyordu: yöneticileri, ordu liderlerini, halk önderlerini. Skutarevskiy'in zaferi çatlak bir ses çıkardı ama bu iyi bir şeydi çünkü tamamen gözlerden uzak çalışmasını olanaklı kılıyordu. Düş gibi görünen şey geniş bir kare kule şeklini alıyordu. Siemensstadt* tecrübesinden öğrenilmiş iyileştirmelerle Ampère'in Gennevilliers'deki laboratuvarının neredeyse aynısıydı. Tüm donanım yurt dışından, savaş siperlerinin ve abluka engellerinin ötesinden geliyordu: O zaman tam bir yenilik olan salınım-çizerler [osilatör], en ender karşılaştırıcı cihaz olan küçük-akım-ölçerler [galvanometre], daha Almanların bile sahip olmadığı bir milyon volta kadar yüksek gerilim dönüştürücüleri. Yakınlarda bir Kadim Müminler Mezarlığı vardı. Külüstür ufak evler temizlenip içlerine müstakbel enstitünün kadrosu yerleştirilirken Skutarevskiy'in zihni çoktan bu eski kabristanın üzerinde adına layık bilimsel bir ilçe kurmanın planlarıyla meşguldü.

1932

* Siemensstadt: Bugünkü Siemens AG'nin öncülü olan Siemens & Halske şirketinin arsa satın alarak 1900'den itibaren çeşitli fabrikalar ve ardından yerleşim yerlerinin kurulduğu Berlin yakınlarında bir bölge. *–çev.*

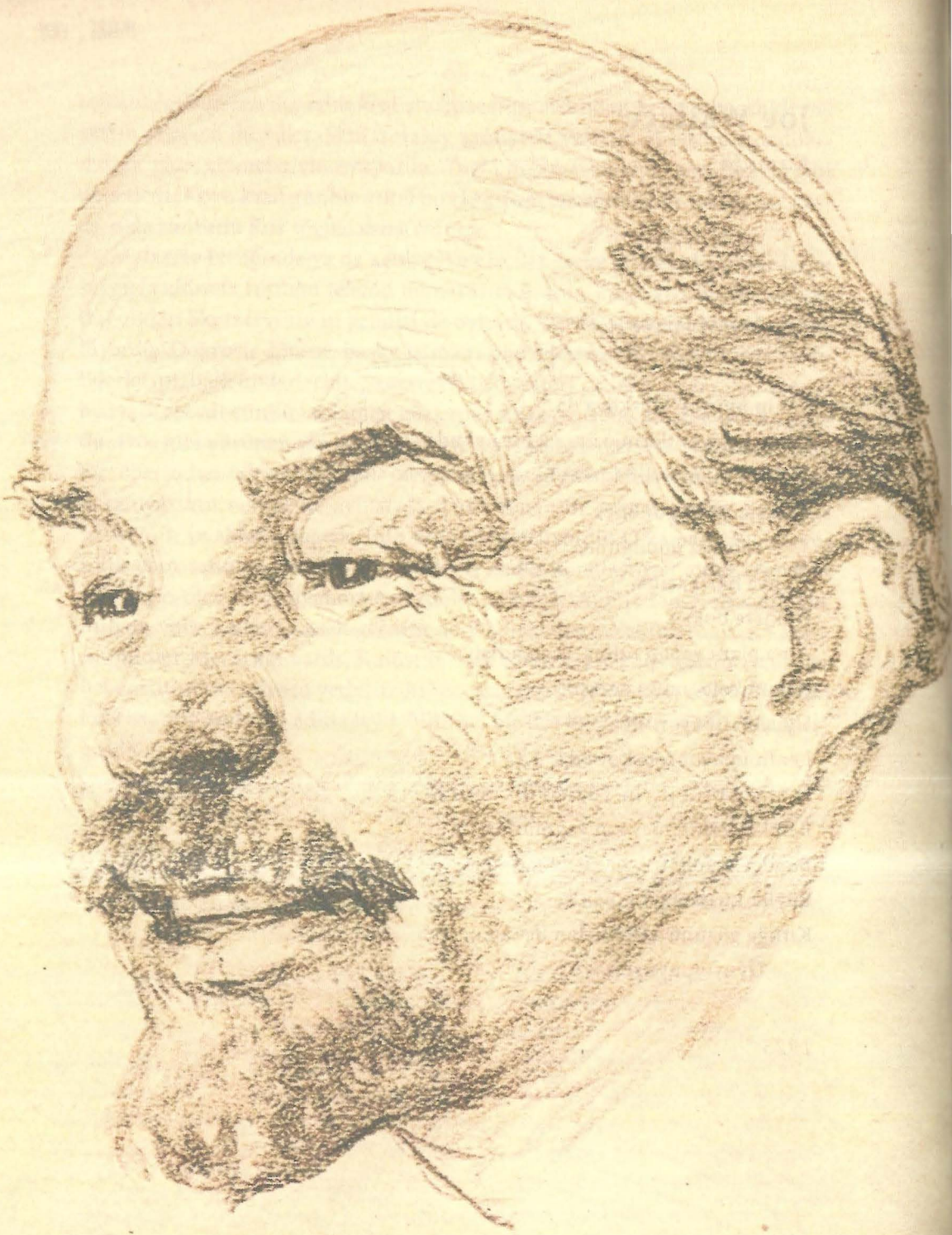
Joe Wallace

Kanada

Lenin Uyuyor

Lenin uyuyor Moskova'da.
Lenin uyuyor derin, rüyasız bir uykuda
Planlananların direkleri yükselirken hızla
Çekiçlerin düğününe,
    Fabrika düdüğüne,
Dünya harikasına,
Göklere doğru.
Ama planı yapan mimarın kendisi
(Onun kolu, onun kafası),
Uyuyor, uyuyor,
Lenin uyuyor Moskova'da,
Lenin uyuyor derin, rüyasız bir uykuda
Bereket yüklü mevsim yağmurları
Buğdayla dolduruyor çitsiz tarlaları.
Büyük kuşatmayı yıkan o,
Kıtlığa gözünü kırpmadan bakan o
    Uyuyor, uyuyor.

1925

Albert R. Williams

ABD

DÜNYA'DAKİ EN BÜYÜK BEKLEME ODASI

On dört yıl önce Amerika'ya gidişimin arifesinde Lenin beni makamında ağırlamıştı. Bu, oraya ilk gidişim değildi. Birçok kez onunla buluşma, destek görme ayrıcalığına sahip olmuştum. Devrimin en fırtınalı günlerinde bile onun için hiçbir şey önemsiz ya da saçma değildi.

Rus dilini öğrenmeye nasıl girişeceğim hakkında bana tavsiyelerde bulundu. Petrograd'da zırhlı bir aracın tepesinden yaptığım bir konuşmada çevirmenlik görevini bile üstlendi. Bir sandık dolusu kitapla el ilanı toplamama yardım etti. Sibiryalı demiryolu çalışanlarına, kaybolmaması için ne gerekiyorsa yapmalarını söyleyen bir mektubu kendi eliyle yazdı. Kızıl Ordu'ya katılışımı sevinçle kutlayarak bana bir Uluslararası Alay oluşturmamı önerdi.

Birçok kez Lenin'in bekleme odasında bulunmuştum. Burada, her zamanki gibi, çeşit çeşit insan görüşme için bekliyordu; diplomatlar, subaylar, eski burjuvalar, muhabirler... Lenin hepsini, komünizmin açık düşmanlarını bile, dolambaçsız bir tavırla –nazik ve samimi– kabul ediyordu. Zamanında onunla görüşen bir İngiliz, tutumunu şöyle aktarıyordu: Kişisel olarak sizinle hiçbir problemim yok. Fakat siyaseten siz benim düşmanımsınız, sizin yıkımınız için aklıma gelebilecek her türlü silahı kullanmalıyım. Sizin hükümetiniz de aynısını bana karşı yapıyor. Şimdi ne kadar anlaşabileceğimize bakalım.

Lenin bu temaslardan kişisel bir keyif alıyor olamazdı. Ama bu onun resmî göreviydi, yapıyordu. Fakat bunu mümkün olduğunca çabuk hallederdi. Doğal yakınlığı, parti çalışma arkadaşları, işçiler ve köylülerleydi. Zamanını onlarla geçirmeyi yeğliyordu. Sıra zaman ayırmaya geldiğinde ilk sırada onlar vardı. Bu gerçeği görmem, bu son görüşmede zorla sağlanmıştı.

Bekleme odasında sırasını bekleyen birkaç kişiydik. Bir süredir de beklemekteydik. Lenin randevularını yerine getirmede hep çok dakik olduğundan bu olağandışıydı. Böylece fevkalade önemli bir devlet meselesinin, olağanüstü seçkin bir kişinin onu alıkoyduğu sonucuna vardık. Yarım saat, bir saat, bir buçuk saat orada sabırsızca kök salarken içeriden konuğunun boğuk sesi boyuna uğulduyordu.

Lenin'le fazlasıyla uzun görüşme imtiyazı olan bu yetkili kişi kimdi sahiden? Sonunda kapı açıldı, bekleme odasındaki herkesi şaşkına çevirerek içeriden –ne subay, ne diplomat, ne de başka yüksek mevki sahibi biri– gocuğu, çarıkları, taranmamış saçlarıyla bir çiftçi –Sovyet ülkesinin her yerinde milyonlarcasını görebileceğiniz tipik bir yoksul köylü– çıktı.

"Kusura bakmayın," dedi Lenin ben makamına girerken. "Tambov'dan bir köylüydü, onun Elektriklendirme, Kolektifleştirme, Yeni Ekonomi Politikası hakkındaki fikirlerini öğrenmek istedim. O kadar ilginçti ki saatin farkına varmamışım."

Üniversite eğitimi, seyahatleri, kendi yazdığı 30 cilt ile Lenin tabii ki teorik, akademik olarak bu Tambov köylüsünün bilebileceğinden çok daha fazlasını biliyordu. Fakat öte yandan aşırı çalışma ve acı hayat mektebinden geçmiş bu köylü, birçok şeyi uygulamalı olarak biliyordu. Onda toprağın bilgeliği vardı. Lenin'in öğrenmeye can attığı da buydu. Gerçekten yüce tüm insanlar gibi o da en cahilin bile ona verebileceği bir şey olduğunu anlayacak kadar alçakgönüllüydü. Bilgi dağarcığı türlü yerlerdeki insanlara böylelikle uzanıyordu. Bir araya toplanmış binlerce öğeyi dikkatlice tartıp, eleyip çözümlerdi. Düşmanlarını bu kadar sık köşeye sıkıştırıp alt etmesine olanak sağlayan üstünlüğü bu sağlıyordu. Sibiryalı köylünün, Kızıl Ordu mensubunun ya da Don Kazaklarının fikirleriyle tutumunu tahmin etmek zorunda kalmıyordu. Leningrad kalıpçısının, Volga mavnacısının ya da Moskova gündelikçisinin ne düşünüp hissettiği onun için bir sır değildi. Onlarla ya aracısız konuşurdu ya da onlarla yeni görüşmüş güvenilir bir yoldaş aracılığıyla.

Ona verecek bir şeyleri vardı. Onları kabul etmeye her zaman hazır olmasının bir sebebi buydu. İkinci sebebi, Lenin'in onlara verecek bir şeyleri olmasıydı: toplumsal güçler ve devrim stratejisiyle ilgili bilgisi, sosyalizmin inşası için planlarla projeleri. Bir başka ve en etkili neden onlardan hoşlanmasıydı; özünde onlardan hoşlanıyor, onları seviyordu. Lenin'in nasıl kapitalizmin parazitleriyle yandaşlarına –simsarlar, vurguncular, spekülatörler, servet avcıları– özgü bir tiksinmesi varsa diğer yandan servet üreticilerine –kömür, taş, metal işçileri, tarlalarla ormanda ter dökenler– özel bir düşkünlüğü de vardı.

On dört yıl önce yalnızca o Tambov'lu köylüyü değil, tüm milyonları kabul etmeye hazırdı. Mümkün olsa dünyanın tüm işçileriyle köylülerini makamına buyur ederdi.

Bugün Lenin'in mozolesindeyken birden Lenin'in yaptığının tam olarak bu olduğunu fark ettim. Yattığı yerden, Moskova'nın, Sovyetler Birliği'nin, tüm dünyanın insanlarını kabul ediyordu. On dört sene önceki kabule o kadar benziyordu ki bu. Lenin'in şimdi koyu gri, koyu kırmızı granitinde yattığı kabul binasının daha etkileyici, daha çarpıcı olduğu doğrudur. İnsanların Lenin'i görmek için sıralarını beklediği bekleme odası, eskisinden çok daha

büyük. Artık bu, çıkıntılı Kremlin Duvarı ile arkadan Enternasyonal'in çaldığı Spasskaya Kulesi, yandan devrim kahramanlarının kabirleriyle desteklenmiş Kızıl Meydan.

Dünyadaki en büyük bekleme odası. İçeriye girip Lenin'i görebilmek için bekleyen insanların sayısı yüz kat, bin kat daha fazla. Bu açıdan şimdiyle on dört sene önce arasında bir fark var.

Fakat bir açıdan –en önemli ve temel açıdan– tamamen aynı. O da, içeri girip Lenin'i görmek için fırsat kollayan insanların niteliği. Öğleden sonra uzamaya başlayan dev kuyruk, büyük ölçüde işçilerle köylülerden, Lenin'in hoşlandığı insanlardan, sosyalizmin inşası için enerjisine, terine ve bağlılığına güvendiği insanlardan oluşuyor. Giderek daha hızla büyüyen bu dev iki sıralı kuyruktakiler neredeyse yalnızca bunlar. Açılış saati olan ikiden önce, avlunun beyaz karla örtülmüş zemininde ileri geri kıvrılarak mozoleden bir mil ya da daha fazla uzuyor.

İnsanlardan bazılarını buraya yönelten güdünün aşırı gurur olduğu doğru. Akranlarına, Lenin'in yüzünü gerçekten görmüş olmalarıyla böbürlenmek istiyorlar. Bazılarının meraktan burada olduğu da doğru. Aralarında birçok yabancı olan bu insanlar, ismi bir kâbus gibi dünyanın emperyalistleriyle gericilerinin uykusunu kaçırıp rüyalarına giren bu adamı dünya gözüyle görmek isteyen burjuvazi. Fakat bu uzun kuyrukta bunlar o kadar önemsiz ki saymaya değmez. Bu bazıları dışında buradaki herkes önderlerine saygı, ihtiram, yakınlık göstermek için buradalar. Bu hisler karakışta onları burada ayakta beklettiğine göre çok gerçek ve samimi olmalı.

1932

15

Julius Fučik

Çekoslavakya

LENİN

Slovak köylerindeki koşulları inceleyen üniversite öğrencileri, Liptov yayla otlaklarında yaşlı bir çobanla karşılaşır ve onunla sohbete girer. Öğrenmek istedikleri; nereden bakılırsa bakılsın insanlardan kopuk, insanlardan çok yıldızlara yakın olan, Slovakya'nın bu ücra dağlık bölgesinde yapayalnız bu adamın hayatla, ülkesindeki toplumsal düzenle, yaşamını yöneten insanlarla ilgili ne bildiğiydi. Yaşlı adam, birçoklarının duymak istemeyeceği birçok acı gerçek söyledi. Ama hiç haberdar olmadığı da birçok şey vardı.

Sohbet Sovyetler Birliği'ne geldi. Çoban hevesle başını salladı.

"Lenin'i biliyor musun?" diye sordu biri.

"Tabii ki," diye cevapladı, "Lenin bizim Janošik[29] gibi. Zenginlerden alıp fakirlere verdi."

Bunun ardından uzunca bir duraksama oldu. Yaşlı adam piposunu çekti, iki nefes arasında ekledi:

"Janošik'ten bile iyiydi."

Bu gerçek bir hikâye. Liptov yaylalarının çobanı, Lenin'i en güzel kahraman ve en asil dağcı olarak canlandırıyor, onu aşağılanmışların zenginlere galip geldiği adaleti somutlaştıran Janošik ile karşılaştırıyordu. Bir süre düşündükten, belli ki Lenin'le Janošik'i karşılaştırdıktan sonra çoban, Lenin'in Janošik'ten bile daha iyi olduğunu söylemişti.

Lenin'in tarihteki muazzam rolünü tartışırken; binlerce tür düşmanı, siyasetçilerle gazeteciler, Rus işçilerinin önderini kanunları çiğneyen, nefretten ötesini hak etmeyen bir eşkıya, günahkâr, kamu suçlusu, belki dehâ ama yine de suçlu olarak göstermişti. Lenin'in ismi Liptov otlaklarındaki çobana ulaşana kadar milyonlarca insanca bilinir hale gelmişti. Ona ulaşan, açık düşmanlarının Lenin hakkında anlattığı hikâyelerin bir karışımı olarak ulaşmıştı ama diğer tüm insanlardan ayrı yaşayan bu adam, Lenin'in sömürülmüşlerin dostu olduğunu fark etmiş, onu adil, cesur, bilge bildiklerinin arasındaki en yüce yere koymuştu.

Bu, Rus işçileri ile fakir çiftçilerinin kendilerine hiç resmî davranmayan, onları zafere, peşinde oldukları hedeflerine götüren önderleri olarak gördüğü Lenin'e niçin bu kadar hayranlık beslediğini anlamayı kolaylaştırıyor. Lenin,

hakları ellerinden alınmışların hakları için verilen adalet mücadelesinin, bu mücadeledeki zaferin simgesi olmuştu.

Dönüp Lenin'in geçtiği yola baktığımızda, gideceği yön konusundaki kararlarını hiçbir zaman şansa bırakmadığını, hiçbir kavşakta kararsız kalmadığını görürüz. Siyasetle ilgilenmeye, işçi sınıf hareketi içinde yer almaya başladığı andan hayatının son dakikasına kadar insanlara her zaman örnek olacak, özgürlük uğruna savaşan emekçiler için çarpıcı kilometre taşları içeren seçilmiş yolunda gözü kara bir şekilde dimdik ilerlemiştir.

Daha sonra Lenin, Bolşeviklerin gücünün kaynağının; hem Rusya'daki hem uluslararası alandaki bütün sınıf güç ilişkilerini açıkça ve serinkanlılıkla değerlendirmelerinde, bunun sonucu olarak enerjik, sağlam, kararlı, fedakârca çabalıyor olmalarında yattığını söyleyecekti.

Temelinden sarsılan dünyanın gidişatını belirlemesi istenen halkın, nereye ve nasıl gideceği konusunda ikilemde olduğunu, gerçekten bazı olumlu sonuçlar üretebilecek bütünsel bir tasarımı biçimlendiremediğini, elindeki bütün araçlarla egemen konumunu ancak koruduğunu düşünürsek, tarihsel gelişimin nereye yöneldiği ve nereye gittiğimiz hakkındaki kusursuz bilgisinin, Lenin ve fikirleri için ne kadar büyük bir güç kaynağı olduğunu görürüz.

Lenin nasıl bu kadar emin olabiliyordu? Bu kesinliği henüz bir üniversite öğrencisiyken, kimse tarafından bilinmezken, şimdi dünyanın doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine yankılanan ismi henüz duyulmamışken özümsediği bir öğretiden, Marksizmden edinmişti. 1870 yılında doğan, sonradan Lenin takma adını alan Vladimir İlyiç Ulyanov; Marx ve Engels'i izlemiş, ayrıca Marksizmin kurucularının öğretisini geliştirme iddiasında olup da gerçekte bunu belirsizleştiren, sözde "bilimsel" sonuçlarıyla onu çarpıtan ya da tek doğru gerçeği bilerek saptıranların eserlerini de okumuştur.

Lenin yirmi dokuz yaşındayken, ne yöne gittiği sorusunun elzem olduğu bir ülkede kapitalizmin hangi yollardan geliştiğini Marksist bakış açısından ele aldığı ilk kitabı *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*'ni yayımladığında birçok kişi farkına vardı ki Rusya artık sadece Marx'ın sadık bir öğrencisine değil, aynı zamanda onun kuramına dayanan yeni değerler yaratabilecek bir insana sahipti. Lenin de onları hayal kırıklığına uğratmadı. İnsanlığın gelişiminde daha üst düzey bir Marksist, emperyalist savaşlar, proleter devrimler döneminin bir Marksisti haline geldi. Hayret verici bir uzak görüşlülükle donanmış olmakla kararsızlığa, oportünizme ve tükenen burjuva sınıfını destekleme politikasına karşı başarılı bir mücadele yürütüp dünyanın altıda biri için bu mücadeleden galip çıktı.

Pazar günü, ölümünün onuncu yıldönümünde Lenin'i andık. Ölüm haberi dünyaya yayıldığında çok kişi gözyaşı döktü, fakat Lenin'in ölmesiyle öksüz kalmış Sovyetler Birliği'nin çökeceğini hayal ederek keyiflenenler de

vardı. Ama orada, Sovyetler Ülkesinde kederli olmaktan uzak bir slogan doğdu: "Lenin Öldü Ama Ülküsü Yaşıyor."

Bu doğrulandı mı? Lenin'in ülküsü bu on yılda canlı mıydı? Evet, öyleydi. Görünüyor ki tarihte çarpıcı bir rol oynayan güçlü kişilik bunu tek başına değil, ortak zeminde yükselen genel dalgayla beraber yapar; ölenin ellerini çektiği dümen, gemiyi bir saniye bile onun gösterdiği doğru yönden saptırmayan başka ellere geçecektir. Leninizm, Sovyetler Birliği'nde bütünüyle yaşamaktadır; Sovyet sanayisinin büyüdüğü, kolektif tarımının yayıldığı, (dünyanın geri kalanında aşamalı bir düşüş gözlenirken) Sovyetler Birliği'nin geliştiği, istatistik verileriyle doğrulandığından, bunu artık düşmanları da inkâr etmez. "Lenin'in Ülküsü Yaşıyor" sloganı, Sovyetler Birliği'nde canlı bir slogandır, gerçeğin sloganıdır.

Peki ya dünyanın geri kalanı? Komünist Enternasyonal'in –Lenin'in yaşam boyu eserinin– ve farklı ülkelerdeki kesimlerinin de bir gerçek olduğunu itiraf etmeliyiz, ortaya koydukları mücadele, yaşama gücünün kanıtıdır. On yıl önce Lenin'in adının, örneğin Wilson'ın adıyla yan yana olduğu bir gerçek. Bugün görüyoruz ki Lenin'in adı unutulmadı, hâlâ kimilerince derin sevgiyle, kimilerince kin dolu nefretle dillendiriliyor. Yani adı yaşıyor. Ya Wilson'ınki? Artık kimse onun yeni bir dünya inşa etme planlarını tartışıyor mu, çabalarının sonuçları herhangi bir yerde aşikâr mı? "Lenin Öldü, Ama Ülküsü Yaşıyor" sloganı on yıl önce dile geldi; planların berraklığı, enerji, istikrar ve mücadelede kararlılıktan doğan aynı güçle ileri sürüldü.

Lenin öldü, fakat amacı gerçekten yaşıyor ve onunla çok farklı tarihsel evrelerde karşılaşacağız.

1934

Romain Rolland

Fransa

LENİN: SANAT İLE EYLEM

Lenin, hayatının her anında bütünüyle savaştaydı. Düşüncelerinin hiçbiri, savaş alanında ordu komutanı olarak gözetleme mahallinde gördüklerinden farklı değildi ve bu, savaşı kazanmaya yönelikti. Proletarya devrimi olarak bilinen insanın tarihsel eylemini, başka kimseye benzemeyen bir biçimde özünde toplamıştı. Hiçbir şey, onu devrimci mücadeleden alıkoyamazdı. Ne kişisel bir uğraş, ne dinlenme gereği ne de amatörce düşünme. Duraksamaz, kuşkuya düşmezdi, bunlara karşı bağışıklığı vardı. Gücünün ve temsil ettiği ülkünün zaferinin arkasında yatan buydu.

Zihninin tüm güçlerini eylem için harekete geçirmişti: sanat, edebiyat, bilim, içten gelen dürtü, ruhun bilinçdışı derinlikleri, hatta rüya.

"'Rüya görmeliyiz!' Bu sözcükleri yazar yazmaz bir korku sarıyor beni," diyor yazar alaylı biçimde. "Kendimi bir 'birlik konferansında' karşımda *Raboçeye Dyelo** editörleri ve katılımcılarla oturur görüyorum. Yoldaş Martinov ayağa kalkıp bana dönerek sert biçimde diyor ki, 'Sormama izin verin, özerk bir yayın kurulunun, parti komitelerinin görüşünü almadan rüya görme hakkı var mıdır?' Onu (Yoldaş Plehanov'u daha önceden sağlam temellere oturtmuş olan Yoldaş Martinov'u felsefi açıdan derinleştiren) Yoldaş Kriçevski izliyor, hem de daha sertçe soruyor: 'Ben daha ileri gideceğim. Marx'a göre insanlığın her zaman çözebileceği görevler üstlendiğini, taktiğin partiyle beraber büyüyen, parti görevlerinin gelişim süreci olduğunu bilen bir Marksist rüya görme hakkı olur mu?'

"Bu yaman soruların düşüncesi bile beni iliklerime kadar titretiyor, saklanacak bir delik arıyorum. Pisarev'in** arkasına sığınmayı denemeliyim:

"'Ayrılıktan ayrılığa fark var,' der Pisarev rüya ile gerçeği ayırırken. Benim rüyam, olayların doğal ilerleyişinin ötesine geçebilir ya da hiçbir doğal olayın gitmeyeceği bir yöne sapabilir. İlk durumda rüyamın hiçbir zararı olmayacaktır; hatta çalışan kişiyi destekleyip gücünü arttırabilir... Böyle rüyalarda emek gücünü çarpıtacak, felce uğratacak bir şey bulunmaz. Tam tersine, insan böyle rüyalar görme yetisini yitirecek olursa, zaman zaman ileri çıkıp

* Rus sosyal demokratlarının yurt dışında çıkardıkları dergi. *–çev.*

** Dimitri Pisarev (1840-1868): Devrimci Rus yazar, eleştirmen. *–çev.*

elleriyle henüz biçimlendirmeye başladığı ürünü bütünüyle tam olarak algılayamazsa, o zaman insanı sanat, bilim, uygulama alanında kapsamlı ve zor işlere sürükleyebilecek dürtünün ne olacağını hayal bile edemem... Eğer rüya gören kişi, rüyasına sahiden inanırsa, yaşamı dikkatle gözlemlerse, gözlemlerini bulutlarda kurduğu şatolarla karşılaştırırsa, genel olarak söylersek, eğer rüyasının gerçek olması için çabalarsa, rüyayla gerçek arasındaki ayrılığın zararı yoktur...

"... Bu türden rüya görmeye," diye devam eder Lenin, "ne yazık ki bizim hareketimiz içinde pek rastlanmaz. Bunda en büyük payı olanlar, aklı başında görüşleri ve kendilerinin 'somuta' yakınlıklarıyla övünenler, yasal eleştirinin ve yasadışı 'kuyrukçuluğun' temsilcileridir."

Otuz yıl önce çarlığın en karanlık günlerinde işçi hareketinin şafağı sökmek üzereyken böyle düşlemişti Lenin. Böylece rüyası eyleme dönüştü.

Tarih, yaşamını eylemine adayan, düşünce oyunuyla rahatlayan ve bundan soluk alarak yaşayan olağandışı kişilere, halkın sevdiği önderlere tanık olmuştur. Böyle insanların belki de en canlı örneklerinden biri Jül Sezar'dır. Faalken kendini tamamen eyleme (hem de ne eylemler!) adamıştı. Ama tıpkı İngiliz devlet adamları gibi, hafta sonu tatiline ihtiyaç duyardı; dinlenmeyi düşüncenin, sohbetin güzelliğinde, Cicero ile konuşmalarında bulurdu. Roma'nın, Galya'nın fatihi için eylemin kendisi bir oyundu, oyunların en büyüğü, gerçek bir adama, sahiden Romalı birine yaraşan bir oyundu ve öyle kaldı – yine de oyundu, yani aslında yanılsamaydı.

Lenin için yanılsama yoktu! Yanılsamaya kaçış yoktu. Onun güçlü, daimi, aralıksız bir gerçeklik anlayışı vardı. Bundan yoksun olup eylemden kaçınanlar, alay, hiciv, küçümseyerek acıma ve hafif aşağılama içeren sessiz kahkahasını uyandırırdı. Bu, güçlü bir adamın, aklı olgunlaşmamış yaşlı saygıdeğerlere karşı tutumuydu.

Bu gerçeklik anlayışını sanat rüyasına da taşıdı. Sanatı severdi, bazılarının iddia ettiği gibi kayıtsız olmaktan çok uzaktı.* "Klasikleri genel olarak derinlemesine okurdu." Tolstoy'u tekrar tekrar okur, ondan zevk alır, yurttaşı ve düşünce dünyasının yolcusu olarak onunla gurur duyardı. Kendini modern şiiri değerlendirecek kadar yeterli görmüyordu ama Mayakovski'de bir müttefik görecek ve onun iğneli siyasi hicvini onaylayacak kadar sezgiye sahipti. Müziğin, onun üzerinde nasıl da etkisi vardı! Nasıl bir tutkuyla dinlerdi! Beethoven'ın *Appassionata*'sı hakkındaki ateşli sözlerini kim unutabilir? Müziği o kadar sever, o kadar derinden hissederdi ki onun kendini faz-

* "...Stepan İvanoviç Radçenko'dan, Vladimir İlyiç'in yalnızca ciddi kitaplar okuyup hayatında bir kere bile bir roman okumadığını duymuştum. ... Bunun salt efsane olduğunu keşfetmem ancak Sibirya'da oldu. Vladimir İlyiç; Turgenyev'i, L. Tolstoy'u, Çernişevski'nin *Ne Yapmalı?* kitabını birkaç kere okumuştu ve genel olarak, sevdiği klasikler hakkında engin bilgiye sahipti."–*R.R.* (N. K. Krupskaya, *Lenin'den Anılar*, Moskova, 1957, s.32.–*İng. Ed.*)

laca etkilemesine izin vermemeye çabalardı... Evet, aslında sanatın rüyasını biliyordu! Ama kanunu ve kaderi olan mücadelesinde kendisinin yaptığı gibi sanatın rüyasının da, güç kaynağı ve savaş destekçisi olup her zaman kendini eylemle tanımlamasını istedi.

Evet, aslında sanat, savaş alanını terk ettiğini iddia etse de, kendini çocuksu "Sanat, sanat içindir" söylemine adasa da, zamanının savaşlarına hep bulaşmıştır. "Sanat, sanat içindir" söylemi yalandır. Bir adam savaş alanını terk ettiğinde Pontius Pilate* gibi tüm toplumsal haksızlıklardan sıyrılır, zalimlerin önünü açar ve mazlumların mahvolmasında gizlice işbirliği yapar. Devrimi bastırmaya niyetlilerin, Petrograd'a ilerlemesinin arifesi olan 9 Kasım'da, Krilenko, bir zırhlı araç mürettebatına şunu söyledi: "*Asla* tarafsız olmayan *yunkerler* ile Ölüm Mangaları bizleri sokaklarda vururken sizden tarafsız kalmanız isteniyor..." Tarafsız kalmak şunu demekten farksızdı: "Boş verin! Ateş etmeye devam edin beyler!" Açık konuşalım. Burjuva yazarlarından kendilerini apolitik ilan edenlerin ezici çoğunluğu aslında apolitik falan değildir, sadece burjuva rejimini yıkmak için parmağını kıpırdatmak istemez, aksine onları daha sıkı kontrol altında tutmak için kendilerine üstü kapalı sunulmuş –maddi olmasa da en azından gururlarını okşayan– ayrıcalıkları canı gönülden korumak isterler. Eski düzeni savunmak için pek silaha sarılmazlar çünkü meslekleri özellikle cesaretle anılmaz, ellerini kirletmeden savaşırlar ama bunu kendilerine bile itiraf etmeden katillerin yanında saf tutarlar. Bay Thiers ve General Marqui de Galliffet'nin Paris Komünü hareketini bastırmasının ardından oğul Dumas'nın,** Francisque Sarcey'in*** (daha büyük isimler de cabası) ağızlarından salyalar saçarak Komün'e saldırması bunun açık kanıtıdır...

Lenin'in 1905'teki makalelerinde yazdığı gibi, sınıflı bir toplumda yaşadığımız sürece, manevi hayatta, sınıfsal olmayan bir bakış açısının yer alabileceği hiçbir boyut yoktur. Edebiyat istese de istemese de bu, toplumsal mücadelenin çıkarlarıyla tutkularından sonra gelir; şu ya da bu sınıfın etkisinden muaf değildir, olamaz; her şey çatışan sınıfların etkilerine ve özellikle çeşitli baskı ve ikna araçlarının çoğunu denetimi altında bulunduran yönetici sınıfın etkisine bağlıdır. O doğuştan yetenekli nadir insanlar, karakterlerinin gücü sayesinde kendi dönemlerinin toplumunda kamuoyunun baskın önyargılarıyla zorbalığından muaf olan (ya da muaf olduklarını sanan) en

---

* MS ilk yüzyıl başlarında Roma'nın Yahudi eyaleti valisi olan, İsa'yı çarmıha gerdiren Pontius Pilate'nin el yıkaması, işlediği suçlardan arınması, günahın sorumluluğundan sıyrılması anlamına gelir. *–çev.*

** Alexandre Dumas (1824-1895): Fransız yazar ve oyun yazarı. Komün'e karşı düşmanca bir tutum almıştır. Komüncü gazeteci Jules Vallès için, "aptal ve aciz bir Ben'in cisimleşmiş hali, kim bilir hangi sümüklü böcekle tavus kuşunun çiftleşmesinin ürünü" demiştir. *–çev.*

*** Francisque Sarcey (1827-1899), Fransız yazar ve tiyatro eleştirmeni. *–çev.*

büyük yazarlar; bu güçlü, yaratıcı ve eleştirel zihinler bile dönemlerinin ortamından bağımsız değildir, hiçbir zaman olamaz. Çevrelerindeki dünyayı rahatsız eden en küçük hareketi bile her zaman kaydeden, aşırı hassas bir uyarı sinyali olan kuşaklarının gümbürtüsüne duyarlı bir tepki verip bunu yansıtan Dionysos'un* "kulağı" olarak kalırlar. Düşünce akışları ne kadar üretkense, geçmişle geleceğin çoğunlukla çelişik akıntıları birbirleriyle o kadar sıkça birleşir ya da çelişir. Bu yazarlar, çağlarının aynasıdır.

Lenin'in Lev Tolstoy'un yaratıcı başarısı konulu bir çalışmada birkaç sefer kullandığı başlık da budur. Hayli aydınlatıcı birkaç sayfayı ona ayırır:

"Rus Devriminin Aynası Lev Tolstoy" (1908).

"Büyük sanatçıyı, anlayamadığı ve açıkça mesafeli durduğu devrimle özdeşleştirmek, ilk bakışta garip ve yapay görünebilir. Fakat devrimimiz son derece karmaşık bir şeydir. İçinde doğrudan yer alanlar, gerçekleştiren yığınlar arasında da, gerçekleşenin ne olduğunu açıkça anlamayıp olayların gelişmesiyle karşı karşıya kaldıkları gerçek tarihsel görevlerden uzak duran birçok toplumsal öğe vardır... Bu bakış açısıyla Tolstoy'un görüşlerindeki çelişkiler, gerçekten de köylülerin devrimimizde oynamaları gereken tarihsel roldeki çelişkili koşulların bir aynasıdır... Tolstoy, görüşleri bir bütün olarak alındığında, devrimimizin özgül özelliklerini bir *köylü* burjuva devrimi olarak ifade etmesi bakımından özgündür.** ... Bir yandan kapitalist sömürünün amansız eleştirisi, devlet zorbalığının, gülünç mahkemelerin, devlet yönetiminin teşhiri, servet artışı ve uygarlık kazanımlarıyla emekçi kitleler arasındaki yoksulluğun, yozlaşmanın ve sefaletin artması arasındaki derin çelişkilerin maskesini düşürme. Öte yandan akıldan yoksun boyun eğme öğüdü, 'kötülüğe şiddetle direnmeyin'. ...

"Tolstoy; hem halkın köpüren öfkesini, daha iyi bir gelecek için geçmişin defterini dürme arzusunu, hem de ayakta uyumaya, siyasi saflığa eğilimiyle devrimci metanetten yoksunluğunu yansıtmıştır. Tarihi-iktisadi koşullar; yığınların devrimci mücadeleye ihtiyacını, buna karşı hazırlıksızlığını, ilk devrimci mücadeledeki bozgununun temel sebebini, kötülüğe Tolstoy tarzı teslimiyetle açıklar."[30]

Lenin'in bu hükmü, büyük bir yazar ile belli bir döneme ilişkindir ama başka büyük zihinlerle, özellikle 18. yüzyıl Fransa'sı devrim öncesi dönem gibi başka dönem örnekleriyle doğrulanabilir. Yakın dönemde Sorbonne'dan Profesör Daniel Mornet'nin otuz yıllık araştırmasının meyvesi olan *Fransız*

---

* Yunan mitolojisinde on iki Olimpos tanrısından biri, medeniyetin destekçisi ve barış aşığı şarap tanrısı. *–çev.*

** Lenin, Tolstoy ile ilgili başka bir makalesinde bu noktada daha da ayrıntıya iner: "Tolstoyculuk; 'Rusya'da herkesin gözleri önünde eski düzenin hiç geri gelmemek üzere çöktüğü, yeni sistemin henüz şekillendiği bir devrim dönemi' olan 1862-1904'e denk düşer." (V. İ. Lenin, "Tolstoy ve Dönemi", *Toplu Eserler*, Cilt 17, s. 51. *–Ed.*)

Devrimi'nin Entelektüel Kökenleri'nde* tam olarak bu yapılmıştır (tabii ki farkına varılmadan Lenin'in fikirleri pekiştirilmiştir). Mornet'nin açıklamasına göre Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Diderot ve Ansiklopedistler de aynen Tolstoy gibi, ne olacağını kestirebilmelerine karşın tam olarak anlamamıştır. Tolstoy gibi onlar da çağdaşlarının zihinlerinden geçen çelişkili süreçlerin tümünden habersiz "aynalardan" başka bir şey değildi ve yalnızca birbiriyle çelişen çeşitli eğilimleri yansıttılar. Mornet der ki: "Hiç var olmasalardı, düşünce eğilimlerimiz çok farklı olmazdı, yalnızca daha az yoğun, daha az coşkulu olması işten bile değildi." Bunları (ne hatasız ne de büsbütün doğru) yalnızca aktardılar ama kendilerini bir "aynada" görmeye alışkın profesyonel yazar yeteneklerinden aldıkları akıl yürütme ve ifade sanatının gücüyle daha çarpıcı bir şekilde dile getirdiler. Kendilerini düşünürken kendi zamanlarının insanlarını düşündüler ve onlarla birlikte bir karışıklık halinde 18. yüzyılın tamamının yokuş aşağı kaymaya başlamasını izlediler. Fakat bu yokuşun onları nereye götürdüğüne hiç bakmadılar, baksalardı (daha maceracı Diderot hariç) hepsi herhalde geriye doğru koşardı. On sekizinci yüzyıl Fransa'sı, ülkeyi devrime götüren, gelişimin kaçınılmaz olarak sürüklediği bir sonraki tarih aşamasını Lenin'in görüp arzuladığı gibi önceden açıkça görüp arzulayan tek bir kafayla övünemez.

Rousseau, Diderot, Voltaire ve o günlerin öbür bütün öncü yazarlarının tam olarak hangi bağlamda zamanlarının ötesinde olduğunu; içlerinde hangi şeyin, hiç kuşkulanmadıkları ve önceden sezseler vazgeçecekleri geleceğe ait olduğunu araştırmak, edebiyat tarihçileri için ilginç olur. Bu, Lenin'in bütün içkin berraklığı ve tam içtenliğiyle özellikle sevdiği bir yazar hakkında başladığı, Lev Tolstoy'u gününün toplumsal düzeninin suçlarını ve foyalarını o dâhi gücüyle ortaya çıkaran ve bizzat bu eleştirisinin devrime bir çağrı olduğunu gösteren eseridir. Hal böyleyken, Tolstoy kaçınılmaz sonuç olan devrimci eylemle yüzleştiğinde, hareket ettiğini inkâr ederek güneşi durdurmaya çalışan bir "Doğulu ataleti" gizemine sığınıp kenara çekilerek korku ve öfkeyle "Hayır!" demiştir.**

Olayların gürültüsü, kalplerinde başka insanlara göre çok daha kuvvetli bir yankı uyandıran ama uyuşuk halleriyle olaylara zayıf tepki veren, sonuçlardan çekinerek savaşan, onda dokuzu tepkiye başvuran yazarların büyük

---

* Daniel Mornet, *Origines intellectuelles de la Revolution française*. Armand Colin, Paris, 1933. Taine'in her zaman yanlı araştırmasının yüzyselliğini ispatlayarak *Origines de la France contemporaine* (Günümüz Fransa'sının Kökenleri) adlı kitabındaki yanlış öncülleri düzelten bu temel eser, 1715'ten 1787'ye olan dönemin düşünsel yaşamını incelemektedir. –*R.R.*

** Tolstoy, "Doğu'nun hareketsiz halklarının bize gösterdiği gibi insanlığın ileri gittiğine ilişkin genel bir kural yoktur," fikrini ileri sürmüştür. Lenin, "1905 senesi, 'Doğulu' uyuşukluğun bitişinin başlangıcını işaret eder," diye yorumladı. "Rusya'daki 1905 olaylarını; tam da o 'Doğu'daki birçok ülkede, Tolstoy'un 1862'de atfettiği 'uyuşukluğa' karşın, benzeşik olaylar takip etmiştir." ("Lev Tolstoyve Dönemi", Ocak 1911) – *R.R.* (V. İ. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 17, s. 51.)

çoğunluğunda, yüce bir aklın bu tutarsız vazgeçişi çok daha düşük düzeylerde, son derece az çelişen içtenlik ve coşkulu güçle bulunabilir. Aşılması gereken uçurumu açıkça görmüşlerdir, fakat görür görmez başları döner, sinirleri bozulur. Kırılgan dengelerini düzeltmek için, çağı da beraberinde süpüren dalgadan kaçar, belli hayat kalıplarıyla alıştıkları "ahlaki düzen" –onları gördükleri ve görmek istemediklerine karşı rahatlatan burjuva düzeni– kozaları örüp kendilerini içine hapsederler.

İşte tam burası, Lenin gibi bir eylem adamının aklının onlarınkine kökten karşı koyduğu yerdir. İstisnai mantığının sonucu olarak eylemle düşünceyi, taşlaşmış ya da insan-dışı anlamında bir bloka değil, yürümekte olan bir çağın canlılığı ve temel kanunlarıyla kendini özdeşleştiren bir yaşam akışına dönüştürür.

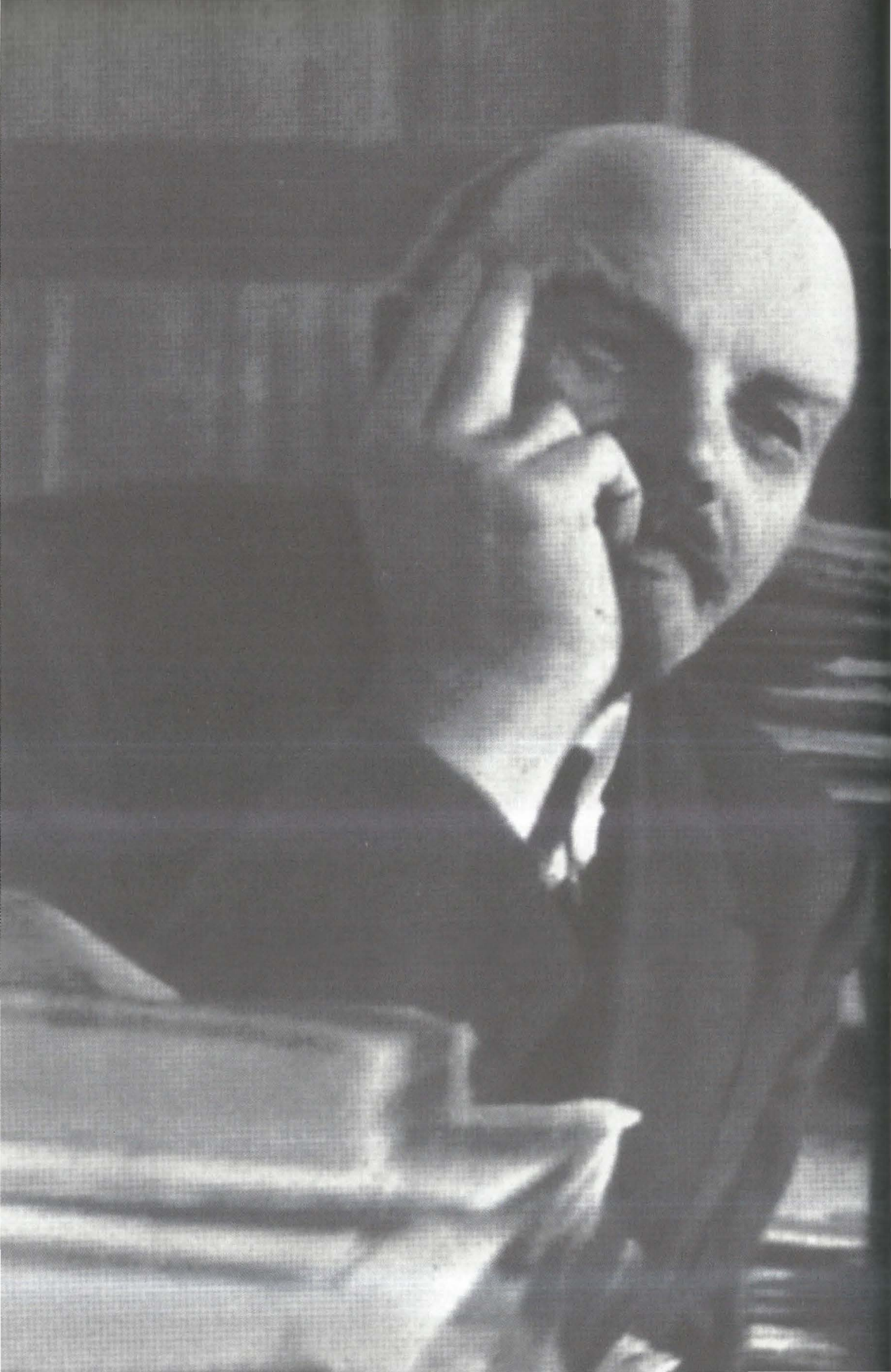
1934

Bugün Londra'da Washington'ın bir heykeli var; kuşkusuz yarın New York'ta, "İnsanlar sana sövdüğünde ve kötülüğün her hali sana karşı olduğunda huzurlusun" ibaresiyle Lenin'in bir heykeli olacak.

George Bernard Shaw
Büyük Britanya

Sovyet sanatının geçmiş yarım yüzyılda yarattığı her şeyin en iyisi, Lenin'in ölümsüz fikirlerinin mührünü taşıyor! Bu fikirler, yaratıcı çalışmamızı her zaman besleyecek ve zenginleştirecektir.

Dimitri Şostakoviç
SSCB

Herbert G. Wells

Büyük Britanya

TARİHTEKİ GÖZ ALICI VE ÖNEMLİ BİR KİŞİLİK

1920'de Rusya'ya kısa bir yolculuk yaptım, aralarında Lenin'in de olduğu bazı komünist önderlerle konuşup *Gölgelerdeki Rusya* adlı bir kitapta izlenimlerimi yayımladım...

O da diğer herkes gibi kendi zamanına ve evresine aitti. Buluştuğumuzda ikimiz de kendi önyargılarımızla konuştuk. Asıl olarak toprağı büyük ölçekli yerine köylü işlemesine geçirmekten –Birinci Beş Yıllık Plan'dan sekiz yıl önceydi– ve o zamanlar yalnızca aklındaki bir rüya olan Rusya'nın elektriklendirilmesinden konuştuk. Rusya'nın mevcut su gücünden habersiz olduğum için bu konuda kuşkucuydum. "Bizi on yıl sonra gel de gör," dedi kuşkularıma karşılık olarak.

Lenin'le konuştuğumda kendimizden çok konumuzla ilgiliydim. Büyük mü küçük mü ya da yaşlı mı genç miyiz unutmuştum. O zaman onun fiziksel olarak ufak tefek bir adam olmasından, aşırı canlılığından ve amacının sadeliğinden etkilenmiştim. Fakat şimdi on dört yıl önceki kitabıma bakıp anılarımı canlandırdığımda, tanımış olduğum yetkili mevkilerdeki diğer kişiliklerle karşılaştırdığımda, onun tarihte ne kadar göze çarpan ve önemli bir kişilik olduğunu fark etmeye başlıyorum. İnsan ilişkilerinde "yüce kişilik" kavrayışına katılmakta isteksiz olsam da eğer türümüz arasında yücelikten bahsedecek olsak o zaman itiraf etmeliyim ki Lenin en azından çok yüce bir adamdı.

Eğer 1912'de Balfour'u* "kuşkusuz yüce" olarak adlandırabildiysem, bu Rus hakkında düşündüklerimi de aynı şevkle ortaya koymak boynumun borcuymuş gibi görünüyor. Şunu tüm kalbimle söyleyeyim ki ikisini tarttığımda bu, terazinin kefelerinin sallanması şöyle dursun, Balfour fırlayarak tavandaki kirişe çarpar. Kremlin'deki dağınık ufak tefek adam onu düşüncede ve eylemde alt etti. Lenin sonuna kadar canlıydı, hâlbuki Balfour bir tavırla son buldu. Lenin'i gördüğümde hastalığı başlamıştı, sık sık izne çıkması gerekiyordu, 1922 başlarında doktorlar günlük çalışmasını tamamen durdurdu,

* Arthur Balfour (1848-1930): İskoç siyasetçi; başbakanlık, dışişleri bakanlığı yapmıştır. *–çev.*

kısmi felç geçirdi, 1924 başlarında öldü. Bu sebeple tam nüfuzlu günleri, beş yıldan kısa dopdolu bir süreye yayıldı. Yine de bu sürede Rusya'da işlerin yürümesine, tüm zorluklara rağmen bugüne kadar süregelen yapıcı bir çaba azmi aşıladı. Ama o ve onun icadı olan düzenli Komünist Partisi olmasa, Rus devriminin sendeleyerek acımasız bir askerî baskı rejimine dönüşmesini takiben toplumsal çöküş işten bile değildi. Fakat onun Komünist Partisi, çağdaş bir devletteki bir devrimin onsuz tam bir beyhudeliğe mahkûm olacağı, deneyin ayakta kalması için şüphesiz kaba ama yeteri kadar disiplinli kadro sağladı. Aklı hiç kalıplaşmadı, devrimsel faaliyetlerden toplumsal yeniden yapılanmaya şaşılacak bir çeviklikle döndü. 1920'de onu gördüğümde gençlik coşkusuyla olası "Rusya'nın elektriklendirilmesini" öğreniyordu. Beş Yıllık Plan kavramı –o bunu kendi kafasında ardışık eyalet planları olarak görüyordu– bir Rus şebeke sistemi örülmesi, Dinyeperopetrovsk başarıları, hepsi beyninde şekilleniyordu. Çalıştığı günler sona erdikten çok sonra bile çalışmaya bir heyecan olarak devam etti. Belki de hâlâ her zamanki kadar güçlü şekilde devam ediyor.

Temmuz 1934'te Moskova'ya son ziyaretim sırasında mozolesine uğrayarak bu ufak tefek adamı tekrar gördüm. Her zamankinden daha küçük gözüküyordu; yüzü çok cilalı ve solgun, yerinde duramayan elleri hareketsiz... Sakalı, hatırladığımdan daha kırmızıydı. İfadesi çok asil, yalın ve biraz da üzücüydü, çocuksuluk ve cesaret yansıtıyordu, ulu insan nitelikleri taşıyordu, –Rusya için zamanından evvel– uyuyordu.

1934

Michael Gold

ABD

120 Milyon

Bana ülkemi, Amerika'yı sevmemi söylediler,
Ama ner'de Amerika?
Okyanuslar arasında gezerken görmedim ulus falan.
Gördüm 120 milyonu,
Nefret eden birbirinden,
Birbiriyle dövüşen,
Para uğruna kapışan.
Amerika tek değil,
Birçok.
Beyaz adam Zenciyi diri diri yakarken,
Fabrikanın patronu çocuk işçi kırbaçlar.
Asker vurur madenciyi.
Asker dokumacıyı vurur.
Düşmanlar ülkesidir bu.
Süzülür gördüm güneşi Rocky Dağlarında.
Salınır gördüm buğday tarlalarını ovalarında.
Milyonlarca Amerika çiçeği gördüm.
Amerika kuşlarının şakımalarını dinledim.
Güçlü ve güzel bir toprak o.
Ben, bir işçi, vuruldum ona.
Ama nasıl sevebilirim işçi öldürenleri?
Amerika, tapamam senin Para Tanrına,
Bu canavarın kalbi bir Foord araba,
Beyni ucuz bir Holywood filmi,
Kentleri azgın metalik kâbuslar,
Ayini kürk mantolar, ipek çoraplar,
Tapanları geberir fazla tıkınmaktan,

Kurbanlarıysa açlıktan ölür.
Kim öldürdü Sacco ile Vanzetti'yi?
Sen değil, ey Mississippi Irmağı.
Kim gasp etti dünyanın altınını?
Sen değil, ey Allegheny Dağları.
Kim öldürdü Almanları kâr için?
Sen değil, ey Amerikan tarlaları, ormanları,
Güçlü ve güzel bir toprak o,
Ama dünya yeni zaliminden nefret ediyor.
Avrupa'yla Asya yeni bir savaşa hazırlanıyor,
Gelecek o yıkım, yenilgi, hüzün
Sana ey şişko Amerika.
Lenin yürüyecek senin 120 milyonun arasında,
Eninde sonunda Lenin,
Er ya da geç Lenin,
Lenin! Lenin!
Lenin!
Görüyorum getireceğin kanlı doğumu.
Ateşi ve külleri görüyorum,
Ve küllerinden doğacak kendi ülkemi.
Barışık görüyorum 120 milyonu.
Gündüzleri bir Çekiç-Güneş,
Geceleri bir Orak-Ay görüyorum,
Parlayan yeni bir Amerika'da,
İşçilerle Köylülerin Amerikasında.

1929

Ralph Fox

Büyük Britanya

LENİN'İN İNANCI

Rusya, Batılı zihinlere yoğun güzelliğin, erkekle kadının, edebiyatla müziğin güzelliğinin hüzmelerinin vurduğu acının, ıstırabın, sonsuz sabrın ülkesi gibi görünürdü. Kadınlarla erkekler çoğunlukla, bütün ömürlerini dünyadaki en alçak otokrasinin zorbalığına karşı mücadeleye adayan devrimcilerdi. Dostoyevski, Tolstoy, Çehov ve Turgenyev'in kitapları –haksız yere de olsa– edebiyatta karamsarlıkla özdeşleşmiştir ama her şeyden önce Batı Avrupalı duygusal çağdaşlarının tepesinde granit kayalar gibi durmasını sağlayan erkek kuvvetiyle ayırt edilirler. Rusya farklı bir ülkeydi; ne Doğu ne Batı'ydı, rüyalarla büyük arzuların, aşağılık kötülükle tiksindirici zulmün ülkesi gibi görünürdü. Lenin'e göre, bunların hepsiydi ve de hiçbiriydi.

Bütün bunlar, gerçekten de bunların hepsi, Rusya'nın parçası olsa da Rusya değildi. Hiçbiri değildi, çünkü o, bu gölgeli üstyapının altındaki gerçek Rus erkeğiyle kadınını gördü. Değişmez sabır ya da ıstırap ülkesini değil, doğum sancısı çeken bir halkı, uyuşmazlık içindeki büyük insan güçlerini, Rus erkekleriyle kadınlarının acı mücadelesinden doğan yeni dünyaları gördü. Rusya "ne Doğu ne Batı" olan, değişmez, kıpırdamaz Doğu'nun Batı kapitalizminin çekiç darbeleri altında devindiği, değiştiği bir ülkeydi.

Yarı Asyalı serf devleti ile mülkiyet ilişkilerinin büyüyen iblisi kapitalizm arasındaki çekişmede Rus karakterinin, Rus tarihinin sırrını gördü.

1861'de serfliğin kaldırılması bu sürecin birinci, 1905'ten 1907'ye kadar olan devrimse ikinci büyük bunalımıydı. 1905'e gelindiğinde ne mücadele bitmişti ne de ıstırap; kapitalizmin zaferi garantiydi. Lenin bunu açıkça anlamış olsa da kutsal hakla kendilerini cahil halkın liderleri gören "devrimci" aydınlar anlayamamıştı. Onlara göre 1905 beyhudeydi. Köylerdeki kara sancı, Rusya'nın lanetlenmiş bir ülke oluşundan, yığınların acıdan daha derin acılara, korkudan daha büyük korkulara geçiş dışında hiçbir çıkış yolu olmayışından başka bir şey ifade etmiyordu. ...

Rus edebiyatı; ülkeyi kasıp kavuran fırtınaları, ülkenin en asil dimağlarında, devlet içindeki çözülmemiş çekişmelerden doğan, muazzam ahlaki ve siyasi bunalımları belki de çağdaş tüm ülkelerdekinden daha fazla

yansıtır. Belki de ona bu yoğun canlılığı veren budur. Bir Rus yazarın, eğer gerçeklikle herhangi bir temas sağlayacaksa, bu çekişmeleri inkâr etmesi ya da geçiştirmesi olanaksızdı. Herzen'in* yüzüncü doğum yıldönümü için yazdığı bir makalede Lenin, ülkesinin düşünsel hayatındaki gelişmeyi özetleyip geleceğini açıkça gösterir. Rus devriminin gelişimini, Rus aklının özgürlük mücadelesinin Rus halkının özgürlük mücadelesiyle ayrılmaz bir şekilde bağlı olduğunu bir kenara bırakarak Rus edebiyatını anlamanın imkânsız olduğunu gösterir. Şöyle yazmıştır: "Herzen'i onurlandırdığımızda, Rus devriminde üç neslin, üç sınıfın iş başında olduğunu açıkça görürüz. Başlangıçta asillerle toprak sahipleri, Aralıkçılar** ve Herzen. Bu devrimciler çemberi dardı. Halktan son derece uzaktılar. Ama amaçları unutulmadı. Aralıkçılar, Herzen'e ilham verdi. Herzen devrimci bir ajitasyon başlattı. Çernişevski*** ile başlayıp Halk İradesi kahramanlarıyla sonlanan devrimci aydınlar bu ajitasyonu alıp genişletti, güçlendirdi, sertleştirdi. Savaşçıların çemberi genişledikçe halkla bağları arttı. Herzen onlara 'Yaklaşan fırtınanın genç pilotları,' diyordu. Ama fırtına henüz gelmemişti."

Fırtına 1905'te başladı, korkunç 1917-18 yıllarında patladı; pilotu, en genç sınıfın, geçmişten miras kalmayan emekçilerin sözcüsü Lenin'di. "Herzen'den şu dersi çıkarabiliriz," diye bağlıyor, "ekimle hasadın arasına yıllar girse de, devrime özverili bağlılık ve devrimci bir inançla halka hitap etmek boşa gitmez."

Lenin'in inancının, onu zamanının aydınlarından ayıran sağlam bir iyimserliği var. O, insanlığa inanan, onun muazzam yaratıcı güçlerini hissedip bunlara şiddetle inanabilen bir adamdır. Böylece kendisi, insanın düşünsel hayatının canlı ve sağlıklı parçasıdır; çağların sarsılmaz dehasının vârisi, mücadele edip kazanan ruhudur. Gelişme diye bir şeyin varlığından söz etmenin neredeyse uygunsuz sayıldığı, insan türünün geçmişinde yaşamsal her şeyin inkâr edildiği bir çağda, insanlığın Avrupa'da derebeyliğin çöküşünden beri görmediği bir mücadele ve korku döneminden geçmek anlamına gelse de, en iyinin hayatta kalacağını ileri sürmek ender bir cesaret ve güçlü bir akıl gerektiriyordu.

Bugün bir aydının, edebiyatı bir parti meselesi, bir savaş meselesi olarak kabul etmesi zordur. Ona düşünsel yaşam veren kültürün çöküşü sırasında aydın, kültürü savunmaktan vazgeçer, savaştan çekilir. Ölüm sancıları çeken kapitalizm, önderi olarak eşkıyayla çeteciyi yüceltmiştir; basınını, iletişim

---

* Aleksandr İvanoviç Herzen (1812-1870): Rus sosyalizminin babası sayılan yazar ve düşünür. *–çev.*

** Aralık 1825 ayaklanmasına katılanlar. *–çev.*

*** Nikolay Çernişevski (1828-1889): Rus devrimci demokrat, materyalist filozof, eleştirmen, sosyalist, 1860'lardaki devrimci demokratik hareketin önderi. *–çev.*

araçlarını, tiyatrosunu, edebiyatını, sinemasını bunların hizmetine adamış, hatta çeteci bir din yaratıp adına faşizm demiştir. Okumuş aptal, bir şeylerin yanlış gittiğini anlar; devletler birbiri ardına çetecinin eline düşerken o kısır sürgün yerine sıvışır; ya da bedenini ve ruhunu satıp haydudu, genelevi, "suç" hikâyelerini ya da şehveti yücelterek yazar. Ama mirası için çetin bir mücadele vermesi gerektiğini aklına bile getirmez. Yine de şimdiye dek insanlığın saygı gösterdiği isimler, öbür bütün adamların adlarından ötede, çetin mücadele veren, emekleri hiziple ya da alışkın olduğumuz çeteci politikalarla karıştırılmaması gereken, partinin ruhunu soluyan kişilerinkilerdir. Kısa süre önce bir Dreyfus davası insanlığın savaşçı ruhunu hâlâ kavgaya sokabiliyordu ama bugün Sacco ve Vanzetti cinayetleri, düşmanlarının kıyımına bahane uydurmak için büyük bir devleti yöneten partinin kamu binalarını delice yakması, Meerut'taki yargı suçu, bunların hepsi, aydında sadece bıkkın bir iç çekme, Pilate'nin arzusu gibi bunların hiçbiriyle rahatsız edilmeme isteği uyandırır.

İnsanlığın yaratıcı emeğinin en sağlıklısı, en dayanıklısı için mücadele eden bütün insanlar arasından Lenin'in, her zaman düşünsel eylemin temel bir parti özelliği olmasında ısrar ederek insanın en asil içgüdülerini ezmekle suçlanması tarihin bir çelişkisidir. Günde yirmi dört saat devrim düşünmeye cüret eden bu inatçı adamı ortadan kaldırmak için ölüm çağrıları yapan Menşeviklerin çaresiz feryatlarına benzer yuhalamalarla hayatı boyunca karşılaştı. 1905'te devrimin doruğunda Rusya'ya döndükten birkaç gün sonra Lenin, günlük Bolşevik gazetesinde tam da edebiyatın partili karakteri üzerinde duran bir makale kaleme aldı.

Ona göre edebiyatta en geniş yerin kişisel girişime, bireysel tercihlere, düşünceyle hayal gücünün özgürlüğüne, biçime ve içeriğe ayrılması konusunu tartışmak bile gereksizdi. Ama bu edebiyatın, kavganın ve partinin üzerinde yer alabileceği anlamına gelmiyordu, sadece öbür parti işleriyle aptalca özdeşleştirilmemesi demekti. Kapitalist toplum, edebiyata çifte sansür uygular: açık ve dolaysız sansür –tahrik ve iftira yasalarının, kütüphanelerin, Kilise'nin sansürü–, bir de o toplumdaki yaşamın her aşamasının temelinde yatan ticari ilişkilerin daha güç fark edilebilir tehlikeli sansürü. Bu çifte sansürü sadece işçi sınıf kırabilir. Özgür basın yaratmak istiyoruz, yaratacağız, der; bu, kelimenin yalnızca polisteki anlamıyla değil, aynı zamanda sermayeden, mevki düşkünlüğünden de bağımsızlık anlamındadır; hepsi bu kadar da değil, basın ayrıca burjuva anarşist bireysellikten bağımsızlık anlamında da özgür olmalıdır.

Ha, meselenin özü buymuş, der aydın hemen. Bu hoş sözcüklerin altında kutsallarımın kutsalına, namusuma, yüce bireysel yaratma özgürlüğüme saldırı gizli. İffeti elden gitmiş gibi kıpkırmızı bir yüzle, bu kaba elden kendisini koruması için kapitalist toplumun polisini yardıma çağırır.

Ama Lenin kiminle uğraştığını çok iyi bilir. "Bu son sözcükler bir çelişki ya da okuyucuyla bir alay gibi görünüyor. Ne! diye haykırır, özgürlüğün ateşli savunucusu kimi aydın. Ne! Edebî yaratım gibi önemli bireysel bir meseleyi kolektivizmin emrine sokmak istiyorsun! Bilim, felsefe, estetik meselelerine işçilerin çoğunluk oyuyla karar vermesini istiyorsun! Kusursuz yaratımın mutlak bireysel eyleminin mutlak özgürlüğünü inkâr ediyorsun!"

Sakin olun beyler, diye araya girer. İlk olarak yalnızca bizim tarafımızdaki parti yazarlarından bahsediyorum. Siz istediğiniz gibi yazmakta, parti de kendi içindekilerden fikirlerini kabul etmesini talep etmekte özgürdür. Ama ikinci olarak –bu ikinci noktada Lenin öldürücü darbesini kurnazca gizlemiştir– "burjuva-bireyselci beyler, mutlak özgürlük hakkındaki konuşmalarınızın sadece ikiyüzlülük olduğunu size göstermemiz lazım. Paranın gücüne dayanılarak kurulmuş, çok çalışan insan yığınlarının çok yoksul ve bir avuç zenginin asalakça boy attığı bir toplumda gerçek ve doğru bir 'özgürlük' olamaz. Burjuva yayıncınızdan bağımsız mısınız, sayın yazar? Ya sizden filmlerde örtük porno veya 'kutsal' görsel sanata 'ek' olarak fuhuş talep eden burjuva kitlenizden? Bu mutlak özgürlük elbette burjuva ya da anarşist bir ifadedir (çünkü anarşizm bakış açısı olarak, aşırıya kaçmış burjuva psikolojisidir). Toplumun içerisinde yaşayıp da toplumdan bağımsız olmak imkânsızdır. Burjuva yazarın, sanatçının, oyuncunun özgürlüğü yalnızca örtük (ya da ikiyüzlülükle maskelenmiş) para kesesine, yolsuzluğa, kadın satıcılığına bir bağımlılıktır."

Fransız Julien Benda, dikkate değer bir kitap yazmıştır: *La Trahison de Clercs* (Aydınların İhaneti). Modern aydının aksayan sönük kaleminin, mirasıyla savaşmaya gücünün artık yetmediği doğrudur. Lenin'in savaşı, Lenin'in inancı, ölüm için değil yaşam için bir savaştı; vazgeçme, teslimiyet ya da Ortaçağ görüşüne tepki değil, bundan böyle dünyanın geleceğini ellerinde tutan proletaryada vücut bulmuş, insanın yaratma gücünün taze coşkusu ve sonsuzluğuna olan bir inançtı. Cahillerin, yarı-gerçeği saf altın diye satanların, Lenin'e, onun temsil ettiği inanca dudak bükmesi kolaydır; fakat bugün bunda belki bir şeyler olabileceğine, berbat vurgusuyla tarihin, gerçeğin nerede olduğunu kanıtladığına ilişkin bir rahatsızlık duymayan pek az insan vardır. Neredeyse üç yüzyıl önce bir devrim geçiren İngiltere'de, devrimci yazarlarının en büyüklerinden biri, şu kâhince sözcükleri yazmıştır:

"Bana öyle geliyor ki zihnimde, asil ve kudretli bir ulusu, uykudan yeni kalkıp yatışmayan saçlarını savuran güçlü bir adam gibi görüyorum. Onu, gençliğinin bütün gücüyle haykıran, gözlerini kırpmadan öğle güneşinin ışınlarına dikip yakan, çoktandır hor kullanılmış görüş gücünü semavi par-

laklıktaki çağlayanda temizleyip odaklayan bir kartal gibi görüyorum. Ürkek kuş sürüsünün bütün ciyaklaması, alacakaranlığı seven, onu öven, onun anlamına hayran olanların anlamsız sesleriyle birlikte bir mezhepler ve hizipler yılı kehanetinde bulunuyor."

Milton,* bugün İngiltere adına konuşma hakkını elinde tutan birçok kişiden ziyade, Lenin gibi bir adama daha yakın geliyor.

1934

* John Milton (1608-1674): *Paradise Lost* (Kayıp Cennet) şiiriyle ünlü şair.

Henri Barbusse

Fransa

–

Alfred Kurella

Almanya

LENİN'İN MEKTUPLARINI YENİDEN OKUMAK...

Lenin yaklaşık çeyrek yüzyıl boyunca, adım adım, insanlık tarihindeki en görkemli devrimi hazırladı. Kendini bütünüyle bu göreve adadı. Yıllar boyunca bir kez bile hareketin gerçek önderi ve ilham kaynağı olmayı bırakmadı; Ekim 1917'de dünyanın görünüşünü dönüştürerek dünya tarihinin yönünü değiştiren, iyi hesaplanmış, belirleyici darbeyi vuran da oydu. Kapitalizmin keşmekeşi ortasında dünya haritasında sosyalist bir ülke belirdi.

Ünlülerin kişisel mektupları, yazarlarının görkemini sanki azaltır. Bazı insanlar, büyük şahsiyetlerin, saatin ya da dakikanın ruh halini yansıtan kâğıt parçalarında normal insan boyutlarına indirgenmesini görmekten hoşlanır. Bu mektupları okurken büyük bir adamın "küçük" yanlarını keşfetmeye eğilimli olursunuz, fakat bu, böyle okumaların ilginçliğine ve öğreticiliğine gölge düşürmez. Ama Lenin'in mektuplarında durum başkadır.

Yalnızca yüzeysel bir gözlemci, sözde "ortalama insan" kabilesinin tipik bir örneği, bu mektuplarda bulduğumuz Lenin'i, ömrünü adadığı siyası ülküden ayırma gibi yanlış bir izlenime kapılabilir. Ailesinden gelecek haberleri sabırsızca bekleyen, kendisine kitap gönderilmesini isteyen, kendi kişisel yaşamı ve çevresinden kısaca söz eden adam, açık olarak devrim için bir an bile savaşmayı bırakamayan, bırakmayacak bir devdir. Lenin'in mektupları, kişiliğiyle ülküsünün birleşmesini ve yorumunu, belki de günümüz tarihinin bu devinin diğer yazılarının tümünden daha yoğun olarak gösterir...

...Lenin'in mektupları; on yıllar süren kararlı eylemleriyle Rus İmparatorluğu'nun çöküşünü ve yerine muhteşem bir yeni toplumsal düzenin kurulmasını hazırlayan adamın hayatının ve faaliyetinin sıra dışı koşullarının ve gizli yanlarının üzerindeki bir perdeyi kaldırır gibidir.

Aynı zamanda, uzun yıllar boyunca kendini özenle devrimci mücadelenin önemli planlarını hazırlamaya adamış Lenin, "Bütün Rusya'nın Çarı"nın düşmanı, aranan, eziyet görmüş bu adam, ailesinin yaşamına yönelik canlı ilgisini bir an olsun yitirmemiştir. Bu, özellikle, yalnızca sevecen bir saygınlık değil ayrıca özel, neredeyse babacan bir sevgi duyduğu annesine gelince de doğrudur. Lenin annesinden uzakken ona, çocuklarının yaşamındaki değişiklikler onun kaderinde de derinlemesine iz bıraktığından sık sık taşınmak zorunluluğu nedeniyle, şu ya da bu şehirde yaşayacak bir yer ayarlamak ya da taşınacak bir şehir bulmakla ilgili her türlü tavsiyeyi vermeye devam etmiştir. Lenin, azalan gücünü dikkatsizce harcadığı için onu azarlamış, daha fazla dinlenmesi ve sağlığına dikkat etmesi için yalvarmıştır. Evi yeterince sıcak mı endişesiyle ona döküm soba edinmesini öğütlemiştir. Annesine Paris'ten "Burada çok kullanılıyor, Sibirya'dayken bizim de öyle bir sobamız vardı," diye yazmıştır. Oğlu ilk uzun gurbetine gittiğinde yetmiş yaşın üzerinde olan Mariya Alekandrovna'nın hayatı gerçekten de zordur. Çocukları (en büyükleri Çarın cellatları tarafından asılmıştır) –oğulları, kızları ve damadı– peş peşe tutuklanmış, hapsedilmiş, Sibirya'ya ya da Rusya'nın başka ücra köşelerine sürgün edilmiştir. Birçok kez tamamen yalnız kaldığı da olmuştur. Başka kadınlar, çocukları ve torunlarıyla huzurlu bir yaşlılık geçirirken, o, çocuklarından biriyle görüşmek için hapishanelerin bekleme odalarında saatler geçirmek zorunda kalmıştır. Hayatın zorluklarıyla kendi başına yüzleşmesi gerekmiş, yetkili makamlarca şüpheyle "huzur bozucu" biri olarak kabul edilmiş, tutuklu çocuklarından biri ya da öbürü hakkında sürekli kaygılanmıştır. En zor yılı 1901'dir...

...Lenin bu aralarda, maddi olarak fakir olsa da ruhen zengin bir hayat sürüyordu. Bu onun, Sibirya'daki sürgünden dönüşünü izleyen ilk göçmenlik dönemiydi. Lenin henüz gurbette yaşama uyum sağlamış değildi, başlangıçta yerleştiği Münih'te, göçmen topluluklarının bulunduğu her şehirde olduğu gibi, dışlanmış birinin hayatını aydınlatacak kimse yoktu. Bu aynı zamanda Lenin'in 1901 sonbaharında yazmaya başladığı meşhur eseri *Ne Yapmalı?*'da temellerini attığı bir "profesyonel devrimciler" örgütlenmesi kurma fikrinin zihninde şekillendiği, güçlü Bolşevik topluluğunu kurmaya giriştiği, tutarlı Marksizm için verdiği büyük mücadelenin belirleyici bir sahnesinin dikkatle hazırlanmasını tamamladığı bir dönemdi. Görünürde tekdüze bir günlük hayat sürerken aslında tarihin geniş yollarında uzun adımlarla yürüyordu. Bütün yaşamı, kendini sürekli tüm yoldaşlarından çok daha fazla meşgul eden ve her zaman başa çıktığı, büyük öneminin farkında olduğu tümüyle siyasi sorunlara odaklansa da yine de annesini teselli için kelimeler ve zaman bulmuştu. Durumu ona daha az hüzünlü bir şekilde sunmak için hep yeni yollar aradı. Daha ciddi suçlarla tutuklanıp aklanmış insanların davalarını

nakletti. Çocuklarına vurulan darbelerden ürken ve yirmi yıl sonra oğlunun heykellerinin dikilerek isminin ölümsüzleşeceği bir ülke olan Rusya'nın engin genişliklerini dolaşmaya zorlanmış yetmiş yaşındaki bu talihsiz kadının ıstırabını dindirmekte ara sıra başarılı oldu...

Yükünü hafifletmek için sık sık gelip onunla birlikte yaşamasını önerdi. Ama plan yalnızca bir kere gerçekleşti. Aslında, ona çok ihtiyacı olan çocuklarının yakınında olmayı hep isteyen Mariya Aleksandrovna'nın kendisi bu fikre karşı çıktı. Vladimir konusunda, oğlunun "becerikli ve verimli" olduğunu, yanında tüm siyasi faaliyetlerine yardım edip aynı zamanda Almanların deyişiyle *Gemütlichkeit** yaratarak göçmen kocasının sıkıntılı ve zor yaşamını biraz olsun aydınlatmak için elinden geleni yapan bir kadının var olduğunu biliyordu.

St. Petersburg'da bir sosyal demokrat grubunun kurduğu, işçiler için genel eğitim merkezini yürüten genç, şevkli, istekli Nadejda Konstantinovna Krupskaya, Lenin'le tanıştığı 1894'ten, büyük önderin öldüğü güne kadar onunla devrimci yaşamının sevinçlerini ve güçlüklerini paylaştı. Özünde kitlelerin derinliğinde, proletaryanın göbeğinde yer alan (her şeye rağmen düşüncesi toplumsal bilimler "stratosferinde" "hızla parlayan") Lenin ne zaman boy gösterse, yanında birçok bakımdan ona benzeyen ve gerçekten yüce olan sadık dostlarının gölgesini görürüz. Gölge? Bu sözcüğü kullanmanın yerinde olup olmadığından emin değilim. Bunu Krupskaya'yla ilişkilendirmenin mazereti, birçokları tarafından aşırı olarak tanımlanmış alçakgönüllülüğünden gelir...

...Lenin'in karısına karşı hayatı boyunca duyduğu aşk, şüphesiz büyük adamların yaşam öykülerinde ender rastlanan bir olgudur. Bir devrimcinin, bitmek bilmez ani değişimlere tabi hayatının özgül koşulları dikkate alındığında özellikle şaşırtıcıdır bu. Kısa yazımızın sınırları bu konu üzerinde daha ayrıntıyla durmamıza olanak tanısaydı, okuyucuya bunun bir erkekle bir kadın arasındaki güzel, neredeyse mükemmel birliğin bir örneği olduğunu gösterebilirdik. Onlar yalnızca birbirini seven değil, aynı zamanda ortak büyük ülkülerinin gerçekleşmesi için kalplerini ve akıllarını farklı silahlarla ama aynı tutkuyla tamamen adayan iki insandı.

Lenin'in karısına olan adanmışlığı, tüm aile üyelerine olan değişmez bağlılığından ayrılmaz. Ailesine karşı duygularının değişmezliği de hayatının amacına olan sıkı inancından ayrılmaz. Lenin hiçbir koşulda ne en ufak bir tereddüt göstermiş ne de kuşku duymuştur. Bu özellikle dikkate değerdir, çünkü söz konusu mektuplar tamamen kişisel olduğundan, bunlarda bu gibi bir şüphe ifadesi bulmak çok doğal karşılanacaktır, tabii eğer bu gibi hislere kapılmış olsaydı. Böyle bir şeyin yokluğu, inandığı ve gelişmesi için çok

* Huzurlu ortam. *–çev.*

çaba sarf ettiği öğretiye yabancı düşünce ayartmasının, sonunda (gelecekteki mevcudiyetini de sağlayarak) çağdaş gerçekliğe uyguladığı ilkelerle çelişen hiçbir inanışın gölgesinin ona hiçbir zaman çekici gelmediğinin inkâr edilemez kanıtıdır (böylesi bir kanıta gerek varsa tabii).

Hiçbir zaman kararsız olmadığından, düşüncelerinde herhangi bir bocalama izi bulamayız. Kişisel durumu hakkında da herhangi bir endişe izine rastlamayız –hayatı zerre kadar kolay olduğundan da değil. Hayatındaki maddi koşulları, çoğu zaman, aşırı gösterişsizdi...

Vladimir İlyiç, fakir bir adamın ömrünü sürdü. Yalnızca, asla düzenli olmayan çok ender durumlarda, darboğazlardan geçerken partiden para kabul etti. Ara sıra annesi, merhum okul müfettişinin karısı olarak aldığı emeklilik maaşından küçük bir miktar gönderdi. Bunun dışında kişisel ihtiyaçları için gereken parayı kişisel çabalarıyla kazandı...

Sık sık konut değiştirme, öngörülemez harcamalar yaratarak tutumlu yaşamayı hemen hemen imkânsız kılıyordu. Şaka yollu "Şu-şu-şu" dediği ufak Şuşenskoye köyündeki, Sibirya'daki hayatından bahsetmiyoruz. Yalnızca Avrupa şehirlerindeki hayatını ele alalım. Bu, devamlı bir şehirden ötekine taşınmaktan ibaretti. Bunları değerlendirirken, asıl büyük işinin ihtiyaçlarından ve çıkarlarından başlıyordu: Şu ya da bu yerde oluşu acil görevlerin uygulamasına olanak sağlayacak mı, sağlamayacak mı?

Bu, Lenin'in o şehirler hakkında estetik açıdan bir fikri olmadığı anlamına gelmez.

Paris'teki (1910'da) "şeytani" trafikten etkilenmişti. Parislilerin, "Petersburglu vurdumduymazlığı ve ağırlığı"na benzettiği rahat yürüyüş biçiminden hoşlanmıştı. Genel olarak seyahat etmenin hazzını kabullenmiş, kız kardeşi Mariya'ya bir mektubunda yurt dışına gitmesini salık vermiştir: "Seyahat seni ferahlatacak, canlandıracak..." Fakat mecburi ve çok sık seyahat bir yüktü, bir seferinde hüzünlüce sormuştu: "Volga'mızda bahar nasıl bu sene?"

Lenin'in pek az eğlencesi vardı. Elbette bu çok doğaldı. Ama müzeleri gezmeyi ve iyi müzik dinlemeyi severdi. Bazen, lükse parası yettiğinde, sinemaya giderdi fakat ekranda gösterilen filmlerin çoğunun ziyadesiyle aptalca olduğunu keşfettiğinden bundan çok haz almazdı. Tırnak içinde belirtmeliyiz ki bu yargı, Lenin'in inanılmaz ferasetiyle, Rus filmcilerin çabalarıyla dirileceğini öngördüğü sinematografik sanata değil, belirli bir Fransız filmine yönelikti...

Ama Lenin yürüyüşleri hepsinden çok severdi. Yürüyüş onun için hem eğlence hem de bir tür dinlenceydi. Onu doğaya, halka yakınlaştırıp yeni zihinsel uğraşlara hazırlardı. Aslına bakılırsa, onun kesintisiz zihinsel etkinliğinin bir türüydü. Ya yürüyüşe çıkar ya da bisiklete binerdi. Bisikleti tamir

etmesini biliyorsanız fiyatı çok fazla değildi: "Nadya'nın bisikletini çoktan parçalarına ayırdım." Birinde, 1910'da bir araba, bisikletine çarptı. Lenin'in sağ salim kurtulmasının tek sebebi müthiş çeviklikle bisikletten atlamış olmasıydı. Araba, sorumluluğuna ilişkin hiçbir şüphe olmamasına rağmen yol açtığı hasarı karşılamada uzun süre ayak direyen bir vikonta aitti.

Lenin, doğanın kucağında dinlenmenin kıymetini bilir, çok severdi. Kendini dört duvar arasına kapatıp nefes almadan, tükenene kadar çalışmak ancak kaliteli işin bozulmasına yol açar, diye düşünürdü. Gerisi, üretken iş kapasitesini yenileyen bir kuvvet ilacıydı. Ama en etkin dinlenme biçimini seçmeyi bilmek gerekirdi, Lenin doğayla sakinleştirici ve rahatlatıcı bir birlikteliği kendisi de tercih eder, başkalarına da önerirdi. 1907'de Finlandiya'daki Stirsudden'den (partinin Beşinci Kongresi'nden döndükten sonra), "burada dinlenme koşulları harika," diye yazmıştı, "yüzme, yürüme, ıssızlık, başıboşluk var. Benim için ıssızlık ve başıboşluk en iyi ilaç." Nerede olursa olsun karısıyla kırları keşfetmeye özen gösterirlerdi. İsviçre'de yaşarken Alplere tırmandı; Galiçya'da kalırken Tatra Dağları'na çıktı; Münih'in, Londra'nın ve Paris'in varoşlarında yürüyüşler yaptı. Cenevre'den, Sibirya'dan yazdığı mektuplar, onun doğadan ne kadar zevk aldığını, doğayla baş başa olmaktan ne kadar hoşlandığını gösterir. Sibirya'da yaşarken sırf akarsuda yüzmek için her gün kilometrelerce yürürdü.

Ayrıca bu yürüyüşler, bir şeyler keşfetmesine de yardımcı oluyordu. 1895'te Berlin'den şunu yazdı: "...genel olarak tiyatroları, müzeleri, galerileri vb. gezmeyi popüler festivallerle eğlencelere tercih ederim..."

Çiftçilere toprak dağıtma sorununun bu engin kuramcısı, büyük şehirlerin yakınlarındaki köylerde yürürken kırsal ahaliyle konuşarak köylü hayatından canlı izlenimler edindi.

Lenin, bazen bir gezintiye çıkarken belli bir görev peşinde olurdu. Aslına bakılırsa bir ya da birkaç yoldaşla yaptığı yürüyüşler sıklıkla çok önemli toplantılardı. Bu, Lenin'in kabiliyetlerinden bir başkasıydı: her durumda elverişli bir yerden ve andan uygun biçimde yararlanma...

Lenin'in bir diğer başarısından, her koşulda sükûnetini ve soğukkanlılığını koruma yeteneğinden de söz etmeliyiz. Bu üstelik doğuştan bir özelliği ya da mizacının şanslı bir yanı değil, bilinçli ve düzenli bir çabanın sonucuydu. Bu sakinliğin, yaşamının anlamını oluşturan siyasi faaliyetleri için gerekli bir koşul olduğunu biliyordu. Bu yüzden bu niteliği azimle geliştirerek sürdürmek için sürekli uğraştı.

Kayınbiraderi Mark'a verdiği ve kız kardeşi Mariya'ya bir mektubunda tekrarladığı tavsiyeden, hapisteyken ruhunu ve bedenini cezaevi koşullarının yıkıcı etkilerinden korumak için izlediği "rejimi" keşfederiz. Sağlığını bozabilecek ya da akli dengesini altüst edebilecek her olaydan sonra normal

koşulları mümkün olduğunca çabuk geri getirmek için bunu kendine görev bilmiş ve hakikaten bilimsel tutarlılıkla bu hedefine erişmiştir...

Lenin'in Rusya'daki yasadışı faaliyetleri, yurt dışındaki uzun kalışlarla kesintiye uğramıştır. Göçmenlik, polis zulmüyle zorlanmış bir şeyden çok, gelecekte oynayacağı role kendini hazırlamanın gerekli bir koşuluydu. Profesyonel devrimcinin üstün bir örneğiydi, öyle olmaya da devam ediyor. Onun bu mesleği yarattığını söylersek bile haksız sayılmayız...

...Profesyonel devrimcilerin ilham kaynağı ve önderi Lenin'in kendisi de bu mükemmel devrim neferi türünün etkileyici ve çarpıcı somut bir örneğiydi. Faaliyetleri tamamen günümüz işçi sınıfı hareketine, Marx ve Engels'in büyük kuramını aşılamaya adanmıştı. Bu iki büyük düşünür bu işe, tarihin dümenini eline alması kaderinde yazılı yeni sınıfın ideolojisine, düşüncelerinin potasında işlenmiş geçmişin ruhsal mirasının bir bölümünü katarak başlamıştı.

Birçokları Lenin'i, asıl olarak, yalnızca Karl Marx'ın öğretisini uygulayan pratik bir devrimci sanmıştır, bugün de pek çok kişi öyle sanmaktadır. Bu doğru değil. Lenin, her zaman, hem bir "uygulamacı" hem de kuramcı, hatta yaratıcı bir kuramcı olmuştur. Marx ve Engels'in öğretisini uygulamadan önce (ve uygulama sürecinde), bunu açıklığa kavuşturmak ve genişletmekle kalmamış, aynı zamanda geliştirmiş ve zenginleştirmiştir. Lenin, onların yöntemlerini kendi çağının yeni koşullarına uygularken Marksist yöntemi özünü bozmadan koruyarak (Marksizmi birçok kez "düzeltme" girişimine rağmen) öğretmenleri olarak gördüğü bu iki insanın eserlerini daha da geliştirmiştir. Yeni bir ortamda yaşamış ve çalışmıştır. Bu yüzden *Leninizm* terimini kullanmaya tam yetkiliyiz...

Leninizmin önemini küçümsemek için, Lenin'in özellikle Doğulu, Asyalı ilkeleri dile getirdiği iddiası gelişti. Bu söylem yaratıcı olmaktan ziyade anlamsızdır. Komünistler, Almanya'da ve Fransa'da da Orta ve Batı Avrupa'nın tüm zihniyetine yabancı olan tuhaf bir öğretiyi izlemekle suçlanıyor. Öte yandan, Rusya'daki Bolşeviklerin de Slav toprağına ve Rus ruhuna aykırı Batılı bir öğretiyi izlemekle suçlanması, daha az öfkeli ya da aynı derecede sebepsiz değildi.

Marksizm gibi, bunun gelişmiş biçimi olan Leninizm de evrensel bir öğretidir. Bu kuram, insanların bilincinde (gelecek gelişimin çağrıştırdığı anlamda) kendilerininkinden farklı bir dünya görüntüsü uyandırabilir, ama bu hiçbir şekilde belirli bir kıta fikriyle ilişkilendirilmemiştir. Pekâlâ hem "Batılı" hem "Doğulu" bir olgu diye görülebilecek kapitalist sistemin incelemesinden geliştirilen, uluslararası sosyalist bir toplum inşası tasavvur eden bu öğreti, istisnasız tüm ülkelere uygulanabilir. Ayrıca, Marx'ın ve Engels'in eserlerinde, en farklı çağlar ve ülkelerle ilgili çok çeşitli sorunlar incelenip de-

ğerlendirilmiştir. Zamanlarında verilen klasik eğitim ile zenginleşmiş muhteşem bir bilgeliğin insanları olan Marksizmin kurucuları, Fransa-Prusya Savaşı'nın ve Epikür'ün felsefesinin gelişimini, 19. yüzyıl İngiltere'sindeki kuramsal fiziğin ve toplumsal mevzuatın evrimini çözümlemiş; değer kuramı, Amerikan Bağımsızlık Savaşı, Asya (Çin ve Hindistan) tipi üretim tarzı, Alman İşçi Partisi'nin programları, 18. yüzyıl Fransız materyalist filozofları, Paris Komünü, Proudhon'un ekonomi kuramları, Owen ve Dühring, Rus kırsalının toplumsal bileşimi, Darwin, Mazzini, Garibaldi, Descartes, Diderot, Spinoza ve Hegel hakkında yazılar yazmıştır...

Konuların çeşitliliğinin ve çokluğunun, incelemelerle sentezlerin aynı derinliği, eylem ve düşüncenin aynı uluslararası özelliği Lenin'de de görülür.

...Lenin'in düşünüşünün "enternasyonalistliğini" 1917'den önce uzun yıllar yurt dışında yaşamasına yormak hata olur. Esas sebep, Marksizm-Leninizmin aslında özünde derinlemesine enternasyonal olmasıdır. Ulusal kurtuluş için savaşmış Marksist öncesi dönemin devrimcilerinde, yurt dışında bulunmak, düşünceleriyle eylemlerinin ulusal özelliğini yalnızca pekiştirmişken, Lenin (ve zamanında Marx) için yurt dışında olmak, öğretilerinin açıkça enternasyonal doğasının sebebi değil sonucuydu.

Son olarak, Lenin sıklıkla, kelimenin dar ve çıkarcı siyasetçileri simgeleyen, bunlarla dolup taşan kapitalist ülkelerde kazandığı özel anlamda yalnızca bir "siyasetçi" olarak yansıtılır. Lenin'in bir siyasetçi, hatta aslen siyasetçi olduğunu inkâr etmek uygun düşmez. Ama terim Lenin'e atfedildiğinde burjuva siyasi pratiğiyle ilgisi yoktur. Batı Avrupa tarzı ticari-siyasetçinin dar ve çıkarcı özelliklerini hiç barındırmaz. Lenin özelinde, çağdaş düşüncenin gelişimine katkısının hakkını, derinlemesine edebî bir eleştiriyle bile ancak verebildiğimiz bir siyasetçi, üstün bir kuramcı, bir filozof ile birleşmiştir. Günümüzün büyük ve tanınmış burjuva siyasetçileri arasında akıllı ya da önemli edebî, sanatsal ve akademik inceleme ürünleri verenlerin tabii ki farkındayız. Bunlar arasında Barthou* ve Herriot** sayılabilir. Caillaux*** gibi başkaları, genel iktisat alanına girmiştir. Fakat ürünlerinin göreli sıradanlığı bir yana, bu hobi olarak kalmış, esas uğraşlarının sonucu olmamıştır; bu sebeple bu ürünleri, uygulanabilir siyasi faaliyetleriyle genellikle komik bir tezat oluşturur. Lenin'de, zihinsel faaliyetlerinin çeşitli ürünleri türdeş bir bütün oluşturarak imgesiyle ilişkili güvenilirlik hissine katkıda bulunur.

Öyleyse, onun yaşamının ana çizgisi siyasi faaliyettir.

---

* Louis Barthou (1862-1934): Kısa süre başbakanlık da yapan Fransız siyasetçi. *–çev.*

** Édouard Marie Herriot (1872-1957): Üç kez başbakan olan, Meclis Başkanlığı görevini uzun yıllar yürüten Fransız siyasetçi. *–çev.*

*** Joseph Caillaux (1863-1944): Maliye bakanlığı yapmış Fransız siyasetçi. *–çev.*

Lenin'in faaliyetleri, "siyasetçi" kavramının kendisini onarmaya, (Lenin'in kaderinde, yüce öğretmeninden daha fazla şey başarmak olduğundan) Marx'tan daha da fazla hizmet etmiştir. Üstelik antik Yunan ve Roma'da "siyaset" kelimesi, "tüm yurttaşların işi", "genel kaygı" anlamına gelmesi gerekirken aslında gerçek insan değil "konuşan araçlar", "iki ayaklı yaratıklar" olarak görülen milyonlarca köleyi dışarıda bıraktığından, bu kavram sonunda gerçek anlamına kavuşmuştur.

Lenin için "siyaset" ve "insaniyet" eş anlamlıydı. Profesyonel devrimcilerin bu önderinin her eyleminin siyasi faaliyetinin bir parçası olduğunu, elini attığı her şeye siyasi bir anlam ve parti ruhuyla nüfuz ettiğini söyleyerek onun insancıllığının büyüklüğünü kastediyoruz...

...Lenin'in Bolşevik Partisi'ni kurup geliştirmek için yaptığı her şeyin anlamını takdir etmek için onun parti öğretisini iyice kavramak gerekir. Lenin'in, bir kitapçığın ya da gazetenin Rus sınırları ötesindeki dağıtımını örgütlemekten, parti kuralları ya da programına uymayan fikirler savunan ya da eylemler yürüten bazı parti üyelerine verilecek disiplin cezalarından karşıtlarıyla sert tartışmalarına kadar, bu alandaki çok yönlü ve yoğun faaliyetleri, onun uzak görüşlü dehasını ortaya koyar. Efendilerle hükümdarların, konumlarını koruyup kaçınılmaz yazgıdan kurtulmak için kalan güçlerine alabildiğine sarıldığı parçalanan burjuva toplumunda, onun bütün eylemleri her zaman bir işçi sınıfı partisi kavramından yola çıkar.

Bolşevik bir parti, geleceğin sosyalist insan modeli olan profesyonel bir devrimcinin, sömürülmüş kitlelerle, kaderlerinde nesnel olarak yeni bir toplumsal düzen inşa etme yazılı olan ama öznel olarak bu görevlerinden henüz haberdar olmamış milyonlarca insanla kader birliği yaptığı toplumsal bir yapıdır. Partinin çabalarıyla sosyalist fikirler, mazlum kitlelerin çıkarları için verdiği mücadeleyle verimli biçimde birleşir. Bu fikirler, aktif savaşçıların gittikçe daha büyük kesimlerini etkisi altına alarak, kapitalizmin kalelerine saldıran güçlerin şok etkisi yaratan çekirdeğini oluşturur. Bolşevik Parti'nin kuruluşuyla birlikte "siyaset", dolambaçlı entrikalar ve seçim hileleri çıkmaz sokağından kurtulup insanın toplumsal eylemlerinin en yücesi, en safı, en asili olmuştur.

Partinin temellerinin ne kadar güçlü ve sarsılmaz olduğunu fark etmekten aciz bazı insanlar, komünist partilerin, burjuva toplumunun siyasi yaşamına dâhil olma, seçimlere katılma ve parlamentoya temsilcilerini göndermekten kaçınmadığını görünce şaşırıyor. İşçi sınıfı hareketinin birçokları tarafından "sol" olarak adlandırılan ama aslında belirsiz ideolojik konumları yüzünden proletaryanın en geri katmanının arzularını dile getiren anarşistler kesimi, sağ kanadın yedek gücüdür. Anarşistler, komünist partilerin burjuva toplumun siyasi yaşamında yer almasını, onları burjuva partilerle eş tutarak

işçileri komünist hareketten soğutmak için bir bahane olarak kullanmaya çalıştığından, polisin kolayca kullanabildiği bir aygıta dönüşür.

Aslında bu, Marksist-Leninist öğretinin gerçekçi özelliğinin bir başka ifadesidir. İşçi sınıfı ve işçi sınıfı hareketi, kendilerinin tasarlamadığı ama tamamıyla şekil verilmiş buldukları bir toplumun içinde gelişir; bu topluma binlerce bağla tutunarak onu oluşturan tüm grupların eylemlerine, düşüncelerine yol göstermeye çalışır.

Bu koşullarda kapitalist toplumu kendi haline bırakmak, işçileri eğiterek toparlamaya ve burjuva toplumun dışında bir yerde sosyalist fikirli bir topluluk yaratmaya kalkışmak hata olur. Emekçi insanları örgütlemek ve eğitmek için, onların birleşmesi, siyasi faaliyetlere kelimenin en geniş anlamıyla girişmesi için burjuva toplumun sunduğu bütün araçlarla fırsatlardan mantıklı bir şekilde yararlanılmalıdır...

Dolayısıyla bir komünist parti, henüz keşfedilmemiş bir yola koyulurken, birilerinin dediği gibi, aynı zamanda "bir ayağı burjuva siyaset arenasındadır". Sonuç olarak örgütlenmesi, yapısı, eylemleri, o şekilde planlanmalıdır ki kapitalist toplumun siyaset arenasında en yoğun etkinliği sürdürme ve savaşan kitlelerin desteğiyle yeni toplumun temellerini, kadrosunu genişletip sıklaştırma biçimindeki çifte görevini eş zamanlı çözebilsin...

... Marx'ın ve Engels'in bakış açılarının gelişmesinde etkili olan, tanrılara atfedilen tüm güçler, aslında zamanın ve mekânın hâkimi olan bir insan topluluğunun gerçek güçleridir, diyen Feuerbach'ın bu müthiş fikrini unutmayalım. Zavallı insanlar bölünmüş, gelişmemiş, olası facia karşısında çaresizken anlayamadıkları her şeyi göklerin bir müdahalesi olarak açıklamış, bu sebeple putlar ve tanrılarla ilgili yozlaştırıcı düşünceler ortaya çıkmıştır.

Marx, Feuerbach'ın soyut biçimde bıraktığı bu mükemmel fikri gerçeklikle birleştirmiştir. Buradan yola çıkarak insanın ana faaliyet alanının üretici emek olduğunu göstermiştir. İnsan eliyle, toplu emekle üretilen her şeyin bütününün, özünde İnsan dünyasını oluşturan, toplumsal çabasının somut ifadesi olduğunu saptamıştır. İnsan emeğiyle yaratılmış, tüm nimetlere el koyan sömürücülerin sömürülerinde Marx, insana yalnızca kendi icadı tanrılara ait olduğunu düşündüğü gerçek özüyle güçlerini geri verme olanağını gördü. Marx, proletarya diktatörlüğünü, insanı diğer insanlarla birleştirmeyi, emekçi kitlelerle üretim araçları arasında gerçek bir bağ kurmanın uygulanabilir bir yöntemi saydı. Lenin de bir Bolşevik Parti yaratırken, insanı kendi hünerlerinin efendisi yaparak toplumun örgütlü ve aydınlanmış her bireyini –kelimenin en yüce anlamıyla– evrensel bir insana dönüştüren böyle bir birleşmeyi sezmişti...

...Böylece siyaset, tarihin en derin yeraltı akıntılarıyla birleşip insanlığın arzularını ifade ederek, Leninizm sayesinde bilim ve sanat haline geldi.

Lenin'in öğretisinin en çarpıcı yanı bütünlüğüdür. Bu bütünlük, bir felsefi sistemin görkemli yapısına benzemez; bu sistemler genel hatlarıyla ne kadar dikkate değer, cesur ve zekice olursa olsun, bunlara daha yakından bakıldığında her zaman akıldışılığa ya da sezgi ötesi alana dönük "yamalar", "dikişler" ve hatta "köprüler" görülür.

Lenin'in sistemiyse öyle değil. Gerçeklikle, dış dünyayla, duyu organlarıyla algıladığımız doğal olgularla ya da bilimin tanımları, kestirimleriyle hiçbir zaman çelişmez. Bulunabilecek tek "çelişki", olayların gelişmesiyle ortaya çıkabilecek belli uzlaşmazlıkların yansımalarıdır, başka bir deyişle gerçekliğin sınırlarını aşmazlar, "*gerçek çelişkilerdir*".

Burjuva toplumda güncel olan hayat görüşlerinin, toplumsal olguların ve siyasetin birbirinden ne kadar kopuk ve belirsiz olduğunun farkına, ancak Lenin'in eserleri derinlemesine incelendikten sonra varılır. Gerçekten de yakın gözlemler, insanların dönüşümlü olarak duyusal ve mantıksal duruşa uyum sağlayıp, çıkarcı ya da ülkücü konumları sahiplenip, devrimci ahlakla çıkarcılığı değiş tokuş edip "bakış açılarını" ne kadar kolaylıkla ve seve seve değiştirdiklerini gözler önüne serer. Hatta bu yamalı bohça gibi görüşlerin, burjuva toplumunun üst tabaka temsilcilerinin bu acayiplikten zevk aldığı, bunu övmeye yatkın zihniyetinin belirgin özelliği olduğu bile söylenebilir.

Dahası burjuvazi, karşıt görüşlerin bu süslü örüntüsünü koruma taraftarıdır. Kendi sınıfından büyük kesimlerin manevi, ahlaki, barışçıl ve estetik ilkelerden sapmasına izin vermeye bile razıdır, yeter ki genel resim rengârenk ve birbirine benzemez kalsın. Bu karışıklığa katkıda bulunanların, isterlerse "biraz çılgın" olmasına, hatta çıkarcılık hakkını içeren bazı "devrimci aldanmalara" da izin verilmiştir –tek ihtiyaç duyulan biraz daha tutarsızlıktır, başka bir şey değil. Ama burjuvazinin tahammül etmeye hazır *olmadığı* tek şey, görüşlerin bütünlüğü, Leninizmin ısrarla vurguladığı, düşüncede (ve eylemde) tek amaçlılıktır...

Leninizmin dev mirasına hangi açıdan bakarsanız bakın, muazzam kapsamından ötürü, yalnızca gelişimin değil aynı zamanda insanlığın ve uygarlığın varoluşunun ta kendisinin yüce sonuçlarına ilişkin bir öğreti olduğuna ikna olursunuz...

1936

Miguel Hernandez

İspanya

Dev Yangın

Avrupa alev aldı, yangın arttı öfkeyle
Rusya'dan İspanya'ya ta sahile yayıldı.
Her şeyi yakan yalaz saplandı gökyüzüne
Yükseltilen bayraklar ateş kırmızısıydı.

Aygır sürüsü gibi şaha kalktı alevler;
Önüne ne çıkarsa kasırga yere vurdu.
Sancağını taşıdı alaylar hep muzaffer,
Batı'nın tepesinde kızıl bayrak savurdu.

Alevler hiç sönmedi; arındıran nur gibi
Kâh meşale tütsüler şehir kulelerini
Ve devrik heykelleri; kâh çenesi kilitli
Karanlık ortasında. Binalar, boş içleri,
Yöresel işaretler ipek mendiller gibi.
Gece bitmek üzere, açan sabah çiçeği.

Bu korkunç fırtınayı estiren büyük yangın
Yönetir yüreğini makinenin, insanın.

Lenin'den gelen ışık yerküreyi ısıtır
Kırmızımsıya boyar, kutuplarda buzları.
Bu ışığın gücüne dayanmaz dağlar bile.
Yaralar iyileşir bu maharetli elle,
O kederli yaralar, o yoksul acıları.

Ayın ışıklarını durduran güneş gibi!
Sudan fışkıran mercan kırmızı yürek gibi!

Dev mercan adacığı kan gibi kabarıyor,
Kırmızı bir sel gibi dünyayı sel sarıyor.
Şur'da güzel bir koku okşuyor duyguları.
Bur'da bir türkü sözü dolaşıyor dağları.
İspanya şarkı söyler şafağın ilk gülüyle,
Herkes sıraya girer Lenin'in portresiyle.

Kayan yıldızlar gibi halk fırlıyor en öne...
İspanya savaşıyor harcayıp son gücünü,
Yiğit asker yüreği ışık tutar önüne.
Kederli Pirenler, sıradağlar üstünden,
Rusya steplerinde yanan büyük yangına
İspanya uzatıyor alevden ellerini.

1937

Konstantin Fedin

SSCB

BİR LENİN RESMİ

Genç ressam Şumilin, bir yaz günü öğle vakti, çalıştığı gazeteden bir telefon aldı: Hemen gazeteye gelmesi isteniyordu. Fırçalarını bıraktı, ellerini yıkadı, bir kalemle not defterini cebine sokarak aceleyle evden çıktı.

Vitrinlerde, çerçevelerinin etrafı kırmızı kumaşlarla çevrilmiş Lenin fotoğrafları, her yerde "Çok Yaşa Komünist Enternasyonal!" yazılı afişler vardı. Vitrinlere bakan Şumilin, her ne kadar fotoğraflar Lenin'i gerçeğe yakın olarak yansıtsa da, bir ressamın, hatlarını çok daha incelikle ifade edebileceğini düşünerek, keşke bir gün Lenin'i çıplak gözle görüp çizme şansı bulsam, diye geçiriyordu içinden.

Gazeteye geldiğinde "Sana bir görev vereceğiz," dendi Şumilin'e. "Komintern kongresine gelen yabancı temsilciler bugün Emek Sarayı'nda buluşacaklar. Oraya gidip bazılarının eskizini yapmanı istiyoruz. Tamam mı?"

"Tabii, yaparım."

"Kongrenin yarınki açılışı için sana bir giriş kartı vereceğiz, istediğin temsilciyi çizebilirsin, görürsen Lenin'i de..."

"Lenin'i çizmek mi dediniz?" diye heyecanla sordu Şumilin, az önceki dileğinin yakında gerçek olabileceği düşüncesiyle gülümsedi.

"Evet, eğer fırsatın olursa bize Lenin'i çiz."

"Tabii, yaparım," dedi Şumilin tekrar.

Mutlu bir heyecanla Emek Sarayı'na giden bir tramvaya bindi, nerede Lenin'in bir fotoğrafını görse tekrar talih kuşuna hayret etti; Lenin resminin nasıl resmiyetin dışında, sade ve canlı olacağını çok açıkça gördü.

Hangi kalemlere ihtiyacı olacağına, hangi eskiz defterini alacağına karar verdi, daha sonra eskizlerinden yapacağı büyük bir portre aklından geçti.

Emek Sarayı, telaşlı bir hareketlilik ve büyük bir uğultu içindeydi. Şumilin, merdivenlerle koridorlarda Sovyet Cumhuriyeti'ndeki hayat hakkında Rus ev sahiplerinden bilgi alan yabancılardan oluşan insan kümeleriyle karşılaştı.

Polonya'yla savaş sürüyordu; Lehler yenilmiş, Kızıl Ordu kaçan Leh askerlerini kovalıyordu. Baron Wrangel'in* Kırım'daki beyaz muhafızları da yenilginin kaçınılmaz olduğu bir mücadele içindeydi. Ama barış hâlâ çok uzaktı, düşman ablukası genç Sovyet devletinin sıkıntısını artırıyordu. Yurt dışından Petrograd'a ulaşmak zordu, kongredeki yabancı temsilciler İskandinavya'yı dolanarak uzun bir deniz yolculuğu yapmak durumundaydı. Ama Sovyet ülkesini görme arzuları o kadar güçlüydü ki dünyanın her yerinden temsilciler risklere göğüs gerip önlerindeki tüm engellerin üstesinden gelmişti.

Şumilin, Alman delegelerden kendini beğenmiş görünen, yavaş ve dimdik yürüyen, ufak kamburu olan biriyle tanıştırılmıştı. Bu, Alman devrimi sırasında, Alman sosyal demokratları tarafından haince devrilmeden önce üç gün süren "bağımsız" cumhuriyetin başkanı olan Brunswick'li bir terziydi.

Şumilin'e poz vermeye razı olmuştu ama Şumilin'i enine boyuna sorgulamaya başlamıştı: Sovyet hükümeti neden özel ticareti askıya alıp bir tüketim malları dağıtımı sistemi kurmuştu?

Balkonda durarak Petrogradlılar tarafından Saray'ın önündeki dümdüz alanda General Yudeniç'in** ordusunun taarruzuna karşı inşa edilen savunmadan arta kalmış siperlere baktılar. Apar topar doldurulmuş siperler, bir göğüs siperinin kalıntıları, ağaç kütükleri ve kum torbaları vardı.

"Bir düşman sürüsü bize karşı silahlandı," dedi Şumilin Alman'a. "Şu an tek derdimiz onları yenmek."

Bir üstünlük havasıyla usulca kafasını sallayarak, "Anlıyorum, anlıyorum," diye pekiştirdi Alman. "Peki, küçük dükkânları kapamanın ne anlamı var?"

"Esnaf düşmanlarımızla işbirliği içinde."

"Anladım. Peki, bir düğmem düşerse yenisini nereden alabilirim?"

Birden canı sıkılan ve adamın kendisine poz vermesini artık istemeyen Şumilin bu sohbet sonsuza kadar uzar gider diye düşündü.

"Portrenizi yarın kongrede çizmeye çalışacağım," dedi.

Alman, bunu kibarca kabul etti, Şumilin oradan aceleyle ayrıldı.

Ertesi sabah Şumilin cebinde bir giriş kartıyla erkenden kongrenin açılışına koştu ama Uritski Sarayı'na vardığında orayı hıncahınç dolu buldu, boş koltuk yoktu, salon sohbetle uğulduyordu. Ortam son derece havasızdı. Arka sıralarda ceketlerini çıkaranların sayısı gittikçe artıyordu, insanlar gazeteleri ya da mendillerini yelpaze gibi kullanıyordu.

---

* Baron Piyotr Nikolayeviç Wrangel (1878-1928): Bolşevik karşıtı Beyaz Ordu'nun Güney Rusya Komutanı. *–çev.*

** Nikolay Nikolayeviç Yudeniç (1862-1933): Beyaz Ordu'nun Kuzey Rusya Komutanı. *–çev.*

Şumilin önce, sayısız yüzden, sallanan gazetelerden ve heyecanlı bekleme atmosferinden şaşkına dönmüştü ama kürsüye bakan gazeteci locasında bir yer buldu. Oturduğu yerden başkanlık heyetinin masasını rahatça görebiliyordu. Eskiz defteriyle kalemlerini çıkardı, çizmeye hazırdı.

Birden balkonda bir alkış koptu, aşağıdakiler gümbürtülü bir alkışla buna katıldı. Şumilin sahnede ne olduğunu görebilmek için ayağa kalktı, ama henüz kimse yoktu. Sonra salona baktı, alkışlamaya başladı, kalemi parmaklarından kayıp düştü.

Ardında farklı uluslardan bir delege topluluğuyla Lenin koltukların arasından geliyordu. Önden gelen bir hava akımını yarıyormuş gibi başı eğik ve bir an önce görünmez olup alkışı durdurmak istermişçesine ivedi adımlarla yürüyordu. Merdivenlerden sahneye çıkarak alkış yağmuru bitene kadar ortada görünmedi.

Öne doğru adım attığı an bütün kapılar açıldı, koca kırmızı karanfil sepetleri içeri getirildi. Çiçekler anında sıralara aktarıldı, balkondaki ve koltuklardaki delegeler tarafından havaya kaldırılarak kırmızı sancaklarla diğer süslemelere uyan hoş çelenkler oluşturdu. Şumilin hâlâ ayakta durup şaşkın şaşkın etrafına bakarak bu manzarayı incelerken, ikisi de hocası olan, çoktan işe koyulmuş ileri yaşlı iki ressamı fark etti. O da çabucak oturarak kalemini hazırladı.

Lenin birden yine koltukların arasından salonun arkasına doğru aceleyle yürüdü. İnsanlar onu hemen fark etmemişti ama ayırdına vardıklarında tekrar alkışlamaya, arkasından koridora doluşmaya başladılar. Lenin artık neredeyse koşuyordu, derken birinin hizasına gelince durdu, şen bir gülümsemeyle kollarını açtı. Adam ayağa kalkarak sıcak, ölçülü bir gülümsemeyle, bir köylünün yavaş ve ağırbaşlı tavrıyla Lenin'i selamladı. Konuşurken alkış yağmuru kulakları sağır eder duruma geldikçe ve etraflarındaki insanlar giderek sıkıştırdıkça birbirlerine yakınlaştılar.

"O Mişa Tshakaya," dediğini duydu birinin Şumilin. "Gürcü bir Komünist. Lenin'le İsviçre'deydi."

Lenin, yoldaşının elini sıktı, ardından kendini çevreleyen insan duvarını neredeyse delip geçti. İtiş kakıştan ve gürültüden açıkça rahatsız, tekrar geri yürümeye başladı.

Şumilin her adımını izledi. Bu kısa, çevik adamın hareketlerinde çok ayırt edici bir şeyler yakaladığına inandı ve zihninde bunu kâğıda döktüğünü canlandırdı.

Lenin başkanlık heyetine ulaştığında Şumilin bir anlığına onu kaybetti, sonra Lenin'in cebinden birtakım kâğıtlar çıkararak platformun merdivenlerine oturduğunu gördü. Lenin bunu çok basitçe, üstünkörü ve çabukça yapmıştı, daha iyi bir poz umulamazdı. Şumilin içgüdüsel olarak diğer ressam-

ların çoktan çizmekle meşgul olduğunu biliyordu. Kalemi sıkıca kavradı ama gözlerini Lenin'den alamıyordu.

Lenin'in, hafızalarda anında iz bırakan o koca, sıra dışı kafasını çok iyi görebiliyordu. Lenin kâğıtlarını dizlerinin üzerine yaymış, okurken onların üzerine eğilmişti. Bu halde alnının çizgisi, kafasının tepesi ve hafif açık saç kıvrımlarının yakasına dokunduğu ensesi, hâkim hatlarıydı. Şumilin Lenin'i antik ya da modern çağdan bir suretle karşılaştırmak istese de o kimseye benzemiyordu. Onunla ilgili her şey eşsizdi.

Sonunda Şumilin çizmeye başladı. Yumuşak, kıvrak bir dokunuşla Lenin'in kafasının dış hatlarını çizdi, gözlerini kâğıttan kaldırdığında Lenin'in yerinde yeller esiyordu.

•

Şumilin onu tekrar, konuşmak için kürsüye çıktığında gördü.

Bir alkış yağmuruyla karşılandı. Coşku yatışacak gibi görünmüyordu. Lenin, kürsüde önündeki kâğıtları çevirerek buna uzun bir süre tahammül etti, sonunda elini kaldırarak sessizlik işareti yaptı. Etrafına sert, sitemkâr bir bakış atsa da alkış devam etti. Saatini çıkararak kaldırdı, kızgınca tıklattı ama faydası olmayınca kâğıtlarına dönerek alkış yağmuru dinip de kitle dikkat kesilene kadar onları karıştırdı.

Lenin konuşmaya başladı.

Şumilin onu hareket halinde gördü. Şumilin'in yalnızca birkaç dakika önce mutlak doğrulukla yansıttığına inandığı yüz hatları, konuşan Lenin'de kaybolmuş görünerek yerini sürekli değişen hareketli ifadeler dizisine bıraktı. Kaçırma korkusuyla çizmeye başlayamadığı bu değişikliklerin tümü o kadar farklı ve aniydi ki Şumilin bunları zihnine kazımaya çabaladı. Aslında ne yaptığını bilmiyordu: Lenin'in hareketlerini mi izliyordu, konuşmasını mı dinliyordu.

Lenin'in vücut hareketleriyle kelimelerinin mükemmel uyumu Şumilin'i hayrete düşürdü. Konuşmasının içeriği, vücudunun her yerine yansıyordu. Sanki erimiş bir metal, bükülebilir bir kalıba dökülmüştü, söz harekete o kadar mükemmel uyuyor, ateşli konuşmasının anlamı hareketlerle o kadar güçlü bir biçimde iletiliyordu ki.

Lenin, Polonya'yı ve beyaz ordu generali Wrangel'i mutlak mağlubiyetten kurtarmak için birden barışsever havaya girip onlarla Sovyet Cumhuriyeti arasında aracılık etmeyi öneren İngiltere'den bahsediyordu. Lenin, İngiliz burjuva hükümetinin incelikle nitelendirdiği gibi, dünyanın neden "endişeli" olduğunu sorduğunda, İngiltere için bu "endişenin" ne kadar uyumsuz ve hassas olduğunu bütün vücuduyla ifade edip politikaları hakkında ima ettiği iğnelemeyi artırdı.

Lenin sıkılıkla notlarına bakıp birçok şahsiyetten bahsetse de asla sıkıcı bir konuşmacı halini almadı, hitabetinin büyüsü bozulmadı. Yüksek sesi yorulmaz, kelime tercihleri kolay anlaşılır şekilde basit, telaffuzu gırtlaktan bir "r" ile her nasılsa onu daha insan yapan yumuşaklıktaydı.

Şumilin, Lenin'in söylediklerinin tek kelimesini bile kaçırmamaya özen göstererek çizmeye başladı. Lenin'in hafifçe arkaya attığı başını, uzattığı ellerini, güçlü sırtını ve çıkık göğsünü çizdi. Çizimleri birbiri ardına atıyordu; bazen yüzü, bazen eli, bazen de vücudu tam olmuyordu. Sayfaları birer birer harcarken gözünden kaçan ayrıntılarla boğuşmaya çabaladı, ta ki korkuyla hiçbir şey çizmediğini fark edene kadar.

Hocalarına baktı. Biri çizdiğini dikkatlice siliyordu. Kafasındaki kel morarmıştı. Kafası allak bullak olunca hep kızardığını hatırladı Şumilin. Diğer ressam locadan ayrılmış, bir koltuk bulmuş, portresini çizme teşebbüsünden tamamıyla vazgeçmiş, Lenin'i dinliyordu.

Şumilin birden, Lenin konuşmasını bitirecek, tek bir tamamlanmış çizimi bile olmayacak diye şansını sonsuza kadar kaybedeceği korkusuna kapıldı. Locadan çıktı, girişi kapatan kalabalığın arasından geçerek koltuklara doğru yürüdü, Lenin'in daha büyük ve uzun göründüğü koridorda durdu. En iyi konumu seçtiğine karar verdi. Ama sahne ışıkları gözünü aldığından kürsünün öteki tarafına geçti. Lenin'i buradan neredeyse karaltı olarak görüyordu. Sonuç olarak ilk konumun en iyisi olduğu sonucuna vararak hemen locaya döndü.

Bu arada biri yerini kaptığından ayakta durması gerekti. Lenin'i birdenbire, daha önce parça parça çizmeye çalışırken anlayamadığı bir bütün olarak gördü. Şumilin bir kez daha kalemiyle çalışmaya başladı. El yordamıyla yapılmış olsalar da bir tür zemin hazırlayan tüm o eskizleri yaptığına memnundu. Jestler, kafanın hareketi, yüz hatları birbirini tamamlayarak tek bir bütün oluşturuyor, uyumlu bir desen oluyor, ufak ufak Lenin'in neredeyse sahici görünen bir resmi ortaya çıkıyordu. Şumilin artık gözlerini eskiz defterinden kaldırmadan çabukça ve rahatlıkla çiziyordu.

Şiddetli bir alkış koptu. Şumilin kafasını kaldırdı. Lenin'in tek bir hareketle kâğıtlarını toplayıp merdivenlerden koşar adım indiğini gördü.

Defteriyle kalemini kaldırdı.

Lenin, toplantı bittiğinde, yoğun bir temsilci kalabalığının içerisinde Maksim Gorki'yle terk etti salonu. Salonun yapay ışığından sonra parlak gün ışığı Lenin'in gözlerini kamaştırdı. Kapıda bir kalabalık vardı. Zoraki durmayı ve harikulade ışığı en iyi şekilde değerlendiren fotoğrafçılar deklanşörlerine süratle basarak her yönden temsilcilere yaklaşıyordu.

Kalabalık tarafından ileri itilen Lenin ile Gorki, bir sütunun yanında durdu. Yüzlerce kez fotoğraflandılar. Gorki'nin yakın zamanda tıraşlanmış, güneşin altında parıldayan kafası uzaklardan görülebiliyordu. Adı herkesin ağzındaydı. Lenin, o da şapkasız, Gorki'nin bir basamak altında, önünde duruyordu.

Şumilin çok yakındaydı ve çizmesi gerektiğini biliyordu. Ama kalabalıkta sıkışmıştı. Neyse, zaten hareket etmek istemiyordu, o gün Lenin'i o kadar yakından görmemişti. Belki oldukça enayice, gülümsediğini hissetti, gülümseme sabitlenmiş, gitmiyordu. Fotoğrafçıların onlarca kötü fotoğraf çektiğine sevinemezdi elbette ama ince eleyip sık dokumadıkları meslekleriyle nasıl bir hızla sonuç aldıklarına imrenmişti.

Kafile, Devrim Meydanı Kahramanları'nın ortak mezarına doğru hareketlenmeye başladı. Bayraklarla sancakların arasında insanların başlarının üzerine üç metre büyüklüğünde meşe dallarıyla kırmızı güllerden bir çelenk asılmıştı.

Lenin kafilenin başındaydı. Yanında yürüyenler sürekli değişiyordu; kimi genç kimi yaşlı Ruslar, yabancılar vardı. Lenin biriyle sohbetini bitirir bitirmez yerine geçen diğeriyle konuşmaya başlıyordu.

Ceketi iliklenmemiş, elleri ya arkasında kenetlenmiş ya da pantolon ceplerine sokulmuştu. Sanki dev, yüksek binaların arasındaki bir sokakta yürümüyor da evdeki odasını adımlıyordu. Ne böylesi muazzam bir kalabalıkla çevrelenmiş olmakta sıradışı bir şey görüyor, ne herkesin kendini bu kadar kuvvetle yakın hissetmesinden utanıyordu, tavrı tamamıyla serbest ve rahattı.

Oldukça yakınında kalan Şumilin, Lenin'e yetişene kadar sık safların arasından yol alan tanıdık bir şahsiyeti fark etti. Brunswick'li Alman'dı bu. Kendini Lenin'e gururla tanıtıp elini sıktıktan sonra, önceden hazırladığı belli olan nutkunu atmaya başladı.

Lenin, kısa adamı daha iyi duyabilmek için üzerine eğildi. Alman, yapay ifadelerini sağ elinin yavaş bir hareketiyle vurguluyor, sanki her biri çok değerliymiş gibi kendi kelimelerini can kulağıyla dinler gözüküyordu. Başta Lenin ciddi görünüyordu. Derken gözlerini kırıştırarak gülümsemeye, ironiyle kafasını sallamaya başladı. Ardından geri çekilip "Ne saçmalık!" dermişçesine keskin bir reddetme hareketi yaptı. El kol hareketleriyle konuşan Alman, savında ısrar etti. Lenin dirseğinden tutarak bir şey –iki üç kısa ama inandırıcı cümle– söyledi. Alman kızgın bir şekilde itiraz etti. Lenin hafifçe omzuna vurdu, başparmaklarını alışılmış bir hareketle yeleğinin kol oyuklarına tıkıştırarak kahkaha atmaya başladı. Giderek daha hızlı yürürken kendisini bu kadar içtenlikle güldüren adama bir kez bile bakmadan ilerlemeye devam etti.

Şumilin, Brunswick'li adamın Lenin'e düğme görüşüyle mi meydan okuduğunu merak etti. Büyük olasılıkla diye düşündü bir gülümsemeyle. Sahne, ressamın hayal gücünü harekete geçirdi. Sessizdi ama Lenin'in ulaşılabilirliği, resmî davranmaması ve espri anlayışı gibi karakter özelliklerini öne çıkaran canlılıktaydı. Şumilin, Lenin'i içtenlikle gülerken görmüş, tartışma tavrını izlemişti: yüzündeki ifadenin çabuk değişmesi, kurnazca kısılmış gözleri, kararlı ve tutkulu hareketleri... Çizimini, bu yeni ve ziyadesiyle önemli gözlemlerle tamamlamalıydı.

İki adamı hâlâ önünde görüyordu, sırıtarak "Çifte hükümet başkanı!" diye düşündü. Biri bir daha dönmemecesine üç gün dayanan Brunswick hükümetinin başkanı, diğeri üç yıldır iktidarda olan bir hükümetin başıydı ve sonsuza kadar devam edecekti!

Şumilin'e alışılmadık, bütünüyle fiziksel bir gurur hissi geldi, neredeyse eş zamanlı olarak alttan alta pişman, daha cesur ve acil bir arzuyla kalp atışları hızlandı. Neden bu kadar insan Lenin'e gelip onunla konuşurken, sadece resmini çizmek isteyen bir sanatçı olan o, arka planda kalmaya zorlanıp onun gülüşünü görme, yüzüne yakından bakma, bakışını yakalama şansını mucizelere bıraksındı?

Şumilin çizdiklerine baktı. Belli bir benzerlik vardı, bunda kuşku yoktu. Eskizler alelacele çizildiğinden mükemmel değillerdi elbette. Ama Lenin'in kendisi bunlar hakkında ne düşünürdü, merak etti. Kalabalık onu da sürükledi. Belki de o öyle hayal etti, ön sıraya geçip Lenin'le aynı hizada yürümeye başladı. Biraz nefes nefese kalmıştı. Amacına ulaşmak üzereydi ama son adımı atacak gücü kendinde bulabilecek miydi acaba?

Sonunda Lenin'e yanaştı.

"İsterim ki," diye başladıysa da ne diyeceğini anında unuttu. "Vladimir İlyiç, bu resim hakkında ne düşünürsünüz?"

Lenin çabucak Şumilin'e baktı, eskiz defterini köşesinden tuttu, üzerine eğilerek kısık gözlerle resme baktı. Defteri kenara çekerek sanatçıya yan gözle neşeli bir bakış attı.

"Siz beğendiniz mi?" diye sordu arkadaşça.

"Hayır, ama inanıyorum ki benzerlik var ..."

Lenin, gözlerinde şen bir pırıltıyla, "Ben yargılayamam, sanatçı değilim," dedi çabukça.

Kafasını geri çekti, Şumilin'e yüreklendirici bir biçimde kafasını salladı, kendisine hitap eden başka biriyle konuşmak için döndü.

Şumilin önce ilk sıradan, sonra ikincisinden de geriye itildi. Neden böyle olmasına izin vermişti? Cesareti mi kırılmıştı? Çekingen olduğundan mıydı? Az önceki tecrübesi üzerine düşündü. Lenin'in ne sesinde ne bakışında onu telaşlandıracak bir şey vardı. Hiç de güzel olmayan bir resmi Lenin'e göster-

mek nasıl aklına gelebilmişti? Eskiz defterini açtı, sertçe kapadı: resim tam bir başarısızlıktı.

Dirseğinden güçlüce çeken birini fark etti. Arkasını döndüğünde gördüğü, Brunswick'li adamdı.

"Benim bir resmimi çizecektin dostum," dedi yüksek sesle. "Bugün yapma şansın olmadı, ama yarın bekliyorum."

Uzun, kemikli kolunu kaldırarak Şumilin'in omzuna hafifçe vurdu.

"Ne sıcak bir gün. Hiç sizin Rusya Ana gibi değil," dedi.

"Bakın ne diyeceğim," dedi Şumilin. "Fikrimi değiştirdim, resminizi yapmayacağım."

"Ah, ne kadar uygarca," dediğini duydu arkasından ama çoktan kalabalığın arasından ilerliyordu.

Alman'ı hemen unutuverdi. Yine biri kolundan çekiştiriyordu, fakat bu seferki sıcak, dostça bir dokunuştu. Bu, kongrede locada beraber olduğu hocasıydı.

Sesindeki tanıdık samimiyet tınısıyla, "Diyorum ki, bu resimde bir yere varamıyorum. Ya sen?" diye yumuşakça sordu.

"Ben de öyle," diye cevapladı Şumilin, birden dostane eli kaparak tutkulu bir biçimde ekledi: "Ama yapacağım, yemin ediyorum ki yapacağım, mutlaka yapacağım!"

1939

Devrimci kriz sırasındaki mantıklı öğütleri ve açık görüşlülüğü ona kişisel bir saygınlık kazandırmıştı. Daha sonra, korkmuş ya kuşkuya düşmüş herkesin kendisine koştuğu adam haline geldi. Amacın basitliği ile düşüncenin inceliğinin bünyesinde kaynaştığı bir güce sahipti.

Herbert G. Wells
Büyük Britanya

Lenin'in ismi adalet ve insani gelişme umudunun bir simgesi oldu. O ad yalnızca bir ülkeye özgü değildir, tüm insanlığa aittir.

Tevfik El-Hakim
Mısır

Lenin'in öğretisi ve onun bizdeki hatırası, Hindistan halkını daha parlak bir geleceğe götürüyor ve götürecek.

Yashpal
Hindistan

Raúl González Tuñón

Arjantin

YAŞLI MÜZİSYEN

Yaz geçti, sonbahar geldi.

O, devrimin güç kullanarak ele geçirdiği yarı harap ve muhteşem Petrograd'a bir kez daha dönmüştü. Artık güz ortalarıydı. Müzisyenin, büyük piyanosu, notaları, kalemleri ve günlükleri gibi sanat araçlarının bulunduğu küçük evinin aralarına sıkıştığı, tiyatroya yakın eski sokakların iki yanındaki duvarlar, camekânlar, lamba direkleri, ağaçlar, halkı Petrograd savunmasına çağıran Sovyet duyurularıyla kaplanmıştı. Arkadaşı şair Mayakovski birçok ateşli çağrı kaleme almış, o da arkadaşının liri kullanması gibi, piyanosunu dev bir tını hazinesine çevirmişti; en harika besteleri, ayaklanmanın mucizevi müziğini, ülke çapındaki zaferin esintisini alıp, onunla yeniden yayıyordu.

O zaman Kızıl askerler ona "Profesör, Lenin'in emriyle güvenli bir yere gitmelisiniz. Düşman, şehrimizi kuşattı," demişti.

"Ben gidersem şehir düşer!" diyen yaşlı üstat piyanosuna oturup Ekim Devrimi'nin şarkısını çalmıştı. Şehir, düşmana direndi.

Yıllar geçti, sonbahar birçok kez geldi. Tiyatronun yanındaki aynı ufak evde piyanosuyla çalışmaya devam etti.

Zaman geçti, 1941 güzü geldi. Tiyatronun çatısını minik davul tapırtıları gibi döven ilk yağmurla, evinin camlarını perdeleyen ilk sisle birlikte Leningrad'a, güllelerle bombaların ilk patlamaları da geldi.

"Profesör," dedi Kızıl askerler ona, "güvenli bir yere gitmelisiniz. Düşman, şehrimizi kuşattı."

"Ben gidersem şehir düşer!" diye ciddiyetle cevapladı yaşlı müzisyen.

Piyanosuna oturarak Anavatan Savunmasının şarkısını çaldı.

Leningrad dayandı.

Bir gün, elleri sarı tuşlardan kaydığında, yaşlı müzisyen tanıdık gölgelerin kuşattığı odasındaydı. Muazzam bir patlama etraftaki her şeyi sarstı. Tiyatronun yarısı çöktü. Hareketsiz güvercinler enkaz altında yatıyor, gürültüyle tozun arasında, orada burada kopmuş kolların beyazlığı parlıyordu.

Kızıl askerler gelerek "Leningrad'ı terk etmelisiniz," dedi.

Maestronun yanıtı kesindi: "Terk etmeyeceğim!"

"Şu hâlde daha güvenli bir yere, farklı bir semte geçmelisiniz. Etrafınızdaki yıkıntıları görmüyor musunuz?"

Piyanoyu bir kamyona yüklediler, müzisyen eski besteleri ile henüz yazdıkları kolunun altında, karda yavaşça yürüdü.

Kıştı. Bir kavşağı geçince hayalet şoförüyle hayali bir otobüs parlıyordu. Üstadın kaskatı parmakları ondan en destansı bestesini çıkartırken kırık piyano birden müzikle doldu. Bir zamanlar devrim için yaptığı gibi şimdi de anavatan için, insanın özgürlüğü için savaş, müzisyenin ellerinden eski haşmetli piyano aracılığıyla ateşli, büyüleyici bir senfoni olarak yayıldı.

Kış geçti. Her zamanki gibi bahar, kışı izledi, yağmurlarla karlar çekip gitti. Oh! Bir başka yıl. Fakat yaşlı müzisyen hâlâ orada tanıdık gölgelerce kuşatılmış, tıpkı halkın kendisi gibi sarsılmaz, ölümsüz, yalın ve görkemli, piyanosunun başında oturmaya devam ediyor.

1943

Pablo Neruda

Şili

Lenin'e Dizeler

I

Lenin, şarkılarımı senin için,
Sıradan sözcüklerle yazamam.
Ağaçlarla, buğday başaklarıyla,
sabanlarla, kağnılarla yazmalıyım.
Sen kesin ve çın çınsın gerçek gibi,
yeryüzü gibisin.
Asla kimse gelmedi bu dünyaya
ayakları yere Vladimir İlyanov
kadar sağlam basan.
Yüce ruhlu başkaları da var elbet
Ama onlar
–kiliselere özenip–
bulutlarla konuşmaya başladı;
yüce ama yalnızlar.
Lenin barışıktı dünyayla.
Herkesten ilerisini gördü.
Irmaklar, dağlar, otlaklar
Açık birer kitaptı sanki ona,
Okudu onları o.
daha derin okudu herkesten.
Herkesten daha iyi anladı.
Bir bakışta girdi derinlerine
Halkın ve tek tek insanın;
Bir kuyuya bakar gibi baktı insana.
Sanki bilinmeyen bir madene,
kendisinin, Lenin'in keşfettiği
bir minerale bakar gibi;

artık kuyudan su çekecekti,
çekip çıkaracaktı insanın içindeki
saklı hazinelerden
her yeri gösteren ışığı,
her şey doğup fışkıracak,
herkes zamanına ve yerine layık olacaktı.

II

Dikkat! Sıradan bir mühendisle karıştırmayın onu.
Dikkat! Ateşli bir ermiş sanmayın onu.
Aklı yandı doğru ama kül olmadı hiç,
Ölüm tutuşmuş kalbini soğutamadı.

III

Razvil'de balık tutmanı hatırlamayı seviyorum,
berrak su ayna gibi etrafında
damlarken otlarına
soğuk, gümüşi Kuzeyin.
Görebiliyorum Lenin'i
su damlalarını dinlerken,
ekin kargalarının uçuşmalarını
ve el değmemiş ormanın dev kalp atışlarını.
Lenin ormanı dikkatle dinlerdi, yaşamı,
rüzgârın ve tarihin uzun adımlarını,
Doğa'nın ciddiyeti içinde.

IV

Yalnızca araştırmacı olan adamlar vardır,
her biri kitap gibi, bilgili, öğrenme tutkusuyla dolu.
Başkalarında en baş erdem eylemdir...
Ama Lenin'de her iki yetenek de vardı –
Hem eylem hem bilgelik.
Gizemleri açığa çıkaran aklı
tam bir yaratıcıydı
Kendisi her yerdeydi,
aynı anda her yerde.

V

Lenin, durmadan çalıştı ellerin,
aklın dinlenmek nedir bilmedi
ta ki ufuk boyunca
yükselene kadar parlak bir imge
kana bulanmış bir heykel gibi:
çaputlara sarılmış zafer,
gün ışığından hoş bir kadın
her yanı yaralı, dumanlara gömülmüş.
En uzak ülkelerden adamlar baktı kaldırıp başını:
Evet, oydu bu, kuşku yoktu,
Devrimdi.
Evrenin yaşlı kalbi yeni bir hızla attı.

VI

Lenin, Dünya insanı,
senin elindir
bugün yıldızları devindiren,
aynı eldir
halk'a toprak
ve ekmek kararlarına mühür vuran.
Ve şimdi o elin ta kendisi
gökte dönen yıldızlara dokundu.

VII

Şimdi her şey değişti, ama o sırada
çetindi zaman –
o günler acılıydı, zorluydu, dokunaklıydı.
Kırk yıl boyunca sınırlarda
uluyup durdu o kurtlar:
yaşam heykelini devirme arzusuyla,
yakıp kül etme arzusuyla çakır gözlerini,
ateşle, açlıkla,
gazla, ölümle.
Hep ölsün istediler,

senin kızın, Lenin,
Zafer –ve onunla birlikte
Engin, yüce, insancıl, kudretli
Sovyetler Birliği
hep ölsün dediler.
Başaramadılar.
Ekmek kıtlığı vardı, kömür yoktu,
hayatın kendisi eksikti;
yağmur, kar ve kan yağdı göklerden
tutuşan evlerin, yoksulların kulübelerine;
yine de görebiliyorlardı dumanın alevlerin arasından –
dünyanın öbür ucundan insanla –
yaşam heykeli
kendini nasıl savunuyordu, büyüyor, büyüyor, büyüyordu,
ta ki yiğit kalbi
bir yıldıza dönüşene dek.

VIII

Lenin, biz uzak uluslar sana şükranlarımızı sunuyoruz.
O yüce kararları aldığından beri,
çabuk adımlı, çabuk bakışlı günlerinden beri,
insanlar artık yalnız değil mutluluk kavgalarında.
Yaşıyor, zapt edilemeyen anavatanın,
kuşatmaya, savaşa
ve gözdağına direnmiş,
yenilmez bir kale oluyor
kimsenin alaşağı edemeyeceği.

Ve artık tüm insanlar
tamamen farklı bir yaşam sürüyor,
farklı bir ekmeği yiyor –umudun ekmeğini.
Çünkü bu dünyanın ortasında
O yaşıyor, Lenin'in kızı.
Her şeyi çözüme kavuşturacak ışığıyla.

IX

Lenin, kabul et şükranlarımızı
enerjin, öğretin ve sağlamlığın için
Leningrad ve bakir topraklar için
Ve barış savaşı için,
hesapsız buğday stokları ve okullar için
–görünüşleri sıradan olsa da– dev askerlerin için,
Senin toprağında soluduğum hava için de teşekkürler,
başka hiçbir yerdekine benzemez,
çünkü sonsuz uzayın kokusunu,
mavi dağların elektrik yükünü taşır.
Teşekkürler sana Lenin, ekmeğimiz ve umudumuz için!

1957

Jean-Richard Bloch

Fransa

BİR FRANSIZ'IN LENİN HAKKINDA DÜŞÜNCELERİ

Aralık 1908. Bir Rus siyasi göçmen Paris'e varır. Adı Vladimir İlyiç Ulyanov, yaşı 38.

1908. Jaurès, Briand, Millerand, Clemenceau ve Poincarè siyaset semasının parlak yıldızları. Dostluk antlaşması ile Fransız-Rus ittifakı, Fransa'nın dış politikasıyla güvenliğinin temelini oluşturuyor. Fransa varlıklı ve çalışkan; Avrupa süratli bir sanayi gelişme dalgasıyla sürükleniyor. Ama nereye? Bu huzurlu günlerin derinliklerinden yaklaşan savaşın, sulu refah meyvesinin özündeki felaketi işaret eden yüzeydeki kurt deliğinin pek az kimse farkında.

Paris'e gelen adam, durumun farkında olan az sayıdaki insandan biri. Ama bundan kimin haberi var? Onu kim tanıyor? Fransız sosyalistlerin yönetim çevrelerinde, 1901'den beri yazılarını imzaladığı "Lenin" takma adıyla biliniyor. İnsanlar, önceki Rus siyasi göçmenlerden onun görüşlerini elbette duymuş. Bu görüşleri aktaran dile herkes hâkim değil. Rus sosyalistleri arasındaki fikir ayrılıkları, Berlin ya da Paris'teki sosyologlar için çok karmaşık görünüyor. Üstelik Rusya bir yabancı. Çağdaş uygarlık seviyesinde olmadığı çok açık. Orada hayat pahalı, o ülkeye erişmede bin türlü zorluk var, iklim sert, dilini iyice öğrenmek neredeyse imkânsız; kısaca orada yeni ve hoş izlenimler arayan bir kimseyle, güzellik peşinde bir turistle belki de hiç karşılaşmazsınız. Sosyolog turiste gelince, geri kalmış bir ulus olduğunu gördüğü için orada ona göre pek bir şey yok gibi!

Haliyle ne bir kâhin ne de akıllıların en akıllısı; bu biçimlenmemiş kitlenin kararlı içsel dirilişin unsurlarını, tamamen yeni ve verimli örgütlenme ilkelerini, kendini uyandıracak yeterince güçlü bir dürtüyü bulacağını, ileriye doğru dev adımlar atarak ayak sesleriyle tüm dünyayı ürküteceğini ileri sürmeyi göze alamaz.

Fakat bunun üzerinde düşünen biri var. İleriyi görebilen bir adam. Buna inanan bir adam. Bu adam, 1908 Aralık'ında Paris'e varan Rus.

Düşünen bir Avrupalı, Rusya probleminin aşırı basitleştirilmiş kavramlar uygulanarak benimsenemeyeceğini tabii ki çok iyi anlar. Rus edebiya-

tıyla Rus müziği tüm dünyanın ilgisini çekiyor. Gogol, Puşkin, Turgenyev, Dostoyevski, Tolstoy, Musorgski, Çaykovski ve Rimski-Korsakov evrensel saygı uyandırıyor. Güzel sanatlardaki ilerici insanlar, Çehov'u kendileri keşfediyor.

Ama tuhaf olan, Rus yazarların, Rusya'nın böylesine garip sorunlara, Batılı gerçekçi ve romantik yazarların aklını çelen sorunlarla uzaktan yakından alâkası olmayan vicdani dramlara, trajedilere boğulmuş olduğunu göstermeye çalışması. Turgenyev, *Bahar Seli*'nde kahramanını gülünç kılarak rezil etmiyor mu? Tembel Avrupalı zihinler; *Suç ve Ceza*'yı, *Diriliş*'i ya da *Martı*'yı okurken Rus sorununun, oldukça basit bir hileye başvurularak yabana atılabileceğine inanıyor. Bir tür yaygın efsane icat ediliyor. Rusya'yı ve Rusları bu efsaneye uydurmak için çaba sarf ediliyor, sonra da adı kötüye çıkmış "Slav ruhu" ile Rusça "*niçevo*!"* yardıma çağrılıyor.

1905 olayları bu basit sonucu onaylar gibi görünür. Kahramanlıkla rehavet, mertlikle döneklik, dayanıklılıkla kayıtsızlık, büyüklükle küçüklük –işte Mançurya'daki savaş, Tümamiral Rojetsvenski'nin Tsuşima Boğazı'nın derinliklerinde son bulan görkemli fakat anlamsız seferi, uzak Avrupa'dan böyle görünmüştü. "Slav ruhu! *Niçevo*!" Sonra St. Petersburg'da bu harika şehrin bir alay proletaryası, uzun sakallı bir rahip ile ikonalar taşıyan adamlar önderliğinde imparatorluk sarayına yürümüş, bu da Tsuşima'da olduğu gibi kan ve pislikle sonuçlanmıştı. "Slav ruhu! *Niçevo*!"

Ama Avrupa'da böylesine saçma açıklamalarla, sorunun fazla kolay çözümüyle yetinmeyi reddeden bir adam var. Bu adam 1908'den 1912'ye kadar Paris'te yaşayan, aktif ve çalışkan, sade bir yabancı. Bu adam Lenin'dir. Montsouris'de ufak bir daire kiralar.

Gündüzleri Ulusal Kütüphane'de görülebilir. Okuma odasının en gayretli gediklisi. Akşamları bazen eşiyle dışarı çıkar; Paris'in varoşlarındaki emekçi sınıfı bölgelerindeki mütevazı ufak tiyatrolarla tavernalara uğramayı sever. Paris'in sıradan insanlarının sanata nasıl tepki gösterdiğini izlemek hem ilginç hem de öğreticidir. O zamanlar Fransa'nın güneyi çalkalanıyordu, isyankâr bağcıları bastırmak için gönderilen alay onlara müdahale etmeyi reddetti. Montegus, Lenin'in enfes bulduğu ünlü "Yaşasın 17. Alay" ve benzeri birçok şarkı besteledi. Pazarları eğer hava güzelse, gününü Paris'in çevresindeki büyüleyici ormanda dolaşarak geçirirdi. 1909'da *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*'i yayınladı. Bu eser, Batılı okurlara, hatta profesyonel bilginler ve düşünürlere uzun süre ulaşamayacaktı. Yine de Rus halkının Lenin önderliğinde dirilme "sırrının" içyüzünü araştırmak isteyenler, tekrar tekrar bu temel esere dönmelidir. Lenin bu kitapla, bir bakıma, geleceğin kapılarını açmak isteyen herkese altın anahtarı sunmuştur; fakat Batı'da, birkaç yüz

* Boşver, kulak asma. *–çev.*

Rus sosyalist dışında, kimse bu hediyeyi almak için elini uzatmamıştır. Ya bundan haberdar değillerdi ya da Rus halkının bu altın anahtarı eline alıp ardında geleceğe giden yolun yattığı ağır bronz kapıları, kulak tırmalayıcı menteşe gıcırtılarıyla açtığı 1917'deki o güne dek anlamaya çalışmamışlardı.

Mayıs-Haziran 1940 felaketinden önce Fransa'da Lenin ile ilintili yerleri dolaşan serbest fikirli bir Fransız, insan toplumunun kaderi üzerinde tekrar tekrar düşünecektir. Dört yıl boyunca Avrupa'daki en berrak zihin bizimle burada, Fransa'da yaşıyordu. Yine de önde gelen politikacılardan, zamanının aydınlarından hiçbiri; nasıl delici bir çift gözün kendilerine baktığını, faaliyetlerinin ne kadar yakından izlendiğini bilmedi, hatta bundan kuşkulanmadı bile. Bu adam kendini gizlemedi. Eserini, Rusya'yı, bütün dünyayı biçimlendiriyordu. Açıkça görülüyor ki ince zekâsını Paris salonlarında teşhir etmeyecek kadar meşguldü.

Şimdi tüm dünya, barbarlık ve korku cehenneminin eşiğinde, duyulmamış bir buhran içinde kıvranıyor. Şaşkın uluslar; birçoklarının sığınağı ve korunağı olarak görmeye alışkın olduğu Fransız toplumunun yıpranmış mabedinin, devasa robotun darbeleriyle birkaç saat içinde çökmesine şahit oldu.

Dünya dehşete düşmüş halde bu robotun Nordkapp'tan Pireneler'e, Paris'teki Notre Dame'dan Atina'daki Pantheon'a Avrupa'nın engin genişliğini uzun adımlarla geçişini izledi. Postallarıyla birkaç ayda tüm kıtayı ezdiğini, Avrupa'yı tozla küle indirgediğini, haçlar diktiğini, binlerce toplu mezar kazdığını, ortalığı kana, pisliğe boğduğunu gördü ve endişeli sessizlikte tek duyabildikleri, topların gümbürtüsü ile robotun metal bağırsaklarındaki tiksindirici guruldamaydı.

Tam da bu sırada başka bir ulus ayağa kalktı ve yalnızca soğuk, ürkütücü bir "Geçit yok!" demekle kalmadı, canavarı etkisiz kılmak için her şeyi yaptı. Bu hangi ulustu? Bak sen, yalnızca otuz yıl önce Batı'daki insanların fena halde çarpıtılmış bir fikre sahip olduğu, "uzmanlara" ve ferasetli gözlemcilere göre umut bağlanmaması gereken ulusun ta kendisi. Nasıl olur? Bu ulusun ta kendisi? O zaman ne olmuş olabilir?

Olan, binlerce yılda yalnızca bir kere gerçekleşebilecek bir buluşmaydı: en yüce akıl ile ruhu bu akılda şekillenmiş halkın buluşması. Tıpkı halkın umutları, halkın gücü ve tüm Rusya'nın gizli olanaklarının nihayet "bir" olana kadar buluşması gibi... Bir kişinin dehasının halkın ruhuyla yapısal birleşmesi; büyük bir sevginin, sonsuz inancın, sınırsız cömertliğin, insanüstü bir özveri ile nefsine hâkim olma yetisinin varlığına dayanır. Hangi büyük sevgi? Onu yaratan halka duyulan sevgi. Hangi inanç? Bu halkın gücüne olan inanç. Bunların tümü Lenin'de vardı. Saf, berrak, eleştirel aklı bu nitelikleri, her türlü basitleştirmeden uzak tuttu. Amansız fiziksel ve düşünsel enerjisi, aklının muazzam ve ziyadesiyle çok yönlü gücünün emrindeydi.

Amacım Lenin'in bir portresini çizmek değil: Beceremem. Amacım sadece tarihin en müthiş dönüm noktalarından birini özümsemek... 1917! O yıl, muazzam bir sürecin başlangıcına tanık oldu: Hem bu adamı hem de bu ulusu boğmaya çalışan kötücül bulut yığınına rağmen yeni bir Rusya rahme düşmüştü. 1924: Ağır bir hastalığa yakalanmış bu adam öldü... 1941: Uluslarla devletleri rahatsız eden sınavlar yılı; henüz yolun başındaki genç Sovyet ulusunun üzerine çöken savaş. Korkudan gözü dönmüş, son nefesindeki dünya, birçoğumuzun dikkat çekmeye çalıştığı gerçeği, onları kasten gizleyen bulutlar dağıldığında gördü. Ve şimdi çaresizliğe düşmüş dünya; savunmasında yükselen yeniden doğmuş bir ulus, Alman "verimine" daha yüksek bir verimle, Alman harp malzemesine daha kusursuz harp malzemesiyle, Alman makinalarıyla fabrikalarına daha iyi makinalar ve fabrikalarla, Hitler'in ordusuna daha güçlü bir orduyla ve sonuncu ama son derece önemli olarak Alman robotuna, aynı tür siperde olan ama göğsünde bir insan kalbi, özgür bir adamın kalbi atan bir savaşçıyla karşılık veren Sovyet halkını gördü.

Lenin'in sunup yerine geçenlerin devam ettirdiği ülkünün sonuçları böyleydi.

Savaş sona erdiğinde, mozolenin koyu mermer derinliklerinde yüce Lenin'in ölümsüz yüzünü, huzurlu çehresini, ağzının dostça nazik edasını, mütevazı elbisesini ve kar-beyaz gömlek yakasını görecekleri mutlu an için Kızıl Meydan'da bekleyen Sovyet erkekleriyle kadınlarının oluşturduğu uçsuz bucaksız kuyruğa bir kez daha katılmayı nasıl da arzularım.

1943-1967

Jorge Amado

Brezilya

SOVYETLER BİRLİĞİ'NE ÖVGÜ

Yedi Kasım

Elmasınız varsa en safını getirin. Bahçenizde gül yetiştiriyorsanız en kırmızısını, en tazesini getirin.

Ellerinizle yetiştirdiğiniz buğdaydan pişirdiğiniz ekmeği getirin.

En dokunaklı şarkıyı, sabahın beyaz ışığını getirin; gökten bir yıldızı, düğünündeki bir gelinin gülümsemesini alın.

Kendi kalbinizi de getirin ki onu verebilesiniz.

Dünyanın Umudu

Görüyorum: Düşmanlarınız, nefret dolu gözleriyle gecenin karanlığında gözlerini size dikmiş. Sizin kanınıza, bir kuşla bir devin kanına susamışlar. Sizi, şarkı ve umudun sembolü sizi yeryüzünden silmek için, köpekdişlerini geçirip ülkenizi, kitaplarla traktörlerin ülkesini yıkmak için can atıyorlar.

Suç işleyenlerin, zencileri linç edenlerin, sömürücülerin, işçi kanı içenlerin, dolar ve sterlinle iş görenlerin, toprak ağalarının, dünyanın uçsuz bucaksız arazilerindeki köle sahiplerinin size karşı dolaplar, dümenler çevirdiğini, kendini ele verebilecek ışığı söndüren hırsız gibi, yeryüzünden ışığınızı silmek istediklerini biliyorum.

Dünyanın umudu, duyarlılığı sizden geliyor, insanı sevmek, ona inanmak sizden geliyor. Un ile sütten, buğday ile şarkılardan, kömür ile petrolden, kitaplar ile çiçeklerden, fabrikalar ile kolektif çiftliklerden yaratılmış mucizevi gerçekliksiniz; sizin topraklarınızda yaşayan herkes mutlu, yarın daha da mutlu olacak.

Sizler, erkekler-kadınlar, kahramanlar-işçilersiniz. Sizi Lenin yarattı.

1950

Anna Seghers

Demokratik Almanya Cumhuriyeti

GÖSTERİ*

Marie'nin kocası Geschke, Lenin'in ölüm haberi duyulduğunda Berlin'de yapılan gösteriye katılmamıştı. "Henüz Rus olmadık!" demişti garajdaki adamlar ve "Sakın katılayım deme," diye sözlerini sürdürmüşlerdi. "Yoksa komünistler bunu da sonradan kendilerine mal ederler." Schlüter adındaki bir delikanlının yüzü öfkeden kireç gibi solmuştu. "Ne demek kendileri için? Ne demek kendilerine mal etmek?" demişti. – "Kabarma öyle çocuğum, sakin ol. Moskova'da davul çalar siz oynarsınız, öyle değil mi?" Kavga dakikalar boyunca sürerken Geschke hiç konuşmamıştı. Kömür gözleri koyu koyu parlayan oğlanın, üzerinde babasından kalan rengi atmış, eskimiş, ama görünüşe göre epey de dayanıklı asker ceketiyle, tartışma sırasında kastettiği dünya işçi sınıfı ve işçi sınıfının liderliğiydi; şoförlerse alınan her çeşit önlem yüzünden tanınan, değiştirilebilir, görevden alınabilir, sevilen veya sevilmeyen tek tek insanları kastetmişti. Geschke yola çıkmak için kamyonun manivelasını çeviriyordu. Bir kez daha oğlana baktı, bakarken de duyguların ve duyuların keskinleştiği o zor anlarda olduğu gibi, artık büyüdüğü için ceketi üzerine oturan bu oğlanı, genel grev işe yaramış mı diye, parlayan gözlerle musluğu denerken gördüğü o mart sabahını hatırladı. Bugünkü kavgadansa uzak duruyordu, iki tarafın da neyi kastettiğini anlıyordu az çok, ama çözümü bulacak adam değildi, zaten sunacak bir çözümü de yoktu.

Geschke gösteriye katılmamaya kararlıydı, katılmanın "Moskova'nın dümen suyuna gitmek" anlamına geldiğine bütün yüreğiyle inanmasa da. Ayrıca bir gören olursa iş bulma kurumundan yeni bir işi zor bulurdu. Hayatında, arkadaşlarının hiçbirinden korkmadığı ve işsiz kalmaktan endişe etmediği kimi anlar olmuştu. Henüz gömdükleri adam belki de gerçekten büyük bir adamdı; belki de çok büyük bir iş yapmayı düşünmüştü, ama başarısız olmuştu. Ülkesinde sürüler halinde aç kalan çocuklar varmış. Bütün ülkelerdeki bütün işçiler ona katılsaydı belki de başarısız olmazdı. Geschke tek başına ona yardım edemezdi. Hele cenazesine gitmekle hiç mi hiç yardımı dokunmazdı.

---

* *Ölüler Genç Kalır* romanından [Çeviri: Sevinç Altınçekiç, İstanbul: Yordam Edebiyat, 2. basım, Ekim 2017]. *–çev.*

Eve giderken uzun tören alayı yüzünden beklemek zorunda kaldı. Gözleri sonu gelmeyen dörtlü sıralar arasında yeşil-gri asker ceketli oğlanı aradı; insanın tamamını göremediği bir kitle arasında tanıdığı bir noktayı araması gibi. Sabah adamlardan biri oğlanı sakinleştirmek istemişti. "Lenin'e karşı söylenecek bir söz yok, herhalde kendi halkı için büyük şeyler düşünmüştü; hatta bir şeyler de başarabilirdi belki. Ama şimdi iş işten geçti, planladıkları da suya düştü" demişti. Geschke'yse şu anda her şeyin sona erdiğini düşünmüyordu. Şimdi keşke katılsaydım diye üzüldü. Ama aralarına atlamak isteseydi bile dörtlü sıralar aralarına kimseyi almayacak gibi görünüyordu. Ölenin nasıl bir insan olduğunu ve kendi cenazesini görebilseydi bu yas alayıyla ve dünyanın her yerindeki yas alaylarıyla gurur duyup duymayacağını merak etti. Alaylar dünyanın bütün şehirlerinde beyaz, siyah, kahverengi ve sarı yüzlerden oluşuyordu. Yas alayları birbirine eklense bütün yerküreyi bir kere dönebilirdi. Geschke, katılmadığı alayı yüreğinin en derinlerinden çıkan ince, kararsız bir iple izledi. Yanında ince paltosu içinde üşüyen ufak tefek bir adam duruyordu; kulakları pespaye şapkası altında soğuktan kızarmıştı: "Bütün bu güruhu onunla birlikte mezara atmalı," diye homurdandı. Adamın yanında duran kadın, belki de kendi karısıydı, gerçi ondan daha şişman ve uzundu, herkesin duyabileceği biçimde, "Bence Alman işçileri için rezalet bir şey bu," dedi. Geschke onlara öfkeyle baktı. 'Sizin gibilerle kaldırım kenarında durmak, asıl rezalet bu,' diye geçti aklından; sanki bir başka üçüncü noktadan her şeyi ve herkesi, alayı ve izleyenleri görüyordu, bizzat kendisinin izleyenlerden biri olduğunu neredeyse unutacaktı. Ama yüreğinden çıkan ve alayı hâlâ izleyen ve onlara katılamadığı için hafif bir pişmanlıktan başka bir şeyi simgelemeyen o ince ip, onu hayatın özüne bağlıyordu, bu yüzden de artık solmuş bir yaprak gibi etrafta boş boş sallanmıyordu.

1949

Jean Tardieu

Fransa

LENİN

İnlemelerle hırıltıların, kırık camlardaki buz gibi rüzgârın ıslığına eşlik ettiği köhne hastanenin kasvetli koridorlarında yeni bir doktor belirir.

Ufak tefek, kararlı, azimli, içeri girip hemen işe koyulur. Işığı onarıp yakın der, koğuşları genişletir, temizler, işler hale getirir. Kaybedecek zamanı yoktur.

Şimdi, işgünü bitti, o da istirahatte. Bakın ona! Yüzünde rahat bir vicdanın ışığı yanıyor.

1954

[illegible]

Ф. Ф. Ивановскій: Государство и революція

Подзаголовок: (Ученіе марксизма о государствѣ и задачи пролетаріата въ революціи.)

Предисловіе.

Вопросъ о государствѣ пріобрѣтаетъ въ настоящее время особенную важность и въ теоретическомъ и въ практически-политическомъ отношеніи. Империалистская война чрезвычайно ускорила и обострила процессъ превращенія монополистическаго капитализма въ государственно-монополистическій капитализмъ. Чудовищное угнетеніе трудящихся массъ государствомъ, которое все тѣснѣе сливается съ всесильными союзами капиталистовъ, становится все чудовищнѣе. Передовыя страны превращаются — мы говоримъ о „тылѣ" ихъ — въ военно-каторжныя тюрьмы для рабочихъ.

Неслыханные ужасы и бѣдствія затягивающейся войны дѣлаютъ положеніе массъ невыносимымъ, усиливаютъ возмущеніе ихъ. Явно нарастаетъ международная пролетарская революція. Вопросъ объ отношеніи ея къ государству пріобрѣтаетъ практическое значеніе.

Накопленные десятилѣтіями сравнительно мирнаго развитія элементы оппортунизма создали господствующее въ офиціальныхъ соціалистическихъ партіяхъ всего міра теченіе соціалъ-шовинизма. Это теченіе [✓], соціализмъ на словахъ, шовинизмъ на дѣлѣ, отличается подлымъ лакейскимъ приспособленіемъ „вождей" „соціализма" не только къ интересамъ „своей" національной буржуазіи, но именно „своего" государства, ибо большинство т. наз. великихъ державъ давно эксплуатируетъ и порабощаетъ цѣлый рядъ мелкихъ и слабыхъ народностей. А империалистская война есть какъ разъ война за раздѣлъ и передѣлъ этого рода добычи. Борьба за освобожденіе трудящихся массъ отъ вліянія буржуазіи вообще, и империалистской буржуазіи въ особенности, невозможна безъ борьбы съ оппортунистическими предразсудками насчетъ „государства".

Мы разсматриваемъ сначала ученіе Маркса и Энгельса о государствѣ, останавливаясь особенно подробно на забытыхъ или подвергшихся оппортунистическому искаженію сторонахъ этого ученія. Мы разбираемъ затѣмъ специально главнаго представителя этихъ искаженій, Карла Каутскаго, наиболѣе извѣстнаго вождя Второго Интернаціонала (1889–1914), который потерпѣлъ такое жалкое банкротство во время настоящей войны. Мы подводимъ, наконецъ, главные итоги опыта русскихъ революцій 1905 и особенно 1917-го года. Эта послѣдняя, видимо, заканчиваетъ въ настоящее время (начало августа 1917 г.) первую полосу своего развитія, но вся эта революція вообще можетъ быть понята лишь какъ одно изъ звеньевъ въ цѣпи соціалистическихъ пролетарскихъ революцій, вызываемыхъ империалистской войной. Вопросъ объ отношеніи соціалистической революціи пролетаріата къ государству пріобрѣтаетъ такимъ образомъ не только практически-политическое значеніе, но и самое злободневное значеніе, какъ вопросъ о разъясненіи массамъ того, что они должны будутъ дѣлать, для своего освобожденія отъ ига капитала, въ ближайшемъ будущемъ.

Августъ 1917 г. Авторъ.

Вставка в текстъ:

✓ (Плехановъ, Потресовъ, Брешковская, Рубановичъ, затѣмъ въ слегка прикрытой формѣ г.г. Церетели, Черновъ и Ко. въ Россіи; Шейдеманъ, Легинъ, Давидъ и пр. въ Германіи; Ренодель, Гедъ, Вандервельде во Франціи и Бельгіи; Гайндманъ и фабіанцы въ Англіи и т. д. и т. п.)

Emanuyil Kazakeviç

SSCB

MAVİ DEFTER

Marx ve Engels'den yaptığı alıntıları okuyan Lenin, belki de yalnızca 3 Nisan'da Finlandiya İstasyonu'nda dışarıdaki meydanda silahları ve kızıl bayraklarıyla bekleyen Petrograd proletaryasını gördüğü zamankiyle karşılaştırılabilecek bir moral yüksekliği hissetti. Nerede olduğunu, yanında oturan yoldaşları, Razliv'deki gizli yaşamını unutmuştu âdeta. Kendini bir kez daha, zırhlı aracın tepesinde milyonlarca göz üzerindeyken gördü, artık neşeyle parlamak yerine kararlılık okunan bu gözler ona zafer ve umutla değil soruyla bakıyordu: "Bize şimdi ne söyleyeceksin? Bizim için ne yapabilirsin? Bizi yoksulluğumuzdan, cehaletimizden çekip çıkarabilecek misin? Nereye gideceğiz? Biliyorsan söyle."

Gesellschaft Müzesi'nin kütüphanesinde ve Zürih'te Seilergraben Sokağı numara 31'deki okuma odasında, Marx ve Engels'in devlet ve proletarya diktatörlüğü meselesini ele alan eserlerinden alıntılar çıkardığında, bunların öneminin farkına tam anlamıyla varmıştı. Bunlar üzerine yazmaya, bunları yorumlamaya, küçük burjuva sosyalistlerinin bulandırmalarından kurtarmaya ve *Sbornik Sotsial-Demokrata*'nın 4. sayısında bunlar üzerine bir makale yayımlamaya niyetlenmişti ama 1916'dan beri bunu planlasa da parasızlıktan gerçekleştirememişti. Ama bunlar, o günlerde huzurlu bir İsviçre kentindeki bir kütüphanenin sessizliğindeki yansımalardı; bunlar, birçoğunu doğrudan şahsen veya ismen ya da parti takma adıyla tanıdığı birkaç yüz kişiye hitap ediyordu; asıl olarak Rusya'daki yeraltı işçi gruplarına, Turuhansk ve Narim bölgelerindeki sürgün gruplarına, Paris, Bern, Cenevre, New York, Londra ve Viyana'daki göçmen öbeklerine yönelikti. Aslında bu eser, Buharin ve başka birtakım Rus Marksistlerin hatalı düşüncelerine yanıt, Kautsky ve diğer birtakım semirmiş Alman sosyal demokratların küçük burjuva yanılsamalarına bir reddiye olarak düşünülmüştü. Şimdi tüm bu planlar, onun Nisan 1917'deki acaba bir araba bulabilir miyim kaygısı gibi, bir işçi kalabalığının keplerinin arasındaki yabancı bir melon şapka gibi önemsiz ve gülünç görünüyordu. Alıntılarıyla bunlardan çıkardığı sonuçlar, şimdi artık milyonlar için ekmek, tuz, kibrit ve elbiseden daha az önemli değildi.

Onu böyle sarsan, aynı fikrin terazisindeki bu değişimin ta kendisiydi. Tekerleği bulan adamın, buluşunun ne sonuçlar doğuracağını, başlangıçtaki kaba yapıtının ne ölçekte gelişeceğini hayattayken görmüş olsaydı kapılacağı bir histi bu.

Lenin elbette bu tumturaklı karşılaştırmalara aldırmadı, dalgın ve kayıtsız bir yüz ifadesi takınarak göz ucuyla yoldaşlarına baktı. Pratik bir devrimciye hiç yakışmayan bu "kendinden geçme anını" fark etmişler miydi acaba? Ama onlar, olağandışı hiçbir şey olmamışçasına ateşin yanında eskisi gibi oturuyorlardı. Bir tedbir mahiyetinde onlara öylesine birkaç söz etti:

"Çok yararlı bir defter, çok."

Kibirli dil kullanmaktan hoşlanmaz, tersine bundan çekinir, kullanmaktan her zaman kaçınırdı.

Yine de hayli keyifliydi. Marx ve Engels'i en yakın arkadaşları, hatta akrabaları olarak aklından geçirdi; bu iki yaşlı adamın yanına oturup kendisiyle konuştuğunu, Prometheus cesaretiyle çok derin, bilgece ve yardımsever sözler söylediğini, bu sözlerin, yüreğini ılık, esintili bir gençlik mutluluğuyla doldurduğunu düşledi.

'Ne kadar akıllısınız,' dedi onlara. 'Sizle beraber bu dünyadaki köle sahipleri ile terbiyesizlere nasıl da günlerini göstereceğiz! Sefil dünyamızda nasıl da bir çalkantı oluşturuyoruz! Yanakları Gloire de Dijon güllerine dönecek.'

İki yaşlı adam zihninde genellikle betimlendikleri gibi değil, Dorés'nin* çizimlerinden çıkma bilge, zeki, kendileri gibi sakallı ama minicik küçük burjuva cücelerine yüksek sesle gülen devler gibi görünmüştü. Bu cüceler sanki yüksek bir platformun üzerine el ele doluşarak bu devleri kalabalığın gözlerinden saklamaya çalışıyordu.

Lenin, kitapçığının (övünmemek ya da kibirden sakınmak için yeni kitabından böyle söz ederdi) taslağını hazırlamaya başlamak için şafağın sökmesini güç bela bekleyebilmişti. Çalışırken belirsiz ama tanıdık, neredeyse fiziksel bir hisse kapıldı: Sanki sağ elinin işaret ve başparmağıyla o küçük burjuva cücelerini kalabalıktan birer birer koparark hiç bakmadan çalılıklara fırlatıyordu.

•

Lenin, izleyen günleri "kitapçığı" üzerinde çalışarak geçirdi. Dostlarıyla pek ilgilenmedi, her zamankinden de az yedi ve sabahları gazete beklerken gösterdiği sabırsızlığı yitirdi.

---

* Gustave Dorés (1832-1883): Parisli ressam, heykeltıraş. *-çev.*

Lenin, eserinin genel hatlarını çıkardığında Zinovyev'e* içeriğinden söz etti. Kulübenin yakınında oturdular. Yemelyanov** karşı kıyıda bir şeyler yapmaya gitmiş, Kolya da herhalde ormanda bir yerde akşam yemeği için mantar topluyordu.

"Faydalı bir şey olacak," dedi Lenin âdeti olduğu üzere ileri geri yürüyerek. "İktidarı ele geçirdikten sonra ilk adımda, evet, belki de sonrasında da açık bir eylem programı. Proleter devletin, Komün tipinde bir devletin niteliğine hatta tarzına değiniyor. Aynı zamanda önümüzdeki insan kaynağıyla sosyalist bir toplum inşa etmenin zorluklarıyla karmaşıklığı hakkında çok açık bir fikrimiz olduğundan hiç de ütopyacı bir plan değil... Proletarya diktatörlüğü devletinin iki yüzü olacak: Halkın büyük çoğunluğu için demokrasi; ama halkı ezenler için, istemsiz ama inatçı biçimde kapitalizm 'hayranları' olan aylaklar, beyefendiler, dolandırıcılar, serseriler ve (aşırı milliyetçi) Kara 100'ler için ise merhametsizce bir baskı... Kendi yok oluşunu hedefleyen eşsiz bir devlet olacak. Halk, toplumun temel kurallarına uyduğunda, emekleri, yetenekleri doğrultusunda gönüllü olarak çalışacakları kadar üretken olduğunda eriyip gidecek. Yüksek maaşlı memurlara yer olmayan, tüm memurların seçileceği ve her an değiştirilebileceği, denetim ve kontrol işlevlerinin halkın çoğunluğu tarafından yerine getirildiği bir devlet olacak; silahlı işçiler, duygusal aydınlar olmayıp sömürülmeye göz yummayacaklarından genel denetim ve kontrolden kaçınma son derece ender olacak, insan toplumunun kurallarına uymak bir alışkanlık haline gelecek. Bu kitapçık siyasi körlüğün eş derecede tehlikeli iki biçimine savaş ilan edecek: pervasız anarşist 'uzak görüşlülük', yani esas gerçekliği görme yetersizliğiyle beceriksizliği ile ödlek oportünist miyopluk, yani hedefi, bakış açısını, geleceği görme yetersizliğiyle beceriksizliği. Evet, Engels haklıydı. Devlet, zaferden sonra proletaryanın miras olarak devraldığı bir canavar. Muzaffer proletarya bu canavarın en kötü özelliklerini budayacak ama özgür toplumsal koşullarda yetişmiş yeni nesil bir devletin bütün pisliğini denize dökecek duruma gelene kadar onu korumak zorunda kalacak... Buna ek olarak kitapçığım, eski 'Fransızlar başlar, meyvesini Almanlar toplar' anlayışına uymaya gerek olmadığını da kanıtlayacak... Rusya başlangıcı yapan olacak. Bu Mesih inancı değil, bu tarihsel gereklilik, kitapçığımın adını *Devlet ve Devrim* koyacağım."

Zinovyev bir terleyip bir üşüyerek dinledi. Yere oturmuştu, başı önünde, ıslak çimenlerle oynuyordu. Lenin'in yakın gelecekte iktidarı ele geçirmek-

---

* Grigori Zinovyev (1883-1936): Bolşevik Parti'nin önde gelen üyelerinden. *–çev*

** Kıdemli bir parti üyesi olan Yemelyanov, 4 Temmuz 1917'deki silahlı gösteriden sonra hakkında tutuklama emri çıkarıldığı için yeraltına çekilen Lenin'i bir süre evinde sakladı. *Devlet ve Devrim*'i kaleme aldığı Razliv'deki kulübede de Lenin'e eşlik etti. *–çev.*

ten, hatta ele geçirdikten sonra Rusya'da kurulacak devletin türünden ciddi ciddi bahsetmeyi gözü kesecek kadar gerçeklik duygusunu kaybetmiş olmasını anlayamıyordu. Bu, partinin varlığı, devrimin akıbeti için gerçekten tehlikeli hale geliyordu. Lenin haklı olsa, iktidar ele geçirilebilse, Kerenski rejimi karşı koymasa bile parti için başarı, başarısızlıktan daha feci olacaktı. İktidarı ele geçirince ne yapacaklardı? Mevcut otoriteye muhalif olmak bir alışkanlık haline geliyordu. Ya kendileri iktidar olunca! Protesto toplantıları örgütlemek yerine emirler vermek! Eleştirmemek ama buyurmak! Onlara bu günlerde kim itaat ederdi ki? Morali bozuk ordu Rusya'yı Almanlara ya da İtilaf Devletleri'ne bırakırdı. Köylüler tahıl temin edemez, fabrikalar hammadde alamazdı. Açları nasıl beslerdik? İşçilerin ekonomiyi, piyasaları, dövizi vb. neyin oluşturduğuna dair pek fikri yoktu. Herhalde Lenin de bütün bunların farkındaydı. Böylesi devasa bir riski nasıl alabilir, iktidarı ele geçirmenin eli kulağındaymış gibi nasıl ciddi ciddi konuşabilirdi?

Zinovyev, en ağır sonuçlara gebe aceleci bir adım atmaktan onu alıkoymak için Lenin'le açık yüreklilikle konuşma zamanının geldiğini hissetti. Kendi endişesiyle korkusunu kazara açık etmemek için, olabilecek en sakin ve soğukkanlı şekilde yapmalıydı bunu.

Ayağa kalkıp gülümseyerek şöyle dedi:

"Laşeviç'in* dediği gibi yakında başbakan olacağını gerçekten düşünüyor musun?"

"Başbakan mı?" dedi Lenin şaşırarak, ardından hatırlayıp kahkahaya boğularak: "E tabii ki ona katılıyorum. Bundan eminim."

"Aman efendim! Korkarım gelecekteki proletarya devleti hakkındaki eserine o kadar daldın ki asıl Rus devletinde ne olup bittiğini gözden kaçırıyorsun."

"Gerçekten öyle mi düşünüyorsun?" Lenin'in gözünün feri gitmişti.

"Söylemek istemezdim..."

"Neden olmasın? Devam et... Bu aralar pek sessizleştiğini fark ettim."

"Kitapçığına kendini çok kaptırmıştın. Benimle konuşmayı bıraktın. Ancak Petrograd'dan biri geldiğinde keyifleniyorsun. Belki de bu ıssız adada sinirine dokundum? Robinson Crusoe da ara sıra Cuma'dan sıkılmıştır herhalde."

"Fakat... Bana önemli bir şey söyleyecektin."

"Bence sen ve senin izindeki Merkez Komitesi bir dizi taktiksel hata yapıyorsunuz. Sloganlarla hokkabazlık yapıyorsunuz."

"Sloganlarla hokkabazlık yapmıyorum, devrimin her dönemecinde kitlelere ne kadar acı olursa olsun gerçeği söylüyorum. Seninse halka gerçeği söylemekten korktuğun hissine kapılıyorum. Burjuva yöntemlerle proleter

* Mihayil Laşeviç (1884-1928): Sovyet parti önderi ve asker. *-çev.*

siyaseti yürütmek istiyorsun. 'Çevrelerinde', kendi aralarında gerçeği bilip de cahil ve kalın kafalı olarak adlandırdıkları kitlelere bunu söylemeyenler proleter önderler değildir. Doğruyu söylemeli. Mağlup olursan bunu bir zafer olarak yutturmaya çalışma; bir taviz veriyorsan halka bunun bir taviz olduğunu açıkla. Düşmana karşı kolay bir zafer kazandıysan bunun zor olduğunda ısrar etme, zorsa da kolay diye böbürlenme. Bir hata işlediysen kendi saygınlığın için yanlışını korkusuzca itiraf et, çünkü saygınlığı baltalayan, hatalar hakkında konuşmamaktır. Eğer koşullar yön değiştirmeni gerektiriyorsa bunu hiçbir şey değişmemiş gibi sunmaya çalışma; eğer onun sınıf sezgilerine ve devrimci sağduyusuna güveniyorsan proletaryaya karşı dürüst ol –bir Marksist için buna inanmamak utanç ve tükeniş anlamına gelir. Ayrıca, düşmanı kandırmak bile oldukça karışık, iki tarafı keskin ve ancak en somut doğrudan askerî taktik örneklerinde hoş görülebilir bir şeydir, çünkü düşmanlarımız dostlarımızdan demir bir duvarla ayrılmış olmaktan çok uzaktır, halkımız üzerinde hâlâ nüfuzları vardır, pek akıllıca sandığımız manevralarımızı, kitleleri kandırma çabası olarak göstermeye çalışacak, başarılı da olacaklardır. 'Düşmanı kandırmak' uğruna kitlelerle samimi olmamak aptal ve yanlış hesaplanmış bir politikadır. Proletaryanın gerçeğe ihtiyacı vardır ve ülküsüne, soylu bir küçük burjuva yalanından daha fazla zarar veren bir şey yoktur."

Zinovyev sinirlice güldü.

"Gerçeğin birden fazla türü vardır," dedi. "Saf olma raddesine gelmemeliyiz. Geçen Nisan'da döndükten sonra Taurida Sarayı'ndaki konuşmanda yalnızca bir işçiyle konuşabildiğin için büyük resmin tamamına hâkim olmadığını söylediğini hatırlıyorum. Bu ifade Menşeviklerin gürültülü kahkahalarına ve yoldaşlarımızın kafasının karıştırmasına yol açtı..."

"Tamam işte. Onu bilerek söyledim. Söyledim, çünkü gerçek buydu. Bir sonraki sefer Putilov'dan, Truboçni'den ve diğer fabrikalardan birçok işçiyle konuştuğumu, haleti ruhiyelerini çok iyi bildiğimi söylediğimde herkes bana inandı. Partimizin –biz daha akıllıyız, tüm gerçeği biliyoruz, kitlelere ancak yarısını, çeyreğini, sekizde birini söyleyeceğiz diyerek– politikasını tepelerde bir yerde gizlilik içinde yürüttüğü günleri Tanrı bize göstermesin."

"İyi hoş da bu günlerde, huzursuzluk ve zulüm koşullarında ülkedeki fiili güç dengelerini göz ardı edip halkı silahlı ayaklanmaya çağırıyor, proletaryanın iktidarı ele geçirmesinde ısrar ediyorsun. Bu gaflet uykusudur."

"Demek istediğin buydu demek. Sorumluluk gerektiren kararlar almaktan korkuyorsun."

"Sorumsuzluktan korkuyorum."

"İkimizin de ömrümüz boyunca hedeflediği, üzerine yazıp çizdiği, hayalini kurduğu şeyden, proleter devriminden korkuyorsun."

"Elverişsiz koşullarda silahlı bir isyandan, kaybetmeye mahkûm bir devrimden korkuyorum. Her şeyi kaybedebiliriz."

"Her şeyi kaybetmeyiz. Ulyanov, Zinovyev, Krupskaya, Lilina, bireyler her şeyi kaybedebilir. Proletarya her şeyi kaybetmez. Çok iyi bildiğin bir eserde, proletaryanın zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmadığı söylenir. Bir devrim için hiçbir zaman tüm risklerden arınmış kusursuz koşullar olamaz. Söylediğin, görünürde çok basit, aslında çok ince olan bir şeyi, ihtiyar Tacitus'un Romalı bir komplocu hakkındaki (sanırım Piso idi) yorumunu hatırlattı bana: 'O, önemli girişimlere her zaman engel olan, bedel ödeme korkusuyla dizginlenmişti.' Bana o ürkek Romalı'yı hatırlatıyorsun, Grigori. Ama önemli girişimler bedel ödemeden başarıya ulaşmaz."

"Yanılmıyorsam beni korkaklıkla suçluyorsun. Beni yeterince iyi tanıdığını sanırdım..."

"Bu kişisel bir korkaklık meselesi değil..."

"Orduda olan bitene bak. Toplantılardaki cahil askerler 'Leninist kışkırtıcı ajanlara' karşı oy veriyor."

"Evet, evet. 'Leninist kışkırtıcı ajanlara' karşı oy veriyor, aynı zamanda barış ve toprak talep ediyorlar –'Leninist kışkırtıcı ajanların' taleplerinin tam da aynısı. Her şey çok basit. Biz kitlelerin temel çıkarlarını dile getiririz, Milyukov* ile Kerenski de hiçbir şey yapamaz."

"Birçok parti, kitlelerin temel çıkarlarını ifade etse de yenilgiye uğradı. Felsefe yapıyorsun, siyaset değil."

Lenin'in gözleri parladı ama kendini tutarak sakince, hatta ilkin mizah yollu cevapladı:

"Uzun zaman önce Platon, filozoflar devletleri yönetmedikçe ya da yöneticiler filozof olmayı öğrenemedikçe, devlet idaresiyle felsefe birleşmedikçe, devlet için de, genel olarak insan ırkı için de kötülüğün sonunun gelmeyeceğini söylemişti. İktidarı ele geçirdiğimizde, ki bu yakında olacak –omuz silkmek işe yaramaz Grigori–, iktidarı ele geçirdiğimizde gücümüz Marksist felsefe esasına dayanacak, eğer bu felsefeye sözde değil fiiliyatta bağlı kalır, yaratıcı ruhları ve mantıklarıyla kitleleri inşaya yöneltebilirsek ciddi hata yapmadan yeni bir toplum kurabiliriz."

"Ama korkarım kitlelerle bağını kaybediyorsun, önden koşuyorsun. Çok sabırsızsın, eteğinden tutup çekmek gerekiyor. Şimdi manevra yapıp beklemeliyiz."

Konuşma boyunca bir ileri bir geri yürüyen Lenin, Zinovyev'in sözleriyle birden durup ona dönüverdi:

"Beklemek mi? Beklemeyi biz Rus Marksistlerden daha iyi kim bilebilir? Yeterince beklemedik mi? Bilimsel sosyalizme hâkim olarak, bilgimizi eza-ce-

---

* Pavel Milyukov (1859-1943): Anayasal Demokrat Parti (Kadetler) yöneticilerinden. *–çev.*

fayla edinerek, proletaryaya ve onun nihai zaferine inanarak başka kimsenin beceremediği şekilde beklemeyi öğrendiğimize şüphe mi var? Düşmanın iğrenç adaletsizliği altında pekâlâ insanca sayılabilecekken, içimizdeki nefreti, çaresizliği, acil eyleme, teröre yönelme içgüdüsel dürtülerini bastırmadık mı? Gücümüzü biriktirirken, görüşlerimizi yayarken, inancımızı el üstünde tutarken beklemeyi bilmenin ne kadar önemli olduğunu fark ettiğimizden bütün bunları bastırmadık mı? Hatta birçok parti yoldaşımızın en aşırı isyankârlık, anarşizm ve Blankizm olarak gördüğü Nisan Tezleri'nde ana görevin 'açıklamak' olduğunu ilan etmedim mi? Yani, çalışmamızın yönünü belirterek bekleyin diye yinelemedim mi? O günlerde Kamenev'in 'açıklama' siyasi eylem olamaz diyerek beni 'soldan' eleştirdiğini hatırlarsınız; ona göre siyasi eylemde bulunmak, siyasi birleşimler örmek, diğer partilerle entrika çevirmek, bloklara katılmak, bloklardan ayrılmak, mecliste hoş konuşmalar yapmak anlamına geliyordu. Son olarak, Temmuz olayları sırasında ve sonrasında, gerçi kitlelerin devrimci ruh halini hafife almış olabilirim ama kavganın derhal askıya alınmasında, bunun barışçıl bir gösteriye çevrilmesinde ısrar etmedim mi? Bu beklemeyi bilmediğimiz anlamına mı gelir? Ama öyle zamanlar vardır ki beklemek suçtur. Eğer o zaman derhal harekete geçmekten kaçınırsak kendimizi sıradan küçük burjuva sosyalistleri, lafebeleri, söz cambazlarına çeviririz, işçi sınıfı da bize olan inancını kaybeder. O an beklersek, bir zamanlar Faust'un yaptığı gibi o an 'sabrı' lanetlemezsek, işte o zaman korkaklar, hiçbir işe yaramazlar oluruz, tarih bizi hiçbir zaman affetmez."

Zinovyev, Lenin'in ağzına yabancı bulduğu müthiş şevk karşısında şaşırmış, sessizce oturdu. Çaresizlik içinde feryat etti:

"Ama şimdi, şu anda, bugünün Rusyasında iktidarı ele geçirmenin ne anlama geldiğini anlıyor musun?"

"Anlıyor muyum?" diye sordu Lenin birden sakinleşip Zinovyev'e uzun bir bakış atarak. "Çok iyi anlıyorum. Neredeyse kafam çatlayana kadar o gün ve gece üzerine düşünmekteyim. 'Bugünün Rusyası' diyorsun. Geleceğin Rusyasını yaratmak için bugünün Rusyasında bir devrim yapmalıyız, başka yolu yok. Evet, cahillik var. Evet, geri kalmışlık var. Evet, yabanıllık var. Olsun, iktidarı ele geçirdiğimizde Rus yaşamının o acınacak özelliklerinin kökünü iki, on, yüz kat daha hızlı kazıyacağız. Evet, işçilerimiz çoğunlukla Batı'nınkilere göre kültür ve eğitim eksikliği çekiyor... Bu, güçlüklerimizi büyük ölçüde artırıyor. Gelgelelim, bunun olumlu yanları da var: Rus işçileri, Batı'da devam etmekte olan, her günkü, kusursuzca örgütlü, ruh-bozucu, özel mülkü, kâr düşkünlüğünü, kendini beğenmiş burjuva konforunu yücelten burjuva propagandasıyla zehirlenmemiş haldeler. İşçilerimizin kalplerinde, onları sömürenlere büyük bir nefret yanıp tutuşuyor. Doğrusu bu nefret 'tüm bilgeliğin başlangıcı', her devrimci eylemin temeli. ..."

Bir süre sessiz kalan Lenin kupkuru bir sesle ekledi: "Yeri gelmişken, bir partimiz, bir Merkez Komitemiz var, gereken zamanda kararı onlar verecek."

"Bunların hepsi laf," dedi Zinovyev son bir çabayla. "Laf. Sen de çok iyi biliyorsun ki Merkez Komite'de senin düşüncen belirleyici etkiye sahip."

"Eh, yoldaşları ikna edebilmekten gurur duyuyorum. Lider, mutlak düşünce özgürlüğü koşullarında diğerlerini ikna edebilene denir. Ama bir karar alındıktan sonra hiçbir özgür düşünce olamaz. Malum bir Romalı komutanın çok yüzyıllar önce savaş alanında bir emre uymadığı için kendi oğlunun idam emrini verdiğini hatırlarsınız. Romalı cumhuriyetçiler disiplinin ne olduğunu bilirdi. Bu yüzden bir Latin yerleşkesi Roma haline geldi."

Zinovyev bir süre daha Marx, Engels ve Proudhon'dan alıntılar yaparak konuştu ama Lenin konuya ilgisini yitirmiş görünüyordu, sessiz kaldı.

Bu sırada gri, ıslak bir akşam iniyordu. Yağmur aniden bastırdı, gölden soğuk bir rüzgâr esti. Sessizlik bunaltıcı hale geldi. Yağmur damlalarının sesi Zinovyev'e, o sancılı sessizlik dakikalarını sayan sisli kocaman bir saatin tiktakları gibi gelmişti. Gözleri yerde bekledi.

Lenin ormandaki açıklığa doğru yürüdü, geri döndü, kulübenin yakınında durdu, sonra uzaklaşarak ormanın içine girdi. Zinovyev, bir daha dönmemecesine gittiği hissine kapıldı. Kafasını kaldırdı. Lenin ormanın kıyısında, açık bacakları topraktan çıkmış gibi, kafası bir yana hafif eğik, başparmakları yeleğinin kol oyuğuna tıkıştırılmış kendine özgü biçimde duruyordu. Bir şey dinler gibiydi: yaprakların hışırtısını, yağmur damlalarının sakin pıtırtısını. Derken geri döndü. Tonlarca yeni görüşü Zinovyev'in kafasına boşaltacak gibi görünüyordu. Ama tek kelime etmedi, tekrar ormanın kıyısına yürüdü, ileri geri adımlamaya başladı, önce yavaşça, sonra hızlıca kulübeden ormana, ormandan kulübeye. Zinovyev bir süre onu izleyerek orada kaldı, sonra kulübeye girdi.

1957-1962

Albert R. Williams

ABD

EKİM DEVRİMİ HAKKINDA DÜŞÜNCELER

... Rus halkı üzerine yazarken, hep Lenin'i yazmışımdır. Akıllarıyla huyları neredeyse farksızdır. Çünkü Lenin, üstün Rus insani nitelikleri ve özelliklerinin canlı bir örneğidir: Mazlumların halinden anlar, zalimden nefret eder, gerçeğin tutkulu bir arayıcısıdır. Onda bu özellikler en üst düzeye, *n*'ninci kuvvete çıkmış, onu deha mertebesine yükseltmiştir. "Deha" kelimesi onun için, onunla yakın teması olan, kişiliğinin çekim alanına giren hemen her yabancı tarafından kullanılmıştır.

Alaska altını nedeniyle zengin olmuş bilge adam Raymond Robins, bu bağlamda Amerikalılar arasında seçkin biridir.

Lenin ile uzun sohbetler ve iş ilişkilerinin ardından, Robins ona öyle yüksek bir sempati beslemişti ki Amerika'ya döndüğünde Florida'daki büyük malikânesine bir meşe fidanı dikmiş, adını Lenin Ağacı koymuştu. Yıllar geçip ağaç büyüdükçe onun Lenin'e duyduğu saygı ile hayranlık da artmış. Dindar bir adam olan Robins, malikânesinde her pazar, beyaz ya da karaderili arkadaşları ve çalışanları için ayinler düzenlemiştir. Ayinler nasıl başlarsa başlasın, hemen hemen her zaman Lenin'in dehasıyla bilgeliğine dokunaklı bir övgü ile biterdi.

Lenin: Kişiliği ve Eseri ile *Rus Devriminin İçinden* adlı kitaplarımın ilk taslakları Vladivostok'taki Zolotoy Rog koyundaki bir adada yazılmıştı. Japonlar Amerika'ya dönüş yolumda ülkelerinden geçmemi sağlayacak bir vize vermeyi reddettiğinden orada mahsur kalmıştım. Derken birden işgalciler Vladivostok'u ele geçirdi, karşı-devrimciler odamı bastı. Müsveddelerimi kaybettim. Gece beni koruyan dostlar sayesinde arbedede hayatımı kurtarabildim.

Amerikan Konsolosu Vladivostok'tan ayrılışımı hızlandırdı.

Bir yıl sonra (Amerika'da) Hudson Nehri'nin ağaçlıklı yamacındaki John Reed'in küçük kır evinde kitapları sil baştan yazmaya başladım. Şiddetli siyatik ağrıları çekiyordum, sağaltıcı rolünü üstlenen Jack, sıcak bir ütüyü ağrıyan omurgamla bacağımda gezdiriyordu. Daima keskin mizah duyusuyla "Ah, Lenin bizi bir görebilseydi!" diye bağırırdı.

Amerika'nın başlıca kentlerinde devrim üzerine yaptığım konuşmalarla tartışmalar arasında kitaplarımı yazıp tamamladım; birçok dile çevrildiler, işe bakın ki tuhaf bir şekilde en yüksek satışı Japonya'da yakaladılar.

1922'de Rusya'ya döndüğümde bu kitapları beraberimde getirdim. Bunları o zamanlar Gorki'de istirahat eden Vladimir İlyiç'e götürmek kolay olurdu. Fakat o hastayken garip bir çekingenlik ve onu rahatsız etme endişesi beni engelledi. Yine de onları, tanıdığım ve büyük ihtimalle Lenin'e sesli okuyarak ondan "Rus Devriminde Halk" için onay damgasını alacak olan Krupskaya'ya verebilirdim. Dolayısıyla, kitaplarımı Gorki'de istirahat eden Lenin'in ellerine ulaştırmadığım için çoğu zaman pişmanlık duyarım.

Bununla birlikte 1959 Temmuz'unda Gorki'ye yaptığım bir ziyarette, yetkin rehberimiz V. Boorova konağın odalarını gezdirirken, Lenin'in üst kattaki çalışma masasına geldiğimizde cam altında korumaya alınmış türlü kitapçıklarla karton kapaklı kitaplar arasında *Lenin: Kişiliği ve Eseri* kitabımın bez ciltli İngilizce basımı vardı. Vladimir İlyiç'in zamansız kaybından önce kitabı gözden geçirmiş olması, beni çok memnun eden büyük bir sürprizdi.

Bahçede gezinirken Lenin'in en sevdiği yerlerden birine geldik. Ağaçlarla kaplı bir vadi üzerinden Gorki köyüne bakan beyaz sütunlu açık hava çardağı. Lenin'in bankına oturduğumda, 8 Kasım gecesi Smolni'de dudaklarından dökülen o cümle, yüzyılın çığır açan en önemli cümlesi, zaman zaman olduğu gibi, aklıma geldi. Smolni'deki kürsüye çıktığında kulakları sağır eden alkışlarla karşılanmıştı. Elinin bir hareketiyle onları durdurup: "Yoldaşlar! Şimdi artık sosyalizmi kurmaya başlıyoruz..."

Gerçekçi bir tutumla söylenmiş bu kelimelerin tam anlamını, o anda o gergin toplantıdaki pek az kimse kavramıştı. Ama yanımda oturan, her zaman önemliye, heyecanlıya karşı tetikte olan John Reed hızla bunları defterine not edip altını kalınca çizdi. O cümlede dünyayı sarsmaya, şunu da ekleyebiliriz ki bugüne dek sarsmaya yetecek kadar dinamit olduğunu haklı olarak fark etmişti.

O andan itibaren, nesillerin uğruna didindiği, savaştığı ve öldüğü sosyalist düzenin, dünyanın altıda birinde halkların hedefi olduğunu ilan etmişti.

Bütün zamanların, herhangi bir ülkede görülen en muazzam girişimiydi bu. Geri kalmış, harap Rusya'da cesaretin doruğuydu. Her yerde açlık, soğuk, tifüs, sabotaj kol geziyordu. Parçalanmış ordu... İlerleyen Almanlar... Ulaşım felce uğramış... Fabrikalar işlemez halde... Yeni kurulmuş hükümeti acıyla kıvrandıran bu ve benzeri yüzlerce sıkıntının üstüne bir de daha gerekli ve zorlu olanı gelmişti: tamamen yeni temeller üstüne yeni bir toplumun inşası.

Bu karmaşanın ortasında Lenin ve Sovyetler'in, herkese barış, adalet, bolluk getiren büyük toplumu yaratmak için, kendilerini hiç sakınmadan böylesine bütünüyle adamaları ne kadar muhteşem.

Sovyetler'in bunca yıl boyunca bu adanmışlığa ısrarla bağlı kalması da yabana atılamaz. Geçen zaman içerisinde çoğu devrim ve büyük hareket yorularak ivmesini kaybetmiş, sloganları pankartlarında solarken kendileri de yeni neslin zihin ve kalplerinde aynı şekilde solmuştur.

Fakat Ekim Devrimi, tüm çilelerle fedakârlıklara, tüm taviz verme ayartılarına, tüm aylaklara, baltalayıcılara, döneklere rağmen aleni hedefine, komünizmin inşasına giden yolunda hiç yalpalamamıştır.

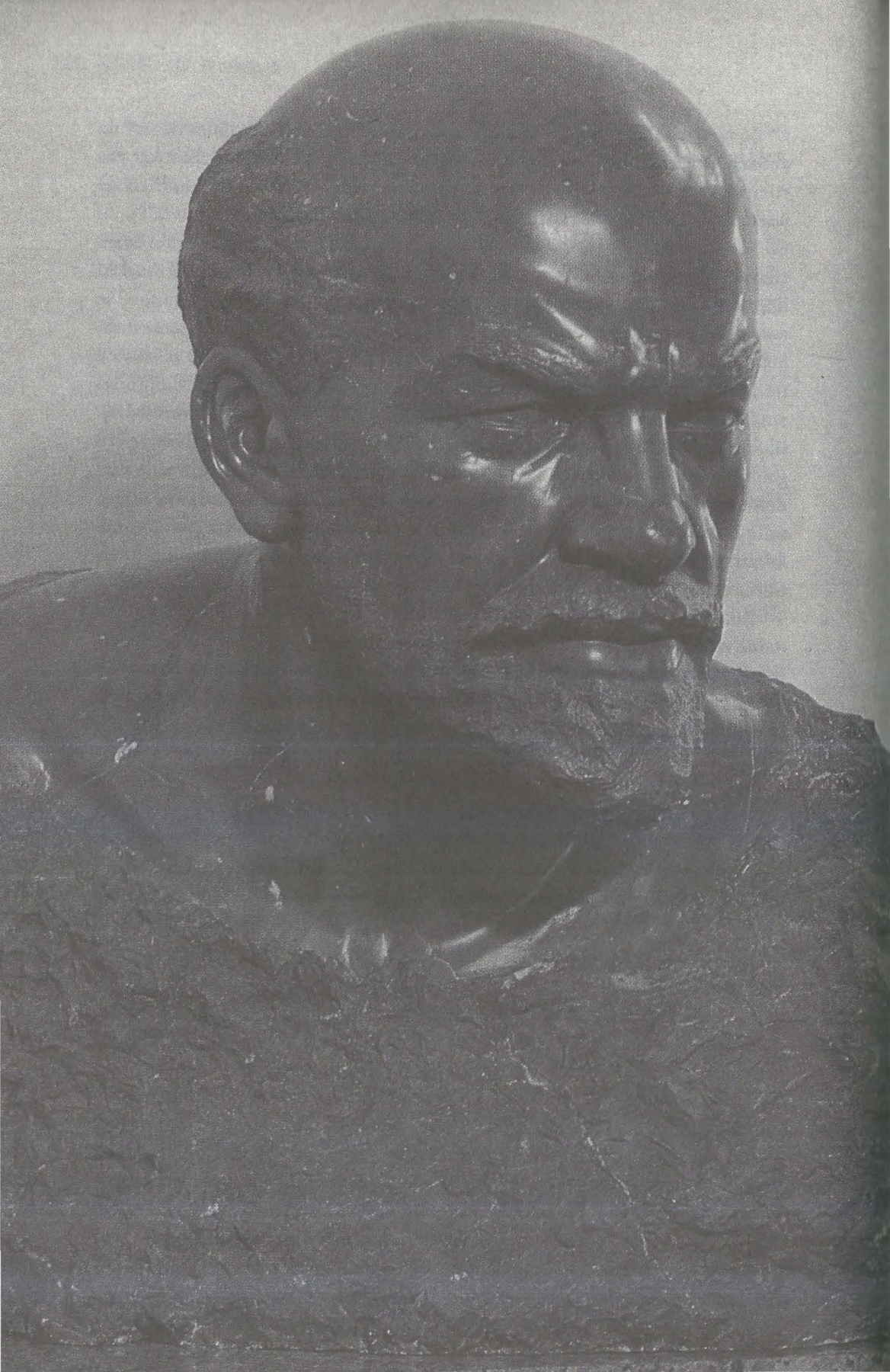
Bugün Sovyetler Birliği'ndeki bütün bolluk ve rahat, o ilk Ekim'in destansı heyecanlı günlerinden çok da farklı değil. Yeni aygıtlar, araçlar ve strateji ile 1917'nin ruh ve duygusuyla çalışan hâlâ aynı Ekim. Devrimin ilk günlerindeki Başkan Lenin gibi Sovyet halkı bugün, tüm dünya halklarının barışı ilk sıraya koymasını sağlıyor. O zamanlar Denikin ve Kolçak cephelerinden gelenlere benzer biçimde, metal, elektrik, tarım, eğitim gibi farklı cephelerden de nefes kesen zafer haberleri geliyor. Koskoca ülkenin tüm kaynakları, o ilk Ekim'de Lenin'in söz verdiği gibi –barış, adalet ve bolluk toplumunun– komünizmin kurulması hedefine adanmış güçlü Komünist Parti'nin önderliğine seferber olmuş durumda.

Fakat o zamanla şimdi arasında çok büyük bir fark var.

O zaman, yaklaşan komünist toplumun bir örneği bile yoktu. Bu bir umuttu, istekti, çok uzak gelecekte, gökkuşağının ardında bir şeydi.

Bugün, bu çok kesin ve somut bir gerçeklik. Temelleri, sosyalist yapının derinliklerinde sağlamca atılmış halde. Ana hatları gözle açıkça görülebilir durumda.

1959

Olga Bertholz

SSCB

AŞK KAYASI

Hepimizin, tüm Sovyet halklarının olduğu gibi, benim de "*kendi* Lenin'*im*" var. Durmaksızın değişen zamanımızın farklı dönemlerinde onu yüreğimizde değişik biçimlerde resmederiz; çünkü uzun zamandır bilincimizden ayrılmaz olmuş, bilincimizin daimi bir parçası haline gelmiştir.

Ben de, çocukluğumuzun neredeyse masal kahramanı olan, nazik ve kararlı Lenin'ini; sonra ilk gençliğimizin devrim fedakârı, romantizm dolu, şiirlerde dalgalanan Lenin'ini; ardından Lenin'in iradesinden doğmuş bu devrimden yarın bile bir gerçeklik yaratacak gücümüz varmış gibi görünen, doğrusu İlk Beş Yıllık Plan'ın çalkantılı yıllarında elimizden gelenin en iyisiyle gerçekleştirebildiğimiz, gençliğimizin Lenin'ini bilirim. Ayrıca cesaretiyle parlayan 1930'ların sonununun göz alıcı Lenin'i; Büyük Vatanseverlik Savaşı ile acılı ve muzaffer Leningrad kuşatması zamanının Lenin'i; partinin 20. Kongresi'nin ardından halkın gözünde tekrar tam itibarına yükselen günümüz Lenin'i var.

Her bir Lenin'im hakkında çok şey yazabilirim...

Lenin'le ilişkimi en iyi nasıl tasvir edebilirim bilmiyorum. ... Aşk olarak tasvir edebilir miyim? Sanmıyorum. Aşk, tabii ki Lenin'i sürekli değişerek hep zenginleşen kavrayışımın parçası olsa da bu ondan daha karmaşık ve önemli, bu onun sarsılmaz temeli. Bu, *Aşk Kayası*. Mademki buna değindim, yarı efsanevi hikâyeyi (gelecek yüzyıllarda insanlığın en sevdiği efsanelerden biri olacak, eminim!) kısa da olsa anlatmak zorundayım. Bu, gerçekten yaşanmış, yıllar önce beni derinden etkileyen ve yazacağım bir şiirin temeli olarak hayal gücümü giderek kendine çeken bir öykü. Adı "Aşk Kayası" olacaktı. Bu şiiri yazma arzum, beni Ocak 1952'de Don'un Volga'ya akacağı Volga-Don Kanalı'na gidip ayrılışımın arifesinde Gleb Maksimilyanoviç Krizyanovski'yi* ziyaret edeceğim bir göreve çıkmaya yöneltti.

Bu dikkat çekici adamla buluşmamı ve yaptığım söyleşiyi zaten yazdım, ama böylesine harika insanlarla buluşmalar, sonraki yıllar için tükenmez bir kaynak oluşturur. Zaman geçtikçe onlar hakkında söylenebilecek her şeyi

---

* Gleb Maksimilyanoviç Krizyanovski (1872-1959): Rus bilim adamı, mühendis, siyasi aktivist, elektrik üretimi sanayiinin öncüsü. *-çev.*

söylediğinizi düşünebilir, arkadaşlarınızla konuşurken onları tekrar anımsayıp birden yepyeni bir ruhsal esinlenmeye uğrayabilirsiniz.

Böylece İç Savaş ve yıkım yıllarında GOELRO planının[33] kaleme alındığı dairede Gleb Maksimilyanoviç'i görmeye gittim, selamlaşmadan sonra, ertesi gün Volga-Don Kanalı'na gideceğimi söyledim.

"Anlıyorum," diye haykırdı hevesle. "Benden Volga-Don'un planlanan kapasitesini ve geleceğini duymaya geldiniz!"

"Hayır, Gleb Maksimilyanoviç!" diye cevapladım. "Sizinle Lenin üzerine konuşmak istedim, çünkü onunla ilgili bir şiir yazmak niyetindeyim."

Teknik terminoloji alanındaki kesin acemiliğimden dolayı affını dileyerek hemen şiirin kısa bir taslağını Krizyanovski'ye verdim.

"Mesele, dünyanın şimdiye kadarki tüm elektrik barajlarının kaya, taban-kaya temelleri üzerinde inşa edilmiş olması," dedim. "Dinyeper üzerindeki Lenin barajı Dinyeperoges de kaya üzerindedir. Oradaki kaya, kadim zamanlardan Aşk Kayası olarak bilinir. 1941'deki acılı çekilmemiz sırasında Dinyeperoges'i sökmek durumunda kaldık. Elektrosila fabrikasından, Büyük Dinyeper Barajı için ilk çok güçlü Sovyet türbinlerini inşa edenler de dâhil, birçok yoldaş Dinyeperoges'i sökmeye, açık konuşalım patlatmaya gitti. Gözyaşlarına, akıl karışıklığına izin vermeyen acılı bir ruh haliyle geri gelenlerin içleri kan ağlıyordu. Gençliğinde büyük inançla, elleriyle inşa ettikleri bir şeyi patlatmak, insanın dayanması zor bir deneyimdi ve bu insanlar onu hakkıyla yapmıştı. Ama Aşk Kayası sarsılmamış, kayadan tek bir taş kırıntısı uçmamıştı. ... İki yıl sonra çekilirken, Naziler Dnyeproges'i taş üstünde taş kalmayacak şekilde patlatmaya çalışmıştı. Baraja barbarca ciddi zarar vermişlerdi. Ama Aşk Kayası sarsılmamıştı! Çünkü bu taban-kayaydı, Lenin barajının buna dayanıp buraya inşa edilmiş olması tesadüf değildi. Şimdi duyuyorum ki dünyada ilk defa Volga barajları taban-kaya üzerine değil de taban-kaya (dünyanın temelleri) ile aynı düzeyde güçlendirilen yumuşak yarı kaya temeller üzerine inşa ediliyor. Ben de halkımızın, Leninistlerin, nasıl Aşk Kayası yapacaklarını öğrendiğini yazmak istiyorum. Teknik manada değil tabii ki, yere nasıl çelik kazıklar çaktıklarını değil de daha geniş anlamda; tüm dünyadaki ışık ve elektrik hisarına, Aşk Kayası'na kalplerini nasıl kattıklarını... Beni anlıyor musunuz Gleb Maksimilyanoviç?"

"Elbette anlıyorum!" dedi, neredeyse utangaç bir alçak sesle ekledi: "Ben de şiir yazarım..."

Nefesim daralarak, "Ay, kusuruma bakmayın," dedim, birden bir şairle, ölümsüz *La Varsovienne*'in yazarıyla konuştuğumu hatırlayarak. "Tamamen unutmuşum!"

"Önemli değil," dedi. "Mesele, Aşk Kayasını oluşturmada uzun bir tecrübemizin olması. İşte, Svir Barajı kaya temeller değil, bir kil yatağı üzerine

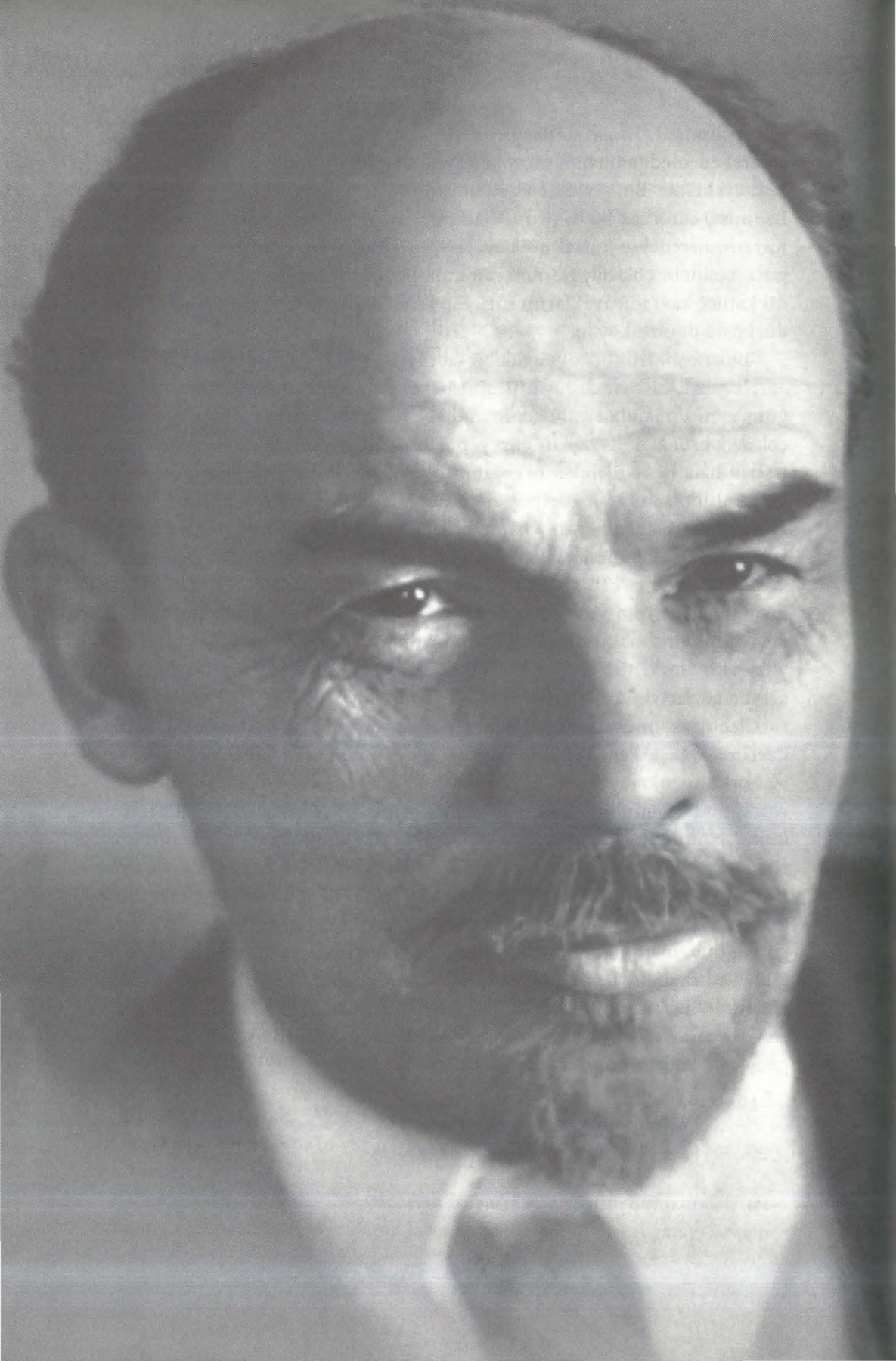
inşa edilmiştir. Amerikalılar her şeyin çökeceği kuşkusuyla bunu yapmaya cesaret edemedi ama halkımız işe koyuldu, bildiğiniz gibi Svir Barajı bugün hâlâ ayaktadır. Bu, gerçekten de dünyada böylesi ilk deneydi, özünde gerçek Leninist, cüretkâr bir fikirdi. Vladimir İlyiç'e gelince... Size göstereyim." Kararlı, neredeyse kutsal bir havayla pek yüksek olmayan bir kitap rafına gitti, Lenin'in çok büyük olmayan ama belli ki pek ağır büstünü iki eliyle dikkatlice kavradı, ayaklarını sürüyüp kısa adımlarla taşıyarak masaya döndü, büstü önüme koydu.

"Buna benzerdi," dedi büyük bir ciddiyetle fısıldayarak. "İyi bakın."

Ne yazık ki heykeltıraşın ismini hatırlamıyorum. Ama önümde gördüğüm, aynı zamanda *benim* Lenin'imdi. Neredeyse parlak ama parıldamayan, çok açık bronz bir heykeldi. Yüzeyi pürüzlüydü, işlenmemişti; kalıbı, heykeltıraşın hâlâ hissedilebilen heyecanının açık izlerini taşıyordu: Bu ona belli bir canlılık, sahici bir cazibe veriyordu. Vladimir İlyiç'in bu büstü, hele o zaman için, olağandışıydı. Üstünkörü takılmış kasketinin altından, kalkık yakasının içinden bana bakan bronz heykel, önderin sert yüzü değil; biraz kurnaz, neredeyse canlı bir gülümsemeyle aydınlanan bir yüzdü. Çok zekice kısılmış gözlerinin vurguladığı gibi bir Rus işçinin, ebedî ter dökücünün, devrimin yorulmak bilmez uzmanının, yeni diyarların korkusuz kâşifinin yüzüydü; Gorki'nin deyişiyle "usanmadan yaşamın kederi ve yanlışlarını arayan gözleriyle" bakan iyi ve sade bir *adamın* yüzüydü.

Gleb Maksimilyanoviç ile neredeyse şafağa kadar masada oturup Lenin üzerine konuşurken, Lenin'in büstü sıcak canlı bir ışık, geniş bilgi, nezaket ve korkusuzluk yayıyordu. Kalbimde işte bu Lenin'le Volga-Don kanalına vardığımda, Lenin'in yıl dönümü günleri nedeniyle, "kazıcılarla", mühendislerle, inşaat işçileriyle toplantılarda değil de sıradan sohbetlerde Lenin üzerine epey konuşmak zorunda kaldım. Onların gözünde de benimkiyle aynı Lenin'in parladığını, onun imgesiyle iradesinin tüm bedensel ve manevi zorlukları aşarak Aşk Kayasını yapmalarına yardım ettiğini kendi gözlerimle gördüğüme memnundum. Hatırlayabildiğimden çok daha fazla kez olduğu gibi, bir kez daha, Lenin'in bize bıraktıkları içinde en değerlisinin partisini oluşturan halk (komünistler, Bolşevikler, onun dediği gibi "muzaffer sabra," en yüce cesarete sahip, onun insan sayıp kayda geçirdiği halk) olduğu düşüncesiyle kıvandım, onur duydum.

1959

Luis Enrique Délano

Şili

HATIRLADIKLARIM

On beş ya da on altı yaşındayken ayırım yapmadan okuduğumuz Rus kitaplarının –Dostoyevski ile Andreyev, Turgenyev ile Artsibaşev, Tolstoy, Garin-Mihaylovski ile Bunin– etkisiyle Lenin'in uzak ve garip anavatanı ilgimi çekmişti. Bu doğal olarak aklımızda hatırı sayılır bir karmaşaya yol açtı, o zamanlar gençler arasında yaygın olan anarşist fikirleri de buna eklersek Rusya'da meydana gelen olayların zihnimizde nasıl canlandığını tahmin edebilirsiniz.

Belleğimi yokladığımda Lenin'in ismine ilk kez burjuva basınında rastladığımı hatırlıyorum. 1924 ortalarında Şili dergisi *Zig Zag*'da Lenin'in anısına adanmış bir makale okumuştum. Lenin'in kişisel özelliklerini, üstün aklını, fevkalade enerjisini, kitleleri etkileme gücünü tanımlamada belli bir nesnellik taşıyordu.

Yine de bu makalenin bende derin bir iz bıraktığını düşünmüyorum. O yıllarda Sovyetler Birliği hakkındaki düşüncelerim fazlasıyla bulanıktı. Burjuva basını ilk sosyalist devlet hakkında ilke olarak aşırı yanlı bilgilere yer verirdi. Ancak Komünist Parti tarafından yayınlanan Şili emekçi sınıfı gazetelerini okuyunca Ekim Devrimi'ni, Sovyetler Birliği'ni, Lenin'i keşfetmeye başladım.

Rusya'daki sosyalist sistemin kazanımları hakkında bilgilendiğimde, Lenin'in biyografisiyle bazı eserlerini (ilkleri *Devlet ve Devrim* ile *Sol Komünizm - Bir Çocukluk Hastalığı* idi) okuduğumda Lenin'in dehasını takdir etmeye başladım. İnsanlık, halkla ilişkisinde sadelik, yüksek ahlak, kendini dizginleme, cesaret, işçi sınıfına inanç, engin bilgi, sanata ve edebiyata sürekli ilgi... Dünyanın ilk işçi-köylü devletini yaratanın tüm bu özellikleri, eserleriyle eylemlerini incelemem sonucunda açıklığa kavuştu.

Lenin'in ismi, ayrılmaz biçimde Karl Marx'ınkine bağlıdır. Marksizm-Leninizm, tüm alanları kapsayan bir toplumsal-felsefi kavramlar sistemidir. Komünist ve işçi sınıfı partilerinin çoğu bu sistemi ve Lenin'in önderlik yöntemlerini izler.

Lenin'in öğretisi, bugünkü çeşitli kuramlarla en son çağdaş anlayışların hepsinin üstünde, tamamen canlıdır. Bunun sebebi, çağının sosyal olguları-

nı çözümlerken Lenin'in bunların özünü inceleyip çağdaşlarınca görülemeyen birçok şeyi görebilmesidir. Bu olgularda yüzeysel ve süreksiz olan ne varsa bir kenara bırakmış, çözümlemelerinde materyalist diyalektik yöntemler uygulayarak olayların gelecekte nasıl gelişeceğini öngörmüştür. Büyüklüğü burada yatar. İlerici insanlığın bu dahi adama saygısı durmadan artmaktadır. Bu gerçekten de bir tanrıya tapınma değil, bir insana saygıdır. Şilili şair Vicente Huidobro, 1924'te "Lenin'e Ağıt"ında, "Bundan böyle seni bir tanrı haline gelmekten korumaktır görevimizdir," demişti. Lenin'in hatırası, insanlığa her zaman özgürlüğüne kavuşma yolunu göstermesi olacaktır. Bir başka Şilili şair, Pablo Neruda, Lenin hakkında şu coşkulu sözleri sarf etmiştir:

Dikkat! Onu donuk bir mühendisle karıştırma,
Dikkat! Yanlışlıkla ateşli bir sufiye benzetme.
Aklı hep ateşliydi, ama hiç kül olmadı,
Ve ölüm, alev almış kalbini soğutamadı...

1970

Maria Banuş

Romanya

HİÇ SOLMAYAN SÖZ

Ben, kaderi Lenin'den ve ülküsünden ayrılmayan aydınlar türünden ve kuşağındanım. Uzun yıllar önce, çok gençken, henüz II. Dünya Savaşı patlak vermemişken, hayatımın akışını tümden değiştiren çok önemli bir karar aldım; devrimin, Lenin'in yolunu seçtim.

Eylem için yaratılmış insanlardan değilim. Kitaplara gömülerek bir cevap aradım; beni huzursuz bırakan kahredici sorulara. Nasıl yaşayacaktım? Çağa ve çağdaşlarıma karşı görevim neydi? Her türden faşizmin insanlığa yönelmiş şiddetine ve vahşet dalgasına bir aydın nasıl karşı çıkabilirdi? Adaletsiz bir toplumsal sistem temelinden yükselmiş nefret, yalan ve sömürü yapısını yıkmaya yardımcı olmak için insan küçücük gücünü nasıl kullanmalıydı?

Hegel'e, oradan Marx ve Lenin'e döndüm.

O zamanlar Marksist yazına ulaşmak kolay değildi. Arkadaşlarımın benim için temin ettiği Almanca ve Fransızca kitaplar, yasak meyvenin tatlı lezzetine sahipti...

Faşizm Romanya'da daha sıkı yerleştikçe (1938 ve sonrasında) komünist gruplara katılmak daha tehlikeli, Marksist bir kitap edinmek daha zor hale geldi. Ama tam da o yıllarda, 1938-1940 arasında *Devlet ve Devrim* ile *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*'i Fransızca okudum.

İlk güçlü sosyalist devlet Sovyetler Birliği'nin varlığı, Lenin'in teorisinin doğruluğunu canlı bir şekilde teyit ediyordu. Sovyet Birliği, Hitlercilerin çelik kaplı gücüne karşı çıkan, gerçeklikte somutlaşmış düşüncenin ta kendisiydi.

Gizem kokan kelimeler kullanmak istemiyorum. Yine de şimdi, birkaç on yıl sonra –hem de ne on yıllar– o yıllardaki ruh durumumuzu anımsamaya çalıştığımda, Leninizme baktığımız, derinliklerine daldığımız, heves, hırs, çaresizlik ve umudu layıkıyla tasvir eden yalnızca bir kelime bulabiliyorum: *kurtuluş*. Kısır fikirlerin yavanlığından kurtuluşu Leninizmde aradık ve Leninizm bizim için düşünceyle eylemi harmanlamanın en yüce örneği haline geldi.

Lenin'in eyleme dökülmüş kuramında, gayesine uyanmış insanlığın, öteden beri süregelen adaletsizliğe, esarete ve yeni faşist canavarlığa karşı koyabileceği tek yanıtı bulduk.

1940'ların başlarında Romanya Komünist Partisi ve destekçileri, kudurmuş bir şiddete maruz kalmıştı. O zamanlar Transilvanya'daki küçük madenci kentinde yaşıyordum. Mühendis olan kocam, işçiler için konutlar yapan bir inşaat firmasında çalışıyordu.

Birisi bizi, polis tarafından izlendiğimiz konusunda uyardı. Vakit kaybetmeden kenti terk edip Bükreş'e dönmek zorundaydık.

Trenlerde aramalar yapıldığından, yanımıza Marksist yazın almamız söz konusu değildi. Yakmaksa tahammül edemeyeceğimiz bir şeydi. Ne yapmalıydı? Kitapları nereye saklayacaktık? Kocam bir çözüm yolu akıl etti. Bir inşaat mühendisi olarak, yapımı süren bir evin çatısına kadar yükselen yapı iskelesine tırmanması hiç şüphe uyandırmazdı.

Böylece aralarında Lenin'in iki eseri de olan en değerli kitaplarımızdan bazılarını hemen çatının altına, çatı kirişlerinin arkasına sakladı. Uzun bir zaman sonra romantik hayal gücüm, Lenin'in eserlerinin bir işçinin evinin çatısı altında korunmasını bir mecaz, değerli bir simge olarak gördü. Zor, acıklı günlerde bu düşünceden teselli ve güç buldum.

Fakat tarih, karmaşık olaylar ve dönüşümler dizisiyle, insanlığın geri kalanını olduğu gibi beni de biçimlendirmeye devam etti. Usulca, fark edilmez biçimde bizi yonttu. Bugün bu duygusal ve aşırı basitleştirilmiş simgeyi reddettim; gömülü kelimelere olan batıl bir inancı kınayacak ilk kişinin Lenin'in kendisi olacağı sonucuna vardım.

Devrimin sorunlarıyla insanlığın alınyazısına sahici bir Leninist ruhla bakmak, onları daima yenilenen yaşamın tam ortasında ele almak, canlı gerçekliğin pusulasıyla sürekli karşılaştırmak anlamına gelir. Lenin'in parlak düşüncesi, çok yıllar önce genç yaşamlarımızın gidişatını dönüştüren, hayrete düşüren çekiciliğini, ışık veren yeniliğini ancak o zaman koruyacaktır.

1970

Alex La Guma

Güney Afrika Cumhuriyeti

OTURMA ODASINDAKİ RESİM

Kışın penceredeki dantel perdeden geçen ışık, küçük loş oturma odamızda canlı desenler çizerdi. Yaz geldiğinde, çamaşır ipleri asılı, sokak arasına açılan rutubetli kapısıyla dar arka avlumuzdan gelen ışık daha parlaklaşırdı. Ama oda hep serin ve gölgeliydi. Işık, tıkış tıkış eşyanın, önüne antilop postu serili yıpranmış kanepenin, koltuklardaki tığ işi örtülerin, hasır konsolun orasına burasına düşerdi. Konsolun üstünde, doldurulmuş birer papağan içeren iki fanus ile türlü Victoria dönemi biblolar dururdu. Eşyaların çoğu, birlikte yaşadığımız büyükanneme aitti.

Büyükannem, hane halkı üzerinde ve oturma odasında Kraliçe Victoria'nın karanlık bir gölgesi gibi hüküm sürerdi. Sert ama geniş ve iyiliksever bir yüzü vardı, gri-siyah saçlarını topuz yapardı.

Odanın duvarında yaldızlı çerçevede büyükbabamın eski moda büyük bir fotoğrafı asılıydı. Onu hayattayken hiç görmemiştim ama onun, kâğıt kaplı duvardaki yerinden kolalı yüksek yakasının üzerinde kıymık kadar sert sakallı çenesi ve kabarık kır favorileri, keskin ve biraz meraklı gözleri ile sertçe bakarken oradan geçen herkesi görürmüş gibi bir havası vardı.

Ninemin kocası olmuştu. Duyduğuma göre ninem gençliğinde Javalı ecdadına benzer görünümüyle pek güzelmiş, Cape Koloni Meclisi binasında hizmetçi olarak çalışırmış. Meclisin çok iyi tanınan bir mensubu, onu metresi yapmak istemiş ama o, hukuk mezunu İskoç marangozla evlenerek annemi dünyaya getirmiş.

Annem bir sigara fabrikasında çalışırken babam işçi sendikalarını örgütlerdi. Dolayısıyla, kurşun askerlere düşkün, saç kesimlerinden hiç haz etmeyen ufak bir çocukken, anne tarafımdan büyük atalarımın gözleri önünde hayali savaşlarımı düzenleyerek çoğu zaman o odada bulunurdum. "Ana" diye adlandırdığımız büyükannem, bana düzenli olarak kendisinin de büyük zaafı olan zencefilli gazozla karıştırılmış dondurma verirdi.

Odamızın duvarında başka bir resim daha vardı. Bu, sıradan kumaş kasketli, biraz kırışık takım elbise giymiş, arka planda kulelerin olduğu bir nehrin kenarındaki arnavut kaldırımlı rıhtıma benzer bir şeyin üzerinde duran bir adamın resmiydi. Bir eli pantolon cebinde, dikkatle geleceğe bakıyor gi-

biydi. Büyükbabam gibi ne favorileri ne de yüksek, sert yakası vardı. Tersine sıradan bir gömleğin üstünde ufak bir keçi sakal.

Önce bu adamın kim olduğunu bilmiyordum fakat resim renkli olduğundan ve çerçeveyle camın tozları düzenli aralıklarla alındığından özel biri olduğunu biliyordum.

Bir süre sonra dayanamayarak Ana'ma sordum: "Resimdeki amca kim?"

"Baban onu çok uzak bir yerden, Rusya'dan getirdi," dedi bana kanepedeki krallara yaraşır yerinden. "Çok önemli bir adamdı. Zencefil gazozunu yere dökme sakın, bu sabah sildim."

"Önemli ne demek?" diye sorduğumu hatırlıyorum.

"İyi şeyler yapan insanlar önemlidir," dedi Ana. "Daha fazlası için annenle babana sormalısın."

Ben de anneme sordum. Babamı nadiren gördüğümü hatırlıyorum. Hep "toplantı" denen bir şeyler için başka yerdeydi. Annem, babamın Lenin'in destekçisi olduğunu, Lenin'in, Rusya'daki yoksulluğu ortadan kaldırıp halkın artık fakir olmasını gerektirmeyecek büyük değişimin önderi olduğunu açıkladı.

"Ruslar buraya da gelecek mi?" diye sordum.

"Hayır," dedi annem bana. "Baban ve onun gibiler, ülkemizdeki işçilere, kendilerinin ve çocuklarının mutluluğu elde edebileceklerini göstermek için Lenin'in öğretilerini kullandı."

"Tüm çocukların dondurmasıyla zencefil gazozu olacak mı?" diye sordum.

"Sanırım olacak," dedi annem.

Kırışık takımlı ve kasketli adam böylece geleceğe gözünü dikerek odamızın duvarında kaldı. O evde yaşadığımız süre boyunca orada durdu. Babam kendi mücadelesini verdi. Grevlere öncülük etti, toplantılarda konuşmalar yaptı. Onu, üzerinde orak ve çekiç olan kırmızı bir bayrak altında gördüğümü hatırlıyorum. Bir defasında hapse girdi, eve dönmek üzere cezaevi çıkışında onunla buluştuğumda koyu bir sakalı olduğundan onu tanımadığımı hatırlıyorum. Ancak tıraş olduğunda tekrar babam olmuştu. Hiç durmadan Lenin'in öğretileriyle ilgili tartışmalar duyulurdu. Duvarımızdaki adamın fikirlerinin, onunkinden çok uzaktaki ülkemizde böylesi bir tartışmaya yol açabilmesi garip ve heyecan vericiydi.

Büyüdüm, okulu bitirdim, resim hâlâ duvardaydı. Toplantıların cazibesine kapıldım. Bir delikanlı olarak geçit törenleriyle gösterilerde yürüyüş yaptım. Deri bir ceketle kasket satın alarak kendimi romantik bir biçimde "devrimci" addettim. Genç Komünistler Birliği'ne (GKB) katıldım, babam bana bir komünist olarak tanınmanın önemini ve onurunu anlattı. GKB'de Lenin'in eserlerini okuyarak gençlikle dolup taşarak tutkulu bir biçimde tartışırdık. Yıkık dökük sokak başlarında yüksek sesle dile getirdiğimiz fikirle-

ri, merak ederek duran ender insanlara gazete ve broşür satardık. Sanırım biraz hevesli bir Genç Komünist olduğumdan, Komünist Parti'ye alınmıştım.

Ülkemizde Milliyetçi Hükümet iktidara geldiğinde, parti yasadışı ilan edildi. Arkadaşlarımın çoğu darmadağın olarak siyaset sahnesinden kayboldu; ötekiler direndi. Güvenlik kuvvetleri komünistleri izleyerek evlerini bastı, sorguya çekti. Kitaplarla gazeteler tavan aralarına, dam altlarına, bahçelere, her yere gizlenmişti. Ama odamızdaki Lenin resmi duvarda durmaya devam etti.

Evlendiğimde babam kişisel eşyalarının bazılarıyla birlikte bize resmi de hediye etti. Yeni evimizin oturma odasının duvarına asıldı. Ailemin göğüs gerdiği tüm tutuklanmalar ve zulüm boyunca orada kaldı. Polisin, resimdeki adamı tanımayacak kadar aptal ya da cahil olduğunu düşünüyorum.

Ufak oğullarımız ona sık sık bakarak benim de çocukluğumda yaptığım gibi Lenin Amca derdi.

Sürgüne zorlandığımızda taşıyabileceğimiz her şey paketlenmişti. Lenin'in resmi de kitaplar, kıyafetler ve ev eşyalarıyla beraber sandıklarda yerini aldı.

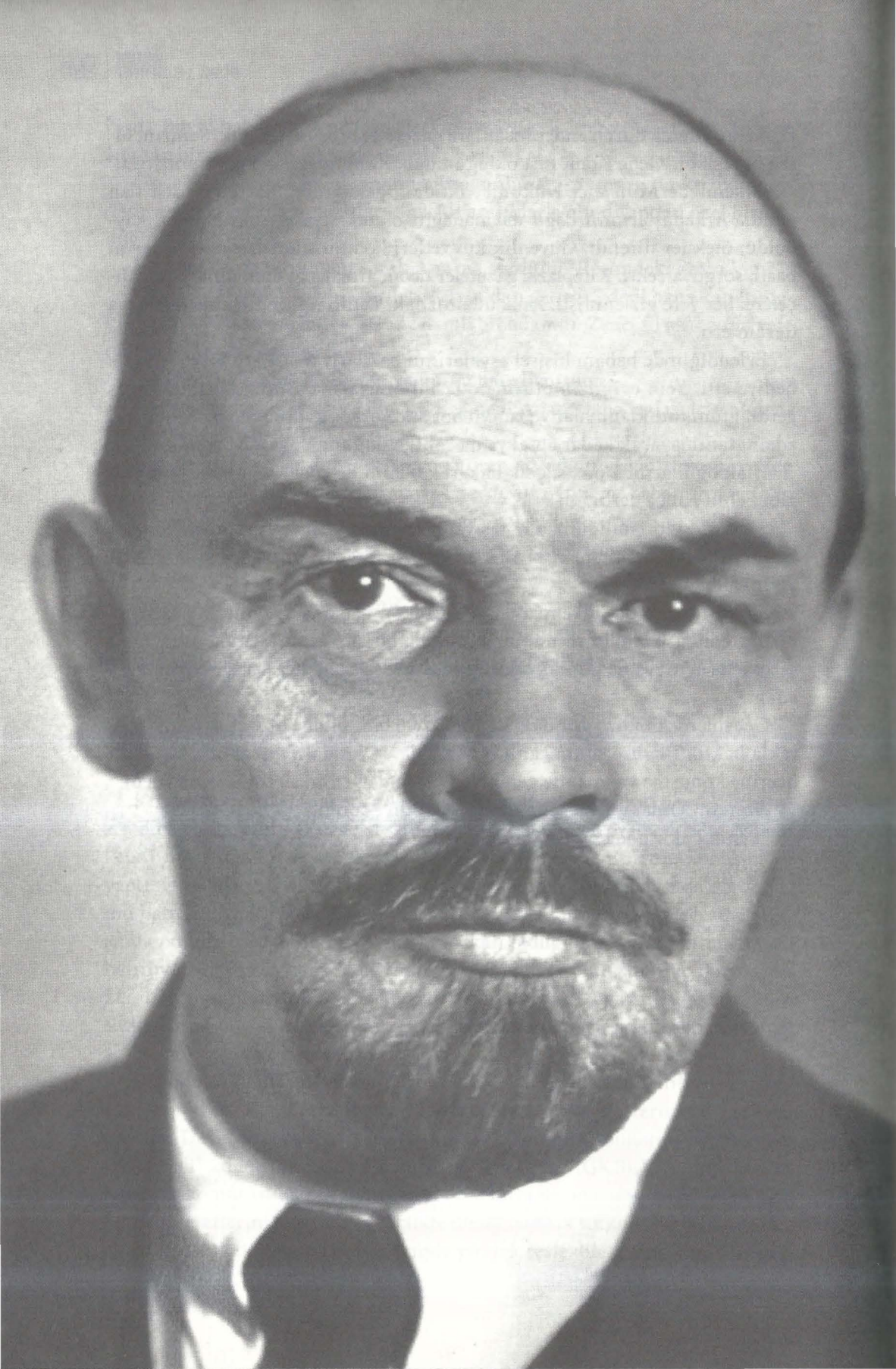
Şimdi Londra'da, ülkemizden çok uzakta, babama 1927'de Moskova'da hediye edilen Lenin'in resmi, bir kez daha odamızın duvarında asılı. Aynı çerçevede aynı resim, günlük takım elbisesi ve kasketiyle geleceğe bakan aynı adam.

Geçenlerde dokuz yaşındaki oğlum Barto bir koltuğa oturarak resme merakla baktı. Bir süre sonra canlı bir şekilde: "Okuldaki toplantıda bir konu üzerine konuşma yapmamız gerekiyor. Yakında benim sıram geliyor." dedi.

Annesi, "Onlara neden söz edeceksin?" diye sordu.

"Lenin hakkında konuşacağım," dedi.

1970

Peter Vörös
Macaristan

HALKI TANIYAN LENİN

Tarihimizi onurlandıran, insanlığın gerçekten yüce temsilcileri hakkında her birimiz kendi fikirlerimize sarılma eğilimindeyiz. "Yüce", "önemli", "özgün", "olağanüstü" ve "benzersiz" gibi kelimeleri hepimiz farklı algılarız. Lenin'in durumu da böyledir; onun hakkında çeşitli anlatıların yazılması, muhtemelen sonsuza kadar sürecektir. Bu, bırakın benim gibi yalnızca düşüncelerini kısaca kâğıda dökmeye çabalayanları, onun hakkında kitap yazanlar için de geçerli olacaktır.

Lenin'in her kelimesi kutsal kitap kelamı olarak kabul edilmemelidir elbette. Aslında, bu bağlamda İncil'in kendisi bile kutsal kitap değildir. Lenin'in sözcükleri hareket halindeki bir düşüncedir; içinde stratejik ve taktiksel düşüncelerin, yol gösterici satırlar kadar yer alması gereklidir çünkü insanın yalnızca parti yanlılarına değil, kendi kaderleri hakkında endişeli, kararsız milyonlara da hitap etmesini bilmesi gerekir. Bu yüzden onun savları bazen sadece taktiksel araçlardır. Bireysellik ile dünya görüşü, tüm olgulara süratli ve kesin tepkiyle birlikte ihtiyat, dostlarla düşmanlar arasındaki en ince ayırımları saptama kabiliyeti, her zaman ve durumda doğru duruşu sergileme yeteneği, karar verirken kesin davranma, başarı peşinde koşmak değil başarıdan emin olma... Bunlar dâhinin, önderlik etmek için doğmuş adamın özellikleridir.

Fakat Lenin, rejim konusundaki sertliğin kaçınılmaz olduğunun çok önceden farkındaydı; bir ordunun, polis gücünün ve hatta gizli polis teşkilatının gerekliliğini gördü –çünkü ülke iyi adamlar tarafından yönetiliyor olsa bile etrafta bunu mahvedebilecek kötü adamlar vardı. Burada soyut akıl yürütmeye yer yoktu. "İyi nedir, kötü nedir; kim iyidir, kim kötüdür?" –bu düşünüş tarzı, yalnızca inatçı ve geveze filozofların değil, bazen bilim insanlarının, saf kuramcıların, teologların ve sosyologların da özelliğidir. Herhangi bir grup insan, nesnellik gerektiren belirli koşullarda, belli bir anda –kendi varlığı uğruna– o durumda en etkin olacak belirli bir sisteme ihtiyaç duyar. Tarih ve somut gerçeklik her zaman siyasi hayalperestlerle kuramcıları ayıklar...

...Lenin, her önder ve yöneticinin bilmesi gerekeni biliyordu: "İnsan doğası", birlikte ele alındığında tarihin en önemli siyasi nesnelliklerinden birini oluşturan öznel özelliklerin bir araya gelmesidir. Bunu anlayarak yönetmeyi bilmek gerekiyordu. Bu sebeple kuramcıları devrimin iç ateşine çok yaklaştırmamak için, Lenin'in kendisinin de bilim adamı olması gerekiyordu; çünkü onların insanlar üzerine bilgileri o kadar zayıftı ki kendilerini yakar ve korkarlardı. Gerçekten de sadece insanlar hakkındaki "bilimi" ve "yazını" biliyorlardı; oysa yazın ve felsefe, kuramlarını ve sonuçlarını genelde tarihin mazisinden türetir. Onlar beyhude hayalleriyle ütopyalarını önceki tarihsel sahnenin "izmleri" ile çelişkilerinden çıkarır; her yeni toplumsal felaketin, –herhangi bir ülkede herhangi bir halkın yaptığı– her yeni devrimin genel yasalar kadar, "duruma özgü yasaların" da bir sonucu olduğunu unutur. Üstelik devrim gösterir ki, bu gibi durumlarda "duruma özgü", yani belli zaman ve mekâna özgü çelişkiler, eşsiz bir yeni gerçekliğe yol açabilir ve bu gerçekliğin derinliklerinde, "genel" ile "duruma özgü" arasındaki diyalektik etkileşimin birliği bir kez daha doğabilir.

...Eğer Lenin olmasaydı, ya da kuramcılarla, yani devrimci olmayan sosyalistlerle baş edememiş olsaydı, bugün dünyanın, Avrupa'nın nasıl olacağını merak ederim. Şunu unutmamalı ki o zamanlarda Britanya tek başına dünyanın dörtte birine sahipti. Bugün bağımsız bir Hindistan ya da bağımsız bir Çin, Kore, Burma ve Endonezya olup olmayacağı belli değildi. Peki ya Afrika'da ya da Arap dünyasında neler olurdu?..

Elbette başka sınıflar, başka halk, başka beklentiler, büyük Rus halkının, düşmanlarının bile inkâr edemediği kendi gücüyle, yeniden doğmasını sağlayamazdı.

Öyleyse bunlar, iki yeteneğin –doğal deha ve tarihî unsurları hesaba katma yetisinin– mutlu birleşiminin sonuçlarıydı.

Sinirlenmeyi, kırıp dökmeyi iyi bilen (başka deyişle gerçek bir devrimci rol için biçilmiş kaftan) ama hâlâ Pugaçev'lerle*, Razin'lerle övünen; ruhları yüzlerce yıldır aşağılanma ile beslenmiş duygularla yanıp tutuşan ama hâlâ Marksizmin, Marksist sosyalist hümanizmin tarihî sonuçlarından bihaber olan neredeyse 150 milyon sert ve kaba insanın arasında bu Tatar çehreli ufak tefek adamı hayal edebiliriz. Onlarla kaynaşmak, azılı bir intikama susamışlıktan başka bir şey olmazdı: "Bekleyin ağalar, boyarlar,** yöneticiler, size gününüzü göstereceğiz!"

Ama Lenin onları iyi tanıyordu. Onlar –işçiler, köylüler (zengin, orta halli ya da fakir köylüler)– hakkında genel sosyolojik bilgiden fazlasına sahipti.

---

* Yemelyan Pugaçev (1742-1775) ve Stepan Razin (1630-1671): Soylulara ve çarlık yönetimine karşı isyanlara önderlik eden iki Kazak. *–çev.*

** Boyar: 10. ila 17. yüzyıl arasında Slav ülkelerinde, toplumda ve devlet yönetiminde yer alan soyluluk unvanı. *–çev.*

Onları insan olarak tanıyordu, –yalnızca Repin'in namlı tuvallerinden ya da edebiyattan, Puşkin, Gogol, Turgenyev, Tolstoy, Çehov ve Gorki'nin eserlerinden değil– onları bir dâhinin halkı, hiç görmediklerini bile tanıdığı gibi, hayatın kendisinden tanıyordu.

Yalnızca geçmişte oldukları gibi değil gelecekte olacakları gibi tanıyordu: Bolşevik devrimcileri Bunçuk, Mişka Koşevoy ve karışık duygulu Grigori Melehov, Davidov ve Razmiyotnov'u tanıyordu. Tembel Oblomov'dan Kara 100'ler'in çok faal evlatlarına kadar bütün beyleriyle efendilerini ve tabii ki Çiçikov, Rasputin ve Ostap Bender'i de tanıyordu; Peder Zosima'dan Vasili Tiyorkin'e onların bütün geniş topluluğunu tanıyordu. Ortodoks inancının tutuculuğunu tanıyor, herkesi ve her şeyi reddetmenin yanlışlıkla nihilizm diye isimlendirildiğini biliyordu, uygulamada devrimci ruha aşinaydı. Aynı zamanda geleceğin Yuri Gagarin'leriyle Valentina Tereşkova'larını görmüştü; bu halkın, insan toplumunun doğurabileceği tüm yücelik ve cüretin görünmez sahibi olduğunu biliyordu.

Lenin insanların bu büyük dünyasını tanıyor ve seviyordu, kendini içinde bulduğu sorun ummanı, onu sıklıkla Gogol'ün derinden iç geçirmesini aksettirirken buldu: "Ey Rusya, Rusya!..."

1970

Mariyetta Şaginyan
SSCB

BRITISH MUSEUM KÜTÜPHANESİNDE

Londra'da su zerreciklerinin yere düşmeden havada asılı kalır gibi göründüğü, hava tahmin raporlarında kısaca "sağanak yağışlı" terimiyle anılan çisentili bir hava vardı. Londralılar bu asılı sağanak ile ıslanmaktan rahatsız olmuyor, –su geçirmez paltolar çağında bile– modası hiç geçmeyecekmiş gibi görünen şemsiyelerini açmıyor.

Tam da böyle bir havada, izlemem gereken rotadan sapıp hayli farklı bir güzergâhtan yürüyordum. Normalde yapmam gereken, Tottenham Court Caddesi'ne çıkıp Great Russell Sokağı'na dönerek iki dakikada gideceğim yere varmaktı. Bunun yerine, bir A'dan Z'ye haritasını iyice inceleyip, King's Cross İstasyonu'na geldim; uzun, iç karartıcı Dickens döneminden kalma Gray's Inn Caddesi'ni geçerek Guilford Sokağı'ndan Russell Meydanı'na döndüm. Yalnızca yürümekle kalmadım, sanki bir aynada bana geçmişi yansıtan ayaklarımın altındaki kaldırıma ve her iki taraftaki evlere dikkatle baktım.

Bu güzergâh, ya da hemen hemen bu güzergâh, yağmurlu ya da güneşli, karlı ya da sisli, lamba ışığında ya da bir Londra sabahının yarı aydınlığında ve belki de sevdiği biriyle karşılaşmak için acele eden birinin hızlanmış nabzının aynısıyla, her sabah saat dokuzda Lenin'in izlediği yoldu. Lenin, her gün çoğu zaman saatler harcadığı bu yere gerçekten âşık olmuştu.

İnsan ömrü çok çabuk geçiyor. Fakat hafızamızın hazine deposunda en neşeli anlarımız, ilk tadından hiçbir şey kaybetmeden uzun süre korunuyor. Dolayısıyla Lenin'in, kütüphanelerde yaptığı araştırmaların anılarına değer verdiğinden emindim. Ömründe kişisel mutluluğun tadını çıkardığı sınırlı süre içinde, British Museum'un meşhur Okuma Salonunda geçirdiği saatler de vardır.

Krupskaya aktarıyor: "1902 ve 1903'te Londra'da yaşarken İlyiç zamanının yarısını, dünyadaki en zengin kitap koleksiyonunu içeren ve mükemmel hizmet sunan British Museum'da geçirirdi." Bunu öyle bir bağlılıkla sevmişti ki, "İkinci göçümüz sırasında, felsefi sorunlar üzerine tartışmalar alevlendiğinde, Vladimir İlyiç 1908 Mayıs'ında *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*'i yazmaya koyulduğunda, özellikle British Museum'da çalışmak için Londra'ya

gitmek üzere Cenevre'den ayrılmış, orada bir aydan fazla kalmıştı." Başka bir ülkeye, hem de komşu olmayan birine, yalnızca sevdiği kütüphanede çalışabilmek için, sanki köşe başındaki bir yere gidermiş gibi gitmek!

Nikolay Alekseyev, Krupskaya'nın ilk dönem göçmenlik anılarına ek olarak, nasıl "King's Cross İstasyonu'na yakın eşyasız iki oda bulduklarını," nasıl "az sayıda eşyayı [yatak, masa, sandalye ve kitaplar için basit birkaç rafı] kendilerinin sağlaması gereken bu iki odada Vladimir İlyiç ve Nadejda Konstantinovna'nın, *İskra* [1903 baharında] İsviçre'ye taşınana kadar kaldıklarını" anlatır.* Alekseyev, Londra'da uzun yıllar yaşamıştı, kendini "kıdemliler"den sayardı, ama okumayla edinilmiş önbilgiyle, pratik zorunlulukları önceden görme konusunda edinmiş olduğu alışkanlığıyla, Lenin gelmeden çok önce Londra'daki yerleşimi titizce incelemişti. Alekseyev, "herhangi bir yere yaya gitmemiz gerektiğinde (mali sebeplerle atlı otobüslere ya da metroya binmekten olabildiğince kaçınırdık) Lenin'in kısa yol seçebilme" yeteneğiyle "eski bir Londralı" olarak kendisini hayrete düşürdüğünü itiraf etmek durumunda kalmıştır.**

Bu beni, ilk seferinde olağan düz yolu izledikten sonra ara sokaklara geçerek Lenin'in "kısa yolunu" tekrarlamaya sevk etti. İngilizler, Speranski'nin*** Rusların sürekli değişim aşkına verdiği adla, "değişim çılgınlığına" kapılmamış, şaşırtıcı olmayan bir halktır. Uzun yıllar, hatta yüzyıllar boyunca, eski mimarinin görünüşünün yenilenmesine, şehrin kalbinde yükselen orta boy gökdelenlerin yükselişine rağmen Londra, sokaklarını eski isimleriyle, eski yerleşiminin çoğunu sevgiyle korumuştur; bunun sonucu olarak Lenin'in King's Cross'tan British Museum'a giderken yolunu kısaltmak için girdiği yan sokakların tümü, köşelere asılmış adlarıyla hâlâ yerindeydi. Eski tren istasyonlarının yerini, aynı noktalarda yapılmış, aynı gösterim biçimleriyle aynı adlı yeni metro istasyonları almıştı. Bu arada yağmur hâlâ ince bir gümüşi balık pulu labirenti gibi havada asılıydı. Sonunda, bir Van Gogh resminin fırça vuruşları gibi çok ince damlaların arasından, önümde Londra'daki en güzel ve en sevilen binalardan birinin etkileyici sütunları belirdi.

...Lenin'i bir kişi olarak anlamak isteyen biri, karakteri hakkında fikir edinebilmek için, Lenin'in ziyadesiyle çalkantılı hayatında kütüphanelerin oynadığı rolü derinlemesine düşünmekten kendini alamaz.

Bir kütüphane kitaplardan ibaret değildir. Her şeyden önce, yoğunlaştırılmış zamanın, binlerce yıllık insan düşüncesinin parşömen, papirüs ve

---

* *V. İ. Lenin Anıları*, Moskova, Gospolitizdat, 1956, Cilt 1, s. 215-16 (Rusça)

** *Agy.*

*** Mihayil Speranski: 1. Aleksandr devrinde bir Rus devlet adamı.

kâğıda aktarılmış birikiminin dev bir özetidir –*akış*ta değil ama *süreklilik*te var olabilir. Bir bakıma, bu akıştaki büyük sürekliliğin parçası olabilmek için Korunmuş Zaman mabedine girersiniz. Onun doğal, içkin parçası haline gelirsiniz, çünkü orada kendi yaratıcı enerjinizin bir kısmını vermeden, okuduğunuzu anlayıp özümseyemezsiniz. Dar ve fazla faydacı bir yorumla, gerekenden çok ayağa düşmüş ünlü Latince *Do ut des* (Ver ki, vereyim) deyişinin derinliğini, başka hiçbir yerde olmadığı kadar kütüphanede kavrarsınız.

Yasak yayınlar, işçi çevrelerinde incelenmek, dağıtılmak, okunup tartışılmak üzere Londra'dan gelmekteyken, Moskova'daki sosyal demokratların, aldıkları okunacak pek az şeyin, kitlelere yönelik ve yeterince anlaşılır olmadığı yönünde şikâyet etmeye başladığı sırada, Lenin'in tam da Londra'da bu sözleri en derin çağrışımıyla hatırlamış olması dikkat çekicidir. Ama onlar bu yayınları inceleme zahmetine katlanmıyor, kendilerini buna vermiyor, bunları çevreye yaymıyor, tartışmıyor, açıklığa kavuşturmuyor, kendilerine gönderilenin yüzde birini bile kullanmıyorlardı. Lenin, ancak haksızlık karşısında çok kızdığı nadir anlarında sergilediği bir öfkeyle, yoldaşlarının edilgenliğine Lengnik'e* yazdığı bir mektupta tepki göstermişti: "Size *gönderilen*, size *teslim edilen*, *ağzınıza verilen yüzlerce* kopyadan yararlanabildiniz mi? Hayır, yapamadınız... Dalavere, görevden kaçma, acizlik, uyuşukluk, armut piş ağzıma düş tavrınız" –ardından Lenin'in açık sözlü ve kalıcı anlamına vurgu yapmak için parantez içine yerleştirdiği deyim: "(Siz *almaktan* acizseniz kimse size bir şey *vermez*, bunu aklınızdan çıkarmayın.)"**

Fakat kütüphane, zamanın özetinden de öte bir şeydir, okuma salonu okuyucuyu okuduğu kitaba bağlamaktan fazlasını yapar. Okuma salonu, okuyucuyu, okuma deneyimini yüzlerce ve binlerce başka kişiyle paylaşmanın ufuk açan ortamına çeker. Havası, düşünce akımlarıyla yüklüdür. Toplantılarla tiyatrolardaki kalabalıklar, duygular ve eylemlerden karşılıklı olarak etkilenir. Kütüphanede oturan okuyucular arasında, hayatın gelgitlerinden uzak, bir başkasının bilgeliğini düşünerek, kendininkinden bir parça katmadan özümsenemeyecek kazanıma kendini kaptırmış, görünmez ince bir ortaklık vardır. Bu karşılıklı etkileşimler verimlidir, gerçektir.

Lenin'le ilgili anılar ilk bakışta birbirleriyle çelişen iki dikkate değer hikâye içerir. Bunlardan biri, Nikolay Alekseyev'in, Lenin'in Londra'ya gelişinden sonraki buluşmaya ilişkindir. "Vladimir İlyiç gelir gelmez, diğer *İskra*'cıların toplu yaşadığını, ama kendisinin *toplu yaşayamadığını, insanlarla sürekli birlikte olmaktan hoşlanmadığını* açıkladı. Rusya'daki ve diğer

* Fridrik Lengnik (1873-1936), Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin 1903'te toplanan 2. kongresinde Merkez Komite'ye seçilen üyelerden biri. *–çev.*

** V. İ. Lenin, *Toplu Eserleri*, Cilt 6, s. 314. ("7 Ts. 6 F"den Mektup Üzerine Bazı Düşünceler. 1903 Ocak'ının ikinci yarısında Londra'da yazılmıştır. *İtalikler Lenin'in.*)

ülkelerdeki yoldaşlarının, Rus âdetiyle, zamanı var mı yok mu aldırmadan, ona rahat vermeyeceklerini öngörerek fazla sık ziyaretlerden olabildiğince uzak kalmak istediğini belirtti."* Bununla birlikte Lenin, aşağı yukarı o günlerde, Londra'ya varışından birkaç gün önce, N. L. Meşçeryakov'un onunla buluşmak için gittiği Brüksel'de duraklamıştı. "Şehri, işçi partisinin tesislerini, çok iyi bilinen yerel kooperatifi vb. göstermek için Vladimir İlyiç'i gezdiriyordum. Kooperatifin kapısından çıktığımızda birden işçi kalabalığına rastladık Bu topluluğu gören Lenin, çok heyecanlanarak gösteriye katılmaya heveslendi. Onu durdurmam için neredeyse kolundan tutmam gerekti."** Bu size Lenin'in dayanılmaz şekilde halka, kitlelere yakınlaşması ve Meşçeryakov'un yabancı bir ülkede başını belaya sokma korkusundan onu geri tutmak için fiziksel çabası hakkında elle tutulur bir his veriyor. Bu iki hikâye çelişkin görülse de aslında karakterin tamamen uyumlu iki parçasına ilişkin bilgi verir: yoğunlaşma, kendiyle baş başa kalma ihtiyacı ve halkın ortasında, halkla beraber olmanın ateşli dürtüsü. Bu pekâlâ Lenin'in kütüphane çalışmalarına duyduğu ölçüsüz sevginin ipucu olabilir. Kütüphanede dikkatinizi dağıtacak hiç kimse ve hiçbir şey olmadığından kendi başınıza kalarak yoğunlaşabilirsiniz; aynı zamanda yanı başınızda çalışan çok sayıda insanın zihinsel enerji akımının da içinde bulunursunuz.

Okuma Salonunun uygun mimarisi, ölçeğinin büyüklüğü, duvarlara dikine değil de duvar boyunca uzanan yürüyüş yolları, merkezden çevreye doğru dizilmiş okuma masaları, duvarlara art arda sıralanmış, kitaplara ulaşmaya yarayan seyyar merdivenli raflar ve merdivenlerin de erişemediği daha yüksek raflar; bütün bunların ötesinde çok sayıda insanın bir başkasının yoluna çıkmadan kendini çalışmalarına verebilmesi, kütüphanedeki muazzam sayıdaki kitaba kolay erişimin sağlanması için her şeyin düzenlendiği, parmaklıklı balkonuyla ilk kat, hem tek başına çalışma hem de okuyucuların titreşen zihinsel enerjilerinin birbirine erişmesine ciddi ölçüde olanak sağlayan bir ortam, çağdaşlarının farkına vardığı gibi, Lenin'in hem kendiyle hem de kitlelerle eşanlı birlikte olma halini yaratıyor.

Lenin'in yazılarındaki "kişisel değinmeler" en çok bu Londra döneminde görülür. Bunlar okuyucuyu partimizin zorunlu eğitiminin eski biçimlerinden kurtarıp, onun yazılarının içsel diyalektiğini kavramasına yardımcı olur. Lenin'i okurken, tüm kitabı değil de "şuradan şuraya kadar", parça parça "okuma" gibi seçici bir tutumumuz vardı. Eserleri "daha önemli" ve "daha

* *V. İ. Lenin Anıları*, Moskova, Gospolitizdat, 1956, Cilt 1, s. 216 (Rusça).

** *Agy.*, s. 221.

az önemli" kısımlara ayrılmıştı, biz de yalnızca en önemlilerini okurduk –bir kitabın işaretlenmiş sayfaları, bazen tek sayfalar, hatta bazen o sayfalardaki tek paragraflar. Örneğin ben, *Ne Yapmalı?* kitabını ezbere bildiğime inanırdım. Kesin söylemek gerekirse, böyle bir sınavı geçmemiş miydim? Ama British Museum Kütüphanesi'ndeki araştırmamdan önce 5. ve 6. ciltlerin dördüncü baskısını okuduğumda okul sıralarındaki çalışmalarımızda noksan olan sayfalardan ötürü, balıkların büyük ağ gözlerinden kaçması gibi, Lenin'in bu özgün içsel diyalektiğini kaçırdığımı fark ettim.

Bana göre Lenin'in eserlerinin belirli ama hiçbir şekilde göze çarpmayan özelliklerinden biri zaman ve mekân varlıklarının diyalektik ilişkisidir. Yani, bir tarafta, anlamını kaybetmeden başka bir zamana veya mekâna uyarlanıp uygulanamayacak tamamen tarihî öğe, öbür tarafta her zaman, dönem veya mekâna uygulandığında doğru ve gerçek kalan fevkalade isabetli, eksiksiz biçimde doğru öğe. Örneğin, Lenin'in yukarıda alıntılanan, üstelik yayımlanmamak üzere yazılmış "*Mektup 7 Ts. 6 F Üzerine Bazı Fikirler*", F. Lengnik'e mektubunda Rusya'da kalan yoldaşlarından talep ettiği her şey bütünüyle tarihî sanılabilir. Fakat bir yandan da "*do ut des,*" deyimi, Lenin'in parantezler içine yerleştirerek metninin devamından ayırdığı "(Siz *almaktan* acizseniz kimse size bir şey *vermez*, bunu aklınızdan çıkarmayın)" var, daha önce de belirttiğim gibi bu, zaman ötesidir, mutlak niteliktedir.

Bu arada, aynı mektupta Lenin'in, ne yazık ki yayıncılarımız ve editörlerimizce dikkate alınmayan, zaman ve mekân sınırlarının çok ötesine giden bir başka düşüncesi yer alır. Yıllar geçtikçe, *yeni* yazarlar ve eskilerden *yeni* kitaplar bekleme konusunda gittikçe hırslanan bir yarışın içindeyiz gibi görünüyor, sanki tazeliğin birincil önemde olduğu mutfakta hazırladığımız besinle zihnimizin besini aynıymış gibi. Keza yüzyılın başlarında (1901-1903) Rusya'daki devrimciler de daha yeni yazarlardan daha yeni kitapçıkların kendilerine gönderilmesini talep etmiş, teslim aldıkları "eski şeyler"den şikâyet etmişlerdir. Lenin bu sefer de sözcüklerini bir dipnota koyarak metnin geri kalanından soyutlayarak öfkeyle cevaplamıştır.

"'Bu eski şeyler!' diye feryat ediyorsunuz. Evet. İyi popüler yayınlara sahip olan tüm partiler *eski şeyleri*, Guesde ve Lafargue, Bebel, Bracke, Liebknecht, vb.'yi, *on yıllardır*! dağıtmaktadır. Duyuyor musunuz: *on yıllardır*! Ve *iyi* olan *tek* popüler yayın, *uygun* olan *tek* popüler yayın, *on yıllar boyunca* işe yarayandır. Çünkü popüler yayın, *halk için ders kitapları* dizisidir, ders kitapları *elli yıldır* değişmeden kalan ABC'yi öğretir. Sizi 'cezbeden' ve *Svoboda* grubuyla Sosyalist Devrimcilerin her ay tonla yayınlanan 'popüler' edebiyatı, *kâğıt çöpü* ve şarlatanlıktır. Şarlatanlar her zaman telaşlanarak en yüksek gürültüyü çıkarır, bazı saf insanlar da bunu enerjiyle karıştırır."*

* V. İ. Lenin, *Toplu Eserleri*, Cilt 6, s. 313

Bu da benzer biçimde, zaman ve mekânın somut uzantısıymış gibi görünebilir. Ama bir an durup düşünelim, etrafımıza bakalım: Kitapçıklar ve ders kitapları için asgari elli yıllık bir ömür? O zaman Sovyet edebiyatının yeni toplu inşasının ilk adımlarını çok etkileyici biçimde aktaran erken usta işi eserlerden ne haber? Şu aralar giderek büyüyen yeni kitap selinde kaybolmuş nadir şeyler haline gelmediler mi? Eski bir yazarın iyi bir kitabının, bir kamp ateşinin alevleri gibi yeniden basımlarla süren uzun ömrü bizim için yeni yazarların on bayağı kitabından daha anlamlı değil midir? Abartıyor olabilirim ama daha kalıcı bir kitabın birkaç bin değil milyonlarca okuyucu, yani kitleler tarafından özümsenme süreci, Lenin'e göre sindirilemez, gelip geçici, salt "kâğıt çöpü" olan yeni kitaplara yönelik sürekli arayıştan kesinlikle daha değerliydi.

Bir kitabı özümsemek yaratıcı bir süreçtir. Mekanik olamaz, olmamalıdır. Herhangi bir rutin parti çalışması biçimlenmeden çok önce Lenin'le ilk karşılaşmamızı anımsıyorum. Eserlerinin ilk baskılarının, ele alır almaz dağılan çok dayanıksız, soluk sarı cilt kapaklarının olduğu yıllardı. Bu ciltlere ilk başladığımda, korku ya da gözümün açılması gibi bir duygunun beni sardığını hatırlıyorum. İleri sürülen ve cevaplanan itirazlarla doluydular, gerçekten de arasız uzun bir tartışmadan başka bir şey değillerdi, beynimin tüm bunları nasıl kavrayacağını, okumanın kendisini nasıl ele alacağımı düşündüm. Devrimden önce, idealist Çelpanov ile Hume'un izleyicilerinden N. D. Vinogradov'un başlıca danışmanlarım olduğu tarih-felsefe bölümü mezunuydum; gerçeğe, gece gökyüzündeki yıldızlara, ister bir idealist tarafından mutlak muamelesi gören, ister bir kuşkucu tarafından şüpheyle karşılanan, sorgulanamaz bir varlık gözüyle bakmaya alışmıştım. Ama şimdi gökyüzüyle yıldızların başımın çevresinde döndüğünü hissediyordum. Bunların içindeki düşünceler, bir kılıcın darbeleriyle kopup başka darbeler tarafından kurtarılmış gibi tekrar başıma üşüşerek çarpışıyor. Böylece bunların kendi kendilerine bu darbelerden bağımsız, yabancı düşüncelerin üstesinden gelmeden var olup olmadığını, bu bitmeyen atışmada tartışılmaz herhangi bir ifadenin bulunup bulunmadığını, bunlara nasıl parmak basılabileceğini, bunları nerede aramak gerektiğini, bunun tartışma aracılığıyla yeni bir düşünce sistemini hangi yöntemle insanlığın gözleri önüne serdiğini bilemez haldeydim.

Kendimi ilk kez Lenin'in tartışmalı tarzıyla yüz yüze bulduğumda bunu geçmişte yazılanla, klasik felsefeyle karşılaştırarak kendimi "haklı göstermeye" –cahil cesaretiyle– karar verdim. Lenin'in Latinceye (bir zamanlar ben de Latince ve Yunanca dersi almıştım) bir düşkünlüğü olduğunu biliyordum (bundan çok hoşnuttum!); yazarlardan biri, sanıyorum Sergey Tretyakov, Lenin'in düzyazısında Latin sözdizimine bir benzerlik keşfetmişti. Oldukça şaşırtıcı biçimde gökyüzüyle yıldızlar başımın üzerinde dönmeyi bırakıp durdu, Platon'u hatırladım. Onun *Phaedrus*'u, *Theaetetus*'u, *Symposium*'u,

Phaedo'su, *Timaeus*'u oradaydı. İnsanlık sonradan bunlardan kalıcı gerçekler çıkaracaktı, peki ya bunlar diyalog şeklinde, kılıçların çarpışması, soru cevap tarzında yazılmamış olsaydı? Peki, peder Galiani'nin benim de düşkünü olduğum *Dialogues sur les blés*'i (Tahıl Ticareti Üzerine Konuşmalar), soru cevabın tartışmalı zikzaklarıyla diyalektik materyalizmin sınırında değil miydi? Şiirde, Goethe'nin ölümsüz *Faust*'u, insan düşüncesinin zirvesi, insanla Şeytan'ın, Mephistopheles ile Ebedî Dişil'in arasındaki kılıç çarpışmasından trajik biçimde ortaya çıkmamış mıydı? Goethe'nin *Faust*'u, Nekrasov'un şiirleri dışında, Lenin'in ilk uzun göçmenlik yolunda yanına aldığı tek kurgu eserdir. Tartışmalar, antik günlerden beri birinin doğrularını, felsefi duruşunu keskinleştirmede büyük bileyi taşı olmamış mıydı? Böylece kendimi Platon, Galiani ve Goethe'ye olan ömür boyu sevgimle güçlendirerek Lenin'in eserlerini, sayfa sayfa, kılıçların çarpışmasından çıkan kıvılcımları derleyip not alarak okumaya koyuldum. Fakat bu yayılan kıvılcımların, Lenin'in yazdığı her şeyle derin bağını gerçekten anlamam uzun yıllarımı alacaktı.

Ben okuyucuyla açık konuşurum, Lenin'i okumayla ilgili konuşmanın tek yolu budur. O yıllarda, yirmilerde, hepimiz yalnızca zihinlerimizin yalnızlığında değil düşünmede de daha cesurduk. Bunlar, hâlâ kutsal saydığım yıllar, gençlerin ve akranlarımın *kurama* derin ilgi duyduğu bir zamandı. Kuramın bizim için özel bir güzelliği ve cazibesi vardı. Bu, üniversitelerde ve işçi fakültelerinde, benim de kendimi yeniden eğitmek için girdiğim Planlama Akademisi gibi özel okullarda kalplerimizi yakıp kül eden ateşti. Marx'ın *Kapital*'inin ikinci cildinin benim için zarif bir müziksel cazibesi vardı. Akşamları, beni başka hiçbir sanat hazzından daha fazla cezbederdi. "Sermayenin dolaşımı"ndaki diyalektik materyalizm, bir Bach füginün sanatsal büyüsüne sahipti. Profesör Yanovskaya o zamanlar matematik bölümünde dersler veriyor, biz de onun Marx'ın sıfırın "sıfır" olamayacağı, çünkü aslında sıfır olsa oradan *bir*e devam etmenin imkânsız olduğu düşüncesini ileri sürdüğü matematiksel defterlerini anlatımıyla kendimizden geçiyorduk... Günümüzde bu kadar çok gencin, insan düşüncesinin sarhoş edici hazzından bu kadar uzak olduğunu fark etmek ne kadar acı!

Fakat bunda bizim de kusurumuz var. İnsanlara yeni bir düşünme biçimini öğretmek, onlara Lenin'in fikirlerinin sonsuz zenginliğini göstermek, gerçek maharet ve şevk isteyen bir görev. Kuramın, tüm kuramların can çekişir hale geldiği, kuruyarak inanca büründüğü, güçlü ve dinç bir öğretiden duyarsız bir ilmihale döndüğü zamanlar vardır. Kurama mekanik, kavrayışsız, kayıtsız, kör ve kibirli yaklaşımın düşünceden vazgeçirici bir aygıt olarak görüldüğü, halkta, özellikle gençlerde, *kuramların tümüne karşı*, anlık "içsel dürtü" lehine, şiddetli tepki doğurduğu zamanlar vardır. Rusya'daki bizler için "içsel dürtü"nün baştan çıkarıcılığı her zaman güçlü olmuştur.

Bakunin'in hareketi, Sosyalist Devrimci yaklaşım, anarşizm ve terörizm şekline bürünmüş, ayrıca "küçük, sudan edinimler öğütlerine" dönüşüp bozulan uygulamada boğulmaya, basit sendikacılığa, tüm eylemlerin azar azar daralmasına, "dağ fare doğurdu" deyişiyle dile gelen bir duruma yol açmıştır. Son olarak, daha kötüsü, daha tehlikelisi, yeniden Batı'nın bilinçsiz ve bilinçaltı ideolojilerine, kendiliğindenliğin psikolojik eşanlamlılarına geri dönmesine kadar varmıştır.

Bilinçaltını, bilinçsizliği ve kendiliğindenliği bir ve aynı saymak ilk bakışta yanlış görülebilir. Yine de ortak bir özellik bunları benzer kılar. Bu da bunların bilinç dışında, bilinç sürecinden ayrı olarak varlıklarıdır. Lenin'in özellikle bahsetmiş olduğum ilk göçmenlik dönemi sırasında eserlerindeki "içsel diyalektik", okuyucuyu yavaşça bu bakış açısına getirir.

Tükenmez bir fikir kaynağı olan *Ne Yapmalı?*, sosyalist teoriyi berrak ve güçlü şekilde kavrayan devrimciler örgütü kurma ve bu teoriyi kitlelere taşıma mücadelemizin parçası haline gelmiştir. Ama Lenin'in mantığının gerçek *rotası* ve kuram mücadelesinin özgün özellikleri, hiç demeyelim ama pek az incelenmiştir. Yine de bu dikkate değer kitapta Lenin'in düşüncesinin tüm mantıksal bağlarının kapsamlı bir incelemesi, orada burada, parantezler arasında ya da dipnotlarda sanki laf arasına serpiştirdiği fikirlerin araştırılması, bence çağdaş Batı felsefesiyle çekişmemizde kendiliğinden etkili bir felsefi silah haline gelebilir.

Lenin'in dipnotlarından birinde, sırf uygulamada önem taşır görünen değerli bir "kişisel değinme" vardır; eklendiği metin de uygulamaya özgü gibi görünen, Rus devrimcilerin etkin örgütsel eylem eğitimi eksikliğine ilişkindir. Biz yazarlar için bu "kişisel değinme" en anlamlısıdır.

"Bir daha hiç tekrarlamak istemediğim 'ilk deneyimi' canlı biçimde hatırlıyorum," der Lenin. "Beni sık sık ziyaret eden bir işçiyi, çalıştığı devasa fabrikadaki koşulların çeşitli yönleriyle ilgili olarak 'incelemeye' haftalar harcamıştım. Büyük bir çabanın ardından (tek bir fabrikayı!) anlatacak malzeme elde etmeyi başarmıştım, ama görüşmenin sonunda işçi alnındaki teri silerken gülerek şöyle dedi: 'Fazla mesai yapmak, sizin sorularınızı cevaplamaktan daha kolay!'"*

Aynı dipnotta "bir daha hiç tekrarlamak istemediği" deneyden bir sonuç çıkarır. Öğrenmeden "yaşamı iyice anlama" yöntemini ve işçileri sorgulamayı, polisin yasaklayıp kovuşturması yüzünden, "yasadışı" olarak tanımlarken, o zamanlar sansürün "yasal malzeme" saydığı basılmış yayınları okurken, Lenin şu açıklamayı yapar: "...devrimcilerin (bu çalışmada yasal

* V. İ. Lenin, *Toplu Eserleri*, Cilt 5, s. 491 (dipnot)

işçiler kolaylıkla onların yerine geçebilir) çabasının büyük bölümünü boşa harcıyoruz ama yine de iyi malzeme elde edemiyoruz. Bunun sebebi, bir işçinin çoğu zaman büyük bir fabrikanın yalnızca tek bir bölümünü ve onun iktisadi sonuçlarını bilmesi ama işinin genel koşullarıyla standartlarını bilmemesi, bir fabrikada büro personelinin, müfettişlerin, doktorların vb. sahip olduğu ama kısa gazete haberlerine ve özgül sanayi, tıp, Bölge Konseyi ve diğer yayınlara dağılmış bilgiye ulaşamamasıdır.* Bu, "yaşamı iyice anlamaya" ihtiyaç olmadığı, sorunu yalnızca kitaplar okuyarak aşmanın daha iyi olduğu anlamına mı gelir? Kesinlikle hayır. Her ikisi de gereklidir. "*Yasal* ve yasadışı malzemeler toplanmalı ve düzenli biçimde sınıflanmalıdır..." Lenin, "yasal" kelimesini vurgular ve yukarıda alıntıladığım dipnot, okuyucuya onun belleğinin derinliğine ilişkin bilgi vererek buna atıfta bulunur.

Lenin "yasal"ı, başka bir deyişle basılı malzemeyi ayrı tutarak, bunun altını çizer. Bunu daha önemli gördüğünden değil, şu nedenle yapar: *Ne Yapmalı?*'da hararetli bir şekilde tartıştığı "Ekonomistler," devrimcilere, öncelikle işçilerin kendiliğinden eylemleriyle, pratik kazanımlar için mücadeleleriyle, daha iyi çalışma koşullarıyla ilgilenmesini tavsiye etmektedir. Bu da doğal ve kaçınılmaz olarak "Ekonomistler"in görgül yanını, kuramın rolünü küçümsemelerini, kuramsal eğitimsizliklerini, Lenin ve destekçilerine yönelik kitap düşkünlüğüyle alay etmelerini doğurur. Lenin'in "yasal" kelimesini vurgulamasının işaret ettiği şey, kitaptan öğrenmenin "işçileri sorgulamaya" kıyasla faydalı olmasından çok, "kendiliğindenlik" ve "pratiklik" akımına kapılmış "Ekonomistler"in kitaptan öğrenmeye pek ilgi göstermemesiydi: "...bunu toplayıp bundan düzenli olarak yararlanma becerimizde hayli gerideyiz..."** Lenin aynı metinde basılı malzemeden de bahseder. Lenin'in hâlâ uzak Sibirya'da sürgünde olmasına, her türlü istatistiksel veriyi devamlı olarak isteyip okumasına, tüm dikkatini "yasal malzeme"ye vermiş olmasına, bunları sınıflayıp kullanmada son derece usta olmasına rağmen kendini de ortak eksikliğe dâhil etmek için kullandığı mütevazı, çok insancıl "biz"e dikkat çekerim.

Fakat Lenin'in "Ekonomistler"e hatırlattığı "yaşamı iyice anlama"ya hazırlıkta genel çalışma kaynağı olarak yalnızca kitaplar yeterli değildir. Düşüncesizce eylem ve kendiliğindenlik savunucularıyla tartışmasında, onlara sosyalizmin kuramsal başlangıcının devrimci hareketin kendiliğinden oluşmasından ileri gelmediğini hatırlatır. Sosyalizm o harekete dışarıdan getirilmiştir; işçilerin kendilerinden değil düşünen aydınlardan ve dahası – Lenin bunu belirtmekten çekinmiyordu– o zamanda başka türlüsü mevcut olmadığından "burjuva" aydınlardan gelmiştir.

---

* Agy.

** Agy.

"Bununla birlikte sosyalist teori, varlıklı sınıfların eğitimli bireylerinin, aydınların felsefi, tarihî ve iktisadi teorilerinden doğmuştur. Modern bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels'in kendileri de sosyal konumlarından ötürü burjuva aydınlarına dahildir. Rusya'da da tamamen aynı şekilde, kuramsal sosyal demokrasi öğretisi, işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden büyümesinden tamamen bağımsız olarak, devrimci sosyalist aydınlar arasındaki düşünce gelişiminin doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır."*

Lenin, devrimci aydınların önemli rolünü, *bilincin* bir taşıyıcısı olarak vurgulamış, karşıtlarının kuramın rolünü küçümsemesini reddetmiştir.

Bu, parti çalışmalarımız için ezberlediğimiz ilkelerin sonuna kadar kullandığı salt siyasi karaktere zıt gibi görülebilir. Ama elimizdeki malzemeyi biraz daha derinden inceleyelim. Lenin'i ateşli bir tartışmanın içinde, karşıtlarını paylarken bulduğumuzda, ansızın durur, kendisine yönelik başlıca suçlamayı bütünüyle alıntılayarak okuyucu olarak bizi de duraksatır. Daha da ileri gidip altını çizer. Biz de Lenin kadar yakından okuyalım:

"*Raboçeye Dyelo* ['Ekonomistler'in yayın organı] suçlamasını, '*amacın öneminin ya da gelişimin kendiliğindenlik öğesinin küçümsenmesi*' olarak ifade etti."** Bu noktaya kadar "Ekonomistler", "kendiliğindenliği" bilincin tüm kuramsal biçimleriyle karşılaştırıyordu. Fakat burada, Lenin'e karşı suçlamanın esas ifadesinde karşıtları "kendiliğindenliği", "gelişimin nesnel öğesi" ile eş sayar. Kendiliğindenlik doğanın kendisi, hayat, asıl öğe olur, dolayısıyla bilincin zıddı haline gelir. Bir uçta "özne", "bilinç", diğerinde bilinçsizlik, doğa, gelişimin nesnel öğesi vardır.

Tam olarak "nesnel" teriminin, emekçi kitlelerin kendiliğindenliği ile doğanın kendisiyle, nesneyle eşit tutulması, Lenin'in bu kadar dikkatini çekerek tüm suçlamayı alıntılamasına ve vurgulamasına yol açmış olabilir. "Gelişimin nesnel öğesi"ni bilincin karşısına koyma fikri, tartışmayı somut siyasetten çıkarıp pür felsefe alanına taşımıştır.

Peki benim, "Lenin ansızın durur, okur olarak bizi de duraksatır," dememe yol açan nedir? Kendisine yöneltilen suçlamayı alıntılayan Lenin, devam eder:

"Bunaderizki:*İskra*ile*Zarya****arasındakitartışmalar,*RaboçeyeDyelo*'nun bu 'genel anlaşmazlıklara' kısaca değinmesinden başka hiçbir sonuç yaratmadıysa, yalnızca bu bile bize hatırı sayılır bir memnuniyet verir. Bu tez bu kadar önemlidir ve Rus sosyal demokratları arasındaki mevcut kuramsal ve siyasal farklılıkların özüne tuttuğu ışık bu kadar aydınlatıcıdır.

---

* V. İ. Lenin, *Toplu Eserleri*, Cilt 5, s. 375.

** *Agy.* S. 374 (*italikler Lenin'in.*)

*** 1901-1902'de *İskra* editörlerince Almanya'da yayımlanan Marksist dergi. *–çev.*

"Bilinç ile kendiliğindenlik arasındaki ilişki sorunu bu yüzden büyük ve genel bir ilgi çeker, bu nedenle sorun, enine boyuna ele alınmalıdır."*

Burada, söz konusu belli bir sorunun, felsefenin *genel* alemine girerek tarihsel zaman ve mekân anlayışından ayrıldığı, tartışmada çekilen kılıçların çarpışmasından doğan göz kamaştırıcı parlaklıkta ışıltılardan birine tanık oluruz. Lenin, bu "büyük genel ilgi"ye kendini kaptırır. Bu "sorunun enine boyuna ele alınması" gerektiğine inanır. Ve ele alır. Kendiliğindenlik, durağan değil devingen bir kavramdır. Emekçi kitlelerin kendiliğinden hareketi, bilinçsizlik durağan halinden, bilinç dışında olandan, bir tür hareketliliğe geçiştir. Lenin bu yüzden, 1860'lar ve '70'lerdeki ilk isyanlardan başlayarak Rusya'daki devrimci proletaryanın tüm tarihini ele alır. O dönemde işçiler, üretim araçlarını parçalayıp bozarak "kendiliğinden" isyan etmiştir; fakat işçilerin bilincinin geliştiği doksanlardaki grevler artık salt isyan değil, işçi sınıfı hareketi tarihinde önemli bir ileri adımdır. Lenin çok önemli bir düşünceyi, *genel* bir düşünceyi, *günümüzde kendini bütünüyle açığa vuranın mutlak önemini* formülleştirmenin yolunu oluşturmak için geçmişe dönmek zorunda kalmıştır.

"Bu, 'kendiliğindenlik öğesi'nin, esas itibarıyla, ilkel biçimindeki bilinçten ne eksik ne fazla olduğunu gösterir."**

Zaman ve mekân etmeninin, tartışma ortamının, bu nefis formülde zerre kadar etkisi yoktur, çünkü Lenin konunun *esası* hakkında yazmaktadır. Kendiliğindenlik, bilinçsiz harekete geçme dürtüsü bilince karşıt değildir. Nesne değildir, yalnızca öznenin –kendiliğindenlik öğesinin– *başlangıcı*dır ama *bilincin tohum biçimidir*! Lenin'in bu üç satırlık formülü üzerine onlarca tez yazılabilir.

Şimdi Batı'ya dönelim. Son onyıllarda Batı'daki felsefi düşüncenin gelişimi, gittikçe kendiliğindenlik-bilinçsizlik ilkesi savına doğru meyletti. İnsanlığın gelişimi, Bergson*** ile başlayıp başlıca felsefi eserleri okuduktan sonra, sözde verimsiz hale gelmiş "etkisiz" mantıktan, bilinçsizliğin idrak edilmemiş ve yararlanılmamış zenginliklerine, deyim yerindeyse felsefenin büyük vaadine bir geçiş gibi görünmeye başlar. Batı sanatı da benzer bir rota izlemektedir. Freud'un boyunduruğu altındadır. Freud'culuk nedir? Konu hakkında pek çok şey yazıldı, yazılmaya da devam ediyor. Mesele ülkemizde de ele alındı ama en önemlisi dile getirilmemiş durumda. Freud'culuk, insanlığın kendini koruma konusundaki büyük içgüdüsünün, binlerce yıl

---

* V. İ. Lenin, *Toplu Eserleri*, Cilt 5, s. 374

** V. İ. Lenin, *Toplu Eserleri*, Cilt 5, s. 374

*** Henri Bergson (1859-1941): Nobel Ödülü sahibi Fransız filozof. *-çev.*

boyunca ahlaki engellenme, kanuni yasaklar ve izinsizlikten fizyolojik bir çekinme sayesinde günahkâr, canavar, *insan ırkını yozlaşmaya götüren şeyi* bastırmada başarılı olmuştur. Freud, bilinçaltının derinliklerine sürülmüş ensestle bağlantılı (Oedipus kompleksi) kadim hislerin, atalardan kalma belli köklerini insan aklının derinliklerinden çıkartarak, biyolojik insan türünün, doğanın parlak başarısı, homo sapiens'in, binlerce yıllık kendini koruma çabasını bir vuruşta sıfırlamıştır bir bakıma. İnsanlığın, kendini koruma dürtüsüyle yöneldiği, *bastırmakta başarılı olduğu* şeyi yüzeye çıkarma, Freud tarafından bir araştırma konusu yapılmış, kendini kavrama ve psikoterapinin en ilerici ve en çağdaş yöntemi olarak ilan edilmiştir. "Bilinçaltı"nın salıverilmesi, belki de *uygar çağın en acınacak, en insanlıktan çıkartan felaketi*dir. Bu, uç Batı sanatında kabul görmüş tarz haline gelmiş biçimin mantığında karışıklığa yol açar ve zamanla sözüm ona "kendiliğindenliği" ile ölçüye, aklın mantığına üstün gelir. Sözüm ona diyorum, çünkü Freud'un aklına uyan Ingmar Bergman gibi dâhice yaratıcı sanatçılarda bile, yaratıcı çabalarının genel toplamı, dipsiz derinlikten ziyade sığ bir *dibi*, kendiliğindenlikten ziyade alenen sergilenen cinselliğin *tatsızlığını*, takatsizliğini ve gelecekten yoksunluğunu gözler önüne serer. Bu geleceğin dışarıda bırakılması, çağdaş sanatın en etkileyici eserlerinde bile görülür.

Bilinçsizlik dipsiz değildir. Mantığın zıddı değildir, kendi "geleceği" yoktur; bilincin boy attığı *toprak*tır; bilincin "ilkel biçimi"dir. "Bilinçsiz"i aklın, mantık *dışında*, ayrı, tekil bir niteliği olarak saymak büyük bir hata, yeni tür "idealizm"dir –ilelebet renk ve biçim değiştiren, Lenin'in hayatı boyunca mücadele ettiği o bukalemundur. Lenin'in kavranması kolay ve makul formülünden, dikkat çekecek derecede haysiyetli ve uygulanabilir felsefesinden anladığımız budur.

Peki bu, Lenin'in kendisinde ne kadar geçerlidir? Lenin'in kendisinin de rasyonelleştirmenin ve kuramlaştırmanın aşırısına karşı çıktığı değişik zamanlar ve koşullar olmuş, Goethe'nin şu ünlü dizelerini alıntılamıştır:

Gridir, kıymetli dostum, tüm teori,
Ve yeşildir, yaşamın altın ağacı yalnız.

Tüm sır burada yatar. Bilinçsizlik, kendiliğindenlik, varoluş ve düşüncenin gelişiminin *ilerici* sonucu, Batı'daki bazı filozoflarla sanatçıların sandığı gibi *geleceğin* felsefesinin zengin kaynağı değil, sadece *bilincin bebekliği*, kaynağı, başlangıcı, Lenin'in ifade ettiği gibi *ilkel bir tohumu*dur. *Arada bir* buna dönmek, insan mantığı için, bilincin gelişmesi için, geriye kalanın diyalektik bir gereklilik olması gibi bir gerekliliktir. Tıpkı efsanevi Antaeus'un* Toprak Ana

* Yunan mitolojisinde Toprak Ana ile ilişkide oldukça yenilmeyen güreşçi. *–çev.*

ile ilişkide olmasının gerekliliği gibi diyalektik bir gerekliliktir. Bununla birlikte, felsefemizin geleceğine malzeme olsun diye "bilinçsize" ya da "bilinçaltına" deneysel, keşfedici, sorgulayıcı yolculuk, bunun gnoseolojinin* yeni ve daha gelişmiş bir evresi olarak tanıtılması, insan düşüncesinin gelişmesi ve beslenmesinin gerçek kaynaklarının mantıksızca savurganlığını ve zafiyetini gösterir. "Bilinçsizliği" mantığa karşı bir şey diye sunmak, felsefi sistemler kurmak için yeni bir potansiyel olarak görmek, insanlığın önünde mutlak verimsizlik tehlikesi olarak sunmak, yeşil olmaktan çıkarmak için "yaşamın ebediyen yeşil ağacı"nın köküne gaddarca vurmaktır. Bilinçsizlik gerçekten de, içme suyu kaynaklarımızı ya da ana rahmindeki bebeği koruduğumuz gibi tükenmeye ve kirlenmeye karşı sevgi ile korunmalıdır, çünkü bu *bilincin ilkel bir biçimidir.*

Lenin, sıklıkla yaşamın kaynağından yararlanmıştır. Doğa sevgisi, doğanın onda uyandırdığı şaşmaz cazibe iyi bilinir. "Dilsiz yaratıklar"a olan düşkünlüğü, hayvanlara olan neredeyse çocuksu sevgisi, kucağında bir yavru kedi veya bir köpekle gösterildiği Lenin'in Gorki'deki son yıllarındaki fotoğraflarda görülür. Nikolay Alekseyev'den öğreniyoruz: "South Kensington'daki müthiş Doğa Tarihi Müzesi onda belli bir izlenim bırakmamıştı, ama Zoolojik Bahçeler'e bayılmıştı; canlı hayvanları doldurulmuşlara göre çok daha ilginç buluyordu."** Ebedî çocukluk ve zaman zaman ona dönme duyusu, her haysiyetli insanın yaşamının parçasıdır. Lenin de içindeki direngen çocuğu canlı tutmuştur. Lenin'in elimizdeki en iyi betimlemelerinden harikulade biri, Gorki'ye aittir:

"Gülünç şeyleri sever ve bütün gövdesiyle, bazen gözlerinden yaş gelene dek, 'dem çekercesine' gülerdi. ... Tıknaz, sağlam yapısı, Sokratvari alnıyla ve hiçbir şeyi kaçırmayan gözleriyle çoğu zaman garip ve biraz da gülünç bir poz alırdı: Başını geriye atıp omzuna doğru eğdikten sonra parmaklarını yeleğinin kol oyuklarından içeri sokardı. Bu pozda şaşırtacak kadar sevimli ve gülünç bir şey, muzaffer bir horoz edası vardı. Böyle anlarda, bu lanet olası dünyanın yüce bir evladı, bir sevgi davasının gerçekleşmesi uğruna kendini düşmanlığa ve nefrete kurban etmek zorunda kalmış bir güzel insan, neşeyle pırıl pırıl parlardı."

1970

* Gnoseoloji: Felsefi bilim kuramı. *-çev.*

** *V. İ. Lenin Anıları*, Cilt 1, s. 218 (Rusça)

Martine Monod

Fransa

DÜNYAYI KURTARACAK BİR GÜÇ

Sovyetler Birliği hâlâ genç. Yaşı, bir insan ömrü kadar bile değil. Ama bu sürede en çetin sınavlardan geçti. Güçlüklerle başarılara, ıstırapla neşeye aşina. Dünyanın ilk sosyalist devleti, yüce bir halkla yüce bir fikrin kavuşmasından doğdu, kolektif akıl ve örgütlü faaliyet, gelişimini güvence altına aldı, olgunluğa doğru ilerliyor.

Güçlülüğü, yalnız kendi gücünden değil, aynı zamanda dünyaya vermiş olduğu yeni olan her şeyden geliyor.

Sosyalizm, yalnızca anlık etkiyle yaratılmaz. Güçlenip kendi ayakları üstünde durabilmesi için bir emekçi örgütlenmesine gerek duyar. Sovyetler Birliği, Lenin'in fikirlerini mücadele ateşinde döverek kıvamına getirdiği Komünist Parti olmadan, bırakın şimdiki haline gelmeyi, oluşmazdı bile. Lenin, kazanımlarının yalnızca başlangıcını görmüş olsa da düşüncesinin yaşamsal gücü o kadar büyüktür ki Sovyet halkının başardığı ve başarmakta olduğu her şeyi durmaksızın etkiler.

Lenin'in doğumunun yüzüncü yılında Bratsk'taydım. Bu genç kentteki bir anaokulunda kutlama hazırlıkları yapılıyordu. Çocuklar resim, oyma işi ve model yapıyordu. Beş yaşındaki yuvarlak kafalı mavi gözlü Alyoşa, garip bir dilde konuşan garip bir kadın olan benim önümde birden ayağa kalktı. Bana sordu:

"Lenin'i tanıyor musun?"

Tanıdığımı söyledim.

"Lenin'den yana mısın?"

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin gelecekteki bu yurttaşına baktım. Çok ciddiydi, ben de çocuktan ziyade yarının yetişkin insanına konuşarak aynı ciddiyetle cevapladım:

"Evet! Lenin'den YANAYIM! Koşulsuz olarak ondan yanayım!"

1973

1935'te Beyin Enstitüsü'nün Sorularına Nadejda Krupskaya'nın Yanıtları

SSCB

Ne zayıftı ne de sözü edilecek kadar güçlüydü. Hiçbir zaman bedensel iş yapmadı. Belki *subbotnik** istisna sayılabilir. Ayrıca, biz sürgündeyken bir çiti onardığını hatırlıyorum. Yürürken çabuk yorulmazdı. Çok hareketliydi. Yürümeyi tercih ederdi. Odayı bir köşeden ötekine, bazen parmak uçlarında hızlıca adımlardı. Bir şeyler düşünürdü. Neden parmak uçlarında? Sanıyorum kısmen insanları rahatsız etmemek için ve gurbetteyken bir oda kiraladığımızda ev sahibiyle ailesini rahatsız etmemek için. Ama tek sebebi bu değildi.

Ayrıca belki de parmak uçlarında süratli adımlamak, daha fazla yoğunlaşmasına olanak tanıyordu.

Kesinlikle serilip yatmaktan hoşlanmazdı.

Hareketlerinde herhangi bir kısıtlama yoktu. Zarif sayılmazdı hareketleri belki ama batıcı, garip de değildi.

Hızlıca yürürdü. Yürürken salınmaz, kollarını da pek sallamazdı. Hayır, hareketlerinde sakar değildi, bilakis kıvraktı.

Hareketlerinde telaş ya da huysuzluk yoktu.

Ayakları üzerinde dimdik dururdu.

Hiç sabah jimnastiği yapmazdı. *Gorodki*** oynardı. İyi bir yüzücü ve patenciydi, bisiklete binmeyi severdi. Göçmenken nehir kıyısında paten kayardı. Volga'da, onların bölgesinde mantar yoktur. Göçmenken ona geldiğimde sık sık mantar toplamaya giderdik. Keskin gözleri vardı ve mantarları nerede bulacağını öğrendiğinde (çok çabuk öğrenmişti) coşkulu bir mantarcı haline geldi. Silahla avlanmayı severdi. Genel olarak ormanda dolanmaktan çok hoşlanırdı.

El ustalığı ya da becerileri yoktu; görünmez mürekkeple yazmayı saymazsanız.

Çok hızlı giyinir ve soyunurdu. Hastalığı sırasında her şeyi çabucak yapmak amacıyla, kabul edilmiş düzeni bozacak hiçbir şeye girişmedi.

En sevdiği jestleri ve huy haline gelmiş hareketleri bir konuşma yaparken sağ elini ileri ve sağa uzatmaktı. Bir süre önce İlyiç'in (bir konuşma sırasındaki) resmini gördüm; sağ kolu ancak dirseğine kadar öne çıkmış, üst kısmı

---

* subbotnik: Ekim Devrimi'nden sonra hafta sonları gönüllü çalışma. *–çev.*

** Gorodki: Rusya'da geleneksel bir oyun. Sopa fırlatılıp bazı çubukları belli alanın dışına çıkarma oyunu *–çev.*

vücuduna bastırılmış görünüyordu. Bu doğru değil, hiçbir zaman öyle yapmadı: Tüm kol ileri uzardı ya da yay çizerek vücuttan uzaklaşırdı.

Masaya yumruğunu vurmak ya da parmağını tehditkârca sallamak gibi huyu hiç olmadı.

Hareketlerinde yapmacıklık, gariplik, abartma ya da gösteriş yoktu.

Mimikleri ve jestleri her zaman çok anlamlıydı. Hastalığı sırasında daha da canlandı jest ve mimikleri. Sık sık gülümserdi. Gülümsemesi hoştu, hiçbir zaman kinayeli ya da "kibar" görünmek için değildi.

Ah, gülmeyi ne kadar severdi. Gözünden yaşlar gelinceye kadar. Gülerken kendini arkaya atardı.

Hiçbir zaman sözde kibar gülümsemedi ya da resmî kahkaha atmadı. Her zaman çok doğaldı.

Sesi oldukça yüksekti ama cırtlak değildi, göğüsten gelen bur ses. Bariton. Şarkı söylemeyi severdi. Repertuvar: "Bizi Kilisede Evlendirmediler", "Seni Seviyorum, Sonsuzca Seviyorum", "Esarette İşkenceden Öldü", "La Varsovienne*", "Kalkın, Ey Emekçi Halk", "Uygun Adım İleri, Yoldaşlar, Yürüyün", "Mayıs'ın Şen Günü Geldi", "Çıldırın, Zorbalar", "Vous avez pris Alsace et Lorraine**", "Soldats de dix-septième***".

Hızlı konuşurdu. Stenograflar yazmakta zorlanırdı. Ama belki de konuşması hızlı olduğundan değil: 1) o zamanlar stenograflarımız kötüydü ve 2) ifadeleri karmaşık bir yapıya sahipti.

LEF**** koleksiyonunda yazarların, İlyiç'in konuşma yapısını inceleyip Latince örüntüsünü izlediği sonucuna vardığı bir makale var.

İlyiç bir kere, zamanında Latince ile fazlaca meşgul olduğunu söylemişti.

Sesi ahenkliydi, tekdüze değildi. Özellikle ahenkliydi, vurgulamalarda *Zwischenrufe*'leri***** vardı. Bunları şimdi bile duyabiliyorum.

Konuşma tarzı basitti, taklitçi ya da gösterişli değildi, "doğal yapmacıklık"tan, (sözgelimi Lunaçarski'de görülen) Fransızların "müzikal" niteliğinden, İngilizlerin kuruluğu, sertliği, tekdüzeliğinden eser yoktu; bu uçların ortasında bir yerlerde Rus konuşmasıydı. İlyiç'inki tam olarak buydu; iki uç arasındaki tipik Rus konuşması. Duygu yönünden yüklüydü ama gösterişli değildi, yapmacık değildi, doğal bir şekilde duygusaldı. Sesini yükseltip alçaltması ölçülüp biçilmiş, kalıba uydurulmuş değildi.

Konuşması rahat ve serbestti. Kelimelerle deyimleri kolayca, zorlanmadan seçerdi. Emin olmak için her konuşmasına her zaman dikkatlice hazırla-

---

* "La Varsovienne": Fransızca yazılmış bir Polonya marşı –*çev.*

** "Vous avez pris Alsace et Lorraine": Alsas-Loren üzerine bir kahramanlık şarkısı –*çev.*

*** "Soldats de dix-septième": "On Yedinci Alay'ın Askerleri" adlı bir Fransız şarkısı –*çev.*

**** LEF (Sanatta Sol Cephe): 1927-28'de Mayakovski ve Tretyakov'un Moskova'da çıkardığı dergi. –*çev.*

***** Zwischenrufe (Almanca): Sesin yükselip alçalması –*çev.*

nırdı, fakat hazırlanırken ifadeleri bir araya getirmezdi, konuşmanın planını oluşturur, içeriğini, fikirlerini tasarlardı.

İster yaptığı bir konuşmada ister özel sohbette olsun, hep canlılıkla konuşurdu. Çok heyecanlıydı, çoğu zaman odayı adımlayıp yazdığı şeyi, diyelim bir makaleyi mırıldanırdı. Yürüyüşe çıktığında bazen çok sessiz, yoğunlaşmış olurdu. O zaman ben de konuşmazdım, onu kendi düşüncelerine bırakırdım. Bir süre sonra ayrıntıyla, enine boyuna konuşmaya başlar ve sözünün kesilmesinden nefret ederdi. Bir münakaşadan ya da tartışmadan sonra eve dönerken çoğunlukla somurtkan, suskun, neşesiz olurdu. Hiçbir zaman onu sorgulamadım, sonradan benim deşmeme gerek kalmadan her şeyi anlatırdı.

Yürüyüşlerimiz sırasında bazen öyle bir cümle sarf ederdi ki yürürken yoğun bir biçimde düşündüğünü, bir şeyi ölçüp biçtiğini gösterirdi.

"Resmedilmeye değer bir tepeye tırmanırken, tepeyi değil, Menşevikleri düşünürdü" (*bkz.* Essen'in anıları, takma adı Beastie).

Bu özelliği hastalığı sırasında ona çok zarar verdi. Doktorlar ona okumayı ve herhangi bir iş yapmayı yasakladığında... Sanıyorum faydadan çok zararı oldu. İlyiç bana sık sık şöyle derdi: "Ama düşünmemi yasaklayamazlar, ben de kendime yasaklayamam."

Bir şeyleri kelimelere dökme, açıklığa kavuşturma ihtiyacı onda hep çok kuvvetliydi.

İhtiyacı olan bir kelimeyi ya da ifadeyi hatırlayamadığı veya muhatabının kelimelerinin anlamını yanlış anladığı tek bir örnek bile hatırlamıyorum. Tam tersine, deyim yerindeyse anlamı havada kapardı. Notları genelde tek bir kelime ya da cümleden oluşurdu.

Evde bir şeylere öfkelendiğinde sesini alçaltıp fısıldayarak konuşurdu.

Çok neşeli, ısrarlı ve serinkanlı bir adamdı. Bir iyimserdi.

Hapiste kendine hâkimiyeti ve neşesi yeniden canlandı. Hastalığı sırasında, bir hemşire oradayken konuşmasının ağır ağır ama kesinlikle iyileştiğini söylediğim bir an vardı. "Buna hapisteki bir dönem gibi bak," dedim. Hemşire itiraz etti: "Niye hapis olsun Nadejda Konstantinovna? Çok kötüymüş gibi söylüyorsun."

Ama İlyiç ne demek istediğimi anlamıştı: Bu konuşmadan sonra kendine çok daha hâkimdi.

Şarkılardan parçalar mırıldanmayı, ıslık çalmayı severdi.

Sözcükleri kısaltarak çok hızlı yazardı. Yazma hızı gerçekten şaşırtıcıydı. Çok ve severek yazardı. Bir rapor hazırlarken her zaman konuşmasının ana fikrini ve planını kâğıda dökerdi. Önemli tartışmalarda konuşmacıların düşüncelerini not alırdı. Bu notlar her durumda tüm ana noktaları içerirdi, hiçbir şey dışarda kalmazdı.

Özel ilgisini ya da kaygısını uyandıran bir şey hakkında yazarken (mesela mektuplarda) el yazısı çok okunaklı olurdu.

Yazısı mantıksal olarak tutarlıydı. Yazmayı hızlandırmak için sıklıkla harfleri (çoğunlukla sesli harfleri) ve heceleri kısaltırdı.

Taslaklarını hep ilk seferden mantıklı yazardı. Pek az düzeltme olurdu.

Sözlü ya da yazılı konuşmadan biri ağır basmıyordu. Bence ikisi de fazlasıyla gelişmişti. Konuştuğu gibi serbestçe ve kolayca yazardı.

İstatistiksel çizelgelerin, çizimlerin ve alıntıların kopyasını her zaman çok açıkça ve dikkatlice çıkartırdı; gerçekten "güzel yazı sanatı örnekleri" idiler. Bunları isteyene seve seve verirdi, her zaman hem şekil hem grafik olarak, ama hiçbir zaman resimli şemalara başvurmazdı.

İstatistiksel grafikleri yaygın olarak kullanır, kendisi çizer, hem de çok iyi çizerdi.

Hiç resim çizmezdi.

Çok hızlı okurdu. Hep içinden. Hiçbir zaman ne o bir şeyi bana yüksek sesle okudu ne de ben ona, öyle bir alışkanlığımız yoktu. Bildiğiniz gibi bu okumayı çok yavaşlatır.

Bazen okuduğunu fısıltıyla yorumlardı.

Görme duyusu iyiydi, uzakları iyi seçerdi. Annem ve o, uzağı görebilme konusunda sık sık yarışırlardı.

Keskin gözlüydü, iyi nişancıydı ve hayli iyi *gorodki* oynardı.

Renklerle tonları hem çok iyi hem de çok doğru ayırt ederdi.

Güçlü bir görsel hafızası vardı. Yüzleri, kitap sayfalarını, oralardaki satırları çok iyi hatırlardı. Gördüğü şeyler hafızasında uzun süre kalırdı, hem de çok ayrıntılı biçimde.

Doğaya bayılırdı. Dağları, koruları, günbatımlarını severdi. Renk birleşimlerinden hoşlanırdı. Giyimine pek özen göstermezdi. Sanıyorum ki kravatının rengine kayıtsızdı. Kravatın kendisi onun için can sıkıcı bir gereklilikti.

İki kulağıyla da iyi duyardı. Fısıltıyı iyi çözerdi. Yabancı bir semtte yönünü kolayca bulurdu. Mesafelerle yönleri de kulağıyla epeyce doğru saptardı.

Duyduğu şeyleri çok iyi hatırlar ve bunları uzun süre hafızasında tutardı. Duyduğunu her zaman eksiksizce, kendine güvenle ve kolayca tekrarlayabilirdi. Sanırım görsel ve işitsel hafızaları aşağı yukarı eş derecede gelişmişti.

Konuşma hazırlarken ve genel olarak çalışırken paragrafların altını çizmeyi, not almayı, özet çıkarmayı sever, bunlara sık sık ve kapsamlı olarak başvururdu. Bunlar genellikle kısa ve anlamlı olurdu. Ama okurken o an okuduğunun üzerine ancak fısıltıyla yorum yapardı. Gelecek makalesinin de fısıltıyla taslağını çizerdi. Diğerinin okuduğunu dinlemek evimizde uygulanmazdı.

İnsanların anlattığı şeyleri dinlemeyi severdi. Çok ciddi, dikkatli ve istekli dinlerdi. Hastalığı sırasında ziyaretine gelen bir grup işçi, anılarında İlyiç'in onlarla bir şeyler tartıştığını yazar. Aslında sadece dinlemişti.

Müziğe bayılırdı. Ama onu yorardı. Çok ciddi, istekle, dikkatle müzik dinlerdi. Wagner'e bayılırdı. Opera binasını çoğunlukla birinci perdenin ardından, sanki hastalanmış gibi terk ederdi. Gürültüyü (kalabalık bir sokağın, bir topluluğun ya da bir şehrin sesinden bahsetmiyorum) genellikle sevmezdi. Evde sesten hoşlanmazdı.

Müzikle çok ilgiliydi. İyi bir müzik hafızası vardı. Müzik eserlerini bir çırpıda olmasa da iyi hatırlardı. Bilhassa kemana bayılırdı. Piyanoyu da severdi. Mükemmel bir kulağı var mıydı? Bilmiyorum. Akort hakkında da fikrim yok. Ritim? Müzik okuyabilir miydi? Bilmiyorum.

Operayı baleden daha çok severdi.

Beethoven'ın *Pathetique* ve *Appassionata* sonatlarını severdi.

Torreador'un şarkısını severdi. Paris'teyken seve seve konserlere giderdi. Ama bu gibi şeylerin hayatımızda büyük bir yeri yoktu. Tiyatroya bayılırdı, oyunlar onu her zaman derinden etkilerdi.

İsviçre'deyken "Yaşayan Ceset" oyununa gitmiştik.

Yüksekten korkmazdı, dağlardayken "en kenardan" yürürdü. Uzun yolda hızlı yürümeyi severdi.

Aynı odada birisi konuşurken yazamazdı (daha doğrusu bundan hoşlanmazdı), mutlak sessizliğe ihtiyaç duyardı.

Önüne ne konursa itiraz etmeden yerdi. Her gün at eti yediğimiz bir zaman olmuştur. Innokenty ve o çok lezzetli bulurlardı.

Genç ve hapisteyken midesini ve bağırsaklarını üşütmüştü. İyileşmesine yardımcı olan ev yapımı yemekler yemeğe başladığında sık sık şunu sorduğunu hatırlıyorum: "Bunu yemem mi gerekiyor?" Karabiber ve hardalı severdi. Çilek yiyemezdi (kişisel bir özellik). Yoğurt yemekten hoşlanırdı. Tat ve koku duyuları pek gelişmemişti. Tabii ki kokuları ayırt edebiliyordu, fakat genel ya da özel olarak herhangi bir koku tercihi yoktu. Odasında bahçe çiçekleri olmasına dayanamazdı. Ama tarla çiçeği ve ağaç filizi demetlerini çok severdi. Bahar kokularını severdi. Bahçe çiçeklerinden kaçınırdı, özellikle de yoğun kokanlardan.

1922'de onu, içine kabarık tomurcuklu çiçek sapları koyduğumuz vazoya ılık su eklerken bulduğumu hatırlıyorum (ilkbahardı).

Bir iyimserdi. Sibirya'da ve Fransa'da çok daha huzursuzdu. Berbat bir uykusuzluk hastalığı çekiyordu. Sabahları hep çok kötü uyanırdı, geç yatıyor, düzensiz uyuyordu. İsviçre'de, İsviçreli yaşam tarzının düzeni onda iyi bir etki bıraktı, Fransa'dayken hayatımız tamamen allak bullaktı. Sibirya'da ve yurt dışındayken gece geç saatlere kadar süren münakaşalar ve tartışmalar. Sibirya'da, cezasının sonlarına doğru çok gergindi, cezasının uzatılmasından korkuyordu; o zamanlar özellikle rahatsız ve asabiydi. Kilo bile vermişti.

Hayır, melankoliye ya da hissizliğe meyilli değildi. Ruh hali değişikliklerinin her zaman açık bir nedeni vardı, her zaman bu nedenle orantılıydı.

Yurt dışındaki göçmenlerin ağız dalaşları, Plehanov ve Vperyod'cularla tartışmalar ve münakaşalar onu çok üzerdi.

Genel olarak çok duygusaldı. Her şeyi ciddiye alırdı.

Olağan, hâkim olan ruh hali gergin yoğunlaşmaydı.

Şen ve neşeliydi.

Hayır, ruh hali sık sık değişmezdi. Tüm değişmelerin de iyi bir nedeni vardı.

Öz denetimi iyiydi.

Konuştuğunda, eğer kendini kısıtlaması için özel bir sebep yoksa kişileri umursamaz, lafını esirgemezdi.

Eğittiği insanlarla sohbetlerinde her zaman çok ince düşünceliydi.

Çok hassastı. Tepkileri çok heyecanlıydı.

Brüksel'de, Plehanov'la bir uyuşmazlığın ardından, "Hadi katedrale bir bakalım," gibi yürüyüşe çıkmaya ikna çabalarıma rağmen, derhal Plehanov'un iğneli yorumlarına iğneli yanıtlar yazmaya koyuldu.

Heyecanlandığında rengi solardı.

Görünüşte sakin olsa da tutkulu doğası, konuştuğunda ortaya çıkardı.

Her konuşmadan önce gergin olurdu: Kendine gömülmüş, suskun oturur, ilgisiz konularda sohbetten kaçınırdı, yüzünden heyecanlı, ne söyleyeceğine yoğunlaşmış olduğunu görebilirdiniz. Her zaman konuşmanın bir planını yazardı.

Bir soruyu derinlemesine araştırmak, bilimsel olarak incelemek arzusu göze çarpardı.

Örneğin Şuşa'da bir köylü, bir düğüne davet etmedikleri için akrabalarıyla dalaşmasını iki saat boyunca anlatmıştı. İlyiç, yerel işleyiş ve gelenekleri daha iyi anlayabilmek için onu sorulara boğdu.

Yaşamla hep –benim organik dediğim– bir bağı vardı.

Şaşırtıcı bir yoğunlaşma yeteneğine sahipti.

Kendini eleştirir, zor beğenirdi. Ama ruhunu altüst etmekten ve kendini hastalıklı biçimde çözümlemekten nefret ederdi.

Çok huzursuz olduğunda bir sözlük alır (örneğin Makarov'un), saatlerce karıştırırdı.

Bir savaşçıydı.

Sosyalist devrimin nasıl olacağını Adoratski'ye* ayrıntılı şekilde anlatırdı.

Avlanırken, ördeklerin ardından dizleri üstünde emekleyecek kadar kendini kaptırırdı. Ama hiçbir zaman sırf risk almak için aptalca risklere girmezdi. Suya dalan ilk kişi olurdu. Ne ürkeklik ne de korku.

Güçlü ve mertti.

---

* Vladimir Adoratski (1878-1945): Sovyet tarihçi ve siyaset kuramcısı. *–çev.*

NOTLAR

1. *Londra'daki Kongreden* – Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Beşinci ("Londra") Kongresi (30 Nisan- 19 Mayıs 1907). Maksim Gorki bu kongreye delege olarak katılmıştır.
2. *Malzeit* (Almanca) – Afiyet olsun! s. 17
3. *Znaniye* – Petersburg'da (1898'den 1913'e kadar faaliyetini sürdüren) Zinaniye yayınevi; 1902'nin sonlarından itibaren Maksim Gorki tarafından yönetilmiştir.
4. *"Büyükanne"* – Yekaterina Konstantsaya Breşko-Breşkovskaya (1844-1934).
5. *M. F. Andreyeva* – Mariya Fiyodorovna Andeyeva (1872-1953), ünlü Rus tiyatro oyuncusu, Maksim Gorki'nin eşi.
6. *Paris'te* – Maksim Gorki 1911 ve 1912'de Paris'teydi, orada V. İ. Lenin'le görüştü.
7. *Nadejda Konstantinovna* – Nadejda Konstantinovna Krupskaya (1869-1939), Lenin'in eşi ve yakın çalışma arkadaşı, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin kıdemli üyelerinden, önde gelen Sovyet pedagogu.
8. *Znaniye Kitaplığı* – Znaniye Yayınevinin çıkardığı (Ucuz Kitaplar) serisi; Karl Marx, Friedrich Engels, August Babel ve Paul Lafergue'nin eserlerini içerir.
9. *Kapri'de görüştük* – V. İ Lenin, Maksim Gorki'yi biri Nisan 1908, öbürü Haziran 1910'da iki kez ziyaret etti.
10. *Gorki Parkı'nda* – Moskova çevresinde bir kır evi. 1918-1923 arasında Lenin oraya sağlığına kavuşmak ve dinlenmek için giderdi, 1923'ten sonra hep orada yaşadı.
11. *Lenin'e yönelik alçakça ve iğrenç öldürme girişimi* – 30 Ağustos 1918'de Sosyalist Devrimci Parti üyesi Fanni Kaplan, Michelson fabrikası işçilerine yaptığı konuşmadan çıkan Lenin'i zehirli iki kurşunla vurup ağır yaraladı.
12. *Rahmetov'un çivili yatağı* – N. G. Çernişevski'nin *Nasıl Yapmalı*? Romanının kahramanı, iradesini ve dayanıklılığını geliştirmek için kendisini çivili yatakta uyumaya alıştırır.
13. *L. Andreyev'in kahramanlarından birinin mantığı* – Rus yazarı Leonid Andreyev'in (1871-1919) "Karanlık" öyküsünün bir kahramanı.
14. *Y. Ş. Peşkova* – Gorki'nin ilk eşi Yekaterina Pavlova Peşkeva.
15. *Vsemirnaya Literatura* –Maksim Gorki'nin 1918'de kurduğu yayınevi.
16. *Mars'taki* – Leningrad'da (Petrograd) bir alan. Monarşi karşıtı Şubat burjuva-demokratik Devrimi (Reed Batı Avrupa takvimine göre buna Mart Devrimi der) çarpışmaları sırasında 23 Mart (yeni takvimle 5 Nisan) 1917'de öldürülen askerler, bu alanın ortasına gömülmüştür.
17 *altı ay sonra ... kendimi Woskov, Niebut, Peters, Volodarski ve Yanishev'in tarafında buldum* –Albert Rhys Williams, 1917 yazında kendisiyle aynı teknede Rusya'ya dönen siyasi göçmenleri sayıyor.
18 *Propaganda Bürosu'nun eylemlerini* – Propaganda Bürosu, Rus Komünist Partisi'nde (Bolşevikler) 1918 başlarında kurulan Yabancı Gruplar Federasyonu'na bağlıydı. Yazarlarla propagandacılardan oluşuyordu; basılı malzemenin hazırlanmasıyla yayılması ve emperyalist güçlerin askerleri arasında propaganda yapılması işlevleri içindeydi.
19 *Dördüncü Kongre'deki konuşmasının ardından* – Bahsedilen, 14-16 Mart 1918'de Moskova'da toplanan Dördüncü Bütün Rusya Sovyetler Kongresi'dir.
20 *Wilson'ın tam tersidir* – Sözü edilen Woodrow Wilson (1856-1924), 1913-1921 arası ABD Başkanı'dır.
21 *Raymond Robbins ... düşünüyor* – Williams burada Rusya'daki Amerikan Kızılhaç başkanından söz ediyor.

22 *Naudeu'nun meşhur mülakatının* – Sözü edilen, V. İ. Lenin'in 5 Şubat 1919'da Fransız gazetesi *Le Temps* muhabiri L. Naudeau'ya verdiği mülakattır.

23 *başka bir akşam Bay Arthur Balfour'u ... görene kadar* – Bahsi geçen Lord Arthur James Balfour (1848-1930), Britanyalı devlet adamı, Muhafazakâr Parti önderlerinden biridir.

24 *Lenin'in ... kızkardeşi* – Söz edilen Mariya İlyiniçna Ulyanova (1878-1937), Lenin'in küçük kız kardeşi, Komünist Parti ve Sovyet devletinin öne çıkan bir emekçisidir.

25 *bizim de kendi Doktor Karlstadt'larımız var* – Bahsedilen Karlstadt, Alman Reformu'nun (1480-1541 dolayları) ünlü emekçisidir.

28 *Nikolas Lenin adında ... çok ilginç bir devlet adamına* – Lenin'in birtakım eserleri N. Lenin imzasıyla yayınlanmıştır.

29 *bizim Janošik gibi* – Jurai Janošik (1688-1713), Slovak halkının efsanevi kahramanı.

30 Lenin'in "Rus Devriminin Aynası olarak Lev Tolstoy" ve "Lev Tolstoy ve Çağı" makalelerini alıntılarken yazar cümlelerin sırasını değiştirmiştir.

32 "Lenin the Man and his Work" ve "Through the Russian Revolution" kitaplarına değinilmektedir.

33 *GOELRO planının* – Bahsedilen, Lenin'in ülkeyi elektriklendirme planıdır.

YAZARLAR HAKKINDA

ALBERTI, RAFAEL (1902-1999): İspanyol şair ve yazar. Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibi. Bu derlemeye alınan "1917" şiiri 1967'de yazılmıştır.

AMADO, JORGE (1912-2001): Brezilyalı yazar, Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibi. Bu yayın için seçilen iki pasajın alındığı "Sovyetler Birliği'ne Övgü" (1950), Jorge Amado'nun *The World Where Peace Reigns* kitabından alınmıştır.

ANDERSEN-NEXÖ, MARTIN (1869-1954): Danimarkalı yazar. 5 Kasım-5 Aralık 1922 arasında Moskova'da düzenlenen Dördüncü Komünist Enternasyonal Kongresi'ne katılmıştır. "Lenin'i Gördüm" yazısı ilk olarak *International Literature* (sayı 3-4) dergisinde yayımlanmıştır (Moskova, 1940). İngilizceye çevirisi *Friends of October and Peace*'den alınmıştır, Moskova, Kgudozhestvennaya Literatura Publishers, 1967.

ARAGON, LOUIS (1897-1982): Fransız şair ve romancı, 1927'den itibaren Fransız Komünist Parti üyesi, Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibi. "Cheliabtraktorostroi Waltz" şiirinden alınan iki pasaj, SSCB'ye ziyaretinin hemen ardından yazdığı *Hourra l'Oural!* (1934) kitabındandır.

BANUŞ, MARIA (1914-1999): Rumen şair ve oyun yazarı. "Hiç Solmayan Söz" (1970) yazısı, *Inostrannaya Literatura*'nın Lenin'in yüzüncü doğum yıldönümü anketine (1970, sayı 5) cevaben yayımlanmıştır.

BARBUSSE, HENRI (1873-1935): Fransız yazar ve halk önderi. 1923'ten itibaren Fransız Komünist Parti üyesi. Sovyetler Birliği'ni pek çok kez ziyaret etmiştir. Henri Barbusse, "İzvestiya'ya bir Mektup" (1924) yazısını, gazetenin isteği üzerine yazmıştır. İngilizceye çevirisi, Merkezi Lenin Müzesi tarafından Progress Publishers'a ödünç verilmiş orijinalin fotokopisinden yapılmıştır. Kitabın ikinci bölümündeki yazı Henri Barbusse tarafından Alfred Kurella'yla birlikte yazılmıştır ve *Lettres de Lénine à sa famille* kitabının girişinin bir parçasıdır, Paris, 1936. Başlığı yayına hazırlananlar tarafından konmuştur. İngilizceye çevirisi yukarıda belirtilen yayındandır.

BERTHOLZ, OLGA (1910-1975): Rus Sovyet yazar. Bu derlemeye alınan parça "This is Radio Leningrad" dizisinin parçası olan "Lenin's Enrolment" (1959) adlı baş makaleden alınmadır.

BLOCH, JEAN-RICHARD (1884-1947): Fransız yazar, eleştirmen ve gazeteci, Fransız Komünist Parti üyesi. "Bir Fransız'ın Lenin Hakkında Düşünceleri" yazısı Şubat 1943'te yazılmış, ilk olarak *Europe* dergisinin 1917 Ekim Devrimi'nin ellinci yıldönümüne adanmış Eylül-Ekim 1967 özel sayısında yayımlanmıştır.

BRECHT, BERTOLT (1898-1956): Alman şair, yazar, oyun yazarı ve tiyatro yönetmeni, Doğu Almanya Ulusal Ödülü ve Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibi. *Invincible Inscription* (1926) şiiri gerçek bir olaya dayanarak yazılmıştır.

Çİ ÇU PO (1899-1935): Çinli gazeteci, Çin Komünist Partisi önderlerinden. Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi'nde (Moskova, 22 Haziran-12 Temmuz 1921) Lenin'le tanışmıştır. Guomintang güçlerinde öldürülmüştür. Alıntıların İngilizceye çevirisi Politizdat yayını *About Lenin. Recollections of Foreign Contemporaries*'dendir, Moskova, 1966.

DELANO, LUIS ENRIQUE (1907-1985): Şilili yazar. Bu derlemeye alınan yazı Lenin'in yüzüncü doğum yılı için yazılmış, ilk olarak *Inostrannaya Literatura* dergisinde Rusça yayımlanmıştır, Sayı 4, 1970.

EHRENBURG, İLYA (1891-1965): Rus-Sovyet yazar, Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibi. Lenin'le 1909'da Paris'te tanışmıştır. "Ocak 1909'da" pasajı Ehrenburg'un dörtlemesi *People, Years, Life*'dan (1960-1965) alınmıştır. İngilizceye çevirisi: Ilya Ehrenburg, *Collected Works*, c. 8, Kgudozhestvennaya Literatura Publishers, Moskova, 1966.

FEDİN, KONSTANTİN (1892-1977): Rus Sovyet yazar, SSCB Bilimler Akademisi üyesi, Sosyalist Emek Kahramanı, Alman Sanat Akademisi (Batı Almanya) üyesi, Berlin Humboldt Üniversitesi'nden Fahri Doktor, Sovyet Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı, iki adet SSCB Devlet Nişanı sahibi. Bu derlemeye alınan "Bir Lenin Resmi" (1939), Konstantin Fedin'in 9 ciltlik *Tüm Eserleri*'ndendir, Cilt 1, Goslitizdat Publishers, Moskova, 1959. İngilizce metin *About Lenin*'dendir, Progress Publishers, Moskova, 1969.

FOX, RALPH (1900-1937): İngiliz yazar ve gazeteci. İspanya İç Savaşı'nda (1936-1939) hayatını kaybetmiştir. Bu derlemeye alınan pasaj, Ralph Fox'un *Lenin. A Biography* (1934) kitabının ikinci bölümündendir. Metnin kopyası şuradan çıkarılmıştır: *Lenin. A Biography*, Ralph Fox, New York, 1934.

FUČIK, JULIUS (1903-1943): Çek yazar, gazeteci ve eylemci. Çekoslovakya'nın ulusal kahramanlarındandır. Çekoslovakya Komünist Partisi'nin kuruluşundan (1921) itibaren üyesi. Ölümünden sonra Dünya Barış Konseyi Uluslararası Ödülü almıştır. Bir Nazi zindanında öldürülmüştür. Cezaevinden gizlice yolladığı notları Darağacından Notlar adıyla kitaplaştırılmıştır. "Lenin" (1934) yazısının İngilizceye çevirisi şu yayındandır: Julius Fučik's *Selected Works*, Molodaya Gvardia Publishers, Moskova, 1973.

GOLD, MICHAEL (1894-1967): Amerikalı şair ve eleştirmen, komünist hareketin önde gelen bir emektarı, Amerika Birleşik Devletleri edebiyatında sosyalist gerçekçi yönelimin ilk temsilcilerinden.

GORKİ, MAKSİM (1868-1936): Rus Sovyet yazar, Sovyet edebiyatının kurucusu. Gorki, Lenin'le birçok kez görüşmüş ve Lenin'in son günlerine kadar sıkı dostluk kurmuştur. Bu derlemeye alınan "V. İ. Lenin" yazısının ilk versiyonu 1924'te yazılmış ve yayımlanmıştır. 1930'da Gorki gözden geçirerek düzeltmiştir. İngilizceye çevirisi Gorki'nin eser-

lerinin 30 ciltlik baskısının 17. cildindendir, Moskova, 1963. İngilizce metin şuradan alınmıştır: *Lenin and Gorky. Letters. Reminiscences. Articles*, Moskova, 1973.

HERNANDEZ, MIGUEL (1910-1942): İspanyol şair.

HUGHES, LANGSTON (1902-1967): Amerikalı siyahi şair, yazar.

KAZAKEVİÇ, EMANUYİL (1913-1962): Rus Sovyet yazar. Bu derlemeye alınan parça (15 ve 16. Bölümler), Lenin'in Razliv'de (25 Temmuz'dan 3-4 Eylül 1917'ye) kalışına adanan *Mavi Defter* (1957-1962) romanındandır. Metnin İngilizcesi şuradandır: *The Blue Notebook*, Progress Publishers, Moskova, 1969.

KISCH, EGON ERWIN (1885-1948): Çekoslovak yazar, gazeteci, uluslararası devrimci hareket emekçisi. "Lenin'in Eşyalı Odası" hikâyesinin İngilizce çevirisi şuradandır: *Eternally Alive*, Lenizdat Publishers, Leningrad, 1960.

KOLTSOV, MİHAYİL (1898-1942): Rus Sovyet yazar ve gazeteci. "Son Yolculuk" yazısı 1924'te Lenin'in ölümünün hemen ardından yazılmıştır. İngilizce çevirisi şuradandır: *Report of the Age*, Politizdat Publishers, Moskova, 1968.

KRLEŽA, MIROSLAV (1893-1981): Yugoslav yazar. Miroslav Krleža'nın Lenin konusuna adanmış, 1917-1967 arasında yazılmış eserlerinin bir derlemesi Ekim Devrimi'nin 50. yıldönümü için Zagreb dergisi *Forum* tarafından basılmıştır. Bizim derlememiz kısaltmalarla (orijinal sıra korunarak) yayımlanmıştır. İngilizce çevirisi şu dergidendir: *Inostrannaya Literatura* Sayı: 4, Moskova, 1970.

KRUPSKAYA, NADEJDA (1869-1939): Lenin'in eşi, dostu ve yaşam ortağı, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin ve Sovyet devletinin önde gelen emekçilerinden, Sovyet eğitim sisteminin kurucularından. Krupskaya'nın "Beyin Enstitüsü'nün Sorularına Cevapları" 1935'te V. İ. Lenin'in kişiliğini araştırma sürecinde olan Beyin Enstitüsü, Lenin'i tanımış birtakım insanlardan bir anket cevaplamasını istediğinde kendisi tarafından yazılmıştır. İngilizceye çevirisi şuradandır: 5 Ciltte *Reminiscences about Vladimir Ilyich Lenin*, Cilt 1, Politizdat Publishers, Moskova, 1969.

KURELLA, ALFRED (1895-1975): Alman yazar, çevirmen ve sanat eleştirmeni. 1935-1954 arası SSCB'de, 1954'ten sonra Doğu Almanya'da yaşamıştır. Doğu Almanya'nın önde gelen kültür emekçilerindendir. "Lenin'in Mektuplarını Yeniden Okumak" yazısı Henri Barbusse ile beraber yazılmıştır.

KYULYAVKOV, KRUM (1893-1955): Bulgar yazar. Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi'nin çalışmalarında yer almıştır. Bu derlemeye alınan anıların (1952) İngilizcesi şuradandır: *About Lenin. Recollections of Foreign Contemporaries*, Moskova, 1966.

LA GUMA, ALEX (1925-1985): Güney Afrikalı, Londra'da yaşamış yazar. "Oturma Odasındaki Resim" hikâyesinin ilk basımı Rusça olarak, *Inostrannaya Literatura* dergisinin Lenin'in yüzüncü doğum yıldönümü anketine (1970, sayı 4) cevaben yayımlanmıştır. Bu derlemedeki İngilizce metin, yazar tarafından editörlere verilmiştir.

LEONOV, LEONİD (1899-1994): Rus Sovyet yazar, SSCB Devlet Nişanı ve Lenin Ödülü sahibi, SSCB Bilimler Akademisi üyesi. Bu derlemeye alınan alıntı, sosyalist devrim çağındaki yaşlı Rus aydınlarını anlatan Leonov'un *Skutarevsky* (1932) romanındandır. İngilizceye çevirisi şuradandır: Leonid Leonov *Collected Works*, Cilt 5, Goslitizdat Publishers, Moskova, 1960.

LINDSAY, JACK (1900-1990): İngiliz yazar, tarihçi, eleştirmen.

LUNAÇARSKİ, ANATOLİ (1875-1933): Sovyet devlet adamı, yayıncı, oyun yazarı, edebiyat ve sanatın sorunları üzerine eleştirel araştırmaların yazarı. Bilimler Akademisi üyesi. 1917 Devrimi'nin ardından Sovyet Eğitim Komiseri. Yıllarca Lenin'le beraber çalışmıştır. "Özellikler" yazısı ilk olarak *İzvestya* gazetesinin 14 Şubat 1960 tarihli 37. sayısında basılmıştır. İngilizceye çevirisi şuradandır: *Lenin Is Always With Us. Recollections of Soviet and Foreign Writers*. Khudozhestvennaya Literatura Publishers, Moskova, 1969.

MANN, HEINRICH (1871-1950): Alman yazar. 1933'ten itibaren önce Fransa, sonra Birleşik Devletler'de gurbette yaşamıştır. 1936'dan itibaren Paris'te kurulmuş olan Alman Halk Cephesi'nin başkanlığını yapmıştır. Berlin'deki Alman Sanat Akademisi'nin ilk başkanıdır. Heinrich Mann "Rusya'ya Yanıtlar" yazısını 1924'te *İzvestiya*'nın isteği üzerine yazmıştır. İngilizce'ye çevirisi şuradandır: Heinrich Mann *Essays*, Cilt 2, Berlin, 1956. "Lenin'in Ölümünden Bu Yana Geçen Beş Yıl" (1928) yazısının çevirisi, aynı yayının birinci cildindendir (1954).

MONOD, MARTINE (1921-?): Fransız yazar. "Dünyayı Kurtaracak Bir Güç" yazısı (şuradan alıntıdır: *France Nouvelle*, Paris, Ağustos-Eylül 1973) İngilizceye şu dergide çevrilmiştir: *Za Rubezhom*, Moskova, 1974, Sayı 4 (709).

NERUDA, PABLO (1904-1973): Şilili şair ve halk önderi, Dünya Barış Konseyi Uluslararası Ödülü ve Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibidir.

OLBRACHT, IVAN (1882-1952): Çek yazar, gazeteci ve halk önderi. 1920'de Sovyet Rusya'ya gitmek için Çekoslovakya'yı yasadışı yollarla terk etmiş, Rusya'daki Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Bürosu'nun çalışmalarında yer almıştır. *Çağdaş Rusya'nın Resimleri* (1920-1921) adlı bir kitabı vardır. 1921'de Çekoslovakya Komünist Partisi kurucularından biri olmuştur. 19 Temmuz-17 Ağustos 1920 arasında Moskova'da toplanan Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'ne katılmıştır. 1952'de yeniden düzenlenmiş olan "Vladimir İlyiç Lenin'e İlişkin Anılarım" (1920), İngilizceye şurada çevrilmiştir: *About Lenin, Recollections of Foreign Contemporaries*, Politizdat Publishers, Moskova, 1966.

REED, JOHN (1887-1920): Amerikalı yazar. John Reed Ağustos 1917-Mayıs 1918 arasında Rusya'daydı, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin tanığıdır. Birleşik Devletler'e döndüğünde, izlenimleri tazeyken *Dünyayı Sarsan On Gün* (1919) kitabını yazarak yayımlamıştır. John Reed, Birleşik Devletler Komünist Partisi'nin kurucu üyelerindendir.

John Reed Moskova'da ölmüş, külleri Kremlin duvarına konmuştur. Reed'in *Dünyayı Sarsan On Gün* kitabından bu derlemeye alınan alıntı (bölüm V, "İleri Atılış"), Bolşeviklerin yanı sıra diğer partiler, parti kümeleri ve hiziplerin de katıldığı 25-26 Ekim'deki (7-8 Kasım) İkinci İşçi ve Köylü Temsilcileri Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nde-

ki oturumları anlatır. Alıntı şuradandır: John Reed, *Ten Days That Shook the World*, Progress Publishers, Moskova, 1967. [Çeviri, eserin Türkçesinden alınmıştır: Çev. Rasih Güran, İstanbul: Yordam Kitap, 2016.]

ROLLAND, ROMAIN (1866-1944): Fransız yazar. "Lenin'in Ölümü Üzerine", *İzvestiya*'nın Lenin'in ölümüne yorum yapma isteğine Romain Rolland'ın yanıtından alıntıdır. Bu derlemeye ufak kısaltmalarla alınan "Lenin: Sanat ile Eylem" yazısı 1934'te yazılmıştır. İngilizceye çevirileri Gospolitizdat basımındandır: Romain Rolland, *Collected Works*, Ciltler 13, 14, Moskova, 1958 ve Romain Rolland, *Compagnons de route*, Paris, 1938.

SEGHERS, ANNA (1900-1983): Alman yazar ve Doğu Almanya halk figürü, Alman Sanat Akademisi, Dünya Barış Konseyi ve Uluslararası Lenin Barış Ödülleri Komitesi üyesi. Birden çok kez Alman Yazarlar Birliği Başkanlığı'na seçilmiştir. Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibidir. Bu derlemeye alınan parça *Ölüler Genç Kalır* (1949) romanındandır. [Çeviri eserin Türkçesinden alınmıştır: Çev. Sevinç Altınçekiç, İstanbul: Yordam Edebiyat, 2017.]

SERAFİMOVİÇ, ALEKSANDER (1863-1949): Rus Sovyet yazar, SSCB Devlet Nişanı sahibi. Serafimoviç'in eserleri, Lenin tarafından "...eserleriniz işçiler ve hepimiz için ne kadar da *gerekli*..." sözleriyle takdir edilmiştir. Bu derlemeye alınan anılar 25 Aralık 1943'te İkinci Dünya Savaşı sırasında Serafimoviç tarafından yazılmıştır. İlk olarak şu kitapta yayımlanmıştır: A.S. Serafimoviç, *Collection of Unpublished Works and Materials*, Goslitizdat, Moskova, 1958. İngilizceye çevirisi şuradandır: *Lenin Is Always With Us. Reminiscences of Soviet and Foreign Writers*, Khudozhestvennaya Literatura Publishers, Moskova, 1969.

ŞAGİNYAN, MARİYETTA (1888-1982): Rus Sovyet yazar, Devlet Nişanı sahibi, Lenin'le ilgili pek çok kitabın yazarı. Bu derlemeye alınan parça *Lenin'den Dört Ders* (1970) kitabındandır. İngilizce metin şuradandır: *Retracting Lenin's Steps*, Progress Publishers, Moskova, 1975.

SHAW, GEORGE BERNARD (1856-1950): Britanyalı piyes yazarı ve yayımcı, Nobel Ödülü sahibi. "Çok İlginç Bir Devlet Adamı", G. B. Shaw'un 21 Kasım 1919'da Londra'daki Kraliyet Sanat Akademisi'nde John Ruskin'in yüzüncü doğum yıldönümünü kutlayan bir sergide yaptığı konuşmadan alıntıdır. Başlığı hazırlayanlarca verilmiştir. Bu derlemedeki ikinci G. B. Shaw parçası ("Lenin"), 27 Temmuz 1931'de Moskova'da yaptığı konuşmanın metnidir. Bunun başlığı da hazırlayanlara aittir. Her iki metin de şuradandır: *Platform and Pulpit*, by Bernard Shaw, New York, 1961.

STEFFENS, JOSEPH LINCOLN (1866-1936): Amerikalı yazar ve yayıncı. Rusya'ya ilk kez 1917'de, sonra 1919'da Rusya'nın İtilaf Devletleri'yle hangi koşullarda barışta anlaşacağını öğrenmek üzere gönderilen Bullitt heyeti üyesi olarak gelmiştir. Rusya'ya bir sonraki ziyareti 1923'tedir. Bu seferinde Lenin'le görüşmüştür. Steffens 1935'te Birleşik Devletler Komünist Partisi'ne katılmıştır. Bu derlemedeki alıntılar şuradandır: *The Autobiography of Lincoln Steffens*, New York, 1931.

TARDIEU, JEAN (1903-1995): Fransız şair, oyun yazarı ve denemeci.

TEJADA, LUIS (1898-1924): Kolombiyalı yazar. "Lenin" 1924'te yazılmıştır. İngilizceye çevirisi şuradandır: *Libro de cronicas* de Luis Tejada, Bogota, 1961.

TOLSTOY, ALEKSEY (1883-1945): Rus Sovyet yazar, SSCB Bilimler Akademisi üyesi, SSCB Devlet Nişanı sahibi. Bu derlemeye alınan alıntı Aleksey Tolstoy'un *Azap Yolu* üçlemesinin 2. kitabındandır. İngilizceye çevirisi şuradandır: 10 ciltte A. N. Tolstoy, *Collected Works*, Cilt 5, Goslitizdat Publishers, Moskova, 1959.

VAILLANT-COUTURIER, PAUL (1892-1937): Fransız şair, yazar ve gazeteci, Fransız işçi sınıfı hareketinin önde gelen emekçilerinden, Fransız Komünist Partisi kurucu üyelerinden, Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi'nde delege. Bu derlemeye alınan anılar Rusça ilk olarak *Gudok* gazetesinde (23 Nisan 1925'te) yayımlanmıştır. Bu basım için çeviri şu kitaptan yapılmıştır: *About Lenin. Recollections of Foreign Contemporaries*, Politizdat Publishers, Moskova, 1966.

VÖRÖS, PETER (1897-1970): Macar yazar. "Halkı Tanıyan Lenin" yazısından alıntılar, 17 Ocak 1970 tarihli *Élet es Irodalom* adlı Macar dergisindendir. Rusça ilk olarak şurada yayımlanmıştır: *Immortality*, Progress Publishers, Moskova, 1975.

WALLACE, JOE (1890-1975): Kanadalı şair. 1919'dan beri 1921'de Kanada Komünist Partisi ile birleşecek New Scotland Bağımsız İşçi Partisi sekreterlerinden biri.

WELLS, HERBERT GEORGE (1866-1946): İngiliz yazar ve yayıncı. Rusya'yı 1914, 1920 ve 1934'te üç kez ziyaret etmiştir. 6 Ekim 1920'de Lenin'le görüşmüştür. Bu görüşmeyi, *Gölgelerdeki Rusya* (1920) kitabının Dördüncü Bölümü "Kremlin'deki Hayalperest"te tasvir etmiştir. Wells 1934'teki bir sonraki ziyaretinde sosyalist inşanın Sovyetler Birliği'nde yol aldığını beyan etmiştir. "Kremlin'deki Hayalperest" bölümü şuradandır: H. G. Wells, *Russia in the Shadows*, New York, 1921. "Tarihteki Göz Alıcı ve Önemli bir Kişilik" (1934) yazısı şuradan alınmıştır: H. G. Wells, *Experiment in Autobiography*, Cilt II, Londra, 1934.

WILLIAMS, ALBERT RHYS (1883-1962): Amerikalı gazeteci. Rusya'ya 1917'de John Reed ile beraber gelmiştir. Kış Sarayı baskınına katılmış, Üçüncü Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi'nde Amerikan işçi sınıfı adına bir selamlama yapmıştır. 1918'de Lenin'in onayıyla Uluslararası Alay'ı kurmuştur. Williams, Lenin'le birçok kez buluşmuştur. Bu buluşmaları 1919'da Birleşik Devletlerde yayımlanan *Lenin ve Eseri* kitabında anlatmıştır. Albert Rhys Williams sonradan SSCB'yi pek çok kez ziyaret etmiştir. Bu derlemedeki metinler şuradan alınmıştır: Albert Rhys Williams, *Through the Russian Revolution*, Progress Publishers, Moskova, 1973.

ZETKIN, CLARA (1857-1933): Alman ve uluslararası işçi hareketinin üstün bir emekçisi, edebî eleştirmen ve yayımcı. Üçüncü Komünist Enternasyonal Kongresi oturumlarında yer almıştır. Bu anılar Ocak 1924'te yazılmıştır.

İngilizce metin şuradandır: Clara Zetkin, *My Recollections of Lenin*, Foreign Languages Publishing, Moskova, 1956.

Jorge Amado, Louis Aragon, Henri Barbusse, Bertolt Brecht, İlya Ehrenburg, Julius Fučik, Maksim Gorki, Anatoli Lunaçarski, Heinrich Mann, Pablo Neruda, John Reed, Romain Rolland, Anna Seghers, Bernard Shaw, H. G. Wells, Clara Zetkin ve daha çok sayıda büyük yazar Lenin'e bakıyor, Lenin'i duyuyor, Lenin'i anlatıyor...

"Geniş bir yüzü, çıkık elmacık kemikleri, ince bir sakalı, büyük bir burnu, parıltılı gözleri ve dudaklarında hafif bir gülümsemesi olan" kısa boylu bir adamı...

Kırlarda gezmeyi, çiçek toplamayı, bisiklete binmeyi, Beethoven dinlemeyi, Tolstoy okumayı seven bir adamı...

"Tarihin, tavan arası odalardan ve sürgün kütüphanelerinden çıkarıp dünya tarihinin girdabına oturttuğu adamı..."

Zürih'te, ayda yirmi sekiz franka oturduğu dik bir sokaktaki tek odalı dairesinden yola çıkarak mühürlü bir vagon içinde Rusya'ya hareket eden ve yedi ay sonra "dünyayı sarsan on gün"ü başlatan adamı...

Bir köylünün, tabutunun ardından, "İyi adamdı, biz köylüler için yalnızca o iyi şeyler yaptı," dediği insanı...

Pablo Neruda'nın, "Aklı hep ateşliydi, ama hiç kül olmadı, / Ve ölüm, alev almış kalbini soğutamadı..." dediği adamı...

Bu kitap, işte onu, Vladimir İlyiç Lenin'i anlatıyor.

Dünyanın dört bir yanından yazar ve sanatçıların diliyle...

Büyük eseri Sosyalist Ekim Devrimi'nin 100. yılında!

THG
0207543
HPB
THG 0207543 HPB

38 TL. KDV DAHİL
ISBN 978-605-172-238-2
9 786051 722382

Yordam Kitap
YordamKitap YordamKitap